

Seria de literatură universală a BIBLIOTECII POLIROM
este coordonată de Denisa Comănescu.
Amin Maalouf, Le Rocher de Tanios
© Editions Grasset & Fasquelle, 1993
© 2004 by Editura POLIROM pentru prezenta traducere

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4, P.O. Box 266, 700506

București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, P.O. Box I-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

MAALOUF, AMIN

Stînca lui Tanios / Amin Maalouf; trad. din lb. franceză
de Ileana Cantuniari; - Iași: Polirom, 2004

312 p., 20 cm - (Biblioteca Polirom)

ISBN: 973-681-565-X

I. Cantuniari, Ileana (trad.)

821.133.I-31 = 135.1

Printed in ROMÂNIA

Amin Maalouf

Stînca
-lui-
Tanios
Traducere din limba franceză
de Ileana Cantuniari
POLIROM
2004

Domnul Orient, cum este denumit în țara sa de adopție, Franța, Amin Maalouf s-a născut în 1949 în Liban. Creștin melkit după mamă, protestant după tată, vorbind curent araba, franceza și engleza, Maalouf s-a format într-un mediu cultivat în care scrisul reprezenta, sub diverse forme, o preocupare de familie. S-a afirmat ca ziarist de anvergură la cotidianul libanez An-Nahar în anii '70. În 1976 părăsește Beirutul stabilindu-se la Paris, unde devine redactor-șef al ziarului Jeune Afrique. În calitate de ziarist, a călătorit mult, acoperind cu reportajele sale numeroase evenimente: asediul Saigonului, Etiopia revoluționară, războaiele arabo-israeliene, revoluția din Iran. Se dedică în cele din urmă definitiv scrisului. Romancier prolific, tradus în peste douăzeci de limbi, Amin Maalouf debutează în 1983 cu eseul Cruciadele văzute de arabi, urmat de romanele Leon Africanul (1986), Samarcand (1988, pentru care i se decernează Prix des Maisons de la presse), Grădinile luminii (1991), Primul secol după Beatrice (1992), Stînca lui Tanios (1993, distins cu prestigiosul Premiu Goncourt), Scările Levantului (1996) și Periplul lui Baldassare (2000, încununat cu Premiul Jacques Audiberti-Ville d'Antibes). Volumul de eseuri Identitățile ucigașe a apărut în 1998.

Stînca lui Tanios este un roman al căutării identității, în fabuloasa lume a Orientului Mijlociu din preajma jumătății secolului al XIX-lea. Întreg romanul stă sub semnul fatalității. În lumea Munților Libanului, unde istoria și legenda își dau mîna, Tanios, a cărui naștere este învăluită în mister, evoluează de la candoarea copilăriei la cunoașterea și asumarea unui destin ieșit din comun. Adevărat erou tragic, devenit străin printre ai săi, Tanios are de ales între acceptarea fatalității sau exilul, care reprezintă o modalitate de a se regăsi pe sine însuși, rămînînd în același timp fidel inimii sale.

În seria de autor „Amin Maalouf a apărut Periplul lui Baldassare și urmează să apară Primul secol după Beatrice.

In amintirea
omului cu aripile frînte

„E un norod pentru care s-au înălțat acești
Alleghany și acești Libani de vis!...
Ce brațe bune, ce oră frumoasă îmi vor
reda ținutul de unde-mi vin somnurile și
cele mai mărunte mișcări?"

ARTHUR RIMBAUD, Iluminările¹

1. în traducerea lui Tașcu Gheorghiu, Editura Albatros, București,
1979 (n. tr.).

În satul în care m-am născut, stîncile poartă un nume: Nava, Capul de urs, Capcana, Zidul și, tot astfel, Gemenii, numiți și Sîinii strigoaicei, dar mai cu seamă Piatra soldaților; acolo stăteau odinioară oamenii la pîndă cînd trupele îi urmăreau pe cei nesupuși; nu există loc mai venerat sau mai încărcat de legende. Cu toate acestea, cînd mi se întîmplă să revăd în vis peisajul copilăriei, îmi apare o altă stîncă. Seamănă cu un jilț maiestuos, scobit și parcă tocit în partea pe care se șade, avînd un spătar înalt și drept care se coboară de fiecare parte în chip de brațe - este singurul, cred, care poartă nume de om, Stîncea lui Tanios.

Multă vreme am contemplat acest tron din piatră fără a cuteza să-l ating. Nu din teamă de pericol; în sat, stîncile erau locurile noastre de joacă preferate și, chiar de mic, aveam obiceiul să-i provoc pe cei mai mari ca mine la cățăratură în locurile cele mai primejdioase; nu aveam ca echipament decît mîinile și picioarele goale, însă pielea știa cum să ni se lipească de suprafața pietrei și nici un colos nu ne ținea piept.

Nu, nu teama că am să cad mă oprea. Era o credință, dar mai era și un jurămînt. Impus de bunicul meu, cu cîteva luni înainte să moară. „Ai voie să te urci pe toate stîncile, dar niciodată pe aceea!" Ceilalți ștregari stăteau ca și mine la distanță, cu aceeași teamă superstițioasă.

Și ei fuseseră nevoiți să făgăduiască, ducându-și mîna la puful mustăcioarei. Și ei căpătaseră aceeași explicație: „Era poreclit Tanios-~~&ts&~~, Tanios-terci. Venise să se așeze pe stîncă asta. Nu l-a mai văzut nimeni de atunci”.

Fusese adesea evocat în fața mea acest personaj, eroul atîtor povestioare locale, iar numele lui mă intrigase mereu. Tanios, după cum pricepeam eu, era una dintre numeroasele variante locale ale numelui Anton, după modelul Antun, Antonios, Mtanios, Tanos sau Tannus... Dar de ce porecla aceea rizibilă de „kişk”? Asta, bunicul meu n-a mai vrut să-mi dezvăluie. A spus doar ceea ce socotea el că poate fi spus unui copil: „Tanios era fiul Lamiei. Cu siguranță că ai auzit vorbindu-se despre ea. Lucrurile astea s-au întîmplat hăt demult, pe vremea cînd nici eu nu venisem încă pe lume, și nici taică-meu. Pe-atunci, pașa din Egipt ducea război cu otomanii, iar străbunii noștri au avut de suferit. Mai ales după uciderea patriarhului. L-au doborît chiar acolo, la intrarea în sat, cu pușca dăruită de consulul Angliei...” Așa vorbea bunicul meu atunci cînd nu voia să-mi răspundă, azvîrlea frînturi de frază de parcă arăta un drum, apoi un altul, apoi un al treilea, fără s-o pornească pe nici unul dintre ele. A trebuit să aștept ani de zile pînă să descopăr adevărata poveste.

Țineam totuși în mîna cel mai bun capăt al firului, deoarece știam de numele Lamiei. Il cunoșteam cu toții în ținut, datorită unei zicale care a străbătut, din fericire, două veacuri pentru a ajunge pînă la noi: „Lamia, Lamia, cum ți-ai putea ascunde frumusețea?”

Astfel, și astăzi încă, atunci cînd tinerii adunați în piața satului văd trecînd vreo femeie înfășurată în șal, se găsește cîte unul care să murmure: „Lamia, Lamia...” Ceea ce este adesea un autentic compliment, dar care poate fi uneori și cea mai crudă batjocură.

Majoritatea acestor tineri nu știu mare lucru despre Lamia, nici despre drama a cărei amintire e păstrată de acea zicală. Se mulțumesc să repete ce-au auzit din gura părinților sau a bunicilor, iar uneori, ca și aceștia, își însoțesc vorbele de un gest cu mîna spre partea de sus a satului, astăzi nelocuită, unde se zăresc ruinele, impunătoare încă, ale unui castel.

Din pricina aceluia gest, care a fost de atîtea ori reprodus în fața mea, mi-am închipuit-o multă vreme pe Lamia ca pe un soi de prințesă care, îndărătul acelor ziduri înalte, își ferea frumusețea de privirile țăranilor. Sărmana Lamia, dacă aș fi putut-o vedea trebăluind la bucătărie sau mergînd desculță cu pași mărunți pe coridoare, ținînd un urcior în mîină, cu basmaua pe cap, cu greu aș mai fi putut-o confunda cu o castelană.

Dar n-a fost nici slujnică. Știu astăzi ceva mai multe despre ea. Datorită, în primul rînd, bătrînilor din sat, bărbați și femei, pe care i-am tras de limbă neobosit. Așa se întîmpla acum mai bine de douăzeci de ani, de atunci au răposat cu toții, în afară de unul singur. Se numește Gebrayel, e un văr de-al bunicului meu și are acum nouăzeci și șase de ani. Dacă îi amintesc numele, nu e doar pentru că a avut privilegiul să supraviețuiască, ci mai ales pentru că mărturia acestui fost dascăl pasionat de istorie locală a fost cea mai prețioasă dintre toate; cu adevărat de neînlocuit. Stăteam ceasuri întregi cu ochii țintă la el, avea nări mari și buze groase, un cap mic, chel și zbîrcit - trăsături pe care vîrsta cu siguranță le-a accentuat. Nu l-am mai văzut în ultima vreme, dar mi s-a spus că și-a păstrat tonul confidențial, debitul înfocat și memoria intactă. Prin cuvintele pe care mă pregătesc să le scriu, va trebui adesea să ascultați glasul lui.

Lui Gebrayel îi datorez faptul de a fi dobîndit foarte curînd convingerea că Tanios a fost, dincolo de mit, o

ființă din carne și din oase. Dovezile au venit mai târziu, mult mai târziu. Atunci când, cu ajutorul norocului, am putut în sfârșit pune mâna pe documente autentice.

Pe trei dintre ele le voi cita adesea. Două provin de la personaje care l-au cunoscut pe Tanios îndeaproape. Și un al treilea mai recent. Autorul este un călugăr decedat după Primul Război Mondial, călugărul Elias din Kfaryabda-acesta este numele satului meu, nu cred că l-am menționat până acum. Lucrarea sa are următorul titlu : Cronica muntenească ăau Istoria satului Kfaryabda a cătunelor și a fermelor ce fac parte din el a monumentelor ce se înalță acolo a tradițiilor ce sînt respectate de oamenii remarcabili care au trăit în sat și a evenimentelor care s-au desfășurat cu voia Celui-de-Sus.

O carte ciudată, inegală, derutantă. În anumite pagini tonul este personal, condeiul se încălzește și se eliberează, se lasă uneori purtat de avînt oratoric, de digresiuni îndrăznețe, ai senzația că te afli în prezența unui scriitor adevărat. Și apoi brusc, de parcă s-ar fi temut că a păcătuit prin trufie, călugărul se dezice de cele spuse, dă înapoi, tonul devine plat, se mulțumește, pentru a face penitență, cu rolul de pios compilator, iar atunci acumulează împrumuturile din autorii din trecut și din notabilitățile vremii, de preferință în versuri, acele versuri arabe din perioada Decadenței, rigide parcă și pline de imagini convenționale și sentimente reci.

De acest lucru nu mi-am dat seama decît după ce am isprăvit cea de a doua lectură minuțioasă a celor o mie de pagini - mai precis nouă sute optzeci și șapte, de la preambul la tradiționalul vers final care spune „tu, cel ce vei citi cartea mea, arată-te îngăduitor...” La început, cînd ținusem în mîină acea lucrare legată în verde și împodobită simplu cu un romb mare negru, și o deschiseseam pentru

Întîia oară, nu remarcasem decît scrisul acela înghesuit, fără virgule și puncte, fără paragrafe, doar niște ondulări caligrafice închise între marginile lor ca o pînză în ramă, cu cîte un cuvînt volant ici-colo pentru a aminti de pagina precedentă sau a o anunța pe următoarea.

Șovăind încă dacă să mă angajez ori ba într-o lectură ce amenința să fie neîmbietoare, frunzăream acel monstru din vîrful degetelor, din goana ochilor, cînd se detașară dinaintea ochilor mei aceste rînduri - le-am copiat pe dată, iar mai tîrziu le-am tradus punîndu-le și semnele de punctuație:

„Din patru noiembrie 1840 datează enigmatică dispariție a lui Tanios-și... Cu toate astea, el avea totul, tot ce poate aștepta un om de la viață. Trecutul i se dezlegase, calea spre viitor i se netezise. El nu a putut părăsi satul de bună voie. Nimeni nu se poate îndoii că un blestem se leagă de stîncă ce-i poartă numele”.

Pe dată cele o mie de pagini încetară să-mi mai pară opace. Am început să privesc manuscrisul cu totul altfel. Ca pe un ghid, ca pe un însoțitor. Sau ca pe un cal pe care să încalec.

Călătoria mea putea începe.

Prima trecere
Ispitirea Lamiei
Fie ca Cel-de-Sus să mă ierte pentru ceasurile și zilele pe care voi fi nevoit să le răpesc timpului binecuvântat al rugăciunii și al Lecturilor Sfinte pentru a scrie această istorie imperfectă a oamenilor din ținutul meu, scuza mea fiind că nici una dintre clipele pe care le trăim n-ar fi existat fără mileniile care au precedat-o de la Zidire și că nici una dintre bătăile inimii noastre n-ar fi fost cu puțință de n-ar fi existat, una după alta, generațiile strămoșilor, cu întâlnirile, făgăduielile, căsătoriile lor stabilite sau cu ispitele lor.

Preambul la Cronica muntenească,
opera călugărului Elias din Kfaryabda

Pe vremea aceea, cerul era atît de jos, cã nici un om nu îndrãznea sã stea drept. Cu toate astea, existau viața, dorințele și sãrbãtorile. Și dacã oamenii nu așteptau nicio-datã ce e mai bun pe lumea asta, nãdãrduiau în fiecare zi sã scape de ce era mai rãu.

Întreg satul aparținea pe atunci unui singur senior feudal. Era urmașul unui lung șir de șeici, dar cînd se vorbește astãzi despre „epoca șeicului”, fãrã nici o altã precizare, nimeni nu se înșalã, este vorba de cel în umbra cãruia a trãit Lamia.

Nu era, nici pe departe, unul dintre personajele cele mai puternice din ținut. Între cîmpia rãsãriteanã și mare existau zeci de domenii mai întinse decît al lui. Nu stãpînea decît peste Kfaryabda și cîteva ferme din jur, avea probabil sub autoritatea sa trei sute de familii, nu mai mult. Peste el și cei de un rang cu el era emirul de pe Munte, iar peste emir erau pașalele de provincie, cele din Tripoli, din Damasc, din Saida sau din Acra. Iar și mai sus încã, mult mai sus, în preajma Cerului, era sultanul de la Istanbul. Inșã oamenii din satul meu nu cãtau așã de sus. Pentru ei, șeicul „lor” era deja un personaj de vazã.

Numeroși erau în fiecare dimineață cei ce o luau pe drumul spre castel pentru a-l aștepta sã se trezeascã, înghesuindu-se pe culoarul ce ducea la camera lui. Și cînd își fãcea apariția, îl întîmpinau cu o sutã de formule de

urări, spuse cu voce tare sau cu voce scăzută, o cacofonie ce-i însoțea fiecare pas.

Majoritatea erau îmbrăcați ca și el, cu serual — pantalon negru bufant, cămașă albă cu dungi, bonetă de culoarea lutului, și toată lumea, sau aproape, arbora aceleași mustăți dese și răsucite semeț în sus pe un chip neted fără barbă. Ce-l deosebea pe șeic? Doar vesta aceea de un verde ca mărul, împodobită cu fir de aur, pe care o purta în orice anotimp, așa cum alții poartă zibelină sau sceptru. Însă și fără acel ornament, nici unui musafir nu i-ar fi fost greu să-l remarce pe stăpîn în mijlocul mulțimii, din cauza acelor plecăciuni pe care toate capetele le făceau unul după altul pentru a-i săruta mîna, ceremonial care se continua pînă în Sala Coloanelor, pînă ce el își lua locul obișnuit pe sofa și ducea la buze capătul aurit al țevii narghilelei.

Intorcîndu-se acasă, oamenii aceștia aveau să spună nevestelor lor mai tîrziu, în cursul zilei: „Azi-dimineață am văzut mîna șeicului”. Și nu: „Am sărutat mîna...” Căci asta se făcea desigur, și încă în public, dar aveau pudoarea să n-o spună. După cum nu spuneau: „L-am văzut pe șeic” - cuvînt pretențios, de parcă era vorba de o întîlnire între două personaje de rang egal! Nu, „Am văzut mîna șeicului”, asta era expresia consacrată.

Nici o altă mîna n-avea o asemenea importanță. Mîna lui Dumnezeu și cea a sultanului nu împărțeau decît dezastrele globale; mîna șeicului era cea care răspîndea nenorocirile zilnice. Și de asemenea, uneori, firimituri de fericire.

În graiul oamenilor din ținut, același cuvînt, kaff, desemna uneori și mîna, și scatoalca. Oare cîți seniori nu făcuseră din ea un instrument al puterii și o unealtă a cîrmuirii! Cînd sporovăiau între ei, departe de urechile supușilor, un

proverb revenea întotdeauna pe buzele lor: „Țăranul trebuie să capete mereu o scatoalcă pe după ceafă”; asta voia să spună că trebuia să-l faci să trăiască mereu temător, cu umerii plecați. Adesea, de altfel, „scatoalca”, „palma”, nu era decât o prescurtare pentru a zice „lanțuri”, „bici”, „corvezi”...

Nici un senior nu era sancționat pentru că își maltrata supușii; dacă uneori, foarte rar, autoritățile se arătau severe, era din pricină că se hotărâseră să-l piardă pentru cu totul alte motive și căutau cel mai mărunț pretext pentru a-l înfunda. Oamenii se aflau de secole sub domnia arbitrarului, iar dacă odinioară existase un ev al echității, nimeni nu-i păstrase amintirea.

Atunci când oamenii aveau norocul să aibă un stăpîn mai puțin lacom, mai puțin crud decât ceilalți, se socoteau privilegiați și-i mulțumeau lui Dumnezeu că le arătase atîta grijă, ca și cum L-ar fi socotit neînstare de ceva mai bun.

Așa stăteau lucrurile la Kfaryabda; mi-aduc aminte că am fost surprins, și nu o dată indignat, de modul afectuos în care anumiți săteni îl evocau pe șeic și domnia lui. Este adevărat, ziceau ei, că-și dădea cu plăcere mîna la sărutat și că, din cînd în cînd, mai trăgea cîte unuia dintre supușii săi o palmă răsunătoare, nu era însă niciodată o jignire gratuită; cum el era cel care împărțea dreptatea pe domeniul său, iar absolut toate diferendele - între frați, între vecini, între bărbat și nevăstă - se rezolvau dinaintea lui, șeicul avea obiceiul să-i asculte pe reclamantîi, apoi pe cîțiva martori, înainte de a propune o înțelegere; părțile erau somate să se conformeze și să se împace pe loc prin îmbrățișările obișnuite; dacă cineva se îndărătnicea, palma stăpînului intervenea în chip de ultim argument.

O astfel de sancțiune era suficient de rară pentru ca sătenii să nu poată vorbi despre altceva vreme de săptămîni,

străduindu-se să descrie șuieratul palmei, fabulând asupra urmelor de degete care ar fi rămas vizibile trei zile și asupra pleoapelor nefericitului care nu se vor mai opri în veci din clipit.

Apropiatii omului palmuit veneau la el în vizită. Se așezau în cerc jur-împrejurul încăperii, tăcuți ca după doliu. Apoi unul dintre ei înălța glasul pentru a spune că nu trebuia să se simtă umilit. Cine n-a fost vreodată palmuit de părintele său?

Căci așa voia șeicul să fie privit. Adresându-se oamenilor de pe domeniul său, chiar și celor mai vîrstnici, el spunea: „yabne!”, „fiule!”, sau „fiica mea!”, „ya binte!”. Era convins că un pact tainic îl lega de supușii săi, ei îi datorau ascultare și respect, iar el le datora protecție în orice împrejurare. Chiar și la acest început de secol alXIX-lea, soiul ăsta de paternalism integral începuse să pară deja oarecum ca ceva nepotrivit, o rămășiță a unei vîrste primordiale a copilăriei și a inocenței, cu care majoritatea sătenilor se împăcau și a cărei nostalgie era păstrată încă de unii dintre descendenții lor.

Eu însumi, sînt nevoit s-o mărturisesc, descoperind anumite fațete ale personajului, m-am simțit mai puțin sever față de el. Căci, dacă „șeicul nostru” ținea la fiecare dintre prerogativele sale, nu-și precupețea, ca atîția alți seniori, îndatoririle. Astfel, toți țărani trebuiau să-i aducă o parte din recoltă; avea însă obiceiul să le spună în schimb că „nimeni de pe acest domeniu nu va suferi de foame atîta vreme cît se vor mai găsi la castel o pîine și o măslină”. Nu o dată sătenii putuseră să verifice că nu erau vorbe-n vînt.

La fel de important în ochii sătenilor era modul în care șeicul trata cu autoritățile, și acesta e primul motiv pentru care i s-a păstrat o amintire atît de îngăduitoare. Ceilalți

seniori, atunci cînd emirul sau pașa le cereau un nou impozit, nu-și băteau capul să se împotrivescă, spunîndu-și că era mai bine să-i stoarcă pe supuși decît să se pună rău cu cei puternici. Nu și șeicul „nostru”. El tuna și fulgera, se agita, trimitea jalbă după jalbă, vorbea de foamete, de îngheț, de lăcuste, strecura bacșișuri cînd trebuia, astfel că uneori obținea cîte un răgaz, o amîinare, chiar o scutire. Se spune că agenții Vistieriei extorcau atunci sumele lipsă de la seniori mai docili.

Nu avea prea des cîștig de cauză. Autoritățile erau rar dispuse să cadă la învoială în privința dărilor. Avea măcar meritul că încerca, iar țărani îi erau recunoscători.

Nu mai puțin apreciată era atitudinea sa la vreme de război. Fălindu-se cu o veche datină, obținuse pentru supușii săi dreptul de a se bate sub propriul lor drapel în loc să fie înrolați cu restul armatei. Un privilegiu nemaiauzit pentru o feudă atît de mică ce putea alinia, în cel mai bun caz, patru sute de oameni. Pentru săteni, diferența era mare. Să pleci împreună cu frații, fiii, verii, comandați de șeicul în persoană, care îi cunoștea pe toți după numele mic, să știi că nu vei fi abandonat locului dacă erai rănit, că vei fi răscumpărat dacă vei fi prins, că vei fi îngropat și jelit cum se cuvine dacă ar fi să mori! Să mai știi de asemenea că nu vei fi trimis la măcel pentru a-i face plăcere vreunui pașă depravat! De privilegiul ăsta sătenii erau la fel de mîndri ca și șeicul. Dar, bineînțeles, trebuia să-l merite. Nu te puteai mulțumi să „te prefaci”, trebuia să te bați, și încă vitejește, mult mai vitejește decît pedestrima de alături sau din față, trebuia ca bravura lor să fie mereu dată drept exemplu pe tot cuprinsul Muntelui, în toată împărăția, era mîndria lor, cinstea lor și totodată singurul mod de a păstra acest privilegiu.

Pentru toate aceste motive, oamenii din Kfaryabda îl considerau pe șeicul „lor” ca pe răul cel mai mic. Le-ar fi apărut chiar ca o adevărată binecuvântare dacă n-ar fi avut un nărav, un insuportabil nărav care, în ochii anumiților săteni, îi făcea praf și pulbere cele mai nobile calități.

— Femeile ! îmi spuse bătrînul Gebrayel, iar pe chipul lui de șoim se aprinseră priviri feroce. Femeile! Șeicul le rîvnea pe toate și seducea cîte una în fiecare seară!

Despre ultima parte a frazei se putea spune că era o fabulație. Dar pentru restul, care este totuși esențialul, se pare într-adevăr că șeicul, după pilda strămoșilor săi, după modelul atîtor seniori de pe tot pămîntul, trăia avînd ferma convingere că toate femeile de pe domeniul său îi aparțineau. La fel ca și casele, pămînturile, duzii și podgoriile. Ca și oamenii, de altfel. Și că într-o zi sau alta, după cum avea chef, își putea cere drepturile.

N-ar trebui totuși să ni-l închipuim ca pe un satir dînd tîrcoale satului în căutarea prăzii, cu oamenii din slujba sa pe post de hăițași. Nu, lucrurile nu se petreceau așa. Oricît de imperioasă i-ar fi fost dorința, nu renunța nici o clipă la o anumită rezervă, nu s-ar fi gîndit niciodată să se strecoare pe furiș pe o ușă ascunsă spre a profita hoțeste de absența soțului. Oficia la el acasă, dacă putem spune astfel.

Așa cum fiecare bărbat trebuia să urce măcar o dată pe lună „să vadă mîna șeicului”, toate femeile trebuiau să presteze o zi de muncă la castel, pentru a ajuta la treburile curente sau sezoniere, era felul lor de a-și manifesta supunerea. Unele dădeau dovadă de iscusințe deosebite - un fel neasemuit de a frăgezi carnea bătînd-o în piuă - sau de a subția aluatul pentru pîine. Iar cînd era vorba de pregătirea unui ospăț, era nevoie de toate priceperile în

același timp. Era o formă de corvoadă, la urma urmei; dar împărțită astfel între zeci, sute de femei, devenea mai puțin copleșitoare.

Am lăsat poate să se creadă că în ce-i privea pe bărbați, contribuția lor se limita la sărutatul mâinii dimineața. Asta n-ar corespunde realității. Ei aveau sarcina să se ocupe de lemne și de numeroasele reparații, de reînălțarea teraselor prăbușite de pe domeniile șeicului, fără a uita de corvoada supremă a bărbaților, războiul. Însă, pe timp de pace, castelul era un stup plin de femei, care se agitau, sporovăiau și se mai și distrau. Iar uneori, la ceasul siestei, când satul întreg se cufunda într-o penumbră de lîncezeală, una sau alta dintre acele femei se rătăcea printre culoare și camere, pentru a reveni două ore mai târziu în mijlocul șoaptelor.

Unele se învoiau la acest joc cu dragă inimă, măgulite de a fi curtate, rîvnite. Șeicul avea prestanță; în plus, ele știau că, departe de a se năpusti peste primele plete zărite, el prețuia farmecul și spiritul. Încă mai circulă prin sat fraza pe care el o spunea mereu: „Trebuie să fii un măgar ca să te culci lîngă o măgăriță!” Insațiabil, așadar, însă exigent. Asta e imaginea care s-a păstrat de pe urma lui azi, și probabil că asta era și imaginea pe care o aveau despre el contemporanii, supușii săi. De aceea, multe femei doreau să fie măcar băgate în seamă, asta le dădea asigurări în ce privește farmecul personal. Cu riscul, mai apoi, de a se lăsa ori nu corupte. Un joc primejdios, recunosc; însă în clipa când frumusețea lor îmbobocea, apoi înflorea, puteau ele oare, mai înainte de a se vesteji, să renunțe la orice dorință de seducție?

Majoritatea, totuși, orice ar zice bătrînul Gebrayel, nu doreau aceste iubiri compromițătoare și fără viitor. Nu se pretau la nici un alt joc galant în afară de eschivare, și

se pare că stăpînul ştia să se resemneze atunci cînd „adversara” se dovedea şireată. Şi mai întîi prevăzătoare : începînd din clipa în care o persoană rîvnită rămînea între patru ochi cu şeicul, ea nu-l mai putea respinge fără a-l umili, ceea ce nici o ţărăncă n-ar fi avut curajul să facă. Iscuşinţa lor trebuia să se manifeste mai devreme, tocmai pentru a le feri să se pomenească în această situaţie stînjeitoare. Imaginaseră o întregă panoplie de şiretlicuri. Cînd le venea rîndul să se prezinte la castel, unele se înfăţişau ţinînd un bebeluş în braţe, al lor sau al unei vecine. Altele veneau însoţite de cîte o soră sau de mamă, sigure că astfel nu vor fi sîciuite. Un alt procedeu pentru a scăpa de asiduităţile stăpînului era de a merge să se aşeze lîngă tînăra sa soţie, şeica, şi de a nu se îndepărta de acolo pînă seara.

Şeicul nu se însurase decît în pragul vîrstei de patruzeci de ani, şi încă fusese silit s-o facă. Patriarhul comunităţii primise atîtea plîngerî împotriva incorigibilului seducător încît se hotărîse să facă uz de influenţa sa pentru a pune capăt acestei situaţii scandaloase. Şi crezuse că găseşte modul ideal de a o face: să-l însoare cu fiica unui şef feudal mult mai puternic decît el, seniorul din marele Jord, în speranţa că astfel, din consideraţie pentru soţia sa, şi încă şi mai mult pentru a nu-şi irita socrul, stăpînul din Kfaryabda va fi constrîns să se cumîntească.

Încă din primul an, şeica dăduse naştere unui fiu, care primi numele de Raad. Omul, cu toate astea, în ciuda bucuriei de a avea un moştenitor, îşi reluase foarte curînd năravul, părăsindu-şi soţia în cursul sarcinii, şi încă şi mai mult după naştere.

Care soţie, înşelînd aşteptările patriarhului, avea să dea dovadă de o surprinzătoare slăbiciune. Avea fără îndoială în minte exemplul propriei sale familii de feudali, tată şi

frați nestatornici și o mamă resemnată. Pentru ea, purtarea soțului ei era rodul temperamentului, ca și al rangului său social, două lucruri pe care ea nu le putea schimba. Nu voia niciodată să i se vorbească de aventurile șeicului, pentru a nu fi silită să reacționeze. Însă bârfele îi ajungeau la urechi și suferea din pricina lor, chiar dacă nu plîngea decît cînd era singură sau cînd se afla lîngă mama ei, la care se ducea pentru șederi prelungite.

La castel, simula indiferența sau ironia mîndră și-și îneca amarul în zahăr. Mereu așezată în același loc, în micuța cameră de primire vecină cu odaia ei, arbora în chip de coafură un tantur după moda veche, un tub înalt din argint care era înfipt vertical în păr și pe deasupra căruia cădea un văl din mătase, coafură atît de complicată că se ferea s-o desfacă atunci cînd mergea la culcare. „Ceea ce, observa Gebrayel, nu prea era sortit s-o ajute să recîștige favorurile șeicului. Ca și corpolența ei, de altfel. Se spune că avea la îndemîină un coșuleț cu dulciuri pe care slujnicele și musafirele îl supravegheau în permanență de teamă să nu se golească. Iar castelana se îndopa ca o purcea.”

Nu era singura femeie care suferea, însă necumpătarea șeicului stîrnea cea mai mare ranchiună printre bărbați. Dacă unii se prefăceau a crede că acel lucru nu li se întîmpla decît nevestelor, mamelor, surorilor și fiicelor celorlalți, toți trăiau în mod constant cu teama de a-și vedea cinstea terfelită. Satul zumzăia neîncetat de nume feminine, toate geloziile și răzbunările se exprimau pe această cale. Certuri izbucneau adeseori, din pricini subțiri de tot, dezvăluind furia reținută a unora și a altora.

Oamenii se observau unii pe alții, se pîndeau. Era de ajuns ca o femeie să se îmbrace cu un pic de cochetărie atunci cînd trebuia să se ducă la castel pentru a fi bănuită

că vrea să-l atragă pe șeic. Și devenea de la bun început vinovată, mai vinovată chiar decât acesta, căci lui i se aducea scuza că „asta era firea lui”. E adevărat că pentru cele care doreau să evite orice aventură, unul dintre mijloacele cele mai sigure era de a se înfățișa stăpînului urîțite, șleampete, diforme...

Există totuși femei care nu izbutesc să-și ascundă frumusețea. Sau poate că li displace Creatorului lor să o vadă ascunsă; dar, Doamne!, cîte patimi în jurul lor!

Una dintre aceste femei trăia în satul meu pe vremea aceea. Era tocmai Lamia. Cea amintită în zicală.

II

Lamia își purta frumusețea ca pe o cruce. Alta în locul ei n-ar fi avut decît să se acopere cu vâl sau să se lase înfășurată într-o țesătură dizgrațioasă pentru a nu mai atrage privirile. Nu și Lamia. Ai fi zis că e scaldată în lumină. Degeaba se acoperea, încerca să treacă neobservată, se topea în mulțime, era în mod sigur trădată, descoperită, era de ajuns un gest, un fleac - o mîină ridicată spre plete, o melodie fredonată din neatenție - și doar pe ea o mai vedeai, doar vocea ei de apă limpede o mai auzai. Dacă, în fața celorlalte, a tuturor celorlalte, șeicul dădea glas vanității sale și sîngelui, cu Lamia, încă din prima clipă, lucrurile au stat altfel. Grația ei îl intimidă, un sentiment pe care-l încercase foarte rar. O dorea din pricina asta cu atît mai mult, dar cu mai puțină nerăbdare. Pentru cuceriri obișnuite, acest războinic înnăscut avea stratageme bine puse la punct - o vorbă tandră, o insinuare ștregărească, o scurtă demonstrație de putere, și fortăreața era cucerită. Cu Lamia, se resemnase să purceadă la asediu.

Cu siguranță n-ar fi știut să se mulțumească cu o vecinătate atît de cuminte de n-ar fi fost o împrejurare care îl liniștea și-l constrîngea totodată: Lamia trăia sub acoperișul său, într-o aripă a castelului, deoarece era soția intendentului său, Gerios.

Grefier, șambelan, vistiernic, secretar, uneori chiar și confident, acesta nu avea niște funcții clar delimitate. Trebuia să-și țină stăpînul la curent cu starea domeniului, recoltelor, distribuirii apei, taxelor, afronturilor publice. Consemna chiar într-un registru, cu meticulozitate, toate darurile pe care sătenii le aduceau la castel, de pildă că „Tubiya, fiul lui Wakim, a venit la sărbătoarea cea mare - adică de Paște - cu o jumătate de oca de săpun și două uncii de cafea...” Tot soțul Lamiei era cel ce întocmea contractele dearendă.

Dacă ar fi fost vorba de un domeniu mai bogat, mai întins, Gerios ar fi fost un înalt demnitar; de altfel, în ochii tuturor, soarta lui era dintre cele mai de invidiat; trăia la adăpost de nevoi, iar încăperile pe care le ocupa, modeste față de cele ale stăpînului, erau mai bine amenajate decît cele mai frumoase case din sat.

Abia după ce căpătase slujba asta foarte apreciată, Gerios îi ceruse mîna Lamiei. Viitorul lui socru, un țăran mai degrabă înstărit a cărui fiică mai mare era soția preotului, nu-l acceptase totuși decît după ce șovăise îndelung. Pretendentul părea a fi perfect în măsură să se îngrijească de nevoile familiei sale, însă tatăl Lamiei nu izbutea să-l îndrăgească. Puțini oameni, de altfel, îl apreciau, deși nimeni nu s-ar fi priceput să-i aducă vreun reproș, în afară de o anumită răceală. Era, după cum se spune în sat, „dintre cei care nu rîd în fața unei pîini calde”. Din capul locului, oamenii îl considerau ascuns și semeț. Îi arătau chiar ostilitate. Dacă acest lucru îl afecta sau nu, nu lăsa să se vadă nimic și nu reacționa niciodată. În poziția lui, ar fi putut face viața grea celor ce nu-l aveau la inimă. Își interzicea însă acest lucru. Nimeni, cu toate astea, nu se dovedea recunoscător. „Nu știe să facă nici bine, nici rău”, se mulțumeau ei să spună cu o desăvîrșită rea-credință.

Cînd predecesorul lui Gerios își părăsise postul, șeicul îl acuzase de a fi deturnat importante sume de bani. Soțul Lamiei n-ar fi putut în veci săvîrși o asemenea nelegiuire, dar, dacă plecai urechea la spusele detractorilor săi, era mai puțin din integritate, cît din lașitate. Greu de spus, acum cînd toți martorii au amuțit. Pare totuși lucru sigur că stăpînul îi inspira o adevărată spaimă, că tremura în prezența lui mai mult decît cel mai umil țăran și ceda în fața tuturor capriciilor acestuia. Șeicul îl putea pune să întocmească o scrisoare către emir, iar în clipa următoare îi putea întinde piciorul ca să-l ajute să se descalțe. Niciodată Gerios nu opunea nici cea mai mică rezistență.

Cînd bătrînii satului îl evocă astăzi pe bărbatul Lamiei, există o întîmplare pe care le place s-o istorisească. Desigur, cu mici variații de la o povestire la alta, substanța este însă aceeași. Șeicul, am mai spus-o, avea mustața falnică și barba rasă, și asta era un subiect ce revenea constant în conversația lui. Mustața, pentru el, era semn de cinste, de putere, iar atunci cînd făcea o făgăduială importantă, își smulgea un fir din mustață pe care-l încredința foarte solemn persoanei cu pricina, care-l punea într-o bucată de pînză curată pentru a i-l înapoia în ziua în care făgăduială era împlinită. Avea, în schimb, obiceiul să-i ia peste picior pe cei ce purtau barbă, acuzîndu-i de murdărie și preținzînd că-i văzuse ștergîndu-și degetele în barbă; astfel că, în afară de preot, nici un sătean nu îndrăznea să-și lase podoabă peste bărbie de teamă să nu devină ținta sarcasmelor. În vreme ce toți, bineînțeles, aveau mustați după moda șeicului. Gerios nu făcea nici el excepție, mustața lui era replica exactă a aceleia a stăpînului, deasă, uneori pomădată și răsucită în sus în doi cîrlionți. Pînă aici, nimic neobișnuit; mimetismul este, din negura timpurilor, un semn de deferență.

Numai că, într-o bună zi, vorbind o dată în plus despre mustață în fața oaspeților săi, șeicul făcuse remarca, un pic iritat, că aceea a intendentului era mai bogată decât a sa. În aceeași seară, Lamia își văzuse bărbatul dinaintea unei oglinzi, ocupat să taie din partea cea mai deasă a mustății pentru a o rări. Asistase la această stranie mutilare fără să zică nimic. Se simțea însă înjosită.

Așa era Gerios. Vorbea puțin, mânca puțin, zâmbea rar. Avea oarecare știință de carte, dar nici o altă ambiție decât pe aceea de a-și păstra locul și bunăvoința stăpînului, stăpîn pe care-l slujea, de altfel, cu cinste și străduință.

Lamia s-ar fi mulțumit cu siguranță cu un soț mai puțin tern. Ea, care era atât de veselă, de șăgalnică, de spontană, de fiecare dată cînd se făcea remarcată în public printr-o vorbă de duh, un rîset, de fiecare dată cînd fredona un cîntec, se pomenea cu Gerios, care se afla și el acolo, fixînd-o încruntat, posomorit, cu un aer îngrijorat. Atunci rămînea tăcută. Iar cînd se alătura femeilor venite să muncească la castel, cînd lua parte la risetele lor, la şușotelile lor, cînd își amesteca mîinile cu ale lor, omul ei i-o reproșa. Nu contenea să-i tot repete că ea trebuia „să-și țină rangul în loc să muncească precum o slujnică”; așa că, atunci cînd voia să-i fie plăcută, se ducea să stea de vorbă cu șeica și să se îndoape cu dulciuri în compania ei.

Poate că el avea dreptate. Dacă i-ar fi urmat sfaturile, s-ar fi priceput cu siguranță să evite ei înseși și familiei ei multe nenorociri. Existența sa n-ar fi stîrnit valuri, ar fi trăit potrivit rangului, ar fi îmbătrînit potrivit rangului, ar fi astăzi îngropată potrivit rangului, și nici o zicală n-ar fi venit să trezească amintirea frumuseții ei imprudente.

Între mireasă și soț există o diferență de vîrstă.

Ea numără a cincisprezecea primăvară, iar el a treizecea iarnă.

Oare cu prilejul cărei nunți de sat au fost compuse aceste versuri de către poetul popular? Cronica muntenească, aceea care le citează, nu precizează acest lucru; nu m-aș mira să descopăr într-o bună zi că aceia pe care voiau să-i descrie erau Lamia și Gerios.

De fapt, tînăra femeie se lăsa adesea condusă de temperamentul ei juvenil. Era veselă din pricina bucuriilor ce o înconjurau și a acelor pe care le făcea să se nască în preajma ei. Felul de a fi era să placă, iar ea plăcea. Te-ai fi putut aștepta ca femeile din sat să fie geloase pe frumusețea ei sau pe acel faimos „rang” pe care trebuia să și-l țină. Nici vorbă de așa ceva. Toate descopereau la ea acea limpezime, acea absență totală a afectării, cât și a ambiției și vicleniei, toate îi vorbeau ca unei surori. Pînă și șeica îi arăta prietenie, deși neîmbîlnzitul ei soț nu avea ochi decît pentru nevasta lui Gerios; firește, el le spunea tuturor femeilor „fiica mea!”, dar cînd acest cuvînt se adresa Lamiei, punea în el atîta fericire, atîta blîndețe, încît era ca o mîngîiere. La bucătărie, femeile glumeau pe tema asta, încercînd să-și maimuțărească stăpînul cu acel „ya binte!” mieros; în prezența Lamiei, de altfel, care rîdea din toată inima. Neîndoielnic era măgulită, dar fără să se gîndească o clipă să calce strîmb.

Șeicul, în schimb, avea probabil gînduri ascunse. Ceea ce nu înseamnă că fiecare zîmbet al lui, fiecare vorbă afectuoasă era un act calculat.

La drept vorbind, dacă întîmplarea care le-a împletit viețile ar fi ascultat de un plan anume, acesta nu ar fi putut fi decît acela al Providenței.

„O întîmplare, doar o întîmplare, nimic mai mult”, stăruie Gebrayel. Ochii îi sclipeau totuși cînd adăugă: „Neînsemnată, ca un grăunte de nisip sau ca o scînteie”.

Iar cînd se puse pe povestit, o făcu într-un stil înflorit și cu pompă. „Era într-una dintre zilele acelea din iulie care nu-s pe placul oamenilor din sat. Aerul era uscat și parcă subțiat. Pe drumuri, la fiecă pas, colb ca după trecerea unei turme. Nu mai pridideau oamenii cu deschisul ferestrelor și al ușilor, dar nici un oblon nu se izbea, nici un canat de ușă nu scîrțîia din balamale. Suflul reținut al verii, doar ai cunoscut așa ceva!”

E adevărat că oamenii din Kfaryabda se împacă greu cu zăduful. Nu mai vorbesc, abia de mai mănîncă. Pe toată durata zilei, își potolesc setea bînd din urcior, pe care-l țin sus, înălțat deasupra capului, apoi, de ciudă, lasă ca apa să le inunde fața, părul, hainele. Și, orice s-ar întîmpla, nu scot piciorul afară din casă înainte de ora răcoroasă a serii.

„Șeicul avea, cu toate astea, cîțiva musafiri. Niște străini. Lamia a fost cea care pregătise cafeaua în ziua aceea, aducînd-o în Sala Coloanelor; fără îndoială că oamenii de serviciu ațipiseră fiecare în colțul lui. Apoi tot ea a fost cea care a venit să ia ceștile goale. Șeicul nu mai era la locul lui. Lucru ciudat, capătul aurit al narghilelei zăcea pe jos. De obicei, cînd se ridica în picioare, înfășură furtunul în jurul căușului, cu un gest mașinal, și scotea capătul pentru a-l păstra curat.”

Leșind pe coridor, Lamia auzi sunetul unei respirații grele venind dintr-o mică odaie ce servea uneori drept încăpere privată pentru consfătuiri. Șeicul se afla acolo, în penumbră, în picioare, dar prăvălit cu fruntea lipită de zid.

— înălțimea Voastră nu se simte bine?

— Nimic grav, ya binte.

Gîfîia însă.

— E mai bine să stați jos, zise ea, luîndu-l ușor de braț.

Își îndreptă ținuta, respirația îi deveni regulată, își aranja hainele, își trecu degetele mari peste tâmpile.

— Nu-i nimic. De vină e desigur căldura. Dar, să nu suflă o vorbă. Nimănui.

— Jur, zise ea. Pe Mesia!

Își luă crucifixul pe care-l ținea la gât, îl duse la buze, apoi și-l apăsă pe inimă. Satisfăcut, stăpînul îi dădu o palmuță ușoară peste braț, înainte de a se îndrepta spre musafirii săi.

Nimic altceva nu avea să se petreacă în ziua aceea, nimic în afară de acea banală indispoziție de vară. Dar pentru Lamia, ceva tocmai se schimbase în modul ei de a-l privi pe acel bărbat. Pînă atunci, îi arăta o deferentă amestecată cu o bună doză de prejudecată și, ca atîtea alte femei, se temea să se pomenească singură cu el. Acum, băga de seamă că venele de la tâmpile îi erau umflate, că făcea uneori riduri pe frunte, ca și cum era năpădit de sumedenie de griji, iar ea pîndea momentul cînd avea să-l revadă între patru ochi. Doar pentru a se asigura că nu mai are alte clipe de indispoziție.

Cu totul alte sentimente, ținute pînă atunci la distanță, se strecurau acum în sufletul ei sub pretextul legitimei îngrijorări. Pentru șeic, pentru „asediator”, un adevărat cal troian era acum în cetate. Fără ca el să fi făcut nimic pentru a-l introduce. A inspira o tandrețe înduioșată este poate, pentru unii bărbați, unul dintre resorturile jocului dragostei; nu pentru el, nu și-ar fi dorit nicicînd o asemenea săgeată în tolbă!

Se scurseră mai multe zile pînă ce Lamia găsi un alt prilej de a-l revedea pe șeic fără martori pentru a-l întreba dacă se mai simțise rău. El plescăi moale din limbă un fel de „nu”, după graiul satului, ea însăși avu certitudinea că o mințea.

îi vorbise oare despre incidentul acela soției sale?

— Nimănui! Nu s-a născut încă acela care o să mă audă văitîndu-mă!

Pentru a-l liniști, Lamia își reînnoi făgăduiala că va păstra tăcerea ducîndu-și din nou crucifixul la buze, apoi la inimă. În timp ce ea îndeplinea acest scurt ritual de pietate, șeicul îi luă mîna stîngă într-a sa și i-o strînse o clipă, ca pentru a lua astfel parte la jurămîntul ei. Apoi se îndepărtă fără s-o mai privească.

Ea se surprinse zîmbind înduioșată. „Nu s-a născut încă acela care o să mă audă văitîndu-mă!”, zisese el. Credea că îi vorbește unui bărbat, dar, pentru urechile unei femei, reflecția asta suna precum fanfaronada unui copil. Lamia își amintea că fratele ei mai mic spusese același lucru, cuvînt cu cuvînt, în ziua în care îi puseseră ventuze. Nu, cu siguranță, ea nu mai izbutea să-l vadă pe seniorul satului așa cum dorea el să fie văzut și nici așa cum îl vedeau ceilalți. Iar cînd, în fața sa, se vorbea despre el, ceea ce se întîmpla la orice moment al zilei, cuvintele aveau o altă rezonanță în capul ei; unele o iritau, altele o bucurau sau o nelinișteau, nici unul n-o lăsa indiferentă, încetase de a mai lua bîrfele drept ceea ce erau - un mod de a omorî plictiseala. Și nu mai avea deloc poftă să se mai amestece unde nu-i fierbea oala. Uneori, cînd tărăncile împingeau cam departe aluziile deșucheate, era ispitită să le facă să tacă. Dar se abținea și se străduia chiar să le imite rîsetele. Dacă o singură dată le-ar fi silit să tacă, ar fi devenit pentru ele o străină, iar numele ei s-ar fi regăsit imediat în melița flecărelilor. Era mai bine să rămîină în bună înțelegere cu ele! Dar dacă Lamia acționa în felul ăsta, n-o făcea din abilitate, așa era ea, nu se simțea nicicînd mai bine decît atunci cînd se topea tăcută în gloata femeilor cu mîinile ude, lăsîndu-se legănată de glasurile lor sparte și de tachineriile lor.

Într-o zi - să fi fost cam pe la jumătatea lui septembrie, sau poate puțin după - ajungînd în curticica plină de fum unde se prepara pîinea, auzi clinchet de rîsete. Veni să se așeze pe o piatră lîngă saje, placa de fier rotundă și bombată sub care sfîrîia un foc de crengi de drobiță. O verișoară găsi de datoria ei s-o pună la curent:

— Tocmai ziceam că de săptămîni întregi pare cumiņițit, nu mai auzim vorbindu-se despre aventurile lui...

Cînd cineva spunea în sat „el” sau „ale lui”, fără să-și mai dea osteneala să explice, toți știau despre cine era vorba.

— A pus din nou șeica mîna pe el, dădu asigurări o matroană, în vreme ce potrivea aluatul pe placa fierbinte de fier ajutîndu-se de o cîrpă mai groasă.

— Șeica în nici un caz! zise o alta. Chiar ieri, cînd eram lîngă ea, mi-a spus că va pleca peste o săptămîină cu fiul ei spre marele Jord, pentru a-și petrece iarna acasă la maică-sa. Dacă s-ar fi priceput să recîștigelte afecțiunea bărbatului ei, de ce ar mai pleca atunci?

— Poate că e bolnav, sugeră o alta.

Se întoarseră spre Lamia, care fu nevoită să-și adune tot curajul pentru a spune pe un ton detașat:

— Dacă ar fi bolnav, am fi băgat de seamă.

Se afla acolo, chiar lîngă ea, așezată pe un bolovan, o femeie atît de bătrînă și de tăcută că nimeni nu se gîndea că le urmărea conversația. Cu toate astea, ea spuse:

— ...Sau, poate, e îndrăgostit nebunește.

Celelalte nu auziseră prea bine.

— Ce spui, hajjel

O numeau astfel pentru că, în tinerețe, fusese în pelerinaj la Bethleem, ca să vadă Sfînta Iesle.

— E cu siguranță îndrăgostit, și așteaptă ca nevastă-sa să plece.

— Nu s-a sinchisit vreodată de nimeni ca să facă ce-a vrut! obiectă matroana.

— Îl cunosc eu pe șeicul vostru de pe cînd stătea încă pe genunchii maică-sii. Dacă e îndrăgostit nebunește de o femeie, nu va face nici o mișcare pînă ce n-o să plece șeica de la castel...

Începură atunci să facă speculații în legătură cu identitatea aleasei. Șoptiră un nume, un al doilea, un al treilea... Apoi trecu pe acolo un bărbat și schimbară subiectul luîndu-se cu vorba.

În capul Lamiei, sporovăielile astea continuara totuși să răsune pe toată durata zilei. Și cînd se făcu noapte, încă se mai gîndea la ele.

Era oare cu puțință ca șeicul să fie atît de grav bolnav ? Nu trebuia oare să vorbească ea cu cineva, să cheme doctorul de la Dayrun? Nu, căci atunci el s-ar supăra. Mai bine stătea să aștepte și să observe. Peste o săptămînă, dacă va vedea cumva vreo femeie frumoasă învîrtindu-se pe culoarele care duc la încăperile lui, se va liniști!

Dar era oare ceea ce dorea ea cu adevărat, să-l vadă pe acest bărbat reluîndu-și ocupațiile galante?

Noaptea se lăsă. Întinsă în culcușul ei, se învîrtea și se răsucea fără a-și găsi poziția confortabilă. Nu mai știa ce să dorească. Se răsuci iarăși. Și pentru ce ar trebui să dorească ea ceva în legătură cu bărbatul ăsta?

Alături de ea, soțul ei dormea pe spate, cu gura deschisă ca un pește.

III

În ajunul zilei în care șeica trebuia să plece, când toată lumea de la castel se agita făcînd ultimele pregătiri, Gerios se pomeni că soția lui îi cere, cu o copilăroasă stăruință, să-i dea voie să se alăture celor ce plecau în călătorie.

— Ai vrea să-ți petreci iarna în Jord?

— Nu toată iarna, doar cîteva săptămîni. Șeica m-a invitat deja de mai multe ori...

— N-ai ce face acolo.

— Aș putea fi doamna ei de companie.

— Nu ești nici slujnică, nici doamnă de companie, de cîte ori s-o repet? Ești soția mea și vei rămîne lîngă mine. Nu-ți poți părăsi soțul în felul ăsta săptămîni și luni întregi, nu înțeleg nici măcar cum te poți gîndi la una ca asta.

Fu nevoită să se resemneze. Mai înainte n-o tentase nicidecum s-o însoțească pe șeică, dar în dimineața aceea, după o nouă noapte chinuită, se trezise cu ideea asta în minte. Să plece, să se îndepărteze puțin de castel, de șoaptele femeilor, de privirile bărbaților și de propriile ei îndoieli. Nu-și făcea deloc iluzii în legătură cu reacția lui Gerios, sperase însă într-un miracol. Avea nevoie de acest miracol. Și cînd se văzu silită să renunțe, păru dintr-o dată zdrobită și se închise pentru tot restul zilei în camera ei ca să plîngă.

— Lamia avea șaisprezece ani și, cînd plîngea, două gropițe îi apăreau în mijlocul obrazilor de parcă ar fi vrut să-i soarbă lacrimile.

Gebrayel nu ignora nici un amănunt cînd era vorba despre ea.

— Crezi cu adevărat că era atît de frumoasă pe cît se spune ?

Întrebarea mea era aproape un sacrilegiu.

— Mai frumoasă încă! Cea mai frumoasă dintre femei! Grațioasă, din creștet pînă-n tălpi. Mîinile îi erau lungi și fine, părul neted și atît de negru îi cădea pînă la mijlocul spatelui, ochii îi erau mari și plini de o lumină maternă, glasul tandru. Se parfuma cu iasomie, ca majoritatea fetelor din sat. Însă iasomia ei nu semăna cu nici una.

— De ce? am întrebat eu naiv.

— Pentru că iasomia asta mirosea ca pielea Lamiei.

Gebrayel nu zîmbea. Privea în gol.

— Pielea îi era trandafirie și atît de moale, că toți bărbații visau s-o atingă fie și cu dosul degetelor. Rochia i se deschidea la piept pînă la nivelul crucifixului de la gîtul ei, și chiar și mai departe. Femeile din vremea aceea își dezveleau pieptul fără nici o urmă de indecență, iar Lamia lăsa să se vadă cîte o parte întregă din fiecare sîn. Pe colinele acelea aș fi vrut eu să-mi rezem capul noapte de noapte...

Mi-am dres glasul.

— Cum poți ști atîtea lucruri, doar n-ai văzut-o nicio dată!

— Dacă nu vrei să mă crezi, de ce mă mai întrebi?

Intruziunea mea în visul lui îl iritase. Dar nu mi-a ținut supărare. S-a ridicat, a pregătit pentru el și pentru mine două pahare mari de sirop de mure.

— Bea încet, îmi spuse el, povestea e lungă.

Cînd caravana șeicăi se așternu la drum, cu puțin înaintea zorilor, castelul păru că se goleşte. Pentru că numeroase gărzi și slujnice o însoțeau pe castelană și de asemenea pentru că anotimpul recoltelor era în toi, iar oamenii din Kfaryabda erau aproape toți la cîmp. În dimineața aceea, șeicul nu avu decît trei vizitatori și nu-l opri pe nici unul la masă. Puse să i se aducă pe o tavă mîncărurile cele mai ușoare, pîine cu maghiran și ulei de măsline, lapte prins scurs de zer. Și cum Gerios se agita pe culoare, îl pofti să i se alăture. Apoi îl întrebă unde era Lamia.

Nu ieșise din camerele ei decît pentru a-i ura șeicăi drum bun, apoi se întorsese și se închise în casă, la fel ca în ajun. Iar cînd Gerios veni să-i spună că o invita stăpînul, ea răspunse că nu-i era foame. Bărbatul ei ridică atunci o mîină amenințătoare.

— Pune-ți o basma pe cap și vino după mine!

Șeicul se arătă, ca de fiecare dată, încîntat s-o vadă, iar ea se feri să pară morocănoasă. În curînd conversația nu mai fu decît un dialog între ei doi, Gerios mulțumindu-se să-și plimbe privirea de la unul la celălalt; cu o înfățișare deschisă și dînd din cap neînterupt în semn de aprobare atunci cînd vorbea șeicul; de îndată însă ce Lamia deschidea gura, începea să-și muște buza de jos ca pentru a-i spune să scurteze. Nu rîdea niciodată spontan la vorbele ei de duh, aștepta ca șeicul să înceapă să rîdă și se uita numai la stăpîn atîta timp cît acesta rîdea.

Lamia îi răspundea cu aceeași monedă. Nu se uita decît la șeic sau la mîncarea în care își înmuia pîinea. Iar stăpînul, pe măsură ce conversația mergea mai departe, nu-i mai adresa nici cea mai fugară privire lui Gerios. Doar la sfîrșit, chiar la sfîrșitul mesei, se întoarse brusc către el, de parcă abia atunci i-ar fi remarcat prezența.

— Era cît pe ce să uit ce e mai important. Trebuie neapărat să te duci să-l vezi pe Yaacub croitorul. Am făgăduit că-i plătesc o mie de piaștri mai înainte de căderea serii și mă voi ține de cuvînt. Pe de altă parte, vreau să-i spui să vină mîine la prima oră, am nevoie de veșminte pentru anotimpul rece.

Yaacub locuia la Dayrun, tîrgul vecin, un drum pînă acolo de două ceasuri încheiate.

Lamia apucă îndată tava pentru a o duce la bucătărie.

— Mă duc să fac cafea.

— Khweja Gerios n-o să aibă timp s-o bea, trebuie să plece pe dată pentru a se întoarce înainte de căderea nopții.

Așa îl numea cînd dorea să-i facă plăcere, khweja, un vechi cuvînt turco-persan care îi desemna în regiunea Muntelui pe cei care, înzestrați cu știință de carte și cu avere, nu mai munceau pămîntul cu mîinile lor. Intendentul se ridică fără zăbavă.

— Nici eu n-am să iau imediat cafeaua, reluă șeicul după o clipă de ezitare. Mai curînd după siestă. Dar dacă frumoasa noastră Lamia mi-ar putea aduce un coșuleț cu fructe așa cum doar ea știe să le aranjeze, îi voi fi recunoscător pînă la adînci bătrîneți.

Tînăra femeie nu se aștepta la o astfel de cerere. Păru încurcată, tulburată, nu știa ce să spună. Tăcerea ei nu durase decît o fracțiune de secundă, dar era deja prea mult pentru Gerios care, uitîndu-se urît la ea, se grăbi să răspundă în locul ei.

— Desigur, înălțimea Voastră! Imediat! Lamia, trezește-te!

În timp ce seniorul se îndrepta liniștit spre camera sa, Gerios se grăbea spre mica încăpere care-i servea drept birou. Acolo își ținea registrul, penele, călimările și tot acolo se afla sîpetul din care trebuia să ia banii pentru croitor. Lamia veni după el.

— Așteaptă, trebuie să-ți vorbesc!

— Mai târziu! Știi bine că trebuie să plec.

— Am să pregătesc coșulețul cu fructe pentru șeic, dar aș vrea să i-l duci tu. Nu vreau să mă duc în camera lui, n-aș vrea să-mi ceară altceva.

— Ce ți-ar putea cere?

— Nu știu, omul ăsta e atît de pretențios, ar vrea poate să-i descojesc fructele, să i le tai bucățele...

Se bîlbîia. Gerios dăduse drumul capacului sipetului pe care tocmai îl deschisese și se întorsese către ea.

— Dacă ai fi știut să-ți ții rangul, așa cum te-am implorat mereu s-o faci, șeicul nu ți-ar fi cerut niciodată nimic.

„Dar tu, i-ar fi putut ea spune, tu îți ții rangul? N-ar fi putut oare trimite pe oricare dintre servitori să-i spună lui Yaacub să vină mîine?" Dar nu avea nici un chef să înceapă o dispută. Tonul îi devenise rugător și amărît:

— Am greșit, recunosc, iar tu ai avut dreptate. Dar să lăsăm ce-a fost...

— Da, să lăsăm ce-a fost, iar pe viitor, ai grijă să-ți ții rangul. Pentru astăzi însă, stăpînul ți-a cerut un lucru, iar tu îi vei da ascultare.

Lamia își apucă atunci bărbatul de amîndouă mînecele. Ochiul îi erau înlăcrimați.

— înțelege-mă, mă tem să mă duc în camera aceea!

Privirile li se încrucișară atunci un lung moment, un foarte lung moment. Lamia avea impresia că bărbatul ei șovăia, îi percepea nehotărîrea, iar preț de o clipă, își închipui că el avea să-i zică: „Ți-am înțeles neliniștea, știu ce-mi rămîne de făcut!" Voia atît de mult să se lase în seama lui, în momentul acela. Dorea să uite toate meschinăriile pe care i le reproșa, pentru a-și aminti doar că era bărbatul ei, că-i fusese dată pe viață și că ea îi jurase să-i dea ascultare la bine și la rău.

Gerios nu zicea nimic, iar Lamia tăcu și ea de teamă să nu-l irite. Părea nehotărît, șovăielnic. Cîteva secunde, dar lungi. Apoi o dădu la o parte. Se îndepărtă.

— M-ai făcut destul să zăbovesc. Nu voi avea timp să mă întorc înainte de căderea nopții.

Nu s-a mai uitat la ea. Dar ochii ei îl priveau cum pleacă. Era încovoiat, iar spatele lui nu era decît o enormă cocoșă neagră. Lamia nu-l mai văzuse niciodată pînă atunci atît de chircit.

Se simțea trădată, abandonată. înșelată.

Nu se grăbi prea tare să pregătească tava cu fructe. Cu puțin noroc, atunci cînd va ajunge în odaia șeicului, acesta va fi deja adormit.

Străbătînd ultimul coridor, simți furnicături, ceva ca o amorțeală care i se răspîndea în coapse. Să fi fost frică? Să fi fost dorință? Sau poate că frica însuflețise dorința?

Acum mîinile îi tremurau. Înainta tot mai încet. Dacă ar exista un Cer care să vegheze asupra creaturilor, ar face în așa fel ca ea să nu mai ajungă în veci în camera aceea.

Ușa era întredeschisă, o împinse ușor cu marginea coșulețului și privi înăuntru. Bărbatul era întins pe cuvertura împletită, întors cu spatele. În mîna dreaptă ținea distracția sa favorită, mătăniile din chihlimbar. Cînd nu-și fuma narghileaua, își ocupa degetele cu asta; obișnuia să spună că clinchetul boabelor ce se izbesc unele de altele îi dă o senzație de seninătate, precum curgerea apei peste pietre și sfîrșitul lemnului pus pe foc.

Lamia nu se uita nici la chihlimbar, nici la pecetea pe care stăpînul o purta la degetul inelar. Verifică doar cu privirea dacă degetele lui groase, bărbătești nu se mișcau. Atunci prinse curaj, făcu doi pași în odaie și îndoi

genunchii pentru a lăsa coșulețul pe jos. Când să se ridice, tresări. O rodie alunecase și se rostogolea cu un zgomot înfundat, dar care, în urechile Lamiei, răsuna ca un răpăit de tobă. Ținându-și respirația, lăsă fructul să se oprească la un fir de păr de mîna celui ce dormea. Mai așteptă o clipă pînă să se aplece deasupra coșulețului pentru a aduna de pe jos rodia neastîmparată.

Șeicul se mișcase. Se întorsese. Încet, ca un om adormit. Dar întorcîndu-se, prinsese rodia cu toată mîna, fără să se uite la ea, de parcă i-ar fi simțit prezența.

— Da' știu că nu te-ai grăbit, aproape că adormisem.

Ridică ochii spre fereastră pentru a ghici cît era ceasul. Însă perdelele erau coborîte, iar cerul era înnorat. Era exact ora din penumbra unei după-amieze de toamnă.

— Ce bunătăți mi-ai adus?

Lamia se ridicase cu mare greutate. În vocea ei era un tremur de teamă.

— Struguri, smochine de toamnă, fructe de păducel, cîteva mere și apoi rodia asta.

— Și, după tine, dintre toate fructele pe care mi le-ai adus, care este cel mai plăcut? Cel din care aș putea să mușc, cu ochii închiși, și să nu am în gură decît un gust de miere?

Afară, un nor gros acoperise probabil cerul, căci încăperea se făcuse și mai întunecoasă. Era începutul după-amiezei, dar noaptea părea deja gata să vină. Șeicul se ridică, alese din cel mai frumos ciorchine boaba cea mai cărnoasă și o apropie de obrazul Lamiei. Ea întredeschise buzele.

În clipa în care strugurele alunecă în gura ei, bărbatul îi șopti:

— Aș vrea să te văd zîmbind.

Ea zîmbi. Iar el împărți cu ea toate roadele lui septembrie.

A doua trecere
Vara lăcustelor
În anul 1821, spre sfârșitul lunii iunie, Lamia, soția
lui Gerios, intendentul castelului, dădu naștere unui
băiat, pe care-l numiră la început Abbas, apoi Tanios.
Mai înainte chiar de a-și deschide ochii nevinovați, el
atrăsese asupra satului un puhoi de vrăjmășie nemeritată.
El este cel care, mai târziu, a fost poreclit kişk, și a
avut parte de soarta cunoscută. Întreaga sa viață nu
a fost decît o înșiruire de treceri.

Cronica muntenească,
opera călugărului Elias din Kfaryabda

(Înainte de a înnoda firul poveștii, aș vrea să mă opresc
o clipă asupra rîndurilor luate ca motto, în special
asupra aceluia cuvînt enigmatic, ubur, pe care l-am
tălmăcit prin „trecere”.
Nicăieri, călugărul Elias n-a considerat necesar să-i dea
o definiție; el revine totuși neconținut sub condeiul său,
și doar prin confruntarea surselor i-am putut prinde sensul.
Autorul Cronicii spune, de pildă: „Destinul trece și
iarăși trece prin noi precum acul cizmarului prin pielea
pe care o lucrează”.
Și într-un alt loc: „Destinul ale cărui treceri de temut
ne punctează existența și o modelează...”
„Trecere” este așadar un semn evident al destinului -
o incursiune ce poate fi crudă, sau ironică, sau providen-
țială - și totodată un jalon, o etapă dintr-o existență
ieșită din comun. În acest sens, ispitirea Lamiei a
fost, în destinul lui Tanios, „trecerea” inițială, cea din
care ar decurge toate celelalte.)

I

Cînd Gerios se întoarse de la treburile sale, era noapte, noapte de-a binelea. Soția sa era deja în odaia lor, întinsă în pat, și nu-și spuseră nimic.

În săptămînile care urmară, Lamia simți primele grețuri. Era căsătorită de aproape doi ani, familia ei era îngrijorată văzîndu-i pîntecele încă plat, și aveau de gînd să se roage la sfinți și să folosească ierburi pentru a dezlega soarta. Sarcina ei îi bucură pe toți, iar femeile o înconjură pe viitoarea mamă după măsura afecțiunii lor. Degeaba ar fi căutat cineva o privire bănuitoare, cea mai mică bîrfă răuvoitoare. Doar atunci cînd șeica se întoarse la castel, în martie, după o ședere îndelungată la ai săi, Lamia avu impresia că relațiile dintre ele se răciseră brusc. Este adevărat că soția stăpînului se purta altfel de toată lumea, irascibilă și disprețuitoare cu tărăncile, care începuseră s-o evite; pe deasupra, chipul ei părea scofîlcit, oarecum emaciat, fără ca ea să fi încetat de a mai fi obeză.

Oamenii din ținut nu se sfîiră să comenteze cam fără perdeă acest lucru. Din partea șeicului „lor” erau gata să accepte numeroase toane, dar străina asta, „burduful ăsta de lapte acru”, „femeia-mărăcine născută sub luna Jordului”, dacă nu-i mai convenea să stea la Kfaryabda, n-avea decît să se întoarcă printre ai săi!

Lamia nu izbutea totuși să creadă că șeica era mînioasă pe întregul sat, desigur că fusese prevenită împotriva ei și se întreba ce anume i-or fi povestit.

Copilul se născu într-o zi de vară senină și blîndă. Un nor subțire îndulcea lumina soarelui, iar șeicul pusese să fie întinse covoare pe o terasă ce domina valea, pentru a prinzi în aer liber. Se aflau în compania sa preotul, buna Butros, alte două notabilități ale satului, precum și Gerios; iar un pic mai la o parte, așezată pe un taburet, șeica, avînd pe cap acel tantur cu voal și ținîndu-și fiul pe genunchi. Datorită în parte și arakului - rachiul din curmale - toată lumea părea bine dispusă. Nimeni nu era beat, dar veselie făcuse gesturile și cuvintele mai ușoare. În odaia ei, nu departe de acolo, Lamia gema împingîndu-și copilul afară din pîntece la îndemnurile moașei. Sora ei o ținea de mîină, sora ei mai mare, khuriyye, soția preotului.

O fetiță veni în goană spre meseni, gata să le anunțe vestea pe care o așteptau; probabil că privirile lor o intimidară, căci roși, își ascunse obrazul și se mulțumi să șoptească o vorbă la urechea lui Gerios, înainte de a o lua la goană. Însă graba mesagerei o trădase, toată lumea înțelese, iar soțul Lamiei, părăsindu-și de data asta reținerea, anunță cu voce tare: „Sabi !”

Un băiat!

Umplură cupele pentru a sărbători evenimentul, apoi șeicul își întrebă intendentul:

— Ce nume ai de gînd să-i dai?

Gerios era gata să rostească prenumele pe care-l avea în minte cînd simți, după intonația din glasul stăpînului, că și acesta avea ceva de gînd; de aceea preferă să zică:

— Nu m-am gîndit încă. Atîta timp cît nu se născuse...

Își însoți această pioasă minciună cu o strîmbătură caracteristică ce însemna că, din superstiție, nu îndrăznise să aleagă dinainte un nume, căci ar fi fost ca și cum ar fi luat drept gata dobîndit ceea ce nu fusese încă acordat, îngîmfare ce nu este pe placul Cerului.

— Ei bine, zise șeicul, există un nume care a fost întotdeauna preferatul meu, Abbas.

Din obișnuință, de îndată ce stăpînul începuse să vorbească, Gerios se pornise la rîndu-i să dea din cap în semn de aprobare, iar cînd numele fu rostit, hotărîrea lui era deja luată:

— Va fi așadar Abbas! Și i se va spune mai tîrziu băiatului că șeicul nostru în persoană este cel care i-a ales numele!

Plimbîndu-și privirea bucuroasă peste cei de față pentru a le culege aprobarea conform datinei, Gerios observă că preotul era încruntat, iar șeica începuse brusc să-și strîngă copilul la piept cu o furie de neînțeles. Era lividă ca o crenguță de șofran, i-ai fi putut cresta chipul și mîinile că n-ar fi curs picătură de sînge.

Ochii lui Gerios zăboviră o clipă asupra ei. Și deodată, pricepu. Cum dracu' putuse fi de acord cu numele ăsta? Și mai cu seamă, cum îl putuse propune șeicul? Bucuria și arakul le zăpăciseră mințile și unuia, și celuilalt.

Scena nu ținuse decît o fracțiune de secundă, dar pentru copil, pentru familia sa, pentru întreg satul, totul se răsturnase deodată. „în ziua aceea, scrie autorul Cronicii muntenești, destinul lor, al tuturor, le-a fost scris și pecetluit; precum un pergament, nu mai avea decît să se desfășoare.”

Atîta văicăreală din pricina unei gafe comise de șeic, și de altfel reparată pe dată?

Trebuie spus că la Kfaryabda, de generații întregi, existau tradiții precise în privința numelor. Sătenii, „cei

de jos", cum li se spunea, dădeau băieților lor nume de sfinți, Butros, Bulos, Gerios, Rukoz, Hanna, Frem sau Wakim pentru a-i cinsti pe sfinții Petru, Pavel, Gheorghe, Roca, Ioan, Efraim sau Ioachim; uneori și prenume biblice, cum ar fi Ayyub, Musse și Tubiyya, pentru Iov, Moise și Tobie.

În familia șeicului - „cei de sus” -, erau alte obiceiuri. Băieții trebuiau să poarte nume care evocau puterea sau gloriile trecute. Cum ar fi Sakhr, Raad, Hosn, care înseamnă „stîncă”, „tunet”, „fortăreață”. Tot astfel anumite nume provenite din istoria islamică; familia șeicului era creștină de secole, ceea ce nu o împiedica nicidecum să revendice, printre strămoși, pe Abbas, unchiul Profetului, cît și o duzină de califi; exista, de altfel, pe peretele Sălii Coloanelor, chiar în spatele locului unde șeicul obișnuia să se așeze, un panou mare și înalt pe care era desenat un arbore genealogic care ar fi făcut să pălească de invidie multe capete încoronate, inclusiv pe sultanul de la Istanbul, ale cărui origini nu coborau defel pînă la nobila familie de la Mecca, ci se pierdeau mai curînd, oricît de calif ar fi fost, prin stepele Asiei răsăritene.

Șeicul își numise fiul Raad, după numele propriului său tată. Cît despre el - asta nu va fi ușor de explicat, dar așa stăteau lucrurile - avea numele de Francis. Da, șeicul Francis. Nume care nu aparținea, în mod cît se poate de evident, nici panopliei războinice, nici familiei Profetului, și care semăna chiar foarte tare cu numele de sfinți răspîndite printre săteni. Dar asta nu era decît aparența lucrurilor. Nu exista aici nici o referire deosebită la sfinții din calendar, nici la Saint Francois de Sales, nici la Sfîntul Francisc din Assisi, doar dacă nu ne gîndim în ce măsură Francisc I își primise numele ca un omagiu adus acestuia din urmă. Șeici cu numele de „Francis” existaseră în fiecare

generație începînd din secolul al XVI-lea, din ziua în care regele Franței, obținînd de la Soliman Magnificul drept de control atît asupra soartei minorităților creștine din Levant, cît și asupra Locurilor Sfinte, scrisese șefilor marilor familii de pe Munte pentru a-i asigura de protecția sa. Printre cei vizajați se afla unul dintre strămoșii șeicului nostru; se spune că primise mesajul în ziua nașterii primului său copil. Care fu numit pe dată Francis.

Dacă explicațiile pe care le-am formulat par necesare astăzi, sătenii din vremea respectivă n-ar fi avut nevoie de ele. Nici măcar unul dintre ei n-ar fi socotit lipsit de importanță faptul că șeicul putuse da copilului Lamiei prenumele cel mai prestigios din propria sa descendență. Lui Gerios i se părea deja că aude imensul rîs de batjocură ce avea să scuture Kfaryabda! Unde și-ar fi putut ascunde rușinea? Sculîndu-se de la masă pentru a se duce să vadă copilul, el nu avea nimic dintr-un tată fericit și mîndru, mustața îi părea pleoștită, abia dacă putu merge drept pînă la camera unde se odihnea Lamia.

Erau acolo mai bine de o duzină de femei de toate vîrstele care se agitau. Fără a vedea în buimăceala lui altceva decît o bucurie copleșitoare, ele îl împinseră spre leagănul unde dormea copilul, cu capul deja acoperit de o scufiță de in.

— Pare sănătos, șopteau ele. Deie Domnul să trăiască!

Doar soția preotului băgă de seamă chipul bărbatului.

— Pari împovărat de gînduri, să fie oare pentru că familia ți se mărește?

El rămase nemișcat și mut.

— Ce nume ai de gînd să-i dai?

Gerios ar fi dorit să-și ascundă confuzia, dar cu khuriyye, trebuia să vorbească. Din cauza autorității pe care doar ea

o avea asupra tuturor locuitorilor satului, inclusiv asupra șeicului. Se numea Saada - dar nimeni nu o mai chema cu numele ăsta, nici măcar soțul ei - și fusese la vremea ei cea mai frumoasă dintre fetele din Kfaryabda, la fel ca sora ei Lamia zece ani mai târziu. Iar dacă cele opt sau nouă sarcini pe care le purtase de atunci o îngrășaseră și o ofiliseră, farmecul ei, în loc s-o abandoneze, se concentrase tot în ochii malițioși și autoritari.

— Eram adunați să prînzim, iar... șeicul a propus să-l numim Abbas.

Gerios se străduise să-și stăpînească emoția, dar ultima parte a frazei scăpase precum un geamăt. Khuriyye se feri să tresară. Izbuti chiar să se arate amuzată.

— Aici îl recunosc eu bine pe șeicul tău, e un om care cedează fără nici o rețineră îndemnurilor inimii sale generoase. Îți apreciază munca, devotamentul, cinstea, te consideră acum ca pe un frate și crede că te cinstește dînd fiului tău un nume din propria sa familie. Numai că în sat, oamenii n-au să primească lucrul ăsta în același mod.

Gerios își descleștă buzele pentru a întreba cum aveau să reacționeze oamenii, dar nici un sunet nu-i ieși din gîtlej, așa că soția preotului continuă:

— Se va șopti: Gerios ăsta ne întoarce spatele pentru că locuiește sus, nu vrea să-i dea fiului său un nume cum sînt ale noastre. Au să-ți poarte pică, la fel ca și soției tale, și limbile au să înceapă să foarfece. Deja te invidiază pentru situația ta...

— Poate că ai dreptate, khuriyye. Numai că, am apucat să-i spun deja șeicului că sînt onorat de gestul său...

— Ai să te duci să-l vezi, ai să-i spui că Lamia a făcut un legămînt, în taină. Cum ai vrea să-l numești pe copil ?

— Tanios.

— Perfect, ai să spui că mama sa a făgăduit să-i dea numele lui mar Tanios, dacă sfântul îl ajută să se nască sănătos.

— Ai dreptate, asta va trebui să-i spun. Am să-i vorbesc chiar mâine, când o să fim singuri.

— Mâine va fi prea târziu. Ai să te duci chiar acum, altfel șeicul o să înceapă să trîmbițeze în dreapta și-n stînga numele Abbas și n-o să mai vrea să dea înapoi.

Gerios plecă, bolnav la gîndul că era nevoit, pentru prima dată în viață, să-și înfrunte stăpînul. Se strădui să înjghebeze în minte o lungă explicație amănunțită, încărcată de mulțumiri eterne și de căințe plate... Dar nu avu nevoie de ele. Lucrul se petrecu mult mai simplu decît prevăzuse.

— Un legămînt e ceva sacru, spuse șeicul încă de la primele cuvinte. Să nu mai vorbim despre asta, va rămîne Tanios!

Seniorul satului avusese și el timp să mediteze. Mai ales cînd șeica se sculase, își smulsese copilul de pe jos cu un gest atît de brusc încît copilul începuse să zbiere și apoi se retrăsese fără a spune o vorbă mesenilor.

Se duse să se refugieze în camera ei sau, pentru a fi mai preciși, pe balconul camerei ei, avînd să-și petreacă restul zilei mergînd în sus și-n jos și mormăind fierbinți imprecații. Niciodată nu se simțise mai umilită. Ea care trăise răsfățată într-una dintre cele mai mari case de pe Munte, ce dracu' venise ea să facă la iubărețul ăsta ? Era supărată pe lumea întreagă, și chiar și pe patriarh, duhovnicul ei. Nu avusese el ideea acestei căsătorii?

Se jura că a doua zi, înainte de venirea zorilor, avea să părăsească blestematul ăla de castel împreună cu fiul ei, iar dacă cineva avea să încerce s-o împiedice, va trimite un mesaj tatălui și fraților ei, iar aceștia vor veni s-o

elibereze cu armele în mâini, împreună cu toți oamenii lor, care vor devasta domeniul șeicului! Pînă atunci se arătase mereu resemnată, acceptase totul în tăcere. Dar de data asta, nu mai era vorba de unul dintre giumbușlucurile lui cu sătencele, era cu totul altceva: omul acela îi făcuse un copil unei femei care locuia sub acoperișul lor, și nu se mulțumise doar să-l facă, mai voia și să-l revendice în gura mare, voia să-i dea acestui copil numele ilustrului său strămoș, pentru ca nimeni să nu mai aibă nici cea mai mică îndoială asupra paternității sale!

Degeaba și-o explica în mii de feluri, degeaba căuta temeiuri pentru a se arăta încă o dată mai înțelegătoare și supusă, nu, asta nu putea îngădui. Pînă și cea mai umilă țărancă ar fi încercat să se răzbune dacă ar fi fost silită să îndure un astfel de afront, iar ea, fiica unui puternic senior, se va lăsa călcată în picioare?

Apucîndu-și atunci cu amîndouă mîinile înaltul tantur de pe cap, îl smulse și-l aruncă pe jos. Pletele îi căzură pe obraz ca niște smocuri întunecate. Iar pe chipul ei de copil gras, un zîmbet victorios își croi drum printre lacrimi.

În bucătăria castelului, în cinstea băiețelului care tocmai se născuse, femeile din sat, cu mîinile vîrîte în scortîșoară și chimen, pregăteau fără grijă așa-numitul meghli de sărbătoare.

II

A doua zi după nașterea lui Tanios, șeicul plecă devreme la vânătoare de potîrnichi, însoțit de Gerios și de alte cîteva notabilități din Kfaryabda. La înapoiere, la începutul după-amiezei, o slujnică se grăbi să-l anunțe în gura mare, în fața tuturor servitorilor veniți să-l întîmpine, că șeica plecase în grabă spre marele Jord, luîndu-și cu ea copilul, și că o auziseră șoptind că nu se va întoarce prea curînd.

Puțini oameni nu erau la curent cu faptul că șeicul se împăca foarte bine cu absențele prelungite ale soției sale; dacă ea și-ar fi exprimat dorința de a pleca, el n-ar fi încercat s-o rețină. Dar să i se anunțe lucrul ăsta în public, să treacă drept un soț părăsit, asta n-o putea înghiți. O va readuce la castel, chiar de-ar trebui s-o tîrască de păr!

Punînd șaua pe cel mai bun roib, o iapă numită Bsat-er-rih, „Covorul vîntului”, însoțit de doi bărbați din garda sa, excelenți călăreți, se așternu la drum fără să se fi spălat măcar pe față, dormi sub cerul liber pe cîmpie, mai mult pentru a lăsa animalele să se odihnească decît pentru el însuși, atît de treaz îl ținea furia, și ajunse la reședința socrului său cînd echipajul soției sale nu era încă deshămat.

Aceasta venise să plîngă în odaia sa de fată, unde tatăl și mama ei o urmaseră. Șeicul veni după ei. Și deschise el discuția:

— Am venit ca să spun doar o vorbă. Soția mea este fiica unui om puternic, pe care-l respect ca pe propriul meu părinte. Ea a devenit însă soția mea, și chiar de-ar fi fost fiica sultanului, nu admit să-și părăsească domiciliul fără voia mea!

— Iar eu, spuse socrul, am tot o singură vorbă de spus : mi-am dat fata descendentului unei familii însemnate, ca să fie tratată onorabil, nu ca s-o văd că se întoarce la mine acasă prăbușită!

— A cerut ea vreodată ceva fără să obțină ce-a vrut? Nu are cîte slujnice pofteste și zeci de țărânci care n-așteaptă decît un cuvînt din gura ei ca s-o slujească? Să spună, să vorbească fără rețineră deoarece e în casa tatălui ei!

— Poate că n-ai lipsit-o de nimic, dar ai umilit-o. Vezi tu, nu mi-am măritat fata pentru a o pune la adăpost de nevoi. Am măritat-o după fiul unei mari familii ca să fie respectată în casa soțului ei tot atît cît a fost respectată în aceasta de aici.

— Am putea vorbi ca de la bărbat la bărbat?

Socrul îi făcu semn soției s-o ia pe fiica lor și să treacă în camera învecinată. Așteptă pînă ce ele închiseră ușa pentru a adăuga:

— Am fost preveniți că nu dădeai pace nici unei femei din satul tău, dar am nădăjduit că însurătoarea te va face mai chibzuit. Există, din păcate, bărbați care nu se potolesc decît o dată cu moartea. Dacă ăsta e leacul, avem în regiunea asta zeci de doftori care știu să-l administreze.

— Mă ameninți cu moartea în propria-ți casă? Ei bine, dă-i drumul, ucide-mă! Am venit singur, cu mîinile goale, iar oamenii tăi sînt pretutindeni. N-ai decît să-i chemi.

— Nu te ameninț, încerc doar să aflu pe ce limbă ți se poate vorbi.

— Vorbesc aceeași limbă ca și tine. Și n-am făcut nimic ce n-ai făcut și tu. M-am plimbat deja prin satul tău, și

pe tot domeniul ăsta mare care-ți aparține, jumătate din copii îți seamănă, iar cealaltă jumătate seamănă cu frații și cu fiii tăi! Am în satul meu reputația pe care o ai și tu într-al tău. Tații și bunicii noștri o aveau la fel, la vremea lor. Doar n-ai să mă arăți cu degetul de parcă aș fi făcut ceva de nefăcut, doar pentru că fiică-ta a venit să se jelească. Oare soția ta a părăsit această casă pentru că tu dădeai iama printre femeile din sat?

Argumentul își atinse ținta, căci stăpînul din Jord rămase un lung moment pe gînduri, ca și cum nu se putea hotărî ce atitudine să adopte.

Cînd începu iarăși să vorbească, articula cuvintele mai rar și pe un ton mai scăzut.

— Avem cu toții lucruri să ne reproșăm, nu sînt Sfîntul Maron și nici tu nu ești Simeon Stîlpcul. Dar, în ce mă privește, nu mi-am părăsit niciodată nevasta pentru a mă amorea de cea a paznicului de pe moșie, și mai cu seamă niciodată n-am lăsat grea o altă femeie sub propriul meu acoperiș. Iar dacă vreo femeie ar fi avut un băiat de la mine, nu m-aș fi gîndit să-i dau numele celui mai de seamă dintre strămoșii mei.

— Acest copil nu este al meu!

— Toată lumea pare să creadă taman invers.

— Ceea ce crede toată lumea n-are nici o importanță. Eu știu. Doar nu m-am culcat cu femeia aceea fără știrea mea!

Socrul se întrerupse din nou, judecînd parcă o dată în plus situația, apoi deschise ușa și-o strigă pe fiică-sa.

— Bărbatul tău mă asigură că n-a fost nimic între el și femeia aceea. Iar dacă el o spune, trebuie să-l credem.

Mama șeicăi, la fel de voluminoasă ca și aceasta și înveșmîntată toată în negru precum unele călugărițe, interveni atunci.

— Vreau ca femeia aia să plece cu copilul ei!

Dar șeicul din Kfaryabda îi dădu acest răspuns:

— Dacă acest copil ar fi al meu, aș fi un monstru alungîndu-l din casa mea. Iar dacă nu e fiul meu, ce mi se reproșează? Ce i se reproșează acestei femei, ce li se reproșează bărbatului și copilului ei? Pentru ce crimă ar dori oamenii să-i pedepsească?

— Nu mă voi întoarce la castel atîta vreme cît femeia aia e încă acolo, spuse șeica pe un ton foarte sigur, ca și cum nu era loc de tîrguială.

Șeicul se pregătea să răspundă, cînd i-o luă înainte gazda:

— Cînd tatăl și cu bărbatul tău chibzuiesc, tu taci!

Fiica și soția sa îl priviră îngrozite. Dar el, fără să le dea nici cea mai mică atenție, se întorsese deja spre ginerele său și-i pusese mîna pe după umeri.

— Peste o săptămînă, nevasta ta se va întoarce în casa ta, iar dacă se îndărătnicește, ți-o voi aduce eu! Dar am vorbit destul. Vino, oaspeții mei își vor închipui că ne certăm! Iar voi, femeile, în loc să stați aici ca niște ciori să vă holbați la noi, duceți-vă la bucătărie să vedeți dacă e gata cina! Ce va crede despre noi ginerele nostru dacă-l lăsăm flămînd după un drum atît de lung? Chemați-o pe fata lui Sarkis, să ne cînte un ataba! Și să ni se aducă narghilelele, cu muștiucul nou din tombac din Persia! Ai să vezi, șeicule, parcă ar fi aburi de miere.

La întoarcerea stăpînului, satul întreg duduia de zvonuri privind plecarea soției sale, propria sa plecare în grabă și, bineînțeles, Lamia, fiul ei și numele pe care fusese cît pe ce să i-l dea. Numai că șeicul nu le dădea atenție, cu totul altceva îl preocupa. Socrul său. Acel personaj temut în toată regiunea Muntelui, oare prin ce

miracol adoptase punctul lui de vedere, cînd, cu o clipă mai înainte, îl amenințase cu moartea ? Nu putea crede că argumentele lui îl convinseseră, oameni ca el nu caută să convingă sau să fie convinși, totul este pentru ei schimb de lovituri și, dacă nu le înapoiase pe loc pe toate cele pe care le primise, era cazul să se neliniștească.

Sătenilor veniți în număr mare să-i ureze bun venit, șeicul le răspundea prin formule scurte și seci, și nu vorbea despre soția și socrul său decît în termenii cei mai măsurați.

Nu se înapoiase decît de cîteva ceasuri cînd khuriyye își făcu o intrare remarcată în Sala Coloanelor. Ducea un obiect acoperit cu un voal din mătase mov și, cînd era încă la o distanță bună de stăpîn, spuse tare:

— Am ceva să-i cer înălțimii Voastre, între patru ochi.

Toți cei de față se ridicară pentru a ieși. Doar khuriyye avea puterea de a goli astfel camera de oaspeți a castelului fără ca stăpînul să se gîndească măcar să zică o vorbă. Păru amuzat de situație, lansîndu-i intrusei:

— De data asta ce-mi ceri?

Acest lucru avu darul de a provoca printre bărbații care se risipeau o cascadă de rîsete ce se continuara afară.

Căci toată lumea știa ce se întîmplase data trecută.

Era cu mai mult de doisprezece ani în urmă, femeia asta trupeșă nu era pe atunci decît o fetișcană, iar șeicul fusese surprins s-o vadă venind la el neînsoțită de părinți și pretinzînd să-l întâlnească fără martori.

— Am să vă cer o favoare, spusese ea, și nu voi putea da nimic în schimb.

Cererea sa nu era simplă: fusese făgăduită vărului ei Butros, fiul bătrînului preot de atunci, dar tînărul, plecat la mînăstire ca să studieze pentru a fi pregătit să-l înlocuiască

pe părintele său, fusese remarcat de un preot italian care-l convinsese să-și rostească legămintele teologale fără a se căsători, ca în Europa, explicându-i că nici o jertfă nu era mai pe placul Cerului decât celibatul. Îi făgăduise chiar că dacă se va abține de la căsătorie, va fi trimis la Seminarul cel Mare de la Roma, iar că la întoarcere ar putea deveni episcop.

— Să renunțe la o fată frumoasă ca tine pentru a deveni episcop, Butros ăsta nu-i probabil în toate mințile, spuse șeicul fără să zîmbească.

— Asta cred și eu, întări tînăra abia roșind.

— Dar ce-ai vrea să fac eu?

— Înălțimea Voastră va găsi el un mod de a-i vorbi.

Am aflat că Butros are să vină mîine la castel cu tatăl lui...

Bătrînul preot se înfățișă într-adevăr, sprijinindu-se de brațul fiului său, și începu să-i explice plin de mîndrie șeicului că băiatul lui făcuse studii strălucite, astfel că superiorii săi îl remarcaseră, chiar și un vizitator italian care făgăduia să-l ducă la „Rumieh”, orașul papei, nici mai mult, nici mai puțin.

— Mîine, conchise el, satul nostru va avea un preot mult mai merituos decât servitorul vostru.

Bătrînul aștepta din partea stăpînului o mină veselă și cîteva vorbe de încurajare. Nu primi decât o uitătură întunecată. Urmată de o tăcere vizibil încurcată. Iar apoi de aceste cuvinte:

— După ce ne vei părăsi, buna, la capătul unei vieți lungi, nu vom mai avea nevoie de preot.

— Cum așa?

— E un lucru de multă vreme stabilit. Eu, dimpreună cu toți ai mei și cu toți fermierii, ne-am hotărît să ne facem musulmani.

O privire furișă fu schimbată între șeic și cei patru-cinci săteni ce se aflau la el în momentul acela și care începură toți la unison să dea atunci triști din cap.

— Nu vrem s-o facem cât mai ești în viață, ca să nu te mîhnim, dar, de îndată ce nu vei mai fi printre noi, biserica va fi transformată în moschee, iar noi nu vom mai avea niciodată nevoie de preot.

Tînrul seminarist era îngrozit, toată lumea parcă se prăbușea în jurul lui. Însă bătrînul preot nu părea nicidecum perturbat. Îl cunoștea el bine pe șeicul „său”.

— Ce nu merge cum trebuie, șeicule Francis?

— Nimic nu merge cum trebuie, buna! De fiecare dată cînd unul dintre noi se duce la Tripoli, la Beirut, la Damasc, la Alep, trebuie să suporte vexațiuni, i se reproșează că poartă cutare culoare în loc să poarte alta, că merge la dreapta și nu la stînga. Oare n-am suferit de ajuns?

— A suferi pentru Credință este un lucru plăcut Domnului, spuse seminaristul cu înflăcărare, trebuie să fim pregătiți de toate sacrificiile, chiar și de martiriu!

— De ce vreți să murim pentru religia papei, cînd Roma ne ignoră?

— Cum așa?

— Nu au nici un respect pentru tradițiile noastre. Într-o bună zi, o să vedeți, vor ajunge să ne trimită preoți celibatari care se vor uita la femeile noastre cu priviri pofticioase, nici una nu se va mai duce la spovedanie, iar păcatele se vor aduna deasupra capetelor noastre.

Seminaristul începea să priceapă adevăratul obiect al dezbaterii. Crezu util să-și desfășoare argumentele.

— În Franța, toți preoții sînt celibatari și sînt buni creștini!

— Franța e Franța, aici e aici! Noi am avut mereu preoți căsătoriți și le-am dat-o întotdeauna pe cea mai

frumoasă fată din sat ca să fie cu ochii sătui și să nu se uite pofticioși la femeile altora.

— Există bărbați care știu să reziste ispitei.

— Rezistă mai bine dacă soția le este aproape!

Vizitatorii dădeau tot mai tare din cap, cu atât mai mult, cu cât erau acum liniștiți în ce privește adevăratele intenții ale șeicului lor, ai cărui strămoși se creștinaseră tocmai pentru a se conforma credinței supușilor lor.

— Ascultă, fiule, continuă stăpînul, am să-ți vorbesc acum pe șleau, dar n-am să revin asupra nici unuia dintre cuvintele mele. Dacă încerci să fii un om sfînt, tatăl tău, oricît de căsătorit ar fi, are mai multă sfințenie în el decît toată Roma; dacă încerci să slujești satul și pe credincioșii lui, nu ai decît să-i urmezi pilda. În schimb, dacă țelul tău este de a deveni episcop, dacă ambiția îți e mai mare decît acest sat, atunci poți pleca, la Roma sau la Istanbul sau altundeva. Dar ține minte că atîta vreme cît eu nu voi fi mort și îngropat, tu nu vei mai pune vreodată piciorul pe Muntele ăsta.

Socotind că discuția mersese prea departe, bătrînul preot vru să caute o ieșire.

— Ce dorește înălțimea Voastră? Dacă am venit să vă vedem, este tocmai spre a vă cere sfat.

— La ce bun să împărți sfaturi cînd nimeni nu vrea să le audă?

— Vorbiți, înălțimea Voastră, vom face ce doriți.

Toate privirile se întoarseră către Butros. Care, supus unei asemenea presiuni, fu nevoit să aprobe dînd din cap. Atunci șeicul îi făcu semn uneia dintre gărzi și-i șopti trei vorbe la ureche. Omul lipsi cîteva minute, întorcîndu-se apoi însoțit de tînăra Saada și de părinții ei.

Viitorul preot părăsi castelul în ziua aceea logodit în toată regula, cu binecuvîntarea părintelui său. Nici vorbă

să-și mai continue studiile la Roma, nici vorbă să devină episcop. Pentru acest motiv, îi ținu supărare șeicului o bucată de vreme. Dar de îndată ce porni să trăiască alături de khuriyye, începu să aibă pentru binefăcătorul lui o nețărmită recunoștință.

La acest episod făcuse aluzie șeicul atunci când soția preotului venise la el, în ziua aceea. Iar când rămaseră singuri, el adăugă:

— Ultima dată, voiai mîna lui buna Butros, ți-am dat-o. De data asta, ce vrei?

— De data asta, vreau mîna înălțimii Tale!

Mai înainte ca el să-și fi revenit din surpriză, ea îi apucase mîna, apoi lăsase să alunece vâlul care acoperea obiectul pe care-l ducea. Era o evanghelie. Așeză mîna șeicului deasupra, cu autoritate. Față de oricare altă persoană ar fi protestat, dar în fața ei deveni docil. Aplombul acestei femei îi inspirase întotdeauna o admirație amuzată.

— Consideră că ești la confesional, înălțimea Ta!

— De cînd se face spovedanie în fața unei femei?

— De astăzi.

— Pentru că femeile au învățat să țină un secret?

— Ceea ce vei spune nu va ieși de aici. Iar dacă eu, afară, voi fi silită să mint pentru a-mi proteja sora, voi minți. Dar vreau să-mi spui adevărul.

Se pare că șeicul a stat atunci un lung moment pe gînduri înainte de a spune, prefăcîndu-se obosit:

— Copilul ăsta nu e al meu, dacă asta vrei să știi.

Poate că voia să mai adauge încă ceva, ea însă nu-i lăsă timp și nu mai adăugă nici ea nimic. Acoperi din nou evanghelia cu vâlul de mătase și plecă cu ea afară.

A putut oare șeicul să mintă, cu mîna așezată pe Cartea Sfîntă?

Eu nu cred. În schimb, nimic nu ne îngăduie să afirmăm că vorbele sale au fost transmise cu fidelitate de către khuriyye. Ea își făgăduise să nu le spună oamenilor din sat decît ce va crede ea de cuviință să le spună.

O crezuseră ei oare ? Poate că nu. Dar nici unul dintre ei n-ar fi vrut să-i pună la îndoială cuvîntul.

Din cauza „lăcustelor”...

III

Cînd șeica veni înapoi la Kfaryabda în prima săptămîină din august, o însoțea tatăl ei, dar și cei cinci frați, șaizeci de călăreți și trei sute de pedestri, și de asemenea scutieri, doamne de companie, servitoare și servitori - cu totul vreo șase sute de persoane.

Paznicii castelului voiau să se împrăștie pe domeniu spre a-i chema pe săteni la arme, dar șeicul le spuse să se liniștească, să se poarte frumos; nu era, în ciuda aparențelor, decît o vizită. Leși el însuși în capul scării spre a-l primi cum se cuvine pe socrul său.

— Am venit cu fiica mea, așa cum am făgăduit. Acești cîțiva veri au ținut să ne însoțească. Le-am spus că se găsește întotdeauna pe moșiile șeicului un colț la umbră unde să-și pună capul și două măslina ca să-și înșele foamea.

— Sînteți acasă, printre ai voștri!

Seniorul din marele Jord se întoarse atunci spre cei ce-l însoțeau:

— Ați auzit, aici sînteți acasă. Recunosc cu adevărat generozitatea ginerelui meu!

Cuvinte primite cu ovații prea vesele pentru a nu fi neliniștitoare.

În prima zi, se ținu un banchet de bun venit, după cum cere tradiția. A doua zi, fu iarăși nevoie să fie hrănită

toată suflarea aceea, și tot astfel a treia zi, a patra, a cincea... Provițiile pentru anul cel nou nu erau încă făcute și, punînd la socoteală un festin pe zi, uneori chiar și două, rezervele castelului se isprăviră foarte repede. Nu mai rămase nici o picătură de ulei, de vin sau de arak, nici un pic de făină, de cafea sau de zahăr, nici o bucățică de carne de miel conservată. Recolta se anunța deja slabă în anul acela și, văzînd animalele care erau ucise în fiecare zi - viței, capre pentru carne bine mărunțită, oi omorîte cu zecile, precum și orătănii nenumărate -, oamenii din satul meu simțeau că foamea le va bate la ușă.

Pentru ce atunci nu reacționau ? Cu siguranță nu pofta le lipsea, după cum nici pretinsa „inviolabilitate a musafirilor” nu era ceea ce îi reținea s-o facă - o, nu, i-ar fi tras în țepă pe toți pînă la ultimul cu conștiința împăcată din clipa în care acești „invitați” ar fi încălcat cu bună știință regulile ospitalității. Evenimentul era însă prea ciudat pentru a fi judecat după convenții. Căci era, să nu uităm, o scenă de menaj. Grotescă, disproporționată, dar totuși o scenă de menaj. Seniorul din marele Jord venise ca să trateze cu asprime, în felul său, pe un ginere care-l ofensase și nimeni nu se pricepuse mai bine ca șeica să exprime acest lucru, atunci cînd îi lansase unei sătence care se plîngea de cele ce se întîmplau: „Mergi de spune stăpînului tău că dacă n-are mijloacele să întrețină un trai pe picior mare pentru o doamnă, mai bine ar fi luat de nevastă pe una dintre tărăncile lui!” Aceasta era starea de spirit a acelor „vizitatori”. Nu veniseră să masacreze populația, să dea foc satului, să devasteze castelul... Căutau doar să secătuiască resursele gazdei.

Eroii lor nu erau de altfel cei mai valoroși luptători, ci erau cei mai mari mîncăi. La fiecare ospăț erau adunați în mijlocul trupei, care îi încuraja prin aclamații și rîsete,

și se luau astfel la întrecere: care înghițea cele mai multe ouă răscoapte, care da pe gît de unul singur un urcior de vin auriu sau înfuleca o tavă întregă de kebbe, un platou mare cît să-l înconjori cu amîndouă brațele. Răzbunare oarecum prin chiolhan.

Și dacă ar profita de unul dintre aceste banchete din belșug stropite pentru a le sări la beregată ? Oamenii din Kfaryabda aveau cultul isprăvilor războinice și mai mulți dintre ei veniseră să șoptească la urechea șeicului că doar un cuvînt de-ar spune, doar un gest de-ar face... „Nu e vorba să-i măcelărim, nu, nicidecum, ne-am mulțumi să le tragem o mamă de bătaie, apoi i-am despuia, i-am lega în pielea goală de copaci sau i-am atîrna de picioare așteptînd să-și verse mațele.”

Numai că șeicul răspundea invariabil: „Primului dintre voi care scoate arma din teacă îi spintec burta cu mîinile mele. Ce simțiți voi, simt și eu; ce vă face vouă rău, îmi face și mie rău; și ce aveți voi chef să faceți, eu am chef să fac mai mult decît toți la un loc. Știu că vă pricepeți să vă bateți, dar nu vreau un măcel, nu vreau să încep un șir nesfîrșit de răzbunări cu propriul meu socru care dispune de douăzeci de ori mai mulți oameni decît mine. Nu vreau ca satul ăsta să se umple de văduve, generație după generație, pentru că într-o zi ne-am pierdut răbdarea cu scîrbele astea. Să avem încredere în Dumnezeu, o să-i facă El să plătească!”

Cîțiva tineri plecaseră de la castel bombănind. De obicei, preotul era cel care îl invoca pe Dumnezeu, iar șeicul cel care ducea oamenii la luptă... Dar majoritatea îi dădură dreptate șeicului și, oricum, nimeni nu voia să aibă primul inițiativa vărsării de sînge.

Se mulțumiră atunci cu o altă răzbunare, răzbunarea celor cu mîinile legate: satul porni să vuiască de glume

feroce despre cel pe care, printr-o ușoară pocire a cuvântului, începură să nu-l mai numească seniorul din Jord - ceea ce înseamnă „înălțimile sterpe” -, ci seniorul de peste jrad - care înseamnă „lăcuste”. Vorbele de duh, la vremea aceea, erau compuse în stihuri populare, cam ca acestea:

Îmi zice lumea: ce te-ai pus pe văicărit ?
Căci doar lăcuste pe ogor ai mai avut!
E adevărat c-au năpădit anul trecut,
Numai că alea nu oițe mi-au halit.

La fiecare șezătoare, oamenii se dezlănțuiau împotriva celor din marele Jord, bătându-și joc de accentul și de veșmintele lor, luându-le peste picior ținutul și căpetenia, punându-le la îndoială virilitatea, reducând toate isprăvile lor de arme trecute și viitoare la cele ale haitei de mîncăi, care impresionaseră puternic imaginațiile. Dar cea mai luată în deridere dintre toți era șeica, zugrăvită în atitudinile cea mai scabroase, fără să se sinchisească cineva de prezența copiilor. Și se rîdea pînă la uitare de sine.

În schimb, nimeni nu s-ar fi încumetat să facă nici cea mai mică glumă, nici cea mai mărunțică aluzie nepoliticoasă la adresa Lamiei, a bărbatului ei sau a incertei paternități a fiului său. Fără îndoială că dacă toate aceste evenimente n-ar fi avut loc - dacă șeica n-ar fi încercat să se răzbune, dacă s-ar fi mulțumit să plece rostind doar vreo frază ucigătoare -, șușotelile și căutăturile piezișe le-ar fi făcut viața de nesuportat lui Gerios și alor săi, și i-ar fi constrîns să se exileze. Dar, declarînd astfel război satului întreg, făcînd totul pentru a-l aduce la sapă de lemn, a-l înfometa, a-l umili, seniorul din marele Jord ajunsese la un rezultat taman pe dos. A pune de acum la îndoială virtutea Lamiei și paternitatea fiului ei, însemna a recunoaște că argumentele „lăcustelor” erau întemeiate, însemna a le justifica

hoțiile; oricine ar fi adoptat o asemenea atitudine s-ar fi pus în situația de a fi considerat un dușman al satului și al locuitorilor săi, nemaivându-și locul printre ei.

Pînă și Gerios care, după episodul cu numele de botez, simțise că devine obiectul de batjocură al satului, vedea acum că oamenii se înghesuiau în jurul lui, îmbrățișându-l cu căldură, ca pentru a-l felicita. A-l felicita pentru ce? Aparent, pentru nașterea unui fiu, dar altul era adevărul, iar dacă nimeni n-ar fi fost în stare să-l explice, fiecare îl înțelegea în adâncul inimii sale: nelegiuirea aceea pentru care erau pedepsiți, sătenii o ridicaseră, din bravadă, la rang de sfidare de care fiecare dintre protagoniști era de acum absolvit și trebuia apărat, fie el amant imprudent, soție necredincioasă sau soț înșelat.

Vorbind despre acesta din urmă, trebuie să spunem că încă de la sosirea „lăcustelor” și în așteptarea plecării lor, Gerios părăsise în mod prudent castelul, cu nevasta și cu nou-născutul, avînd pe atunci patruzeci de zile, pentru a găsi adăpost un oarecare timp la preot, cumnatul său, într-o încăpere alăturată bisericii. Acolo avu loc o nesfârșită defilare a vizitatorilor plini de atenții - mai mult decît căpătaseră ei în doi ani petrecuți în încăperile „de sus” -, mai cu seamă din partea mamelor care toate țineau să-l alăpteze pe acest copil, măcar o singură dată, pentru a-și exprima în trup afecțiunea.

Mulți oameni se întrebau probabil dacă această extremă bunăvoință avea să continue atunci cînd „lăcustele” nu vor mai fi acolo pentru a o nutri.

„...Căci droaia lor nenorocită avea să-și ia pînă la urmă zborul, spune Cronica, spre înălțimile sterpe ale marelui Jord.”

În ajunul acelei zile binecuvîntate, zvonurile se încinseseră, dar sătenii nu le dăduseră crezare; de șase săptămîni

penibile, zvonurile circulau zi de zi pentru a fi dezmințite la căderea nopții. Adesea, de altfel, ele veneau de la castel și de pe buzele șeicului, căruia, totuși, nimeni nu-i purta pică pentru aceste minciuni. „Nu se spune oare că epocile întunecate se străbat de la o lumină amăgitoare la altă lumină amăgitoare, ca atunci când primăvara, pe munte, te pomenești în mijlocul unui curs de apă și trebuie să înaintezi spre mal sărind de pe o piatră alunecoasă pe o alta?”

De data aceasta, totuși, șeicul avusese impresia că „invitații” săi erau cu adevărat pe punctul să plece. Pe jumătate prizonier în castelul său, se străduise cu toate astea să salveze aparențele, și în fiecare dimineață își poftea socrul să vină să ia cafeaua în compania sa, în balconul interior, liwan, care dădea spre vale, singurul loc de unde se putea contempla și altceva decât zecile de corturi înălțate în neorînduială de către musafiri și care transformaseră împrejurimile castelului într-o adevărată tabără de nomazi.

Socrul și ginerele își azvîrleau de un timp săgeți muiate în miere când veni șeica pentru a spune tatălui ei că îi ducea dorul fiului, lăsat în grija mamei ei pe durata acestei „vizite”, și că ar dori să-l revadă. Seniorul „lăcustelor” simula cea mai sinceră indignare:

— Cum așa? îmi ceri mie permisiunea să pleci când bărbatul tău e de față?

Care bărbat avu atunci sentimentul că cercul se închidea în sfârșit, că vizita-pedeapsă era pe punctul de a se încheia. Se bucură și totodată se neliniști. Se temea într-adevăr că în clipa de rămas-bun, pentru a-și încununa „opera” și spre a lăsa o amintire de neșters, hoarda se va deda la o orgie de jaf și de foc. Numeroși oameni din sat nutreau aceeași temere, în asemenea măsură încît aproape că nu

mai îndrăzneau să dorească să vină mai curînd ziua fatidică a plecării, preferînd să vadă prelungindu-se săptămînile de jaf pașnic.

Evenimentele aveau să dezmință aceste temeri. Împotriva oricărei așteptări, lăcustele se retraseră în ordine, sau aproape; era la sfîrșit de septembrie, viile și livezile fură „vizitate” în trecere și practic despuiate - dar nimeni nu credea că acest lucru poate fi evitat. În schimb, nu jeliră nici un mort, nici o distrugere. Nici ei nu voiau să declanșeze un thar, un ciclu al răzbunării; voiau doar să-i aplice ginerelui o umilință costisitoare, ceea ce se întîmplase. Șeicul și socrul său se îmbrățișară chiar în fața castelului, la fel ca la sosire, în mijlocul aceluiași ovații batjocoritoare.

Ultimul cuvînt auzit din gura șeicului a fost: „Mă voi întoarce la sfîrșitul iernii”. Fără a preciza dacă va fi la fel de numeros escortată.

În iarna aceea, întreg ținutul cunoscuse foametea, iar satul nostru avu de suferit mai rău decît altele. Cu cît proviziile se micșorau, cu atît țărani blestemau mai amarnic „lăcustele”; dacă oamenii aceia ar fi avut de gînd să se întoarcă, nimeni, nici măcar șeicul, n-ar fi putut împiedica un masacru.

Ani întregi îi așteptară, puseră pîndari pe drumuri și în vîrfurile munților, croiră planuri de exterminare, iar dacă unii se temeau de întoarcerea lor, mulți erau cei care o așteptau fără a da înapoi, nemîngîiați că se dovediseră atît de răbdători întîia oară.

Nu s-au mai întors. Poate că nici nu avuseseră vreodată intenția asta. Dar poate că era și din pricina bolii de care se pomeni atînsă șeica, o ftizie, zice-se, în care oamenii din satul meu nu văzură bineînțeleles decît o justă pedeapsă. Vizitatori care se întorceau din marele Jord și care o

zăriseră în casa tatălui ei veniră să povestească despre ea, spunînd că era fără puteri, slăbită, îmbătrînită, de nerecunoscut și că în mod vizibil se stîngea...

Treptat, pe măsură ce primejdia se îndepărta, cei ce avuseseră întotdeauna îndoieli cu privire la nașterea lui Tanios și care socoteau cam prea scump plătită aventura asta galantă, se încumetară să ridice tonul.

La început, la fiul Lamiei nu ajunse nici un ecou, nimeni n-ar fi dorit să vorbească în prezența lui. Dacă crescuse airdoma tuturor sătenilor din generația lui obsedat de revenirea „lăcustelor”, nu putea să nu aibă habar de faptul că ceea ce atrăsese acea calamitate asupra alor săi era tocmai venirea sa pe lume. Se bucură de o copilărie fericită, pașnică, și chiar lacomă, veselă și capricioasă, era un pic mascota satului și profita de acest lucru cu toată nevinovăția.

De-a lungul anilor, s-a întîmplat uneori ca vreun oaspete, ignorant sau pervers, văzîndu-l pe acel copil îmbrăcat în hăinuțe noi țopăind în voie pe coridoarele castelului, să-l întrebe dacă nu era cumva fiul șeicului. Tanios răspundea rîzînd: „Nu, sînt fiul lui Gerios”. Fără să șovăie și fără să se gîndească la rău.

Se pare că n-a avut niciodată nici cea mai mică bănuială cu privire la nașterea sa mai înainte de ziua aceea blestemată cînd cineva îi urlă în față de trei ori la rînd: Tanios-șiș& ! Tanios-^șșA ! Tanios-AișA !

A treia trecere
Destinul pe buzele nebunului
Cuvântul înțeleptului se prefiră la lumină. Dar
dintotdeauna oamenii au preferat să bea apa care
țîșnește din peșterile cele mai întunecate.

Nader,
înțelepciunea catîrghiului

I

Unde anume stătea copilul Lamiei cînd a avut loc acel incident, aş putea arăta cu exactitate. Locurile s-au schimbat prea puţin. Piaţa mare şi-a păstrat aceeaşi înfăţişare şi aceeaşi denumire, „Biata”, însemnînd „dală”, „lespede”. Oamenii nu-şi dau întîlnire „în piaţă”, ci „pe lespede”. Astăzi la fel ca ieri. Alături, şcoala parohială, în activitate de trei secole; nimeni nu se gîndeşte totuşi să se împăuneze cu acest lucru, pentru că stejarul din curte merge pe şase sute de ani, iar biserica numără de două ori pe atît, cel puţin pietrele ei cele mai vechi.

Chiar în spatele şcolii, casa preotului. El se numeşte buna Butros, la fel ca acela care trăia în vremea lui Tanios; mi-ar fi plăcut să spun că e vorba de unul dintre descendenţii săi, dar această omonimie nu e decît o coincidenţă, nici o legătură de rudenie nu-i leagă pe cei doi bărbaţi, în afară de faptul că toţi oamenii din sat se descoperă veri de îndată ce cobori patru trepte pe scara strămoşilor.

Țîncii din Kfaryabda se joacă tot în faţa bisericii şi sub copac. Odinioară, ei purtau un soi de robă-şorţ, numită kumbaz, şi o bonetă, căci trebuia să fie cineva complet lipsit de mijloace sau Țicnit, sau cel puţin foarte original, ca să iasă cu capul descoperit - kşEIF- un cuvînt care suna ca o dojana.

La celălalt capăt al pieţei se află o fîntînă a cărei apă curge din miezul colinei printr-o grotă; este vorba de

aceeași colină pe al cărei creștet domina odinioară castelul. Chiar și astăzi, nu poți să nu te oprești ca să-i admiri vestigiile; cîndva, spectacolul era desigur destul de copleșitor. Am văzut de curînd o gravură din secolul trecut, lucrarea vreunui călător englez pe care un zugrav din satul meu o colorase; pe atunci castelul întorcea către sat o fațadă înălțată dintr-o singură bucată, parcă ar fi fost o faleză zidită de mîna omenească, din piatra aceea care este numită tocmai piatră de Kfaryabda, dură și albă, cu reflexe violacee.

Oamenii aveau nenumărate denumiri pentru a desemna locuința seniorului. Se mergea „la serai”, „pe colină”, „la casa-de-sus” și chiar „la ac” - dintr-un motiv pe care nu aveam să-l descopăr decît mult mai tîrziu; dar cel mai adesea se mergea „la castel” sau pur și simplu „sus”. Niște trepte foarte neregulate duceau într-^acolo pornind din Biata; pe acolo urcau sătenii cînd se duceau „să vadă mîna șeicului”.

La intrarea în grotă, o boltă împodobită cu inscripții grecești, sipet maiestuos pentru o fîntînă de preț, venerabilă, din moment ce în jurul ei se clădise satul. Apa ei, rece ca gheața în orice anotimp, străbate ultimii metri pe suprafața unei stînci scobite în formă de pîlnie, apoi se revarsă printr-un soi de cioc larg și crenelat într-un mic bazin, înainte de a se duce să irige cîteva ogoare jur-împrejur. În acel loc, dintotdeauna, tinerii satului se iau la întrecere în ce privește rezistența: cine e în stare să-și țină cel mai mult mîna sub apa care curge.

Am încercat și eu de mai multe ori. Orice fiu al Kfaryabdei rezistă cincisprezece secunde; începînd de la treizeci, o durere surdă urcă de la mîna la braț, apoi spre umăr, te simți cuprins de un fel de amorțeală; la mai mult de un minut, brațul îți este ca amputat, smuls, riști în orice

clipă să-ți pierzi cunoștința, trebuie să fii eroid sau sinucigaș pentru a te mai îndărătnici.

În vremea lui Tanios, își măsurau puterile de preferință unii cu alții. Doi băieți băgau mîna sub apă în același timp, cel care o retrăgea primul pierdea și trebuia atunci să dea ocol pieței sărind într-un picior. Toți leneșii satului, care se întîlneau în singura cafenea în jurul unui joc de tawle, sau care-și pierdeau vremea în preajma lepedei, așteptau atracția asta imemorială pentru a-i încuraja, bătînd din palme, pe cei ce țopăiau astfel și a-i zeflemisi totodată.

În ziua aceea, Tanios îl provocase pe unul dintre fiii preotului. Ieșind din clasă, se îndreptaseră împreună spre locul confruntării, urmați de un stol de camarazi. Urmați, de asemenea, de Șallita, nebunul satului, un soi de copil bătrîn scheletic, cu picioare de cocostîrc, desculț și cu capul gol, cu mers împiedicat. Dădea mereu tîrcoale copiilor, inofensiv, dar uneori agasant, rîzînd de rîsetele lor fără să știe măcar de ce, părăind că se distrează de jocurile lor mai mult chiar decît ei, ascultîndu-le discuțiile fără ca cineva să se sinchisească de prezența lui.

Ajunși la fîntînă, cei doi ștregari își marcase ră locurile, se întinseseră pe jos de fiecare latură a bazinului, cu mîna ridicată, gata să-și înceapă proba de rezistență de îndată ce se va fi dat semnalul. În clipa aceea, lui Șallita, care se afla chiar în spatele lui Tanios, îi veni ideea să-l împingă în apă. Băiatul își pierdu echilibrul, se răsturnă, simți că se afundă în bazin, dar diverse mîini se întinseră pescuindu-l la timp. Se sculă ud learcă, luă de pe jos un blid ce se afla pe acolo, îl umplu ducîndu-se apoi să-l răstoarne în capul nefericitului, pe care-l înșfacă de zdrențe. Șallita, care pînă atunci rîsesse de gluma lui, porni să zbiere cum fac mușii, iar cînd Tanios, în clipa cînd să-i dea drumul,

Îl izbi violent de pământ, îl auziră pe nebun strigînd cu o voce brusc foarte limpede: Tanios-șiș! Tanios-șiș! Tanios-feișfc! În timp ce își lovea cu pumnul stîng palma mîinii drepte în chip de răzbunare.

O răzbunare, era într-adevăr o răzbunare. Lucru care se citea foarte clar în ochii tuturor celor care-l înconjurau pe Tanios, mai mult chiar decît într-ai săi. Cîțiva ștregari începuseră să rîdă, dar se răzgîndiseră imediat observînd consternarea generală. Fiul Lamiei avu nevoie de ceva timp ca să priceapă ceea ce tocmai îi fusese spus. Piesele îngrozitoare șarade nu se îmbucară în mintea lui decît încet, una cîte una.

Cuvîntul kişk nu era nicidecum menit să servească drept poreclă; el indică un fel de supă groasă și acră, un soi de terci pe bază de lapte prins și grîu. Este unul dintre cele mai vechi vestigii culinare ce se pot vedea astăzi, se mai prepară încă la Kfaryabda în același mod ca acum o sută de ani, ca acum o mie de ani, ca acum șapte mii de ani. Călugărul Elias vorbește din belșug de terciul ăsta în Cronica sa, în capitolul închinat tradițiilor locale, precizînd în ce mod grîul, în prealabil zdrobit, trebuie „să-și bea laptele” în străchini mari, vreme de cîteva zile. „Se obține astfel pasta numită kişk verde, după care copiii se dau în vînt, care e întinsă pe o piele de oaie tăbăcită pentru a fi lăsată să se usuce pe terase; atunci femeile o adună în mîini și o fărîmițează, trecînd-o apoi prin sită pentru a obține praful albicios care se păstrează în saci de pînză toată iarna...” E de ajuns atunci să se dizolve cîteva polonice pline în apă clocotită pentru a obține terciul.

Gustul poate părea ciudat profanilor, dar pentru un fiu al Muntelui nici o mîncare nu însoțește cu mai multă căldură rigorile iernii. Acest kişk a constituit vreme îndelungată felul obișnuit de mîncare al cinelor țărănești.

Fiind vorba de șeic, el avea, firește, mijloacele de a mânca altceva decât mîncarea asta pentru oameni sărmani, dar din plăcere, și poate și din abilitate politică, avea pentru acest kişk un adevărat cult, proclamînd sus și tare că era regele felurilor de mîncare, făcînd comparație în fața oaspeților săi între diversele moduri de a-l pregăti. Era, la concurență cu mustața, subiectul său de conversație preferat.

Primul lucru de care Tanios își aminti, auzindu-l pe Șallita că-l strigă astfel, a fost un banchet care avusese loc la castel cu două săptămîni mai înainte, în cursul căruia șeicul spusese cui voia să-l asculte că nici o femeie din sat nu se pricepea să pregătească kişk mai bine ca Lamia; ea nu era de față la banchet, dar fiul ei era, ca și Gerios, spre care se întorsese la auzul acestor cuvinte, pentru a vedea dacă era la fel de mîndru ca el. Ei bine, nu, Gerios părea mai degrabă îngrozit, cu ochii plecați și cu chipul livid. Tanios pusese reacția asta pe seama politetii. Nu se cuvine oare să te arăți încurcat atunci cînd stăpînul îți aduce elogii?

Acum, băiatul interpreta în cu totul alt mod extrema încurcătură a lui Gerios. Știa într-adevăr că se povestea în legătură cu mai mulți copii din sat, și de asemenea cu alte cîteva persoane ceva mai puțin tinere, că șeicul obișnuia să le „convoace” mamele pentru a-i pregăti cutare sau cutare fel de mîncare, și că aceste vizite nu erau lipsite de legătură cu venirea lor pe lume; atunci era lipit de numele lor acela al mîncării cu pricina, erau numiți Hanna-wze, Bulos-ghamme... Aceste porecle erau extrem de injurioase, nimeni n-ar fi vrut să se facă nici cea mai mică aluzie la ele în prezența celor în cauză, iar Tanios roșea cînd erau rostite în fața lui.

Niciodată, nici în cele mai urîte coșmaruri, n-ar fi putut bănui că el însuși, copilul răsfațat al satului, putea face

parte dintre nefericiții cărora li se puneă în cîrcă această țară sau că propria sa mamă se număra printre femeile care...

Cum ar putea fi descris ce a simțit el în clipa aceea? Era supărat pe lumea întreagă, pe șeic și pe Gerios, cei doi „tați” ai săi, pe Lamia, pe toți cei care, în sat, știau ce se spunea despre el și care desigur că-l priveau cu milă sau în batjocură. Iar printre tovarășii de joacă ce asis-taseră la scenă, nici măcar cei ce se arătaseră speriați nu se mai bucurau în ochii lui de iertare, căci atitudinea lor dovedea că era aici o taină pe care o împărtășeau cu ceilalți, un secret pe care nebunul satului fusese singurul în stare să-l dezvăluie într-un moment de furie.

„În fiecare perioadă, comentează călugărul Elias, s-a găsit printre oamenii din Kfaryabda cîte un personaj nebun, iar atunci cînd el dispărea, un altul era gata să-i ia locul, precum un tăciune în cenușă pentru ca focul ăsta să nu se stingă. Neîndoielnic că Providența are nevoie de aceste marionete pe care le face să se miște, spre a sfîșia vălurile țesute de înțelepciunea oamenilor.”

Tanios era tot în picioare în același loc, zdrobit, incapabil să-și mute măcar privirea, cînd fiul preotului îi prezise lui Șallita că următoarea dată cînd avea să-l mai vadă prin sat, îl va atîrna de funia clopotului de la biserică, pe care i-o arătă limpede cu degetul; nefericitul, înspăimîntat, nu mai cutează niciodată să se ia după ștrengari și nici să se mai aventureze spre Biata.

Avea de acum înainte să-și facă sălaș în afara satului, pe un teren mare în pantă numit Grohotișul, atît era de plin de stînci nestabile care se clătinau. Șallita trăi printre ele, ștergîndu-le de praf, dîndu-le cu peria, dojenindu-le; pretindea că stîncile se mișcau noaptea, că gemeau și tușeau și că mai făceau și pui.

Ideile astea ciudate aveau să lase urme în amintirea sătenilor. Când ne jucam, copii fiind, iar unul dintre noi se apleca să se uite la poalele unei stînci, ceilalți îi strigau la unison: „Ei, Șallita, a fătat piatra?”

În felul său, Tanios avea să se distanțeze de sat. Nici nu deschidea bine ochii dimineața că și pleca în plimbări meditative și solitare în cursul cărora își amintea episoade din copilărie, interpretîndu-le în lumina a ceea ce știa acum.

Nimeni, văzîndu-l că trece, nu-l întreba ce avea, incidentul de la fîntînă făcuse ocolul satului în două ceasuri; doar persoanele direct interesate - maică-sa, Gerios, șeicul - nu aflaseră nimic. Lamia băgase de seamă că fiul ei se schimbase, dar el avea acum mai mult de treisprezece ani, mergea pe paisprezece, vîrsta la care te pregătești să devii bărbat, iar în acest calm extrem pe care-l afișa pretutîndeni, ea nu vedea decît un semn de maturitate precoce. De altfel, nu mai exista între ei nici cea mai mică dispută, nici o discuție pe ton ridicat. Tanios părea chiar a fi cîștigat în politețe. Era însă politețea celui ce se simte străin.

La școala preotului, lucrurile stăteau la fel. Era foarte atent la orele de caligrafie și de catehism, răspundea corect atunci cînd buna Butros îi puneă întrebări, dar de îndată ce suna clopoțelul, se îndepărta cît mai iute, evitînd să treacă prin Biata, strecurîndu-se pe poteci puțin umblate, pentru a cutreiera departe de priviri pînă la căderea nopții.

Astfel, într-o zi, mergînd drept în fața lui pînă în preajma tîrgușorului Dayrun, zări la oarecare distanță un alai care se apropia, un personaj călare, cu un servitor care umbla

pe jos ținând calul de frâu, iar jur-împrejur făcând cerc încă vreo zece călăreți, garda sa, după cum părea să fie. Toți aveau puști și purtau bărbi lungi ce se vedeau de departe.

II

Pe acel personaj Tanios îl mai întâlnise deja de două sau trei ori, mereu în împrejurimile Dayrunului, fără să-l salute vreodată. Acesta era consemnul în sat. Celui proscris nu i se adresa cuvîntul.

Rukoz, fostul intendent al castelului. Chiar acela căruia Gerios îi luase locul cam cu cincisprezece ani în urmă. Şeicul îl acuzase că-şi însuşise produsul vînzării recoltelor ; erau într-un anume sens banii seniorului, din moment ce era vorba de partea din recoltă pe care i-o datorau fermierii; dar erau şi banii ţăranilor, de vreme ce trebuiau să servească la plata impozitului, miri. Din cauza acestei ticăloşii, toţi sătenii fuseseră nevoiţi să plătească în anul acela o contribuţie suplimentară. Asta trebuie spus pentru a înţelege că ostilitatea lor faţă de fostul intendent era motivată atît prin ascultarea pe care i-o datorau şeicului, cît şi prin propriile lor resentimente. Omul fusese de altfel constrîns să se expatrieze vreme îndelungată. Nu numai din sat şi din vecinătate, ci din tot cuprinsul Muntelui, şeicul jurîndu-şi să pună mîna pe el. Aşadar Rukoz fusese nevoit să fugă pînă în Egipt, iar cînd Tanios îl întâlnise, era întors în ţară abia de trei ani. Înapoierea lui fusese remarcată, deoarece cumpărase, chiar la marginea domeniului şeicului, terenuri vaste pe care plantase duzi pentru cultura viermelui-de-mătase şi clădise o casă şi o crescătorie de viermi-de-mătase. Cu ce bani ? Sătenii nu aveau

nici o îndoială în privința asta, banii lor fuseseră fructificați pe malurile Nilului de banditul ăsta!

Toate astea nu constituiau totuși decît o versiune a faptelor; Rukoz avea o alta, pe care Tanios o auzise deja șușotită la școala din sat; istoria cu furtul nu fusese decît un pretext născocit de șeic pentru a-și discredita fostul colaborator și a-l împiedica să se întoarcă la Kfaryabda; adevărata pricină a rupturii lor era că stăpînul încercase s-o seducă pe nevasta lui Rukoz și că acesta se hotărîse să plece de la castel spre a-și salva onoarea.

Cine spunea adevărul? Tanios admisesese mereu fără nici o șovăială versiunea șeicului, pentru nimic în lume n-ar fi vrut să se arate amabil cu proscrisul, ar fi avut impresia că trădează! Însă lucrurile îi apăreau acum într-o cu totul altă lumină. Era ceva atît de greu de închipuit că șeicul ar fi încercat s-o seducă pe nevasta lui Rukoz? Și n-ar fi putut el oare inventa povestea aceea cu deturnarea de bani spre a evita ca satul să-i dea dreptate intendentului său și pentru a-l constrînge pe acesta să-și ia lumea în cap?

Pe măsură ce cortegiul se apropia, Tanios se simțea cuprins de un elan al inimii pentru omul ce cutezase să părăsească bogatul castel trîntind poarta în urma lui spre a-și cruța onoarea, omul acela care ocupase aceleași funcții ca și Gerios, dar care nu se resemnase să se facă una cu pămîntul pînă la sfîrșitul zilelor sale, ci, dimpotrivă, preferase să se exileze, pentru a se întoarce să-l sfideze pe șeic chiar la marginile moșiei lui.

În ziua în care fostul intendent se întorsese în ținut, stăpînul din Kfaryabda poruncise supușilor săi să-l prindă pe loc și să-l aducă. Dar Rukoz avusese grijă să se înarmeze cu o scrisoare de protecție de la emirul Muntelui, cu o alta purtînd semnătura viceregelui Egiptului și cu o

a treia scrisă chiar de mîna patriarhului, documente pe care avea grijă să le arate oricui; șeicul nu era în stare să înfrunte toate aceste înalte autorități la un loc, așa că fusese nevoit să-și înghită mînia și chiar și un pic din demnitate.

Pe de altă parte, nevoind să se bizuie doar pe protecțiile scrise și temîndu-se să nu cadă victimă vreunei lovituri îndrăznețe, fostul intendent își formase un grup de aproximativ treizeci de oameni pe care-i plătea bine și pe care-i înarmase cu arme de foc; trupa asta asigura paza proprietății lui și-l escorta de îndată ce pleca de acasă.

Tanios observa acum alaiul cu încîntare, se delecta cu spectacolul acesta al bogăției și puterii, iar cînd ajunse în dreptul lui strigă cu o voce plină de satisfacție:

— Bună ziua, khweja Rukoz!

O haimana venită din Kfaryabda ce i se adresa atît de respectuos și cu un asemenea zîmbet! Fostul intendent porunci gărzilor să se oprească.

— Cine ești, tinere?

— Mă cheamă Tanios, fiul lui Gerios.

— Fiul lui Gerios, intendentul castelului?

Băiatul dădu din cap, iar Rukoz făcu la fel, de mai multe ori la rînd, neîncrezător. Chipul lui năpădit de o barbă căruntă și ciupit de vărsat fu cuprins de un tremur de emoție. Trecuseră cu siguranță ani de zile de cînd nici un sătean nu-i mai urase ziua bună...

— Unde te duci?

— Nicăieri. Am ieșit de la școală și aveam chef să stau să chibzuiesc, așa că am pornit-o drept înainte.

Oamenii din escortă nu se putură împiedica să nu facă haz cînd auziră cuvintele „să chibzuiesc”, dar stăpînul le făcu semn să tacă, înainte de a-i spune băiatului:

— Dacă n-ai o destinație precisă, poate că mă onorezi cu o vizită...

— Onoarea este de partea mea, zise Tanios foarte ceremonios.

Fostul intendent porunci suitei uluite să facă imediat cale-ntoarsă și trimise în grabă pe unul dintre călăreți la notabilitatea la care se ducea:

— Spune-i că a intervenit ceva și că vizita rămîne pe mîine.

Oamenii lui Rukoz nu pricepeau că-și putea schimba planurile pur și simplu pentru că băiețașul ăsta îi spusese că era liber... Nu puteau pricepe cît de mult suferea stăpînul lor pentru că fusese pus la stîlpul infamiei de către sat și ce reprezenta pentru el faptul că un locuitor din Kfaryabda, fie el și un băiețandru, accepta să-l salute și să-i treacă pragul casei. Il instala așadar la locul de onoare, îi oferi cafea și dulciuri, îi vorbi de trecut, de conflictul lui cu șeicul, evocînd felul în care acesta o sîcîise pe soția lui, nefericita lui soție care murise mai apoi în floarea vîrstei, după nașterea unicei sale fiice, Asma, pe care Rukoz o chemă pentru a i-o prezenta și pe care Tanios o strînse lîngă el așa cum oamenii mari îmbrățișează copiii.

„Proscrisul” vorbea, vorbea, cu o mînă pe umărul cinstitului oaspete, cu cealaltă gesticulînd pentru a-și sprijini spusele:

— Nu poți avea doar ambiția să pupi zi de zi mîna fiului șeicului, așa cum taică-tău pupă mîna șeicului. Trebuie să te instruiesti și să te îmbogățești dacă vrei să trăiești pentru tine însuți. Mai întîi studiile, apoi banii. Nu invers. Cînd vei avea bani, nu vei mai avea răbdarea și nici vîrsta pentru a studia. Mai întîi studiile, dar adevărate studii, nu doar la școala acestui preot cumsecade! Apoi vei veni să muncești cu mine. Tocmai construiesc noi crescătorii de viermi-de-mătase, cele mai mari de pe întreg Muntele, și n-am nici fiu, nici nepot care să-mi poată

urma. Am cincizeci de ani trecuți și chiar dacă m-aș recăsători și aș avea în sfârșit un fiu, nu voi avea niciodată timpul de a-l pregăti pentru a-mi urma. Cerul te-a scos în calea mea, Tanius...

Intorcându-se în sat, băiatul lăsa să-i umble încă prin cap frazele acelea. Și chipul i se lumina. Ziua asta avea pentru el gustul revanșei. Fără îndoială că îi trădase pe ai săi pactizînd cu proscrisul, dar sentimentul ăsta de a-i fi trădat îl reconforta. De paisprezece ani satul întreg împărtășea o taină pe care doar el nu trebuia s-o știe, un secret îngrozitor ce nu-l privea totuși decît pe el și care-l afecta în carnea sa! Acum, justă răsturnare de situație, el era cel care deținea un secret din care satul întreg era exclus.

De data asta nu mai încercă să evite să treacă prin Biata, își impuse chiar s-o traverseze prin centru, bocănind zgomotos, salutîndu-i cu un gest grăbit pe cei pe care-i întâlnea.

După ce trecu de fîntînă și porni să urce treptele care duceau la castel, se întoarse, își plimbă privirea peste piața din mijlocul satului și își dădu seamă că gloata era acolo mai densă decît de obicei, iar discuțiile păreau mai însuflețite.

Își închipui pe moment că „trădarea” sa era deja cunoscută; însă alta era vestea pe care o comentau oamenii: șeica murise în urma lungii ei boli, un trimis venise să anunțe acest lucru în seara aceea, iar șeicul se pregătea să plece spre marele Jord însoțit de cîteva notabilități, pentru a asista la funeralii.

Nimeni în sat nu se prefăcea că e trist. Desigur, femeia asta fusese înșelată, batjocorită pe față, desigur, căsătoria ei nu fusese altceva decît o încercare umilitoare, dar de la

ultima „vizită”, nimeni nu mai voia să-i acorde nici cea mai mică circumstanță atenuantă. Ce-o făcuse soțul ei să îndure în cursul puținilor ani de viață comună era, dacă dădeai crezare oamenilor adunați în Biata, tot ce merita „șeica lăcustelor”; și chiar în clipa în care trebuia să fie îngropată, unele femei din sat n-aveau pe buze decât această hidoasă imprecuație: „De-ar afunda-o Dumnezeu și mai adînc în pămînt!”

Șoptită foarte încet, căci șeicul n-ar fi apreciat o astfel de înverșunare. Părea mai compătimitor, și în orice caz mai demn. Cînd mesagerul îi adusesse vestea, îi convocase pe sătenii cei mai de vază pentru a le spune:

— Soția mea v-a dăruit restul anilor ei. Știu ce am avut de suferit în urma celor înfăptuite de rudele răposatei, dar în fața morții lucrurile astea se uită. Vreau să mă însoții pentru a asista la înmormîntare, iar dacă cineva de acolo rostește o vorbă nepotrivită, n-am auzit nimic, sîntem surzi, ne facem datoria, apoi ne întoarcem acasă.

Mulțimea îi primi cu răceală în Jord, dar nimănui nu i s-a adus vreo ofensă.

La înapoiere, șeicul anunță trei noi zile de condoleanțe, de data asta la el, la castel; pentru bărbați, în Sala Coloanelor, iar pentru femei, în încăperea în care șeica obișnuia să se așeze înconjurată de sătence, care veneau să-și afle adăpost în preajma ei împotriva asiduităților stăpînului, o cameră mare cu pereții goi, fără alte mobile în afară de niște banchete joase acoperite cu țesături albastre din bumbac.

Dar cine avea să primească aceste condoleanțe ? Autorul Cronicii munteneste ne explică: „Răposata neavînd în sat în ziua aceea nici mamă, nici soră, nici fiică, nici cumnată, rolul de gazdă îi revenea soției intendentului de la castel”.

Om de treabă, călugărul nu comentează acest lucru, ne lasă nouă grija de a ne închipui atmosfera ce avea să domnească acolo atunci când tărăncile, venite din pură conveniență socială, înveșmîntate în negru sau alb, dar fără doliu în inimă, aveau să intre în încăperea, să se întoarcă spre locul pe care-l ocupa odinioară castelana și să descopere că acolo stătea Lamia, trebuind atunci să se îndrepte spre ea și să se aplece pentru a o săruta spunînd : „Să-ți dea Dumnezeu puterea de a suporta această nenorocire !" sau: „Știm cît de mult suferi!" sau vreo altă minciună de circumstanță. Cîte dintre aceste femei știuseră să îndeplinească acest ritual plin de capcane cu toată seriozitatea și demnitatea? Asta, cronicarul nu o mai spune.

Lucrurile se petrecură cu totul altfel în încăperea bărbatilor. Nici aici nu se lăsa nimeni înșelat de sentimentele vecinilor, dar nu se puneau problema de a nu respecta aparențele. Din considerație față de șeic și încă și mai mult din cauza fiului său, Raad, în vîrstă de cincisprezece ani, pe care-l adusesse cu el din marele Jord, singura persoană care era sincer îndoliată. Sătenii - și chiar propriul său tată - se uitau la el ca la un străin. Ceea ce într-adevăr și era, din moment ce nu mai pusese piciorul în sat de la vîrsta de un an; familia mamei sale nu-l încuraja în direcția asta, iar șeicul nu prea îndrăznea să insiste de teamă ca socrul său să nu se hotărască să-l „escorteze" în felul său...

Descoperirea acestui tînăr a fost o încercare pentru oamenii din Kfaryabda. O încercare reînnoită de fiecare dată cînd deschidea gura și se auzea accentul din Jord, accentul detestat al „lăcustelor". Prin forța lucrurilor doar acolo trăise. „Numai Dumnezeu știe ce se ascunde îndărătul acestui accent, își spuneau unii altora, și tot ce i-a

vîrît maică-sa în cap în legătură cu satul." Oamenii nu se gîndiseră niciodată la asta atîta timp cît Raad era departe, însă ei descopereau acum că stăpînul lor, care mergea pe şaizeci de ani, putea dispărea a doua zi, lăsîndu-şi pămînturile şi oamenii pe mîini duşmane.

Dacă şeicul era la rîndu-i îngrijorat, nu lăsa să se vadă nimic şi-l trata pe fiul său ca pe bărbatul care devenea şi ca pe moştenitorul care era de fapt. După ce-l instalase la stînga sa pentru a primi condoleanţele, îi spunea uneori numele celor ce intrau şi-l supraveghea cu coada ochiului pentru a verifica dacă observase cum se cuvine gesturile tatălui său şi dacă ştiusese să le reproducă întocmai.

Căci nu era suficient să-l întîmpine pe fiecare vizitator potrivit rangului său, mai trebuia să fie respectate şi nuanţele poziţiei lui. Pe fermierul Bu-Nassif, care încercase cîndva să trişeze în legătură cu părţile din recoltă, trebuia să-l lase să se încovoie, să ia mîna stăpînului într-ale sale, s-o sărute apăsător, apoi să se ridice. Faţă de fermierul Tubiyya, cinstit slujitor al familiei seniorului, se cuvenea, o dată ce sărutase mîna stăpînului, să se prefacă, apucîndu-l de cot, că-l ajută să se ridice.

Cît despre fermierul Şalhub, vechi tovarăş de luptă şi de vînătoare, avea şi el să se aplece, dar cu o imperceptibilă încetineală, aşteptîndu-se să-l vadă pe stăpîn că-şi trage mîna, apoi că-l ajută să se ridice îmbrăţişîndu-l scurt; se putea duce atunci să ia loc netezîndu-şi mustaţa. Dacă era vorba de fermierul Ayyub, care se îmbogătise şi care tocmai îşi clădise o casă la Dayrun, trebuia de asemenea să-l ajute să se ridice îmbrăţişîndu-l scurt, dar abia după ce atinsese cu buzele degetele stăpînului.

Astea erau regulile pentru fermieri, şi mai existau şi alte norme pentru oamenii de la oraş, pentru preot, notabilităţi, tovarăşi de arme, cei de acelaşi rang, slujitorii castelului...

Erau cei al căror nume trebuia rostit, cei a căror formulă de consolare trimitea la altă formulă ce-i privea, evident nu aceeași pentru toți și nu rostită cu aceeași intonație.

Și apoi mai erau și cazuri mai deosebite, cum ar fi cel al lui Nader, catîrgiu și neguțător ambulant, alungat de la castel cu patru ani mai înainte și care profita de ocazie pentru a dobîndi iertarea. Venise să se amestece în mulțime, cu un aer mai îndurerat decît era necesar; șeicul murmurase atunci o frază lungă la urechea fiului său; apoi catîrgiul se apropiase, cu spinarea încovoiată, apucase mîna șeicului, o dusese la buze și o ținuse așa un lung moment.

Dacă stăpînul n-ar fi dorit o astfel de împăcare, lucru excepțional într-o perioadă de doliu, s-ar fi întors cu spatele făcîndu-se că vorbește cu Gerios, care se afla îndărătul lui, și ar fi continuat să-l ignore pe acest personaj pînă ce se retrăgea sau ar fi fost „ajutat” s-o facă. Dar șeicul n-ar fi putut adopta o asemenea atitudine decît în caz de greșeală extrem de gravă, de pildă dacă un individ ca Rukoz, considerat de stăpîn hoț și mișel, ar fi venit liniștit să se facă iertat plătind un preț mic. Greșeala comisă de Nader nu avea „tot atîtea carate”, cum se spune în sat; de aceea șeicul, după ce-l lăsă astfel suspendat deasupra mîinii sale preț de cîteva secunde, sfîrși prin a-l atinge pe umăr cu un oftat de oboseală.

— Dumnezeu să te ierte, Nader, dar ce limbă ascuțită ai!

— Așa m-am născut, înălțimea Voastră!

În ochii stăpînului, catîrgiul se făcuse vinovat de o gravă impertinență. Fusese un oaspete obișnuit al caste-
lului, unde erau apreciate conversația și știința lui de carte; era într-adevăr unul dintre oamenii cei mai învățați de pe Munte, chiar dacă înfățișarea și meseria lui nu lăsau să se ghicească acest lucru. Mereu pîndind o veste

sau o noutate, trăgea bucuros cu urechea la clienții săi cei mai instruiți. Dar și mai mare plăcere avea de a se asculta pe sine însuși și nu se sinchisea de calitatea auditoriului.

Oamenii spun că se așeza călare pe catîrcă, sprijinind o carte de ceafa animalului, și că străbătea astfel drumurile. Cînd auzea vorbindu-se de vreo lucrare ce-l interesa, în arabă sau în turcă - singurele limbi în care citea cu ușurință - era gata să plătească un preț mare pentru a o dobîndi. Avea obiceiul să spună că din acest motiv nu se însurase niciodată, căci nici o femeie n-ar fi vrut un bărbat care cheltuia fiecare piastru pe care-l cîștiga pentru a cumpăra cărți. Bîrfele satului vorbeau de altceva, o preferință pentru efebi, dar nu fusese niciodată prins asupra faptului. Oricum, dacă șeicul fusese supărat pe el, nu era din cauza acestor porniri nemărturisite, ci din pricina Revoluției franceze.

Nader fusese încă din copilărie un admirator absolut al acesteia; în schimb, șeicul și cei de același rang nu văzuseră în ea decît un lucru abominabil, o rătăcire din fericire trecătoare; francezii „noștri” și-au pierdut capul, spuneau ei, dar Dumnezeu nu întîrziase să „ni-i pună pe calea cea bună”. O dată sau de două ori, catîrghiul făcuse aluzii la abolirea privilegiilor, șeicul replicase pe un ton ambiguu, pe jumătate comic, pe jumătate amenințător, iar oaspetele său nu mai insistase. Dar într-o zi, plecat să-și vîndă marfa de proastă calitate dragomanului de la consulatul Franței, recoltase o știre atît de extraordinară că nu avusese puterea s-o păstreze doar pentru el. Era în 1831, în Franța avusese loc în anul precedent o schimbare de regim, Ludovic Filip urcase pe tron.

— Înălțimea Voastră nu va ghici niciodată ce mi-a povestit un francez săptămîna trecută.

— Golește-ți sacul, Nader!

— Tatăl noului rege era un partizan al Revoluției și a votat chiar moartea lui Ludovic XVI!

Catîrgiul era sigur că marcuse un punct în interminabila lor dezbatere. Chipul lui mare și spîn strălucea de mulțumire. Însă șeicul nu luase lucrurile în glumă. Se ridicase în picioare pentru a striga:

— În casa mea nu se rostesc astfel de cuvinte. Leși și să nu mai pui vreodată piciorul aici!

Pentru ce această reacție? Gebrayel, care mi-a relatat acest episod, era uimit. Cu siguranță că șeicul socotise cuvintele lui Nader ca foarte necuviincioase, impertinente, poate că i se păruseră și subversive în prezența supușilor săi. Îl șocase oare informația însăși? O considerase injurioasă pentru noul rege al francezilor? I se păruse oare tonul ofensator? Nimeni nu cutezase să-l întrebe, catîrgiul mai puțin decât oricine, iar acum își mușca mâinile, deoarece satul ăsta era satul lui, avea aici casa și cărțile, cît despre șeic, el făcea parte dintre cei mai generoși clienți. De aceea profitase de primele condoleanțe pentru a veni să se facă iertat.

În legătură cu acest om, n-am spus lucrul cel mai important: el este autorul singurei lucrări care cuprinde o explicație plauzibilă referitoare la dispariția lui Tanios-și&.

Nader avea într-adevăr obiceiul să noteze într-un caiet observații și maxime ce-i aparțineau, lungi sau succinte, transparente sau sibilnice, în general în versuri sau într-o proză cam manieristă.

Mai multe dintre aceste texte încep cu „l-am spus lui Tanios” sau „Tanios mi-a spus”, fără să se poată stabili cu certitudine dacă asta reprezintă un artificiu de prezentare sau rezumatul unor conversații autentice.

Fără îndoială că aceste scrieri nu erau menite ca atare publicării. Oricum, abia la mult timp de la moartea lui

Nader, un universitar a dat peste ele și le-a publicat sub un titlu pe care l-am tradus prin înțelepciunea catîrului; voi recurge adesea la această prețioasă mărturie.

III

Abia iertat, catîrghiul se și dusese să se așeze lângă Tanios, pentru a-i șopti la ureche:

— Scîrboasă viață! Să fii nevoit să pupi mîini ca să nu-ți pierzi mijloacele de trai!

Tanios aprobă discret. Cu ochii țintă la grupul format din șeic, fiul său și, cu un pas în urma lor, Gerios, făcea exact aceeași reflecție, întrebîndu-se mai cu seamă dacă, peste cîtiva ani, nu se va pomeni și el în aceeași poziție ca intendentul, încovoiat, servil, pîndind poruncile lui Raad. „Mai bine mor”, se jură el, iar buzele îi tremură, atît de puternic fremăta furia în el.

Nader se apropie și mai mult:

— Era ceva, Revoluția franceză, toate capetele alea de șeici care cădeau!

Tanios nu reacționa. Catîrghiul se agită pe scaun, de parcă se afla pe spatele catîrcii, iar aceasta nu se grăbea să înainteze. Și, aidoma unei șopîrle, își răsucea gîtul pentru a scormoni în același timp cu privirea și covorul de pe jos și arcadele tavanului și pe gazde și pe oaspeți, împărțind în dreapta și-n stînga strîmbături și clipiri din pleoape. Apoi se aplecă din nou spre tînărul său vecin.

— Nu-i așa că fiul șeicului cam aduce a bandit?

Tanios zîmbi ușor. Dar își însoți zîmbetul de un avertisment :

— Ai să fii alungat pentru a doua oară!

În aceeași clipă, ochii băiatului se încrucișară cu cei ai lui Gerios, care-i făcu semn să vină că să-i vorbească.

— Nu sta lângă Nader! Du-te și vezi dacă maică-ta are nevoie de ceva!

În timp ce Tanios se întreba dacă să dea ascultare sau să sfideze ducându-se să-și reia locul, de afară se auzi zgomot. Cineva veni să șoptească vreo câteva vorbe la urechea șeicului, care se îndreptă spre ieșire făcându-i semn lui Raad să-l urmeze. Gerios veni după ei.

Sosea un oaspete însemnat, iar tradiția cerea ca să i se iasă în întâmpinare. Era Said beyk, senior druz din satul Sahlain, înveșmîntat într-o lungă abaya cu dungi bine conturate, care cădea de la umeri pînă la pulpe, scoțîndu-i în evidență chipul maiestuos împodobit cu o mustață blondă.

Potrivit tradiției, începu prin a spune:

— S-a răspîndit o veste, numai de n-ar fi adevărată!

Șeicul dădu răspunsul cuvenit:

— Cerul ne-a pus la încercare!

— Nu uitați că aveți alături de voi frați care să vă sprijine în aceste încercări.

— De cînd te cunosc, Said beyk, cuvîntul vecin e mai plăcut urechilor mele decît acela de frate.

Formule, dar nu doar formule, șeicul nu avusese decît neazuri cu propriile sale rubedenii, în vreme ce relațiile cu vecinul său erau fără pată de douăzeci de ani. Cei doi bărbați se luară de braț și intrară amîndoi odată.

Șeicul își instala oaspetele în dreapta sa și-l prezentă lui Raad prin aceste cuvinte:

— Ține minte că în ziua în care eu voi muri, ai aici un alt tată care să vegheze asupra ta!

— Fie ca Domnul să-ți lungească zilele, șeicule Francis!

Iarăși formule. Dar ajunseră în cele din urmă și la esențial. La acel straniu personaj care stătea deoparte și

pe care toți cei de față îl cercetau din cap pînă-n picioare. Pînă și în încăperea unde stăteau femeile se răspîndise zvonul, iar unele se grăbiseră să vină să-l vadă. Nu avea nici barbă, nici mustață și purta un soi de pălărie turtită care îi acoperea ceafa și urechile. Cele cîteva fire de păr care ieșeau de sub pălărie erau cărunte, aproape albe.

Said beyk îi făcu semn să vină mai aproape.

— Acest bărbat onorabil care mă însoțește este un pastor englez. A ținut să-și facă datoria cu acest dureros prilej.

— Să fie binevenit!

— A sosit la Sahlain pentru a se instala împreună cu soția sa, o cinstită doamnă, și nu avem decît motive de bucurie pentru prezența lor aici.

— Sîngele tău nobil vorbește prin gura ta, Said beyk! spuse pastorul în arabă, acea limbă arabă un pic pompoasă a orientaliștilor.

Remarcînd privirea admirativă a șeicului, Said beyk explică:

— Reverendul a trăit șapte ani la Alep. Și după ce a cunoscut această frumoasă metropolă, în loc să meargă la Istanbul sau la Londra, a ales să trăiască în umilul nostru sat, Dumnezeu îl va răsplăti pentru sacrificiul său!

Pastorul se pregătea să răspundă, cînd șeicul îi arătă un loc unde să se așeze. Nu foarte aproape de el, ceea ce n-ar fi uimit pe nimeni, dat fiind caracterul excepțional al unei astfel de vizite, ci un pic mai departe, pe o latură a sălii. Căci, la drept vorbind, ceea ce șeicul tocmai auzise cunoștea deja - tot ce se petrecea la Sahlain era cunoscut la Kfaryabda înainte de căderea nopții, iar sosirea unui englez, pastor sau nu, pentru a se instala în ținut nu era un eveniment obișnuit. Acum, șeicul avea nevoie să știe mai multe, fără ca reverendul să poată auzi. Capul lui și

cel al lui Said beyk se aplecară unul spre celălalt, fiecare dintre cei de față putînd astfel aprecia cît de mare le era complicitatea:

— Mi s-a spus că are de gînd să deschidă o școală.

— Da, i-am împrumutat o clădire. Noi nu avem școală la Sahlain și doream de ceva timp să existe una. Chiar și fiii mei se vor duce acolo, a promis că-i învață engleză și turcă, pe lîngă poezie arabă și retorică. N-aș vrea să vorbesc în locul lui, dar cred că speră mult ca și fiul tău să meargă la școala asta.

— Nu cumva, întîmplător, încearcă să ne convertească fiii?

— Nu, am vorbit deja despre acest lucru și mi-a făgăduit că n-o va face.

— Așadar, ai încredere în el?

— Am încredere în inteligența lui. Dacă ar încerca să ne convertească fiii, ar fi alungat din sat în clipa următoare, de ce ar face o asemenea stîngăcie?

— Cu copiii tăi și cu al meu, e adevărat, nu va îndrăzni. Dar va dori să ne convertească țărani.

— Nu, și asta mi-a făgăduit.

— Dar atunci, pe cine va converti?

— Nu știu, pe cîțiva copii de negustori, pe cîțiva ortodocși... Mai e și Yaacub evreul cu familia lui.

— Dacă izbutește să-mi convertească croitorul, atunci am să zic și eu că asta da ispravă... Dar nu cred că treaba asta va fi pe placul lui buna Butros; pentru el, un evreu e mai bun decît un eretic!

Preotul stătuse acolo toată dimineața, apoi plecase cu un ceas mai înainte, luîndu-și rămas-bun de la șeic și de la întreaga asistență. Dar iată că se întorsese, cineva probabil îl înștiințase că lupul se afla la stîină, așa că dăduse fuga. Își reluase locul și se holba fără jenă la pastorul cu pălăria lui cea caraghioasă.

— De fapt, reluă Said beyk, n-am impresia că reverendul încearcă să convertească oamenii.

— Aha, zise șeicul, pentru prima oară surprins.

— Vrea mai cu seamă să nu fim porniți împotriva lui, iar el nu va face nimic ce ne-ar putea pune în încurcătură.

Șeicul se aplecă ceva mai mult.

— Poate că e spion.

— M-am gândit și eu la asta. Dar nu deținem noi la Sahlain secretele sultanului. Doar nu va scrie consulului său că vaca lui Halim a fătat doi viței!

Cei doi cumetri începură să rîdă, un rîs ce venea din fundul gîtlejului, respirînd totodată sacadat și ținîndu-și buzele și fălcile încleștate pînă la durere, respectînd expresia cerută de doliu. Privirile li se încrucișară cu privirea pastorului, care le adresă un zîmbet respectuos, la care ei răspunseră dînd din cap binevoitori.

Cînd, după un ceas, Said beyk se ridică pentru a pleca, șeicul îi spuse:

— Proiectul pastorului nu-mi displace. Am să mă gîndesc. Azi e marți... dacă vine să mă vadă vineri dimineață, va avea răspunsul meu.

— Nu te grăbi, șeicule, îi voi spune să vină mult mai tîrziu, dacă dorești.

— Nu, nu e cazul, joi seară hotărîrea mea va fi luată și i-o voi comunica negreșit a doua zi.

Cînd șeicul se întorsese la locul său, după ce-și însoțise oaspeții de seamă pînă în fața castelului, preotul ocupase alături de el locul de onoare.

— Un pastor englez în satul nostru! După cum zice proverbul, cine trăiește mult vede multe! Va trebui să vin să aghesmuiesc tot castelul pentru a-l purifica mai înainte să se întîmple vreo nenorocire.

— Așteaptă, buna, nu-ți risipi agheasmă. Pastorul se întoarce să mă vadă vineri, și atunci ai să poți să vii de-adevărat cu mănunchiul de isop în loc să te deranjezi de două ori!

— A venit azi și mai vine iar peste trei zile!

— Da, probabil că i-a plăcut atmosfera satului.

Preotul începu să fornăie ostentativ.

— Să fie aerul nostru amestecat cu miros de pucioasă ?

— Greșești, buna, se pare că e un om cucernic.

— Și ce-a venit să facă aici omul ăsta cucernic?

— Să-și prezinte condoleanțele, ca toată lumea!

— Da' vineri, pentru ce mai vine? Tot pentru condoleanțe? A prevăzut cumva un alt deces? Al meu, poate?

— Să ne ferească Dumnezeu! Omul ăsta va deschide o școală la Sahlain...

— Știu asta.

— ...și a venit pur și simplu ca să-mi propună să-mi trimit fiul acolo!

— Doar atît! Și care a fost răspunsul înălțimii Tale ?

— Am spus că mă voi gândi pînă joi seara. Și că-mi voi da răspunsul vineri.

— Pentru ce joi seară?

Pînă atunci șeicul avusese un zîmbet ușor batjocoritor, îl amuza să-l tachineze pe preot. Însă chipul i se făcu deodată mai sever.

— Am să-ți explic totul, buna, ca să nu-mi reproșezi mîine că te-am luat pe nepregătite. Dacă joi, pînă la apusul soarelui, patriarhul tău încă n-a venit să-și prezinte condoleanțele, îmi voi trimite fiul la școala englezilor.

Trecuseră paisprezece ani - de la nașterea lui Tănios - de cînd prelatul nu ne mai vizitase satul. Ținuse pînă la capăt partea șeicăi, poate pentru că fusese considerat responsabil de această căsătorie dezastruoasă și pentru că-i purta pică șeicului că-l pusese într-o astfel de încurcătură.

Se arătase atît de pãrtinitor în acest conflict, atît de insensibil la suferințele sãtenilor cînd cu expediția oamenilor din marele Jord, încît, fãrã nici o considerație pentru barba sa albã sau pentru rangul sãu, i se agãțase aceeași poreclã ca și protejatei sale; „patriarhul lãcustelor” își promisese atunci sã nu mai punã piciorul în Kfaryabda.

Se resemnaserã cu absența lui. Era un lucru de bun gust sã se spunã cã se lipseau lesne de el, atît la sãrbãtoarea Crucii, cît și la ceremoniile confirmãrii, cînd palma prelatului trebuia sã lase pe obrazul adolescenților o amintire durabilã; cea a lui buna Butros rezolva voinicește treaba. N-are a face, soiul ășta de blestem atîrna pe umerii credincioșilor; de fiecare datã cînd se întîmpla vreun deces, o boalã gravã, pierderea unei recolte - acele nenorociri obișnuite care te fac sã te întrebi „oare ce i-am fãcut eu Cerului?” -, cearta cu patriarhul revenea în discuție ca un cuțit rãsucit într-o ranã. Nu era momentul sã i se punã odatã capãt ? Condoleanțele astea nu erau ocazia potrivită pentru o împãcare?

La funeraliile șeicãi în marele Jord, prelatul, care prezida ceremonia, avusese în fața cavoului cîte o vorbã de consolare pentru fiecare dintre membrii familiei. Cu excepția șeicului. Care-și fãcuse totuși uitate motivele de reproș, ale lui și ale satului, pentru a se alãtura familiei și care era la urma urmei soșul defunctei.

Cu atît mai ofensat, cu cît familia soției și notabilitãțile din Kfaryabda fuseserã martori la aceastã atitudine disprețuitoare, șeicul se dusese pe datã sã-l vadã pe țircovnicul patriarhului spre a-i aduce la cunoștință, pe un ton aproape amenințãtor, cã prevãzuse trei zile de condoleanțe la castel și cã aștepta sã-l vadã pe sayyedna patriarhul venind într-una dintre zile, în caz contrar...

De-a lungul acestei prime zile, în vreme ce vizitatorii defilau, șeicul nu răsucea în minte decît o singură întrebare: „Oare o să vină?” Și îi reînnoi mesajul, spunîndu-i preotului:

— Dacă patriarhul tău nu vine, să nu cumva să-ți treacă prin minte să mă condamni pentru ce am de gînd să fac.

Buna Butros dispăru din sat timp de două zile. Cu misiunea de a-și încerca pentru ultima oară norocul, dar care nu avu nici un rezultat. Se întoarse spunînd că sayyedna era plecat prin satele marelui Jord și că nu izbutise să dea de urma lui. E de asemenea cu puțință să-l fi găsit, fără a fi izbutit să-l convingă. Astfel că joi seara, cînd șeicul părăsi sala unde primise condoleanțe înconjurat de ultimii vizitatori, nu se vedea nici o mitră patriarhală în zare.

Preotul dormi puțin în noaptea aceea. Două zile încheiate petrecute degeaba în șaua catîrcii îl lăsaseră frînt de oboseală, fără a-i îngădui să-și potolească neliniștea.

— Și încă, îi spuse el lui khuriyye, cu catîrca asta măcar știi încotro mergi, ei nu i-ar fi dat prin minte să se îndrepte glonț spre prăpastie. În timp ce șeicul și patriarhul, dacă-i duc pe toți creștinii în spate, se iau în schimb în coarne ca țapii.

— Du-te să faci o rugăciune la biserică, îi spuse soția sa. Dacă Dumnezeu e bun cu noi, o să pună încă de mîine o catîrcă la castel și o alta la patriarhie.

A patra trecere
Școala pastorului englez
Sînt fericit să vă confirm, ca răspuns la scrisoarea
dumneavoastră, că a existat într-adevăr, printre
primii elevi ai școlii din Sahlain, un anume Tanios
Gerios din Kfaryabda.

Întemeietorul așezămîntului nostru, reverendul
Jeremy Stolton, a venit să se instaleze pe Munte
cu soția sa, la începutul anilor 1830. Există în
biblioteca noastră un cufăraș unde se păstrează
arhiva sa, mai cu seamă, pentru fiecare an, efe-
meride presărate cu însemnări diverse, cît și scrisori.
Dacă doriți să le consultați, sînteți binevenit, veți
înțelege însă că nu poate fi vorba pentru noi de a
le lăsa să iasă...

Extras dintr-o scrisoare a reverendului Ishaac,
directorul actual al Școlii engleze din Sahlain

I

Buna Butros nu se rugase probabil cu destulă fervoare, căci a doua zi când își făcu intrarea, cu barba zburlită, în Sala Coloanelor, șeicul era tot acolo, veșmîntul nu i se preschimbase în ham, urechile nu-i străpunseseră vîrfurile tichiei, iar sub mustața ce încărunțea, buzele și maxilarele nu i se alungiseră...

Se vedea că era treaz de o bună bucată de vreme, poate că nu-și găsisese somnul din pricina propriilor frămîntări. Se aflau deja alături de el Gerios și cîțiva săteni. Preotul îi salută pe cei de față cu un gest ursuz și se așeză lîngă intrare.

— Buna Butros, îl strigă șeicul pe un ton aproape jovial, vino mai aproape de mine, măcar atîta să facem și să-l primim împreună.

Preotul trase nădejde o clipă. Poate că măcar una dintre rugile lui fusese împlinită!

— Deci vine!

— Bineînțeles că vine. De altfel, iată-l.

Se văzu nevoit să-și uite iluziile. Nu patriarhul își făcea intrarea, ci pastorul. Își salută gazda în cîteva meșteșugite formule arabe, sub privirea uluită a localnicilor. Apoi, la un semn al stăpînului, se așeză.

— Cerul aranjează cum se cuvine lucrurile, buna, rearendul s-a așezat tocmai pe locul pe care l-ai părăsit.

Dar preotul nu era în dispoziție să aprecieze glumele. Il rugă pe șeic să vină să stea de vorbă câteva clipe cu el între patru ochi, în liwan.

— Dacă am înțeles eu bine, înălțimea Ta a luat o hotărîre.

— Patriarhul tău e cel care a luat-o în locul meu, eu am făcut tot ce se putea face, am cugetul împăcat. Uită-te la mine, am eu ochii cuiva care n-a dormit?

— Poate că ai făcut tot ce trebuia, în ce-l privește pe sayyedna. Dar față de fiul tău, faci oare ce-ți poruncește datoria să faci? Poți avea cu adevărat cugetul împăcat cînd îl trimiți la oamenii aceia care-l vor pune să citească o evanghelie falsificată și care n-o respectă pe Sfînta Fecioară și nici pe sfinți?

— Dacă Dumnezeu n-ar fi vrut ca eu să iau această hotărîre, i-ar fi poruncit patriarhului să vină să-și arate barba la condoleanțe!

Buna Butros era stingherit cînd șeicul vorbea despre bărbi, și încă și mai mult cînd vorbea despre Dumnezeu, căci vorbele sale aveau atunci ceva exagerat de familiar. De aceea lansă, cu un aer plin de demnitate:

— Se întîmplă ca Dumnezeu să-și îndrepte făpturile create pe drumul propriei lor pierzării.

— Ar fi făcut asta cu un patriarh ? zise șeicul pe tonul cel mai prefăcut.

— Nu doar la patriarh mă gîndeam!

Discuția lor odată terminată, preotul și șeicul se întoarseră în Sala Coloanelor. Unde pastorul îi aștepta cu oarecare îngrijorare. Dar gazda sa îl liniști de la bun început.

— Am chibzuit bine. Fiul meu va merge la școala dumneavoastră, domnule reverend.

— Mă voi arăta demn de această onoare.

— Va trebui să-l tratați la fel ca pe ceilalți elevi, fără atenții deosebite, și să nu șovăiți să-l snopiți în bătaie dacă o merită. Dar am două pretenții și vă cer o promisiune aici de față cu martori. Prima, să nu i se vorbească de religie; va păstra credința tatălui său și va merge în fiecare duminică la buna Butros aici de față pentru a învăța catehismul.

— Vă făgăduiesc acest lucru, spuse pastorul, așa cum am făcut-o cu Said beyk.

— A doua, eu mă numesc șeicul Francis, și nu șeicul Ankliz, și țin ca în această școală să existe un dascăl de franceză.

— Și asta vi-o făgăduiesc, șeicule Francis. Retorică, poezie, caligrafie, științe, turcă, franceză, engleză. Și fiecare își păstrează religia.

— În condițiile astea, nu mai am nimic de adăugat. Mă întreb chiar dacă buna Butros nu se gîndește acum să-și trimită propriile odrasle la școala dumneavoastră, domnule reverend...

— Cînd o face plopul pere, mormăi preotul printre dinți.

Apoi se ridică, își turti tichia pe creștet și se retrase.

— Pînă or apărea perele alea, reluă șeicul, cunosc măcar un băiat care o să fie fericit să-mi însoțească fiul la școala asta. Nu-i așa, Gerios?

Intendentul se învoi, ca întotdeauna, și-i mulțumi stăpînului său pentru constanta sa bunăvoință față de el și de ai săi. Dar în sinea lui, era mai mult decît rezervat. A-l retrage pe Tanios de la școala preotului, cumnatul său, pentru a-l trimite la englezul acela, și a-și atrage fulgerele Bisericii, nu era un lucru pe care să-l facă de bunăvoie. Cu toate astea, nu se putea nici opune voinței stăpînului făcînd mofturi în fața favorurilor pe care acesta i le acorda.

Își uită rezervele văzînd reacția băiatului. Cînd îi spuse de sugestia șeicului, chipul i se luminează, iar Lamia crezu că a venit momentul să readucă o oarecare căldură în sînul familiei:

— Haide, nu-l îmbrățișezi pe tatăl tău pentru vestea asta?

Și Tanios îl îmbrățișă, la fel ca pe maică-sa, așa cum n-o mai făcuse de cînd cu incidentul de la fîntînă.

Măcar nu-și reconsidera răzvrătirea. Avea, dimpotrivă, sentimentul că metamorfoza sa, provocată de vorbele nebunului și manifestată prin vizita sa la Rukoz proscrisul, îi descătuseră existența. Ca și cum Cerul aștepta din partea lui un act de voință pentru a-i deschide drumurile... Nu la școala pastorului se ducea, ci pășea pragul vastului univers, ale cărui limbi le va vorbi în curînd și ale cărui taine le va dezlega.

Se afla încă acolo, cu Lamia și Gerios, dar era departe, contempla scena pe care o trăia de parcă aceasta s-ar fi evocat deja de la sine în amintirea sa. Plutea dincolo de acel loc, dincolo de legăturile și de resentimentele lui, dincolo de îndoielile cele mai sfîșietoare.

Tot atunci, la două coridoare distanță, în clădirea principală a castelului, șeicul se istovea să-și convingă fiul că nu va fi un lucru umilitor pentru el, chiar și la cincisprezece ani, să meargă să învețe și altceva decît mînuirea armelor și călăritul cailor.

— Dacă ai primi într-o zi, ca strămoșul nostru, un mesaj de la regele Franței...

— Mi-aș pune secretarul să-l traducă.

— Și dacă ar fi un mesaj confidențial, ar fi oare înțelept ca secretarul tău să-i cunoască și el conținutul?

Pastorul Stolton avea să remarce curînd diferența dintre cei doi elevi care veneau în fiecare dimineață de la Kfaryabda,

un drum de aproape o oră dacă o luau pe scurtătură prin pădurea de pini. În însemnările sale calendaristice, efemridele din anul 1835, se poate citi această apreciere: „Tanios. Un imens apetit pentru cunoaștere și o inteligență vie, puse în pericol de salturile bruște ale unui suflet chinuit”. Apoi, două pagini mai încolo: „Singurul lucru care-l interesează profund pe Raad este să i se arate considerație pentru rangul său. Dacă unul dintre dascăli sau dintre elevi, în orice moment al zilei, i se adresează fără să rostească și cuvântul «șeic», se comportă ca și cum n-ar fi auzit nimic sau începe să se uite îndărăt căutându-l din ochi pe calicul căruia i-ar putea fi adresate acele cuvinte. Ca elev, mă tem că face parte din categoria cea mai descurajantă dintre toate, cea a cărei deviză este: teach me if you can ! Nici nu m-aș gândi să mă lupt pentru ca el să continue să frecventeze așezământul acesta dacă aș ține seama doar de considerațiile școlare”.

Această ultimă parte a frazei este aproape o mărturisire. Căci dacă pastorul era sincer preocupat de educarea tinerelor minți, el nu era indiferent la politica din Orient a Preaînaltei Sale Maiestăți.

Dar prin ce dracu' școlarizarea unui adolescent dintr-un sat de pe Munte putea căpăta fie și cea mai mărunță importanță în ochii unei puteri europene? Înțeleg că te poate face să rîzi sau să dai din umeri - mă îndârjisem multă vreme eu însumi să pricep mai înainte de a consulta arhivele. Dar astea sînt faptele: prezența acelor ștregari la școala pastorului Stolton era cunoscută și a fost aprig comentată ajungînd pînă în biroul lordului Ponsonby, ambasadorul de pe lîngă Sublima Poartă, și desigur că și la Paris, la Camera deputaților, la inițiativa lui Alphonse 1. învață-mă, dacă te țin curelele! (engl.)

de Lamartine - „minunat, se indigna «profesorul» Gebrayel, greoiul ăla de Raad n-a auzit probabil niciodată vorbindu-se de contemporanul său Lamartine, însă Lamartine a auzit vorbindu-se de Raad!"

Prin ce minune? Trebuie spus că în anii aceia cancelariile europene erau preocupate de un eveniment excepțional : Mehmet-Ali pașa, viceregele Egiptului, începuse să construiască în Orient, pe ruinele Imperiului Otoman, o nouă putere ce avea să se întindă din Balcani pînă la izvoarele Nilului și avea să controleze drumul spre India.

Asta, englezii n-o voiau în ruptul capului și erau gata de orice pentru a o împiedica. Francezii, în schimb, vedeau în Mehmet-Ali pe omul providențial care avea să scoată Orientul din letargie și să clădească un Egipt nou luînd tocmai Franța drept model. Adusese medici francezi, ingineri francezi și numise chiar în statul-major al armatei sale pe un fost ofițer al lui Napoleon. Diversi utopiști francezi se duseseră să trăiască în Egipt cu speranța că vor construi acolo prima societate socialistă și ducînd cu ei proiecte nemaiauzite - cum ar fi acela de a străpunge un canal de la Mediterana pînă la Marea Roșie. Categorie, pașa ăsta avea de partea sa tot ce le putea plăcea francezilor. Și apoi, dacă-i irita în asemenea măsură pe englezi, nu putea fi cu totul rău. După cum nu se punea problema de a lăsa Londra să se descotorosească de el.

În această luptă între uriași, cît puteau să atîrne în balanță oamenii din satul meu și - mai ales - cei doi elevi ai pastorului englez?

Mai mult decît s-ar putea închipui. S-ar fi putut spune că numele lor erau săpate pe brațul balanței și că era de ajuns să te apleci un pic pentru a le citi. Asta făcuse lord Ponsonby. Se aplecase peste hartă, apoi pusese degetul pe un loc anume: aici se va face sau se va strica imperiul lui Mehmet-Ali, aici se va da lupta!

Căci imperiul ăsta pe cale de a se constitui avea două aripi: una la nord - Balcanii și Asia Mică; cealaltă la sud - Egiptul și ținuturile dependente. Între cele două, o singură legătură, prin lungul drum de coastă care mergea de la Gaza la Alexandretta, trecînd prin Haifa, Acra, Saida, Beirut, Tripoli, Latakia. Este vorba de o fișie de teren cuprinsă între mare și Munte. Dacă aceasta putea scăpa controlului viceregelui, drumul devenea impracticabil, armata egipteană era despărțită de ariergardă, noul imperiu era rupt în două. Născut mort. Astfel că de la o zi la alta, toate cancelariile nu mai avură ochi decît pentru acel colț de munte. Niciînd nu mai fuseseră văzuți atîția misionari, negustori, pictori, poeți, medici, cucoane excen-trice și amatori de pietre vechi. Muntenii erau măguliți. Iar cînd pricepură, ceva mai tîrziu, că englezii și francezii se războiau pe teritoriul lor ca să nu fie nevoiți să se bată direct între ei, fură încă și mai măguliți. Privilegiu devas-tator, dar cu toate acestea privilegiu.

Obiectivul englezilor era limpede: să instige pe locui-torii Muntelui să se răzvrătească împotriva egiptenilor; lucru pe care aceștia din urmă, sprijiniți de Franța, se străduiau bineînțele să-l evite.

După cum relatează Cronica muntenească, „atunci cînd trupele egiptene ajunseseră în vecinătatea țării noastre, generalul comandant trimisese în grabă un sol la emir cerîndu-i să i se alăture". Socotind că ar fi foarte imprudent să adopte o poziție în această înfruntare care depășea de departe minusculul său principat și slabele sale forțe, emirul încercase să tergiverseze; atunci generalul îi tri-misese un al doilea mesaj astfel întocmit: „Ori vii să mi te alături împreună cu trupele tale, ori voi veni eu la tine, îți voi face palatul una cu pămîntul și voi planta smochini în locul lui!"

Nefericitul fusese nevoit să se execute, iar Muntele trecuse sub autoritatea Egiptului. Nefericit, să ne înțelegem asupra sensului; emirul rămânea totuși un om foarte temut, țărani deopotrivă cu șeici tremurau la auzul numelui său; dar înaintea pașei și a reprezentanților lui, el era cel care tremura.

Mehmet-Ali nădăjduia că, atrăgându-l astfel pe emir de partea sa, va fi stăpînul țării. Acest lucru ar fi fost fără îndoială adevărat în alte țări, nu în aceasta. Emirul se bucura desigur de autoritate și de asemenea și de influență, însă Muntele nu se reducea la persoana lui. Mai erau comunitățile religioase, cu clerul, șefii și notabilitățile lor, erau marile familii și micii seniori. Erau murmurele ce se făceau auzite în piețele din mijlocul satelor și mai erau și certurile locale. Întîmplarea făcea că șeicul era în relații proaste cu patriarhul, pentru că patriarhul era convins că șeicul îi făcuse un copil Lamiei, care locuia în continuare la castel, și, în aceste condiții, patriarhul nu voia să pună piciorul la castel, iar șeicul, pentru a arăta că nu așa se cuvenea să fie tratat un bărbat de rangul său, își trimisese fiul, din bravadă, la școala pastorului englez!

Cînd lordul Ponsonby se aplecase deasupra aceluia minuscule punct de pe hartă, colaboratorii săi nu-i explicaseră lucrurile atît de detaliat. Îi spusese doar că toată comunitatea druzilor, ostilă emirului de cînd acesta pusese să fie ucis unul dintre principalii ei conducători, era gata să se răzvrătească împotriva lui și împotriva aliaților lui egipteni, dar că o astfel de revoltă n-ar fi dus la nimic dacă creștinii, care alcătuiau majoritatea populației, nu participau și ei.

— Dar cu creștinii, oamenii noștri n-au putut face încă nimic? dori să afle ambasadorul.

I se aminti că pentru acea populație, majoritar catolică, englezii erau mai înainte de toate eretici.

— Nici măcar unul dintre oamenii noștri nu a putut stabili un contact semnificativ... cu excepția unui pastor, care a deschis o școală.

— O școală a noastră într-un sat catolic?

— Nu, doar nu vă închipuiți una ca asta, ar fi fost alungat în ora următoare sau un incendiu i-ar fi distrus clădirea. Nu, s-a instalat pe domeniul unui bătrîn conducător druz, Said beyk, dar a izbutit să înscrie la școala sa doi elevi catolici, unul fiind chiar fiul șeicului din Kfaryabda.

— Kfar și mai cum?

A fost nevoie să se caute o hartă mai detaliată pentru a putea citi, cu ajutorul unei lupe, numele de Kfaryabda și pe cel de Sahlain.

— Interesant, spuse lordul Ponsonby.

În raportul întocmit pentru Foreign Office, nu cita în mod special Kfaryabda, dar atrăgea atenția asupra unor „semne încurajatoare”. Faptul că descendentul uneia dintre cele mai mari familii catolice, o familie care de trei secole își făcea un titlu de glorie din legăturile ei cu Franța, mergea la școala pastorului englez era efectiv un succes, o breșă.

Și, desigur, nu se punea problema ca șeicul Raad să fie dat afară din pricina unei note proaste!

II

Nimeni, din cealaltă tabără, nu voia să ia lucrurile atât de în serios ca lordul Ponsonby. Nici emirul, nici Monsieur Guys, consulul Franței, nici Soliman pașa, alias Octave Joseph de Seves, care comanda în numele Egiptului garnizoana din Beirut. Toată lumea era angajată într-un conflict major, dar nimeni n-avea timp de pierdut cu această ceartă sătească. Nimeni, cu excepția patriarhului. Doar el țipa cit îl ținea gura explicînd că nu trebuia trecută cu vederea semnificația prezenței celor doi copii la școala pastorului; astfel că în cele din urmă, pentru a nu-l ofensa, se decise sancționarea semețului șeic: îi fu expediat un agent de la Trezoreria emirului, cu o listă interminabilă de impozite neachitate, în realitate cele de care izbutise pînă atunci să se facă scutit prin tot soiul de șiretlicuri; acum totul era scos pe tapet și îi fuseseră adăugate noi taxe, în special cea numită ferde, instaurată de ocupantul egiptean. Pretextul acestui demers era salvarea rezervelor emirului, istovite de necesitățile conflictului în desfășurare. Nimeni însă nu se lăsa înșelat cu privire la adevăratele motive. Iar dacă ar mai fi avut cineva îndoieli, patriarhul îl convocase pe preot pentru a-i spune limpede că dacă șeicul îi retrăgea pe cei doi băieți de la școala eretică, el ar interveni în favoarea șeicului pe lîngă emir...

Stăpînul din Kfaryabda era la ananghie. Recolta fusese dezastruoasă în anul acela, iar suma ce i se cerea - trei

sute de pungi, aproximativ o sută cincizeci de mii de piaștri - depășea cu mult tot ce putea el aduna, chiar dacă și-ar fi silit toți supușii să-i încredințeze economiile lor.

Imposibil așadar de plătit, însă cealaltă soluție era de două ori umiltoare: șeicul ar fi început prin a-și pierde prestigiul retrăgînd băieții de la școala pastorului englez, apoi ar fi fost nevoit să se milogească la picioarele „patriarhului lăcustelor” pentru ca acesta să binevoiască să vorbească în favoarea lui cu emirul.

Înainte de a părăsi satul cu escorta, funcționarul Trezoreriei preciza că, dacă sumele datorate nu erau plătite în întregime în cursul lunii următoare, domeniile șeicului urmau a fi confiscate și adăugate celui al emirului. Perspectivă ce nu-i încînta deloc pe locuitorii Kfaryabdei, conștienți că au în persoana seniorului lor pe cel mai puțin rău dintre stăpîni.

Lucrul cel mai ciudat a fost modul în care a trăit Tanios aceste evenimente. Ele l-au împăcat pentru o vreme cu satul și chiar, s-ar putea spune, cu presupusa lui condiție de bastard. Căci ceea ce se petrecea dinaintea ochilor lui de adolescent nu era în realitate decît continuarea aceleiași dispute ce provocase cîndva invazia „lăcustelor”, o ceartă a cărei pricină fusese propria sa venire pe lume. Acum înțelegea perfect, știa pentru ce reacționa patriarhul astfel, înțelegea de asemenea atitudinea șeicului și pe cea a sătenilor. Și o împărtășea. Fie doar și pentru un singur motiv: școala. În ochii lui, asta era ceea ce conta mai mult ca orice. Studia cu înverșunare, cu furie, absorbea ca un burete uscat fiecare cuvînt, fiecare crîmpei de știință, nu voia să vadă nimic altceva în afară de acea punte între el, Tanios, și restul lumii. Din acest motiv era de partea sătenilor, de partea șeicului, împotriva tuturor dușmanilor satului, împotriva emirului, împotriva patriarhului... Îmbrățișa toate cauzele prezente și trecute.

Se distanțase pînă și de Rukoz pentru că acesta îi spusese: „De ce ar trebui să mă vait dacă moșiile șeicului ar fi confiscate ? Nu vrei și tu ca și mine abolirea privilegiilor feudalilor?” Adolescentul răspunsese: „Este dorința mea cea mai scumpă, dar n-aș vrea să se întîmple în felul ăsta!” Iar fostul intendent devenise sentențios: „Cînd ai o dorință foarte scumpă a cărei realizare te-ar umple de fericire, li poți cere lui Dumnezeu să ți-o împlinească. Dar nu îi poți dicta modul în care El trebuie să procedeze. Eu l-am cerut Cerului să-l pedepsească pe șeicul din Kfaryabda. Dar El trebuie să decidă de ce instrument se va servi, un cataclism, lăcuste sau armatele Egiptului!”

Acest raționament îl făcuse pe Tanios să se simtă stîngerit, în ceea ce-l privea el dorea abolirea privilegiilor șeicului, și în nici un caz nu avea chef să se pomenească, peste cincisprezece ani, în situația de a fi nevoit să-l ajute pe Raad să se descalțe... Însă în încercarea de forță care se desfășura, știa perfect de ce parte se afla și ce dorințe voia să le vadă împlinindu-se.

„Azi la amiază, scrie pastorul în efemeridele sale de la data de 12 martie 1836, a venit Tanios să mă vadă la mine în birou pentru a-mi explica situația dramatică în care se găsește satul său, pe care l-a comparat cu un ihneumon prins în cursă și care așteaptă tăișul vînătorului... l-am recomandat să se roage și i-am făgăduit să fac tot ce-mi stă în putere.

I-am scris imediat consulului nostru o scrisoare amănunțită pe care sper s-o pot încredința încă de mîine vreunui călător ce va pleca spre Beirut.”

Este foarte probabil că în urma acestei scrisori, adevărată chemare în ajutor, a fost văzut sosind la castel un vizitator ciudat. La Kfaryabda se vorbește încă și astăzi

despre vizita consulului Angliei. În urma unor verificări, am constatat că Richard Wood nu era consul încă - va deveni consul mai târziu; la vremea aceea, era emisarul neoficial al lordului Ponsonby și locuia de câteva săptămâni la Beirut împreună cu sora sa, care se întâmpla să fie soția adevăratului consul al Angliei. Însă această precizare nu are nici o incidență asupra evenimentelor, nici asupra modului în care au fost raportate.

„În anul acela, spune Cronică muntenească, satul nostru a primit vizita consulului Angliei, purtător al unor daruri de preț care i-au umplut de bucurie pe cei mari și pe cei mici. A fost întâmpinat așa cum nu mai fusese niciodată întâmpinat vreun oaspete, a stat la Sfânta liturghie și s-au ținut petreceri de trei zile și trei nopți.”

Cam excesiv, nu-i așa, pentru vizita unui pseudoconsul, atîta petrecere, atîtea superlative ? Nu, cînd se știe natura acestor „daruri de preț”. Călugărul Elias nu spune mai mult, însă Wood și-a evocat el însuși vizita într-o scrisoare adeseată puțin mai târziu pastorului Stolton și păstrată în arhivele acestuia, la școala din Sahlain. Emisarul rămîne vag în ce privește obiectul misiunii sale, pe care corespondentul său în mod evident o cunoaște, la fel de bine ca și el; explică însă în amănunt natura darurilor pe care le adusese și felul în care a fost primit. Pastorul menționase în mod sigur în propria sa scrisoare suma precisă pe care o cerea Trezoreria emirului, căci Wood a început prin a aduce în sala mare a castelului, pentru a le plasa chiar în spatele narghilei gazdei sale, pungile conținînd foarte exact o sută cincizeci de mii de plăștri. Șeicul s-a făcut că vrea să protesteze, dar vizitatorul său nu i-a dat răgazul s-o facă.

— Ceea ce v-a fost depus la picioare nu este un dar din partea noastră pentru dumneavoastră, ci pentru trezorerierul

domniei voastre, pentru a putea face față cererilor emirului fără a fi nevoie să vă deranjeze.

Seniorul din Kfaryabda luă act cu demnitate de acest lucru, însă inima sa măgulită țopăia ca aceea a unui copil.

Existau, în realitate, trei alte „adevărate” daruri, pe care Wood le descrie în scrisoarea sa. „Pentru șeic, un orologiu monumental avînd gravată stema casei de Hanovra, transportat cu ajutorul unei cămile de la Beirut.” Pentru ce un orologiu și nu un pur-sînge, de pildă ? Mister. Poate că trebuia văzut aici simbolul unei prietenii durabile.

Celelalte două daruri se adresau elevilor pastorului. Pentru Tanios „un superb penar din sîdef, pe care și-l agăță imediat la brîu”. Iar pentru Raad - care avea deja un penar din aur pe care-l ascundea la ieșirea de la școală de teamă să nu se murmure că șeicul se coborîse la rangul de scrib -, „o pușcă de vînătoare, un forsyth cu percuție demnă de o hăituială regală, pe care tatăl său se grăbi să i-o ia pentru a o cîntări în mîină și a o mîngîia cu invidie - poate că mai curînd lui trebuia să-i fie oferită decît fiului său, ar fi fost copleșit, iar arma s-ar fi aflat în mîini mai sigure”.

O frază care nu avea nimic profetic, dar care te pune pe gînduri, cînd știi ce nenorociri așteptau la capătul acestei puști.

„Consulul” sosise într-o sîmbătă după-amiază, iar șeicul îi propuse să petreacă noaptea la castel împreună cu suita sa. Femeile din sat își bătură capul să pregătească mîncărurile cele mai pretențioase - Wood menționează gît de miel umplut și face elogiul unui Jtebbe cu bergamote”, ceea ce pare să fie o confuzie, căci dacă există într-adevăr o mîncare cu carne mărunțită pregătită cu portocale amare, bergamota e în schimb necunoscută în bucătăria de pe

Munte. Emisarul precizează de altfel că șeicul Francis a zîmbit amuzat cînd l-a văzut adăugînd apă în vin...

A doua zi, după o scurtă conversație amicală în liwan, cu fața spre vale, în jurul cafelei și fructelor uscate, seniorul din Kfaryabda ceruse îngăduința de a absenta o oră.

— Începe liturghia. N-ar trebui să-mi părăsesc oaspetele în felul ăsta, dar Dumnezeu a fost bun cu mine, în aceste ultime două zile, a săvîrșit aproape miracole și țin să-l mulțumesc.

— Vă însoțesc, dacă nu vedeți nici o piedică...

Șeicul se mulțumi să zîmbească. El nu vedea nici o piedică, dar se temea că buna Butros va face scandal dacă va intra în biserică însoțit de un englez.

În realitate, preotul îi aștepta în fața ușii clădirii. Curtenitor, dar ferm:

— Satul nostru vă este recunoscător pentru ceea ce ați făcut. De aceea, dacă ați binevoi să-mi faceți onoarea unei vizite, soția mea a pregătit cafea pentru dumneavoastră în umila mea casă, a cărei intrare e pe aici prin spate. Ea vă va ține companie, împreună cu fiul meu mai mare, pînă ce voi isprăvi eu Sfînta liturghie. Atunci voi veni și eu să mă alătur.

Aruncă o scurtă privire către șeic, cu aerul de a spune: „Mai politicos decît atît cu prietenii tăi englezi nici c-aș fi putut fi!”

Dar „consulul” replică, în araba sa aproximativă:

— Nu este necesar să mă tratați în mod special, părinte, și eu sînt catolic și am să urmăresc liturghia împreună cu ceilalți credincioși.

— Și englez și catolic, sînteți a opta minune a lumii, nu se putu împiedica a zice buna Butros.

După care îl pofti pe credincios să intre.

Trimiterea către această națiune catolică a unui agent irlandez fusese suprema abilitate a lordului Ponsonby, o dibăcie care avea să le aducă „acelor diavoli din Ankliz”, pentru o bună bucată de vreme, admirația oamenilor de pe Munte.

III

În noaptea aceea, patriarhul dormi „cu dosu-n sus”, după cum zic oamenii din Kfaryabda, iar rugăciunile pe care le mormăia n-aveau în ele nimic binevoitor ; afurisea atîtea suflete și trupuri că ajungeai să te întrebi cărei împărății încerca să-i slujească. Mustața șeicului era ca un scaiet ascuns în așternutul prelatului, degeaba se tot suceau și se-nvîrtea, nu făcea decît să se împiedice de ea și mai abitur.

Se afla totuși în culmea puterii sale. Între emir, statul-major egiptean, diplomații francezi și cei mai importanți seniori de pe Munte, el era intermediarul recunoscut, pivotul coaliției și, de asemenea, tămăduitorul ei, din moment ce trebuia neîncetat să dreagă acolo unde se dădea greș. Consulul Franței avea o părere mai mult decît proastă despre Mehmet-Ali, „un despot din Orient care vrea să treacă drept reformator pentru a arunca praf în ochii oamenilor cumsecade din Europa” ; iar atunci cînd i se puneau întrebări în legătură cu Joseph de Sèves, fostul său compatriot, spunea : „Soliman pașa ? Își slujește cu credință pe noii stăpîni”, iar nasul i se încrețea făcînd o mutră înțepată. Cît despre emir, el se bucura în taină de decepția protectorilor săi egipteni, care spuneau despre el, aproape cu voce tare, că le va rămîne cel mai fidel dintre aliați atîta vreme cît trupele lor își vor avea corturile sub ferestrele palatului său.

Patriarhul avea uneori impresia că menține această coaliție șchioapă cu forța pumnului său și era respectat și chiar venerat pe întreg cuprinsul Muntelui. Nici o ușă nu îi era închisă, nici o favoare nu îi era refuzată. În afară de satul meu. La Kfaryabda, pînă și preotul îi întorcea spatele.

Noaptea îi fu așadar neliniștită, dar la trezire părea mai încrezător.

— Știu eu cum să-i fac să se pocăiască, îi făgădui el paracliserului care-l ajuta să se îmbrace. Or să-mi cadă la picioare ca o monedă în cutia milei. Pentru orice rău există leac, iar eu îl am pe cel de care au ei nevoie.

Cîteva zile mai tîrziu, un sol din marele Jord sosi la castel pentru a spune că bunica lui Raad era pe moarte și că dorea să-l revadă. Șeicul nu încercă să se opună călătoriei, ba dimpotrivă, văzu aici un prilej de împăcare cu familia soției sale, astfel că transmise prin fiul său o scrisoare cu urări de sănătate, întocmită de Gerios, precum și cîteva mici daruri.

Dacă bunica murea, lucrul ăsta se petrecea fără nici o grabă. Cronica nu-i va menționa decesul decît peste o sută treizeci de pagini - și peste șaptesprezece ani - la vîrsta de șaptezeci și patru de ani. N-are nici o importanță; fără îndoială că dorea cu adevărat să-și revadă nepotul. Dar cel care stăruise ca Raad să vină fusese patriarhul. Avea lucruri grave să-i încredințeze.

Conversația lor începu ca o ghicitoare pentru copii la ora de catehism:

— Dacă ai fi un cavaler al lui Mesia și te-ai pomeni deodată prizonier în sălașul Satanei, ce-ai face?

— Aș încerca să scap, dar nu mai înainte de a distruge totul, fără a lăsa piatră pe piatră!

— Iată un răspuns frumos, demn de un adevărat cavaler.
— Și l-aș masakra pe Satana dimpreună cu toată progenitura lui.

— Să nu ne înfierbîntăm prea tare, șeicule Raad, nici un muritor nu-l poate ucide pe Satana. Însă putem semăna dezordinea în casa lui așa cum el seamănă dezordinea într-a noastră. Dar zelul tău îmi place, am avut dreptate să mă încred în tine și sînt sigur că credința ta și sîngele tău nobil îți vor inspira faptele așa cum îți inspiră vorbele.

Luînd mîinile băiatului într-ale sale și închizînd ochii, prelatul murmură o lungă rugăciune. Raad nu pricepea boabă, dar avea impresia că simte miros de tămîie în nări. Încăperea n-avea ferestre, era înecată în beznă, iar barba albă a patriarhului era singura sursă de lumină.

— Te afli în casa Satanei!

Tînărul șeic nu pricepea. Începu să se uite în jur, destul de speriat.

— Nu vorbesc de casa bunicului tău.

— Castelul...

— Nu vorbesc nici de casa tatălui tău, Dumnezeu să-i ierte păcatele. Vorbesc de școala engleză, cuib de erezie și de depravare. În fiecare dimineață te duci în casa Satanei, iar tu n-o știi.

Chipul îi era grav precum o lespede mortuară. Dar, încetul cu încetul, un zîmbet prinse contur.

— Dar nici ei nu știi cine ești tu. Cred că au de-a face doar cu șeicul Raad, fiul șeicului Francis; ei nu știi că-n tine se ascunde cavalerul pedepsei.

Cînd Raad se întoarse în sat cîteva zile mai tîrziu, luînd-o ca de obicei pe scurtătura care străbate pădurea de pini, Tanios băgă de seamă că bărbia îi era adumbrită de o bărbuță, iar în ochi i se citea o privire străină.

La școala reverendului Stolton, orele se țineau în partea cea mai veche a clădirii, kabu, formată din două săli boltite, aproape identice, lungi, mai curînd întunecoase pentru niște locuri rezervate studiului. Mai tîrziu le vor fi adăugate și alte săli, dar, în vremea lui Tanios, nu erau mai mult de vreo treizeci de elevi, iar școala se reducea la aceste două încăperi plus încă una, vecină, în care pastorul își avea cărțile și biroul. La etaj se aflau încăperile particulare. Casa nu era mare, dar, cu olandele acoperișului montate într-o perfectă piramidă, balcoanele simetrice, ferestrele cu arcade fine și iedera îmbrăcîndu-i zidurile, reușea să dea o impresie de plăcut amestecat cu solid. Pe deasupra, dispunea de un vast teren închis unde elevii se puteau recrea și unde, peste ani, aveau să fie construite, din motive foarte lăudabile - sosirea a mai mult de o mie de elevi -, clădiri din păcate mult mai puțin cochete. Dar asta e o cu totul altă problemă...

Intr-o parte a acestui teren, soția pastorului se consacra singurei pasiuni adevărate din viața ei: grădinăritul. Avea o mică grădină de zarzavat, dar și straturi de flori - narcise galbene, garoafe, o tufă mare de lavandă și un întreg răzor cu trandafiri. Elevii nu veneau niciodată în partea aceea; soția pastorului construise chiar cu mâinile ei un mic zid făcut din pietre suprapuse, dar care constituiau o împrejmuire simbolică.

Raad se grăbi totuși să treacă peste zid chiar în ziua întoarcerii la școală. Se duse drept spre tufele de trandafiri care, în acea lună de aprilie, începeau să înflorească; apoi, scoțînd un cuțit de la brîu, porni să culeagă cele mai frumoase flori tăindu-le chiar sub petale, de parcă le-ar fi decapitat.

Soția pastorului era nu departe, în grădina de zarzavat. Vedeă totul, însă elevul acționa cu atîta siguranță, cu

atîta nerușinare, că ea rămase fără grai un lung moment înainte de a începe să țipe cuvinte de neînțeles. Tînărul șeic nu fu deloc impresionat. Își continuă îndeletnicirea pînă ce și ultimul trandafir căzu în năframa desfăcută. Apoi, punîndu-și cuțitul la loc, trecu peste împrejurimi pentru a se duce să le arate prada elevilor.

Pastorul veni în fugă, își găsi soția plîngînd și-l convocă pe vinovat în biroul său. Îl privi o bună bucată de vreme, încercînd să descopere pe chipul lui vreo expresie de remușcare înainte de a-i spune cu vocea sa de predicator:

— Îți dai seama de ceea ce s-a produs în tine? Cînd ai sosit aici azi-dimineață, erai un șeic respectat, iar acum ai devenit un hoț!

— N-am comis nici un furt.

— Soția mea te-a văzut luîndu-i trandafirii, cum poți să negi?

— M-a văzut, și am văzut și eu că m-a văzut. Așa că asta nu e furt, e jaf!

— Care e diferența?

— Furturile sînt înfăptuite de nenorociți, în vreme ce jaful e ca războiul, este săvîrșit dintotdeauna de către nobili, de cavaleri.

— Parcă ar vorbi altcineva prin gura ta, cine te-a învățat să răspunzi astfel?

— De ce ar fi nevoie să mă învețe cineva așa ceva? O știu de cînd m-am născut!

Pastorul oftă. Cugetă. Se gîndi la șeic. La domnul Wood. La lordul Ponsonby. Poate și la Preaînalta Sa Maiestate. Oftă iarăși. Apoi reluă, cu o emfază deja plină de resemnare:

— Ține în orice caz minte că jaful, dacă putem spune că poate fi săvîrșit, n-ar trebui să fie decît împotriva dușmanilor noștri, împotriva acelorora ale căror pămînturi

au fost cucerite sau căroră le-a fost forțată ușa printr-un act de război. Și cu siguranță nu în casele unde ești primit ca un prieten.

Raad păru să cugete intens, iar pastorul interpretează această atitudine, în lipsă de ceva mai bun, drept un gest de căință. îi ceru tânărului șeic să nu se mai considere în stare de război cu așezămîntul său și trecu cu buretele peste incident.

Să-și trădeze astfel misiunea sa de educator pentru a nu trăda interesele Coroanei ? Dacă citim printre rîndurile efemeridelor sale, vedem că pastorului Stolton îi era un pic rușine.

În zilele următoare, Raad păru că s-a cumișit. Însă demonul - pardon, îngerul - ispititor nu avea să-i dea pace.

Instrumentul Providenței se dovedi de data asta un joc distractiv, un șirag de boabe din lemn de preț pe care îl adusesese la școală fiul unui negustor din Dayrun; avea particularitatea că, dacă-l mișcai între degete boabă cu boabă sau, și mai bine, dacă-l adunai ghem pentru a freca boabele între ele în palmă, răspîndea un miros de mosc. Raad voia jocul ăsta cu orice preț, dar cînd camaradul său îi propuse să i-l vîndă, se arătă ofuscat. Ar fi fost cu mult mai simplu să și-l însușească printr-un nobil jaf! Sau, după cum îi sugeră un elev glumeț, l-ar fi putut cîștiga. Prin intermediul unui joc foarte răspîndit printre elevi, numit aassi, care înseamnă în traducere liberă „provocare”. Jocul consta în a impune cuiva un rămășag, iar dacă îl cîștiga, lua miza.

Șeicul Raad spuse aassi!, iar camarazii lui, bucuroși de distracție, repetară aassi! aassi! pînă ce proprietarul prețiosului obiect se decise să rostească la rîndul lui cuvîntul magic, urmat de rămășag:

— Aassi să te duci acolo unde se află doamna Stolton, să-i ridici rochia cu amîndouă mîinile pînă la înălțimea capului tău, ca și cum ai căuta ceva și să strigi: unde e jocul ăla, nu-l găsesc!

Fiul negustorului era foarte fericit de găselnița lui. Era sigur că născocise un rătășag imposibil, o prinsoare pe care nici un elev n-ar fi putut s-o țină. Dar Raad făcu imediat cîțiva pași în direcția arătată. Ceilalți - șapte la număr - îl urmau de la distanță, convinși că avea să se întoarcă pe dată îndărăt. Soția pastorului era aplecată deasupra răzoarelor ei cu flori, îmbrăcată într-o rochie foarte lungă ale cărei margini erau negre de noroi. Rochie căreia viteazul șeic îi prinse poalele cu amîndouă mîinile și pe care o ridică cu un gest atît de brusc încît doamna se poticni, căzînd cu capul înainte printre flori.

— Unde e jocul ăla, nu-l găsesc! proclamă el pe un ton victorios.

Nimeni altcineva nu rîse.

De data asta pastorul, uitînd de interesele superioare ale patriei sale, veni să-i zbiere nemernicului în față, în engleză:

— Afară! Leși chiar în clipa asta din acest așezămînt și să nu mai pui vreodată piciorul aici! Prezența ta aici e o pacoste pentru fiecare dintre noi. Și chiar de-ar veni regele William în persoană la Sahlain ca să-mi ceară să te păstrez, i-aș răspunde: niciodată, niciodată, niciodată, în vecii vecilor!

Cum ar fi putut el reacționa altfel ? Ce respect ar mai fi păstrat, în caz contrar, față de sine însuși și față de misiunea sa? Cu toate astea, în ceasurile care urmară, remușcarea începu să sporească în sinea lui, o remușcare

sfișietoare, sentimentul de a fi dărîmat cu mîinile lui edificiul pe care începuse să-l clădească. Simți nevoia să meargă să-i explice lui Said beyk, gazda și protectorul său.

Seniorul din Sahlain, căruia îi ajunseseră deja la urechi ecourile incidentului, nu încercă deloc să-și liniștească vizitatorul.

— Dumnezeu nu i-a dăruit nimănui toate calitățile, domnule reverend. Aveți inteligență, știință, integritate, virtute, devotament... Nu vă lipsește decît răbdarea.

Răbdarea? Pastorul oftă din adînc și se strădui să schițeze un zîmbet.

— Fără îndoială că aveți dreptate, Said beyk. Dar e nevoie de un soi de răbdare foarte deosebită pentru a-l suporta pe șeicul Raad. Iar soiul ăsta mă tem că nu crește în Anglia.

— Așa e pe Muntele nostru, domnule reverend. Ați crezut că pedepsiți un elev obraznic, l-ați pedepsit doar pe tatăl lui, care vă este prieten și care a fost nevoit să înfrunte jumătate de univers din pricina prieteniei pe care vi-o poartă.

— Regret sincer acest lucru și dacă aș putea repara neajunsul ce i s-a făcut... Poate că ar trebui să mă duc să-l văd.

— E prea tîrziu. Singurul mod de a-i dovedi prietenia dumneavoastră este de a nu fi supărat pe el pentru cele ce va fi nevoit să spună ca să iasă din încurcătură.

IV

Extras din Cronica muntenească:

„La sfârșitul lunii aprilie, la puțin timp după Marea Sărbătoare, șeicul Francis, stăpînul din Kfaryabda, hotărî să-și retragă fiul, pe șeicul Raad, de la școala englezilor eretici. Se spune că avusese loc un incident cu cîteva zile mai înainte, în cursul căruia pastorul își surprinsese soția cu tînărul șeic într-o poziție compromițătoare. Trupul e slab în timpul primăverii naturii și de asemenea toamna.

În a treia zi, care cădea într-o vineri, sayyedna patriarhul sosi în sat în fruntea unei importante suite. Nu mai venise de cincisprezece ani și toată lumea s-a bucurat de reîntoacerea sa. A spus că venise ca să asculte spovedania șeicului Raad, căci el fusese și duhovnicul mamei lui.

Șeicul Francis și patriarhul s-au îmbrățișat în fața norodului adunat în Biata, iar în predica sa, sayyedna a vorbit despre iertare și împăcare, afurisind erezia și perversiunea, pricini de divizare și învrăjbire în rîndurile credincioșilor.

Oamenii au sărbătorit în sat pînă în zori. În a doua zi, patriarhul și șeicul au plecat împreună spre palatul din Beiteddin pentru a-și reînnoi jurămîntul de credință către emir, guvernatorul Muntelui, și a-i anunța împăcarea lor. El i-a primit cu onoruri".

„Doamne, cît de străin mă simt în mijlocul acestei sărbători!" Sentimentele lui Tanios înclinaseră categoric

încă o dată spre furie și dispreț. Din când în când, pentru a-și mai uita gândurile negre, și-o închipuia pe soția pastorului înlemnită în brațele lui Raad sau pe acesta la confesional, primind călduroasele complimente ale prelatului pentru păcatele pe care le revendica. Fiul Lamiei se surprindea pe sine însuși ricanînd cu voce tare, pentru a reveni pe dată la indignarea sa mută.

Și umbla mult, cutreiera locurile ca de fiecare dată cînd îl cuprindea mînia.

— Ei, Tánios, cugeti cu picioarele?

Băiatul nu avea dispoziția de a se lăsa interpelat astfel, dar glasul acela îi era familiar, iar silueta încă și mai mult. Nu atît cea a lui Nader, cît cea a nedespărțitei sale catîrce, încărcată pînă la înălțimea unui stat de om.

Tánios veni să-l îmbrățișeze spontan pe catîrgiu, mai înainte de a-și aduce aminte de reputația acestui om și de a face un pas înapoi. Celălalt însă își urmărea firul ideii.

— Și eu cuget cu picioarele. Altfel nu se poate - nu fac decît să bat drumurile. Ideile pe care tu le făurești cu picioarele și care urcă spre cap te întăresc și te însuflețesc, cele care coboară de la cap spre picioare te îngreunează și te descurajează. Nu zîmbi, ar trebui să mă ascuți cu seriozitate... Și totuși nu, la urma urmelor poți să zîmbești, la fel ca toți ceilalți. Nimeni n-are nevoie de înțelepciunea mea. Pentru asta sînt, de altfel, silit să-mi vînd marfa proastă. Cîndva, la arabi, oamenii dăruiau o cămilă drept răsplată pentru fiecare vorbă înțeleaptă.

— Ah, dacă ți-ai putea vinde vorbele, Nader...

— Știu, vorbesc mult, dar tu trebuie să mă înțelegi, cînd merg dintr-un sat în altul, îmi trec prin minte tot felul de lucruri fără a putea vorbi despre ele nimănui. Așa că atunci cînd ajung în sat, îmi scot pîrleala.

— Îți scoți pîrleala în asemenea măsură că pînă la urmă ești alungat...

— S-a întîmplat și asta uneori, dar nu se va mai întîmpla. Nu te bizui pe mine să mă duc să povestesc în Biata că șeicul Raad a fost dat afară de la școală pentru că a masacrat trandafirii și a ridicat ca un netrebnic fustele acelei doamne. Și nici eu n-am să povestesc că taică-său i-a ars o palmă pe-o parte și încă una pe partea ailaltă înainte de a-l plimba ca pe un erou prin sat în mijlocul uralelor.

Tanios se întoarce și scuipă de trei ori din vârful limbii. Gest pe care Nader îl dezaprobă.

— Greșești dacă ești supărat pe oamenii ăștia! Ei știu la fel de bine ca mine și ca tine ce s-a întîmplat, și-l judecă pe Raad așa cum îl judecăm tu și cu mine. Dar cearta asta cu patriarhul și cu emirul devenea costisitoare și periculoasă, alianța cu englezii devenea greu de suportat, trebuia cumva să se iasă din situația asta, și trebuia ca acest lucru să se întîmple cu capul sus...

— Cu capul sus?

— Un seducător temerar poate fi blamat, dar nu poate fi niciodată disprețuit. Asta e. Taică-său poate vorbi despre isprăvile lui rîzînd.

— Mie nu-mi vine să rîd. Cînd mă gîndesc la doamna Stolton, la zvonurile care îi vor ajunge la urechi, mi-e rușine.

— Nu te necăji pentru nevasta pastorului, e englezoaică.

— Ei și?

— E englezoaică, îți spun; cel mai rău lucru care i se poate întîmpla este să fie obligată să părăsească țara asta. În vreme ce pentru tine și pentru mine, a părăsi țara asta e tot ce ni se poate întîmpla mai bun.

— Pleacă, Nader, sînt deja destul de trist și așa, fără să mai vii și tu cu înțelepciunea ta de bufniță!

Indignare, rușine, tristețe, din aceste sentimente pe care veselie din sat le făcea să se nască în sufletul lui, Tanios scotea totuși o anumită consolare, aceea de a ști că avea dreptate împotriva tuturor și că-și ținea ochii larg deschiși atunci când ceilalți, toți ceilalți, se lăsau orbiți de lașitate și îngăduință. Luni dimineață, își făgădui el, de îndată ce va fi din nou la școală, se va duce s-o vadă pe doamna Stolton, îi va săruta mâna așa cum făceau gentilomii ale căror istorii le citise în cărțile englezești, îi va exprima „profundul lui respect și filiala lui afecțiune” sau vreo altă formulă de genul ăsta bine găsită, și îi va spune de asemenea că întreg satul știe adevărul despre cele întâmplate...

Nici o clipă Tanios nu-și dăduse seama că era și el la fel de orb, nu din îngăduință, ci din speranță. Speranța de a părăsi castelul a doua zi la prima oră pentru a regăsi seninătatea răcoroasă a sălii de clasă. Nici o clipă nu bănuise acest lucru totuși simplu, evident: nu mai putea fi vorba acum ca vreun fiu al satului să mai meargă la școala pastorului englez. Șeicul și patriarhul i-o spusese rămpede lui Gerios înainte de a pleca amândoi la braț spre palatul emirului.

De atunci, intendentul întârzia zi după zi, ceas după ceas, momentul de temut când va fi nevoit să-i dea vestea asta lui Tanios. Poate că băiatul avea să priceapă lucrul ăsta de la sine și avea să se resemneze... Nu, așa ceva era cu neputință, era de negîndit pentru el. Școala asta era întreaga lui speranță de viitor, toată bucuria lui, nu trăia decît pentru ea. Școala pastorului era cea care-l împăcase cu familia sa, cu castelul, cu satul, cu el însuși, cu originea sa.

Duminică seara, familia era adunată în jurul unui kișk, înmuind bucăți de pîine în supă groasă. Gerios povestea

ce aflase în legătură cu conflictul dintre pașa din Egipt și Sublima Poartă; se vorbea despre o luptă ce se pregătea pe malurile Eufratului.

Lamia punea uneori câteva întrebări și-i dădea indicații tinerei care îi servea. Tanios se mulțumea să dea din cap, gândindu-se la altceva, la ziua următoare, la ce avea să spună pastorului și soției sale văzându-i pentru prima oară după incident.

— Poate că ar trebui să-i spui lui Tanios..., sugeră mama într-un moment de tăcere.

Gerios dădu din cap.

— Chiar vreau să-i repet ce mi s-a spus, numai că n-am să-i spun nici o noutate, un băiat atît de inteligent ca el n-are nevoie să i se explice îndelung, cu siguranță a înțeles totul singur.

— Despre ce vorbiți?

— Despre școala engleză. Mai e nevoie să-ți spun că nici nu încapе vorbă să te mai duci acolo?

Tanios începu deodată să tremure, de parcă un torent de apă rece s-ar fi năpustit în încăpere. Cu mare greutate izbuti să articuleze cuvîntul „laych ?” - „pentru ce ?”

— După cele ce s-au întîmplat, satul nostru nu mai poate păstra legături cu școala asta. Șeicul nostru mi-a spus-o limpede înainte să plece. În prezența patriarhului.

— Șeicul să decidă pentru idiotul lui de fiu, nu pentru mine.

— Nu-ți dau voie să vorbești astfel atîta timp cît sîntem sub acoperișul său.

— Raad n-a vrut niciodată să învețe nimic, mergea la școală în silă, pentru că-l obliga tatăl lui, așa că e foarte fericit să nu se mai ducă. Dar eu mă duc acolo ca să învăț, am învățat multe și doresc să învăț în continuare.

— Ce ai învățat e de ajuns. Ai încredere în experiența mea, dacă studiezi prea mult, n-ai să mai suporti să trăiești

printre ai tăi. Trebuie să te instruiști doar atît cît este necesar ca să-ți ocupi locul care ți se cuvine. Asta înseamnă înțelepciunea. Ai să mă ajuți la muncă, am să te învăț totul. Ești bărbat acum. E timpul să începi să-ți cîștigi pîinea.

Tanios se ridicase palid ca un mort.
— N-am să mai mănînc pîine.

Se urcă atunci în firida supraînălțată unde obișnuia să doarmă, se întinse și nu se mai mișcă.

La început crezură că era vorba de o bosumflare copilărească. Dar cînd în ziua următoare soarele răsări, apoi apuse fără ca Tanios să-și fi descleștat dinții, nici pentru a vorbi, nici pentru a mînca, nici măcar pentru a bea o înghițitură de apă, Lamia își pierdu cumpătul, iar Gerios se duse să se închidă în biroul său pe motivul că-și pune registrul la zi, dar mai ales pentru a-și ascunde neliniștea. Și vestea se răspîndi în sat.

Miercuri seară, în a patra zi de post, Tanios avea limba aspră ca o răzătoare, ochii ficși și uscați, iar oamenii din sat defilau la căpățiul lui, unii încercînd să-i vorbească - în zadar, căci nu voia să audă -, ceilalți veniți să asiste la acest spectacol straniu al unui tînăr care se lăsa să alunece ușor pe panta morții.

Încercară de toate. Amenințarea cu groaza de lad care-i așteaptă pe sinucigași, interdicția înmormîntării... nu mai credea în nimic, părea că așteaptă moartea de parcă ar fi fost vorba de o minunată plecare în călătorie pe mare.

Chiar și cînd Gerios, cu ochii în lacrimi, veni să-i promită că-l va lăsa să se întoarcă la școala pastorului numai să accepte un pahar de lapte, îi răspunse, fără măcar să-l privească:

— Tu nu ești tatăl meu! Nu știu cine e tatăl meu!

Cîteva persoane îl auziră, iar una se grăbi să spună:
„Nefericitul, a început să delireze!” Căci acum se temeau
să nu-l vadă pe Gerios că se sinucide - de durere și de
rușine - o dată cu Tanios.

Era joi, deja a cincea zi de nemîncare, astfel că vreo
cîteva vizitatori propuneau acum să-i deschidă gura cu
forța pentru a-l hrăni, alții însă îi sfătuiră să nu facă una
ca asta, temîndu-se că ar putea muri sufocat. Toată lumea
își pierduse capul. Toată lumea, chiar și preotul. Dar nu
și khuriyye. Cînd Lamia, mai tînăra ei soră, veni plîngînd
să i se refugieze în brațe ca atunci cînd era copilă, khuriyye
se ridică și spuse:

— Nu e decît un singur lucru de făcut, și am să-l fac
eu. Lamia, dă-mi-l mie pe fiul tău!

Fără a mai aștepta vreun răspuns, le spuse oamenilor:

— Am nevoie de o căruță.

Îl duseră pe Tanios, abia conștient, și-l culcară în partea
de dinapoi a căruței. Khuriyye apucă ea însăși hățurile și
o porni pe drumul bătătorit care ocolea dealul pe care era
așezat castelul.

Nimeni nu avu curajul să se ia după ei, urmărindu-i
doar din ochi pînă ce praful drumului se așeză la loc.

După-amiaza era uscată, iar arborii de fistic păreau
acoperiți cu o catifea trandafirie.

Soția preotului nu se opri decît la poarta școlii engleze.
Îl duse în brațe ea însăși pe fiul surorii sale, înaintînd
spre clădire. Pastorul, apoi doamna Stolton îi ieșiră în
întîmpinare.

— În mîinile noastre o să moară. Vi-l las. Dacă se va
vedea aici, cu dumneavoastră, va reîncepe să se hrănească.

Și-l așeză pe brațele lor întinse, plecînd apoi fără să le
fi trecut pragul casei.

A cincea trecere

Cap-de-bătrîn

În zilele care au urmat acestei sosiri neașteptate, am observat, doamna Stolton și cu mine, un fenomen dintre cele mai ciudate. Părul lui Tanios, pînă atunci negru la culoare cu reflexe roșcate, a început să albească într-un ritm care ne-a pus pe gînduri. Ne aflam adesea la căpățiul lui pentru a-l îngriji și uneori, de la o oră la alta, aveam impresia că numărul firelor albe de pe capul lui sporise. În mai puțin de o lună, acest băiat de cincisprezece ani avea părul alb precum cel al unui bătrîn.

Nu știu dacă minunea asta se poate explica prin încercarea foamei la care s-a supus sau prin vreo altă cauză naturală. Însă oamenii din ținut vedeau în acest lucru un semn, pentru Tanios însuși și poate pentru toată regiunea. De bun sau de rău augur? Nu se puseseră de acord în această privință. Superstiția lor suferea, pare-se, de interpretări care se băteau cap în cap, cărora am preferat să nu le acord prea mare atenție.

Mi s-a părut a înțelege că există în acest colț al Muntelui o legendă privitoare la personajele cu părul de timpuriu albit, care, de la începutul veacurilor, și-ar face episodic apariția în anumite perioade tulburi, pentru a dispărea apoi imediat. Sînt numite „capete-de-bătrîni” sau „înțelepții-nebuni”. După părerea unora, ar fi vorba chiar de un personaj unic care s-ar reîncarna la nesfîrșit. Este adevărat că în ținutul druzilor, metempsihoză este o credință solidă.

Efemeridele reverendului Jeremy Stolton,
anul 1836

I

Dacă Raiul este fĂgăduit credincioşilor care mor, Tanios cĂpĂtase, prin acel Ănceput de moarte, un Ănceput de Rai, fĂrĂ ca Cel-de-Sus sĂ se fi supĂrat pe el pentru voinţa sa sinucigaşĂ. Castelul Ńeicului era mare, desigur, dar universul lui era mĂrginit de ziduri Ănalte Ńi de sĂrutatul mĂinii. Penarele erau ascunse din ruşine, iar jocurile de amuzament erau etalate cu ostentaţie. In casa pastorului, respectul mergea mĂnĂ-n mĂnĂ cu Ńtiinţa. Tanios era ĂncĂ tot pe treapta cea mai de jos a scĂrii, dar se simţea Ăn stare sĂ le urce pe toate. La ĂndemĂna lui se afla biblioteca; lucrĂrile ei trĂiau Ăn ĂmbrĂcĂmintea lor din piele preţioasĂ, Ăi plĂcea sĂ le deschidĂ, sĂ le audĂ foşnind, chiar Ńi pe cele pe care nu avea sĂ le ĂnţeleagĂ decĂt peste un numĂr de ani. Ăntr-o bunĂ zi, le va fi citit pe toate, pentru el acest lucru era o certitudine.

Dar noua sa viaţĂ nu se reducea la acea bibliotecĂ, la biroul reverendului Ńi nici la bolţile sĂlilor de clasĂ. Avea de acum, la etaj, propria sa camerĂ. PĂnĂ atunci fusese rezervatĂ musafirilor Ăn trecere, Ăn general englezi sau americani din Uniune, ĂnsĂ cei doi Stolton Ăi precizaserĂ de la bun Ănceput elevului aflat Ăntr-un mod atĂt de neaşteptat Ăn pensiune la ei cĂ va fi de acum camera sa. Avea un pat. Un pat cu baldachin. NiciodatĂ Tanios nu mai dormise Ăntr-un pat.

În primele zile, era prea slăbit, prea puțin conștient pentru a putea aprecia acea moliciune. Foarte repede totuși se deprinsese cu ea, ajungînd să se întrebe cum va mai putea dormi iarăși pe jos, cu veșnica teamă de șerpi, de scorpioni sub pătură, de alburia șopîrlă bu-braiss cu mușcătura ca de foc și mai ales de flagelul cel mai rău dintre toate, groaza copilăriei lui, „mătușa patruzeci și patru”, altfel spus, miriapodul, urechelnița, despre care se zicea că se strecoară în urechea celui ce doarme pentru a se duce să se agate de creier!

În liniștita sa cameră de la familia Stolton se găseau o etajeră cu cărți de format mic, un dulap prins în zid, o sobă cu lemne și o fereastră ale cărei geamuri dădeau spre răzoarele cu flori ale soției reverendului.

Își întrerupsese postul chiar în clipa în care deschisese ochii într-un pat și o văzuse pe soția pastorului întinzîndu-i o ceașcă. A doua zi, maică-sa veni să-l vadă pe furiș de pe culoar, fără să intre în cameră, și plecă liniștită. Trei zile mai tîrziu, cînd Lamia însoțită de khuriyye bătură din nou la ușa pastorului, le deschise chiar Tanios. Prima îi sări de gît, acoperindu-l de sărutări, în vreme ce cealaltă îl trase afară, pentru că tot nu voia să calce pragul ereticilor.

— Va să zică așa, ai știut cum să capeți ce voiai!

Mîinile băiatului schițară un gest de falsă neputință, zicînd parcă: „Așa sînt eu!”

— Eu, îi spuse khuriyye, cînd mă supără cineva, țip mai tare ca toți și toată lumea tace, chiar și buna Butros...

— Eu, cînd mă supără cineva, cobor vocea.

Avea un zîmbet șiret, iar mătușă-sa dădu de mai multe ori din cap, prefăcîndu-se disperată.

— Lamia, nefericito, n-ai știut să-ți crești copilul! Dacă ar fi fost pe mîna mea, cu patru frați mai mari ca el și încă

alți patru mai mici, ar fi învățat să urle, să dea din coate, ar fi învățat să întindă mîna spre oală fără să fie nevoie să te rogi de el! Dar, în sfîrșit, trăiește și știe să se bată în felul lui, ăsta e lucrul cel mai important.

Băiatul zîmbea cu toată fața, iar Lamia crezu că e momentul potrivit pentru a-i spune:

— Mîine ne vom întoarce împreună cu tatăl tău.

— Cu cine?

Azîrlind aceste vorbe pline de răceală, le întoarse spatele și dispăru într-un culoar întunecos din locuința pastorului. Iar cele două femei plecară la rîndul lor în direcția de unde veniseră.

Își reluase foarte repede cursurile și toți elevii care aveau ceva de cerut veneau de acum să vorbească cu el, ca și cum ar fi fost „copilul familiei”. Curînd, pastorul îi dădu ca sarcină - „date fiind capacitățile sale, și în schimbul studiilor și găzduirii oferite”, precizează calendarul - să exercite funcția de meditator de fiecare dată cînd vreun elev dădea dovadă de oarecare întîrziere din pricina vreunei absențe sau unei dificultăți de înțelegere. Era astfel pus în situația de a face pe învățătorul față de camarazi mai mari ca el.

Fără îndoială că pentru a părea mai matur în exercitarea noii sale funcții se gîndi să lase să-i crească o mică barbă; poate și pentru a marca independența în sfîrșit dobîndită față de șeic și față de întreg satul. O barbă încă rară, nu mai aspră decît tuleiele, dar pe care o aducea din foarfecă, o peria, o ajusta, o supraveghea, cu grija perfecțiunii. De parcă ar fi fost cuibul sufletului său.

„Avea cu toate astea în trăsături, în privire și de asemenea în mîini, o blîndețe un pic feminină, îmi spuse Gebrayel. Semăna cu Lamia ca și cum doar din ea s-ar fi născut.”

Maică-sa își luă obiceiul să vină să-l vadă la fiecare patru, cinci zile, adesea împreună cu sora ei. Nici una, nici cealaltă nu mai îndrăzneau să-i sugereze să le însoțească în sat. Abia după câteva luni încercară un demers în acest sens, nu pe lângă Tanios, ci prin mijlocirea pastorelui. Care acceptă să-i dea un sfat; căci dacă era fericit să găzduiască la el acasă pe cel mai strălucit dintre elevii săi, și măgulit să simtă din partea lui atîta afecțiune aproape filială, reverendul Stolton nu ignora faptul că Misiunea sa ar fi fost mai bine acceptată în regiunea în care se stabilise dacă Tanios s-ar fi împăcat cu familia lui, cu șeicul, cu satul.

— Să fie clar. Doresc ca tu să mergi în vizită la Kfaryabda, să-l revezi pe tatăl tău, ca și pe toți ai tăi. Apoi să te întorci să-ți reiei traiul în această casă, unde vei rămîne în pensiuie fără a mai fi refugiat. Incidentul cu Raad va fi astfel pe jumătate depășit, iar situația va fi mai comodă pentru toată lumea.

Sosit călare pe măgar în Biata, Tanios avu impresia că oamenii din sat nu i se adresau decît cu precauții, cu o anume teamă chiar, ca unui înviat din morți. Și toți se prefăceau că nu bagă de seamă capul lui albit.

Merse să se aplece deasupra fîntînii, bău din apa atît de rece luînd-o în căușul palmelor, și nici un gură-cască nu se apropie de el. Apoi urcă singur pînă la castel, trăgînd după el animalul.

Lamia îl aștepta la poartă pentru a-l conduce la Gerios, implorîndu-l să se arate mai amabil față de el și să-i sărute mîna. Un moment penibil, căci în mod evident omul se apucase de băut, și încă din plin. Asuda arak, iar Tanios se întrebă dacă în aceste condiții șeicul avea să-l mai țină mult timp în slujba sa. Alcoolul nu-l făcea vorbăreț, nu-i

spuse aproape nimic fiului risipitor. Părea mai mult ca niciodată închis în el însuși, un el însuși întortocheat și chinuit. Băiatul simți de-a lungul întâlnirii lor tăcute o vinovăție sufocantă care-l făcu să regrete că venise, și că plecase... și poate chiar că acceptase să se hrănească din nou.

Aceasta a fost o umbră, dar singura umbră. Raad nu era în sat; se afla la vânătoare sau la bunici. Tanios nu încercă să afle, fericit că nu era nevoit să-l întâlnească. I se spuse doar că între senior și moștenitorul său, relațiile erau tumultuoase, iar că acesta din urmă avea chiar de gând să-și ceară partea din domeniu, așa cum îl îndreptățea obiceiul.

Lamia stăruia apoi să-și ducă fiul înaintea șeicului. Care îl cuprinse în brațe ca atunci când era copil, îl strânse lângă el, înainte de a-l cerceta cu luare aminte. Părea mișcat că-l vede, dar nu se putu împiedica să-i spună:

— Ar trebui să-ți razi barba asta, yabne, e ca buruiana!

Așteptându-se la astfel de reflecții, Tanios își făgăduise să nu-și manifeste iritarea. Il va lăsa să zică, dar nu va face decât ce va crede el de cuviință. Prefera să audă comentarii despre înfățișarea lui decât despre școala pastorelui. Chestiune pe care șeicul nu părea să aibă de gând să-o evoce; fără îndoială, își spunea el, că la urma urmei era mai bine să păstreze această firavă legătură cu englezii. Nimeni, de altfel, nu dădea impresia că dorește să readucă în discuție o problemă atât de spinoasă. Nici măcar buna Butros, care se mulțumi să-și ia nepotul deoparte pentru a-l pune să jure că niciodată nu se va lăsa pervertit de erezie. Ziua a doua de după întoarcerea lui cădea într-o duminică și băiatul asistă la liturghie; oricine putu să verifice că tot ca pînă atunci făcea semnul crucii în fața icoanei Fecioarei cu Pruncul. În această privință, își dădeau oamenii asigurări, nu se lăsase „englezit”.

leșind de la biserică, Tanios îl văzu venind dinspre piața satului pe negustorul ambulant, ce trăgea după el catârca supraîncărcată cu tot soiul de nimicuri.

— Nader necredinciosul face ce face ca să ajungă la sfârșitul liturghiei, lansă soția preotului. Are probabil cugetul atît de încărcat că nu mai cutează să pătrundă în casa Domnului.

— Greșești, khuriyye, eu mă străduiesc mereu să ajung la timp, dar catârca mea nu vrea. Cînd aude clopotul de departe, nu mai face un pas. Ea trebuie să fie cea cu păcate pe cuget.

— Sau poate că a fost martoră la prea multe lucruri care au îngrozit-o... Bietul animal, de-ar putea povesti, ai fi deja la închisoare. Sau în Purgatoriu.

— În Purgatoriu mă aflu deja. Credeai cumva că pe aici e Paradisul ?

Schimbul ăsta de cuvinte era deja o tradiție, credincioșii erau tot atît de deprinși cu el cum erau cu clopotele bisericii, pe care brațele zdravene ale țăranilor se luptau să le tragă duminica. Iar cînd catârgiul era uneori plecat pentru drumurile lui departe de Kfaryabda, toți simțeau că parcă lipsea ceva liturghiei la care el nu mai ajungea.

El însuși făcea uz de acest dialog împestrițat de vorbe ca de un sunet de clopot, tocmai pentru a-și atrage clienții, iar dacă uneori khuriyye uita să-l mai tachineze, el era cel care o interpela, o stîrnea, pînă ce o silea să-i răspundă; abia atunci credincioșii, cu sufletele împăcate și cu zîmbetul pe buze, veneau să-și deznoade punga.

Cîțiva dintre cei gătiți ca de sărbătoare o luau totuși din loc împreună cu familiile lor, nemulțumiți s-o vadă pe soția preotului rîzînd atît de îngăduitoare cu personajul acela viclean. Sora Lamiei avea însă filosofia ei pașnică: „E nevoie întotdeauna să existe într-un sat un nebun și un necredincios!”

În timp ce în ziua aceea cumpărătorii se înghesuiau în jurul lui, Nader îi făcu semn lui Tanios să vină după el și bătu ușurel cu palma peste burta catîrcii pentru a-i da de înțeles că-l aștepta un dar.

Tînărul era nedumerit. Fu totuși nevoit să aibă răbdare pînă ce catîrghiul își vîndu și ultima bucată de țesătură și ultima fărîmiță de tombac înainte de a se apropia. Nader dădu atunci la iveală o superbă cutie din lemn lăcuit, ce conținea în mod evident un obiect de preț.

— Numai că nu aici trebuie să-l deschizi. Vino după mine!

Străbătura piața satului, se îndreptară spre faleza ce domina valea. Spre o stîncă avînd înfățișare de jilț maiestuos. Presupun că avea un nume, la vremea aceea, dar nimeni nu și-l mai amintește de cînd o asociază cu amintirea lui Tanios.

Băiatul se cațără sus, urmat de Nader care ducea cutia sub braț. N-o deschise decît cînd fură amîndoi așezați și cu spatele rezemat de piatră. Era o lunetă. Desfăcută, avea lungimea unui braț întins, iar la capăt grosimea unui pumn de copil.

De pe acest „tron” înclinat la marginea falezei, cînd te întorci spre apus, acolo unde muntele se întîlnește cu verdele întunecat al văii, poți zări marea.

— Privește, e un semn. Parcă ar trece doar pentru ochii tăi!

Direcționîndu-și luneta, Tanios putu distinge pe apă un vas cu trei catarge, cu pînzele desfășurate.

Cu siguranță la scena asta fac aluzie aceste rînduri din înțelepciunea catîrghiului:

„I-am spus lui Tanios, cînd eram împreună pe stîncă: Dacă iarăși s-ar închide porțile în fața ta, bagă-ți bine în

cap că nu viața ta se termină, ci doar cea dintâi dintre
viețile tale, și că o alta e nerăbdătoare să înceapă. Imbarcă-te
atunci pe un vas, un oraș te așteaptă.

Dar Tanios nu mai vorbea de moarte, inima lui zîmbea,
iar pe buze avea un nume de fată".

Șoptise: „Asma". În clipa următoare, îi era ciudă pe el
însuși. Să i se destăinuie astfel lui Nader, ființa cea mai
flecără de pe Munte și de pe litoral?

Tanios și Asma.

Era scris că dragostea lor de copii nu va rămîne multă
vreme ascunsă; dar că limba catîrghiului nu va avea nici
o vină în dezvăluirea asta.

II

Dacă Tanios ținea să-și păstreze secretul, nu era doar din obișnuită pudoare. El care tocmai făcuse pace cu șeicul, cu Gerios, cu satul, cum le-ar fi putut mărturisi c-o iubea pe fiica „hoțului” care-i furase, a celui pe care, oricum, îl alungaseră ?

Din ziua aceea, cu doi ani în urmă, când fiul Lamiei îl întâlneau pe drum pe Rukoz cu escorta lui și se hotărîse să-l salute, existaseră în relațiile lor momente de afecțiune reciprocă și altele de îndepărtare. Când Tanios voise să se distanțeze de cei din sat și să nu dea câștig de cauză nici unuia din cei doi „tați”, se simțise apropiat de fostul inten- dent ; în schimb, în conflictul cu patriarhul în legătură cu școala engleză, băiatul se simțise solidar cu satul și cu șeicul său, iar afirmațiile proscrisului îl aduseseră la exas- perare. Se hotărîse să nu-l mai frecventeze, iar în cursul primelor luni petrecute în casa pastorului, nici măcar o singură dată nu se gîndise să-i facă vreo vizită.

Intr-o după-amiază însă, ieșit la plimbare după orele de clasă pe drumul ce ducea de la Sahlain la Dayrun, îl văzuse în depărtare, înconjurat ca de obicei de gărzi. Tînărul fusese tentat mai întîi să se facă nevăzut pier- zîndu-se pe vreuna dintre potecile de sub copaci. Apoi se răzgîndise - „De ce ar trebui să fug precum un șacal care se teme de umbra lui?” - și își văzuse de drum mai departe, hotărît să se arate politicos, dar grăbit.

Celălalt, însă, îl zărise, sărise jos de pe cal și alergase spre el cu brațele deschise.

— Tanios, yabne, îmi pierdusem speranța să te mai văd. Noroc că soarta își bate joc de reținerile noastre...

Aproape cu forța îl adusese la el acasă, îi arătase casa pe care nu contenea s-o mărească și de asemenea noul teasc pentru ulei, cele două crescătorii de viermi-de-mătase, plantațiile de duzi albi, explicându-i în amănunt în ce moment anume trebuiau culese frunzele pentru a obține de la viermi de mătase cea mai bună calitate... Băiatul fusese nevoit să i se smulgă din mâini, punând capăt limbuției, pentru a se întoarce la o oră decentă. Nu fără a fi promis că va reveni în duminica următoare la prînz, pentru a se lăsa din nou plimbat...

Toți știau că pentru Rukoz nu era bucurie mai mare decât să-și conducă oaspeții arătîndu-le proprietatea. Cu Tanios nu mai era totuși doar o etalare a bogăției. Poate doar prima dată, dar în dățile următoare, cu atîtea explicații pline de răbdare, mai ales în preajma crescătoriilor de viermi-de-mătase, în duhoarea pestilențială a viermilor în stare de putrefacție, nu mai era vorba de lăudăroșenie, de ostentație, băiatul se simțise înconjurat de o solitudine sporită, la care nu rămăsese nesimțitor.

Asma se afla adesea cu ei în cursul plimbărilor. Tanios îi întindea uneori mîna pentru a o ajuta să treacă peste cîte o tufă de scaieți sau o băltoacă de apă; cînd terasele cultivate nu erau înalte, sărea ca bărbății de pe una pe cealaltă și venea să se sprijine de pieptul tatălui ei sau de umărul lui Tanios. Doar o clipă, cît să se țină din nou pe propriile-i picioare.

Băiatul lua parte la toate astea cu destulă plăcere; dar plecînd iarăși către casă - la familia Stolton -, nu se mai gîndea la ele. Rar îi adresa vreun cuvînt fetei și se ferea

să zăbovească cu privirea asupra ei, ar fi avut impresia că trădează încrederea gazdei sale. Să fi fost oare pentru că, după cum crede pastorul că înțelesese, „este vorba de o societate în care politețea supremă față de femei constă în a nu le da atenție”? Mie mi se pare că de vină erau, în ce-l privește pe Tanios, mai ales vârsta lui tânără și timiditatea acestei vârste.

Abia în duminica de dinaintea întoarcerii lui în sat și întâlnirii cu Nader pe marginea stîncii, Tanios o văzuse pe Asma într-o nouă lumină. Se dusese acasă la Rukoz și nu dăduse de el. Dar, fiind un obișnuit al locurilor, intrase totuși și se plimbase din încăpere în încăpere pentru a vedea în ce stadiu se aflau lucrările. Fostul intendent pusese să i se amenajeze o sală de primire demnă de un palat, demnă, mai ales, de ambițiile sale, deoarece era încă și mai vastă decât Sala cu Coloane a șeicului, al cărui rival se dorea a fi. Era încă neterminată. Oamenii cu marchetăria îmbrăcaseră pereții în lambriuri damaschinate, dar podeaua nu era încă pardosită cu dale; iar din fîntîna prevăzută în mijlocul încăperii nu se vedea decât un octogon desenat cu creta.

Acolo se găsea Tanios cînd Asma venise după el. Începuseră să admire împreună minuțiozitatea meșterilor care lucrau cu sideful. Pe jos se aflau găleți, cîrpe lungi, plăci pătrate de marmură stivuite, precum și un paner plin cu ustensile ascuțite peste care fata fusese cîte pe ce să dea cu piciorul. Tanios o luase atunci de mîină pentru a o ajuta să ocolească obstacolul. Și cum ea risca să se poticnească la fiecare pas, el continuase s-o țină strîns de mîină.

Se plimbau astfel de cîtva timp, minunîndu-se, cu capul dat pe spate, cînd le ajunseseră la urechi zgomote de pași pe coridor.

Asma își retrase iute mîna.

— Ne-ar putea vedea cineva!

Tanios se întoarse spre ea.

Avea doar doisprezece ani și era deja femeie. Cu conturul buzelor desenat și răspîndind parfum de chiparoase.

Reîncepură să hoinărească prin încăperea neterminată, dar nici unul, nici celălalt nu mai vedeau ce se prefăceau că admiră. Iar cînd pașii de pe culoar se îndepărtară, mîinile li se apropiară. Nu mai erau aceleași mîini ca mai înainte. Cea a Asmei îi păru lui Tanios caldă și tremurătoare ca trupul unei păsări. Precum acel puișor de pasăre căzut din cuib, pe care îl culesese într-o zi în căușul palmei și care i se păruse speriat de mîna aceea străină, dar totodată liniștit că nu era părăsit.

Se uitară împreună spre ușă. Apoi priviră unul spre celălalt. Își coborîră atunci privirile rîzînd de emoție. Se priviră iarăși. Pleoapele li se închiseră. Răsuflările lor se căutau în întuneric.

Buzele vi s-au atins, apoi s-au îndepărtat,

Ca și cum v-ați fi istovit partea voastră de fericire și v-ați fi temut să n-o încălcați pe aceea a altora,

Erați nevinovați ? De ce anume te ferește nevinovăția ?

Pînă și Creatorul ne spune să ucidem mieii pentru petrecerile noastre,

Niciodată lupii...

Dacă Tanios ar fi putut citi în ziua aceea versurile catîrghiului necredincios, i-ar fi blestemat încă o dată „înțelepciunea de bufniță". Și ar fi avut dreptate, căci avea să cunoască fericirea în casa Asmei. Fericire trecătoare ? Toate fericirile sînt așa, fie că durează o săptămînă sau treizeci de ani, vărsăm aceleași lacrimi cînd vine ultima zi și am fi în stare să acceptăm osînda veșnică numai pentru a mai avea drept la încă o zi.

O iubea pe fata asta; ea îl iubea, iar tatăl ei în mod evident îl plăcea. Erau cuvinte pe care le înțelegea de acum altfel. De pildă, când Rukoz îl numea „fiul meu!”, nu „fiu” era ceea ce trebuia să se înțeleagă, ci „ginere”, „viitor ginere”. Cum de nu văzuse pînă acum ? Dacă fostul intendent îi vorbea astfel despre afacerile sale, era cu siguranță pentru că vedea în el pe viitorul soț al unicei sale fiice. Peste un an, ea va avea treisprezece ani, iar el șaisprezece, aproape șaptesprezece, se vor putea logodi, iar peste alți doi ani, se vor putea căsători pentru a dormi unul lîngă celălalt.

Vizitele sale acasă la Rukoz în cursul săptămînilor următoare nu făcură altceva decît să întărească această impresie. Gazda sa îi spunea de pildă, printre meandrele unei fraze: „Cînd îți va veni rîndul să conduci tu toată treaba asta...”; sau chiar mai direct: „Cînd tu vei sta în casa asta...”, cu aerul că nu spune nimic deosebit, ca și cum era de la sine înțeles.

Viitorul îi apăru deodată ca fiind deja trasat, și încă de mîna cea mai binevoitoare, din moment ce-i făgăduia dragoste, știință de carte din belșug, și pe deasupra și avere.

Oare ce obstacol se mai găsea în calea sa? Gerios și Lamia ? Va ști cum să le obțină consimțămîntul, sau dacă nu, nu va ține seamă de ei. Șeicul? Cu siguranță nu-i va cîștiga bunăvoința luînd-o în căsătorie pe fata dușmanului său, dar la ce i-ar trebui bunăvoința lui? Casa lui Rukoz nu se afla, la urma urmei, pe domeniile lui, iar dacă fostul intendent știuse cum să-l înfrunte de atîta amar de vreme, de ce anume trebuia el să se teamă?

Tanios era încrezător; dar observîndu-l îndeaproape pe viitorul lui „socru”, avea să se neliniștească din nou.

Impresionat de averea lui Rukoz, de domeniul care nu contenea să se extindă, de opulența locuinței lui, de scrisorile

de protecție pe care le etala și, poate mai mult decât de orice, de violența lui verbală împotriva feudalilor, băiatul se lăsase convins că părintele Asmei nu mai era un proscris în căutarea reabilitării, ci un serios rival pentru șeic și chiar egalul său.

Este într-adevăr ceea ce Rukoz avea ambiția să devină - și, pînă atunci, să pară. Prin bogăție, era deja un rival; însă restul nu se produsese încă. De-a lungul anilor, stăpînul din Kfaryabda, mai puțin avid de bani decât de plăceri, sărăcise lent; sîpetul cu bani era cel mai adesea gol, iar dacă intervenția precisă a emisarului englez îi îngăduise să facă față unei plăți ieșite din comun, cu mare greutate se achitau oamenii de impozitele anuale care, în acei ani de război, deveneau tot mai împovărătoare. În sala mare a castelului, unele coloane aveau acum pete de mucegai și de umezeală din pricina apei care se prelingea de pe acoperiș. În vreme ce Rukoz, tot mai prosper datorită viermilor-de-mătase, adusese pe cei mai destoinici meșteri pentru a-i pune să amenajeze un majlis de pașă; în sală puteau încăpea o sută douăzeci de persoane așezate fără să se înghesuie.

Mai trebuia și ca oaspeții aștia să fie aici... Cu cît se mărea sala lui Rukoz, cu atît mai mult se observa cît era de goală; cu cît devenea mai frumoasă, cu atît părea mai de prisos. Tanios își dăduse în cele din urmă seama, iar cînd într-o bună zi fostul intendent își deschisese inima în fața lui, văzuse că era tot o inimă de proscris.

— Patriarhul mă proteja împotriva șeicului, dar acum s-a împăcat cu el. S-au dus împreună la emir, de parcă ar fi vrut să mă lipsească și de al doilea protector. De atunci, în fiecare seară mă culc spunîndu-mi că asta e poate ultima mea noapte.

— Bine, dar paznicii?

— Le-am dublat lefurile săptămîna trecută. Dar dacă și dintre cei doisprezece apostoli s-a găsit un Iuda... Nu mă mai pot bizui decît pe pașa din Egipt, să-i lungească Dumnezeu zilele și să-i mărească imperiul! Numai că el are, nu-i așa, și alte griji decît persoana mea...

„La insistențele lui Kweja Rukoz, fostul intendent al castelului, trupele egiptene au venit să stabilească la Dayrun un comandament cu două sute de oameni, care au rechiziționat pentru locuințe trei case mari împreună cu grădinile lor; ofițerii locuiau înăuntru, iar soldații în corturi. Pînă atunci, trupele pașei nu veniseră chiar în vecinătatea noastră, în afara unor campanii trecătoare, în vreme ce în târgușoarele mai răsărite de pe Munte ele își aveau deja taberele instalate.

Patrurile aveau de acum să se răspîndească dimineața și seara pe străzile din Dayrun, Sahlain și Kfaryabda...”

Călugărul Elias înfățișează aici o versiune care încă mai circulă și astăzi, dar care mi se pare puțin credibilă. Rukoz trăise desigur cîțiva ani în Egipt, cunoștea dialectul țării și își cumpărase cîteva concesii, printre care faimoasa scrisoare de protecție; dar de aici pînă la a deplasa armatele pașei după bunul lui plac e cale lungă... Nu. Dacă trupele egiptene se apropiaseră de satul meu, era din pricină că prevăzuseră să se desfășoare treptat în toate ungherele Muntelui, pentru a-și întări autoritatea.

Acestea fiind zise, este limpede că tatăl Asmei văzuse în acest lucru o binecuvîntare, îndeplinirea rugilor sale, șansa lui de salvare. Și poate chiar mai mult decît atît...

III

Tanios se afla în vizită la tatăl Asmei când îl văzu venind într-o zi de decembrie pe comandantul garnizoanei din Dayrun, Adel efendi, însoțit de alți doi ofițeri purtând fesuri din fetru verde și bărbi bogate, dar îngrijite. Cea dintâi reacție a băiatului a fost de neîncredere și de îngrijorare, dar gazda sa, toată numai zîmbet, îi strecură:

— Sînt prieteni, nu trec nici trei zile fără să vină să mă vadă.

Rukoz îi făcuse totuși semn Asmei să dispară, nu e niciodată bine să arăți o față soldaților.

Odată luată această precauție, primirea sa a fost călduroasă. Lui Tanios, îi înfățișă pe cei doi ofițeri ca pe „niște frați, și mai mult chiar decît frați”; iar lor, li-l prezentă bineînțeles pe băiat ca fiind „la fel de scump inimii mele ca propriul meu fiu”.

„Cu nimic mai prejos decît o reuniune de familie”, scrie ironic pastorul Stolton, povestind în detaliu întâlnirea, povestire inspirată din ceea ce pupilul său - dintr-un motiv pe care-l vom înțelege numaidecît - îi adusese la cunoștință de îndată ce se întorsese la Sahlain.

Ceea ce Tanios remarcă din primul moment la acei ofițeri ai armatei Egiptului a fost faptul că nici unul nu era egiptean; Adel efendi era cretan de origine, iar aghioțanții lui erau unul austriac, celălalt, circazian. Nimic uimitor în acest lucru, din moment ce Mehmet-Ali însuși

se născuse în Macedonia din părinți albanezi. Cu toate acestea, toți vorbeau araba cu accent egiptean și păreau devotați stăpînului lor și dinastiei sale.

Cît și idealurilor lui. Auzindu-i vorbind, părea că nu un război de cucerire purtau, ci o luptă pentru renașterea popoarelor din Orient. Vorbeau despre modernizare, echitate, ordine și demnitate. Tanios asculta cu interes, dînd uneori din cap în semn de sinceră aprobare. Cum ar fi putut fi altfel cînd acești bărbați energici atacau delăsarea otomană, vorbeau de deschiderea de școli pretutindeni, de formarea de medici, de ingineri.

Băiatul fu la fel de impresionat cînd comandantul promise să pună capăt oricărei discriminări între comunitățile religioase și să abolească toate privilegiile. La acest punct al discursului, Rukoz își înălță cupa în sănătatea oaspeților, pentru victoria stăpînului lor, și jură să-i jumulească șeicului mustața în chip de contribuție la abolirea privilegiilor. Tanios nu avu nici o rețineră să bea o dușcă de arak închipuindu-și scena - chiar ar mai fi adăugat cu plăcere și bărbuța lui Raad; și încă o înghițitură cînd Adel efendi făgădui abolirea, cu aceeași ocazie, a „privilegiilor străinilor”.

Comandantul se lansă pe dată într-o înflăcărată diatribă, urmată de exemple: lucrul ăsta, în mod evident, îi stătea la inimă.

— Ieri mă aflam în inspecție prin sate și pretutindeni unde mă ducea calul, mă simțeam acasă. Puteam intra în orice casă, ea mi-era deschisă. Pînă cînd am trecut prin fața reședinței unui pastor englez. Pe grilaj se afla drapelul regelui său. Și m-am simțit insultat.

Dintr-o dată Tanios nu mai izbuti să-și înghită arakul și nu mai îndrăzni nici măcar să-și ridice ochii de teamă să nu se trădeze. După toate aparențele, ofițerul nu știa,

nu putea bănuî că acea casă interzisă de un drapel străin era și casa lui.

— Este oare normal, stăruia Adel efendi, ca străinii să fie mai favorizați, mai respectați, mai temuți decât fiii țării?

>

Amintindu-și că nu era nici el chiar un fiu al țării - nici un fiu al Egiptului, nici măcar al acestui Munte pe care-l cucerise -, socoti util să clarifice:

— Nici eu nu sînt născut aici, o să-mi ziceți voi. (Nimeni nu s-ar fi încumetat să i-o zică.) Dar m-am pus în slujba acestei glorioase dinastii, am adoptat limba țării, religia ei, uniforma ei, m-am bătut sub drapelul ei. În timp ce englezii aștepta, chiar trăind printre noi, nu caută să servească decât politica Angliei și nu respectă decât drapelul englez, își închipuie că asta îi așază deasupra legilor noastre...

Rukoz se grăbi să spună, cu glas tare, că nu era deloc cazul să-l compare pe Adel efendi cu acei străini, că englezii ăia erau neamul cel mai arogant ce poate să existe, că Excelența sa evident nu era un străin, ci un frate. Tanios nu spuse nimic.

„Pupilul meu era, cu toate astea, uimit mai mult decât a voit să-mi mărturisească, va nota pastorul.

Pe de-o parte, era afecțiunea sa sinceră față de mine și de doamna Stolton, și atașamentul său față de opera noastră educativă. Dar, în același timp, el nu putea fi total insensibil la faptul că străinii puteau beneficia de privilegii la care oamenii locului nu au acces. Simțul său de echitate era oarecum pus la încercare.

Înțelegîndu-i uimirea, i-am explicat că în general privilegiile erau scandaloase într-o societate întemeiată pe drept, dar că invers, într-o societate în care domnește

arbitrariul, privilegiile constituiau uneori o barieră împotriva despotismului, devenind astfel, în mod paradoxal, niște oaze de dreptate și de echitate. Este cu siguranță cazul societății orientale de astăzi, fie că e otomană sau egipteană. Ceea ce este scandalos nu e faptul că soldații nu pot intra liber în Misiunea noastră din Sahlain sau în locuința unui englez. Ceea ce este propriu-zis scandalos este că ei își iau dreptul de a pătrunde după bunul lor plac în orice școală și în orice casă din țară. Ceea ce este scandalos nu este faptul că nu pot pune mâna pe persoana unui supus britanic, ci că pot dispune după plac de toate persoanele care nu beneficiază de protecția uneia din marile Puteri.

Am sfârșit spunând că dacă acești oameni ar vrea abolirea privilegiilor, modul corect de a proceda nu ar fi acela de a-i supune pe străini sorții deloc de invidiat a populației locale, ci dimpotrivă de a trata orice persoană la fel cum sînt tratați străinii. Căci aceștia sînt pur și simplu tratați așa cum trebuie să fie orice ființă umană...

Mă tem că m-am cam înfuriat formulîndu-mi răspunsul, iar doamna Stolton mi-a reproșat-o, dar mi se pare că pupilul meu a fost sensibil la punctul meu de vedere."

Pastorul a fost însă mai puțin ascultat cînd și-a sfătuit elevul aflat în pensiune să se ferească de a se mai duce pe viitor într-o casă frecventată de militari egipteni. Este cu siguranță ceea ce ar fi poruncit înțelepciunea. Dar contrapondera acestei înțelepciuni era zîmbetul Asmei, precum și întregul drum viitor pe care-l lumina acel zîmbet. Pentru nimic în lume Tanios n-ar fi dorit să renunțe la așa ceva.

Subiectul delicat ce umbrise prima întîlnire cu ofițerii nu avea de altfel să mai revină în discuție. În cele două sau trei dați cînd Tanios îi întîlni iarăși acasă la Rukoz,

se vorbi mai ales despre peripețiile războiului, despre inevitabila victorie a stăpînitorului Egiptului asupra sultanului otoman și din nou despre abolirea privilegiilor, dar numai cele ale feudalilor, cu o atenție deosebită pentru cazul șeicului Francis și soarta fĂgăduită mustății lui.

Tanios nu se simți stingherit să bea iarăși în cinstea acestei fericite perspective. Ajunsese la un soi de compromis cu sine însuși în legătură cu chestiunea privilegiilor; să fie menținute cele ale cetățenilor străini, să fie abolite cele ale șeicilor. Ceea ce permitea să fie menajate îngrijorările pastorului englez și totodată aspirațiile tatălui Asmei, cît și propriile sale înclinații.

Oare nu exista, într-adevăr, între cele două tipuri de privilegii o diferență de natură? Dacă acele favoruri acordate englezilor constituiau deocamdată - căci admitea acest lucru - o barieră în calea despotismului, privilegiile exagerate ale familiilor feudale, care erau exercitate de generații asupra unei populații resemnate, nu slujeau nici unei cauze identificabile.

Acest compromis era pe placul inimii și inteligenței lui, iar băiatul rămase liniștit după ce-l descoperi. Atît de liniștit încît nu văzu între cele două tipuri de privilegii o altă diferență, care ar fi trebuit cu toate astea să-i sară în ochi: împotriva Puterilor străine, ofițerii viceregelui Egiptului nu puteau face mare lucru, puteau doar să bombăne, să înjure și să bea. Dar împotriva șeicului, puteau. Mustăța lui era mai ușor de jumulit decît coama leului britanic.

A șasea trecere
O ciudată mijlocire
Era scris că nenorocirile care ne-au lovit satul
trebuiau să culmineze printr-un act îngrozitor,
purtător de blestem: uciderea patriarhului de trei
ori venerat, de niște mâini ce nu păreau cu toate
astea deloc făcute pentru crimă.

Cronica muntenească,
opera călugărului Elias

I

Anul 1838 a fost catastrofal încă de la început; pe 1 ianuarie a fost cutremurul de pământ. Urmele lui au rămas în piatră, ca și amintirea sa.

Satul dormita de săptămîni întregi sub un strat de zăpadă, creștetul pinilor era greu de neaua adunată, iar copiii în curtea școlii se înfundau în nămeți pînă mai sus de pulpe. Însă cerul era limpede în dimineața aceea. Nici urmă de nor. Era „soare cu dinți” - multă lumină, dar fără căldură.

Spre amiază, sau puțin mai înainte, s-a simțit ceva ca un vuiet. Ca un muget ce urca din măruntaiele pământului, dar sătenii începuseră să scruteze cerul, vorbindu-și de la o casă la alta. Poate că era un tunet îndepărtat sau o avalanșă...

Cîteva secunde mai tîrziu, un alt vuiet, mai violent. Zidurile se cutremurau, iar oamenii se pomeniră cu toții afară strigînd: „Sazze! Hazze !” Unii alergau spre biserică. Alții îngenuncheaseră pe loc, rugîndu-se cu voce tare. În vreme ce se aflau deja oameni care trăgeau să moară sub dărîmături. Și își amintiră cu toții că încă din zori cîinii urlau fără întrerupere și tot astfel șacalii din vale, care de obicei nu se făceau auziți pînă seara.

„Oamenii care se găseau în preajma fîntînii au fost martori atunci, zice Cronica, la un spectacol ce i-a înspăimîntat. Fațada castelului se crăpa în fața ochilor lor,

crăpătura se întindea în viteză ca pricinuită de niște foarfeci uriașe. Amintindu-și de un pasaj din Sfînta Scriptură, mai multe persoane își întorseseră capetele, de teamă de a nu fi transformate în stane de sare dacă ar fi privit cu ochii lor mînia lui Dumnezeu."

Castelul nu se prăbuși în anul acela, și nici vreuna dintre aripile lui; cu excepția acelei fisuri, avu chiar destul de puțin de suferit. De altfel, lucru remarcabil, zidul crăpat e tot în picioare și-n zilele noastre. În picioare dimpreună cu fisura lui, cînd alte ziduri ale castelului, mai vechi sau mai noi, s-au năruit de atunci. În picioare printre bălării, ca și cum faptul că vestise nenorocirea îl pusese la adăpost de ea. Sau ca și cum mesajul nu se împlinise încă pe de-a întregul.

În schimb, în sat fură numărate vreo treizeci de victime.

— Lucru și mai grav încă, îmi spuse Gebrayel, casa catîrgiului se prăbușise. O clădire veche unde-și adunase mii de lucrări din toate genurile. Era, vai, o comoară! Memoria Muntelui nostru! Nader era plecat cu drumurile lui, departe de Kfaryabda. Cînd s-a întors, o săptămînă mai tîrziu, se topise zăpada și toată biblioteca lui se descompunea în noroi. Se zice că avea printre cărți...

De cîtva timp nu mai ascultam, rămăsesem la prima lui frază.

— Lucru și mai grav, așa ai spus ? Mai grav decît cele treizeci de victime?

Îi sclipea în privire scînteia provocării.

— Cel puțin la fel de grav. Atunci cînd se produce un cataclism, mă gîndesc desigur la oameni și la suferințele lor, dar la fel de mult tremur pentru vestigiile vremilor trecute.

— Ruinele la fel ca și oamenii?

— Dar, bine, pietrele acelea cioplite, foile acelea peste care a trudit autorul sau copistul, pânzele acelea zugrăvite, mozaicurile acelea sînt tot fragmente de umanitate, este tocmai acea parte din noi pe care o sperăm a fi veșnică. Oare ce pictor ar vrea să mai supraviețuiască pînzelor sale?

În pofida ciudatelor preferințe ale lui Gebrayel, nu distrugerea cărților catîrghiului a făcut ca anul acela să fie numit dezastruos. Și nici cutremurul de pămînt, de altfel, care n-a fost decît plaga prevestitoare. Nici măcar uciderea patriarhului. „Anul întreg de la un capăt la celălalt n-a fost, ne spune Cronica, decît un lanț de nenorociri. Boli necunoscute, nașteri monstruoase, alunecări de teren, și mai presus de toate foametea și extorcările. Impozitul anual a fost colectat de două ori, în februarie, apoi iarăși în noiembrie; și, ca și cum asta nu era de ajuns, cei ce strîngeau taxele se străduiră să le multiplice, taxe pe persoane, pe capre, pe mori, pe săpun, pe ferestre... Oamenii nu mai aveau nici piaștri negri, nici piaștri albi, nici provizii, nici animale.

Iar cînd aflară că egiptenii aveau de gînd să le confiște animalele de povară și de tracțiune, oamenii din Kfaryabda nu mai avură de ales decît să dea brînci măgarilor și catîrilor din înaltul falezei...”

Nu era, în ciuda aparențelor, o acțiune născută din ciudă și nici un act de rezistență. Doar o precauție, explică cronicarul, căci odată animalele reperate și confiscate, oamenii comandantului Adel efendi îl înhățau pe proprietar pentru a-l sili să-și conducă el însuși animalul „înrolat”. „Cel mai rău dintre guvernanți nu e cel care te ciomăgește, ci acela care te obligă să te ciomăgești singur”, conchide el.

În aceeași ordine de idei, călugărul Elias semnaleză faptul că locuitorii Kfaryabdei își impuneau să nu mai iasă din casele lor la anumite ore. Oamenii pașei din Egipt umblau de colo-colo peste tot, la bărbier, la băcan, la cafegiul din Biata ca să joace tawle, iar seara apăreau în bandă, beți, pentru a cînta și a striga în piață și pe străzile învecinate, astfel că nimeni nu mai frecventa acele locuri, nu din bravadă, ci încă o dată dintr-o înțeleaptă precauție, căci soldații făceau în așa fel încît în fiecare zi se legau de cîte un trecător, umilindu-l în fel și chip sub diferite pretexte.

Începînd de pe la mijlocul lui februarie, șeicul hotărî la rîndu-i să se închidă în castelul său și să nu mai vină nici măcar pînă în fața porții; tocmai aflate că Said beyk, seniorul din Sahlain, pe cînd se plimba pe domeniul lui, fusese oprit de o patrulă care-i ceruse să-și decline identitatea...

Incidentul îl cufundase pe stăpînul din Kfaryabda într-o profundă melancolie. Supușilor săi, care urcau la castel să-l vadă și care-l implorau să intervină pe lîngă comandantul egiptean, le răspundea prin formule compătimitoare, uneori prin cîteva făgăduieli; dar nu se clintea. Unii vedeau în acest lucru recunoașterea neputinței, alții - o dovadă de insensibilitate. „Cînd cel ce suferă o ofensă este fiul unei case mari, șeicul se consideră ofensat; dar cînd noi, fermierii, sîntem cei ce suferim...”

Preotul fu nevoit să-i facă reproșuri:

— Înălțimea Ta se arată semet față de egipteni, iar aceștia văd aici probabil dispreț, ceea ce îi ațîță să devină pe zi ce trece mai feroce.

— Și ce-ar trebui să fac, buna?

— Să-l poștești pe Adel efendi la castel, să-i arăți puțină considerație...

— Ca să-i mulțumesc pentru tot ce ne-a făcut, nu-i așa? Dar dacă oamenii asta vor, n-am să mă opun. Khweja Gerios îi va scrie o scrisoare chiar astăzi pentru a-i spune că voi fi onorat să-l primesc și să discut cu el. Vom vedea atunci cum stau lucrurile.

A doua zi, spre sfârșitul dimineții, un soldat veni aducând răspunsul, pe care Gerios îl desfăcu la semnul stăpînului său și-l parcurse din ochi. În sala de primire se afla mulțimea gravă ce se aduna cu fiecare prilej neplăcut. Toți putură vedea cum soțul Lamiei se congestiona la obraz, fără ca arakul să fi fost de data asta unica pricină.

— Adel efendi nu vrea să vină, înălțimea Voastră.

— Presupun că insistă să mă deplasez eu însumi pînă în tabăra lui...

— Nu, vrea ca înălțimea Voastră să meargă să-l întâlnească în după-amiaza asta... la Rukoz acasă.

Privirile erau acum toate fixate pe mîna șeicului, care se strînse ghem peste boabele șiragului de mătăanii.

— N-am să merg acolo. Dacă mi-ar fi propus să merg la Dayrun, mi-aș fi spus: e un om puternic, ne îndoim un pic, apoi ne îndreptăm iarăși. Dar, acolo, el nu caută împăcarea, vrea doar să mă umilească.

Sătenii se consultară din priviri în liniște, apoi preotul vorbi în numele lor.

— Dacă întâlnirea asta e necesară pentru a lămuri neînțelegerile și a evita alte suferințe...

— Nu insista, buna, nu voi pune niciodată piciorul în casa aceea construită cu banii care mi-au fost furați.

— Nici măcar pentru a salva satul și castelul?

Cel ce pusese această întrebare fusese Raad. Tatăl său îl fixă într-o tăcere de moarte. Căutătura i se înăspri, apoi păru jignită. Apoi disprețuitoare. În cele din urmă șeicul

își întoarse ochii de la el, pentru a reveni la preot. Căruia, după cîtva timp, i se adresă cu o voce ostenită.

— Știu, buna, ăsta e orgoliu, sau numește-l cum vrei, dar nu pot face altfel. N-au decît să-mi ia castelul, satul, nu mai aștept nimic de la viață. Dar să-mi lase orgoliul. Voi muri fără să fi trecut pragul acelei case de hoți. Dacă atitudinea mea pune satul în pericol, ucideți-mă, smulgeți-mi haina și îmbrăcați-l pe fiul meu cu ea pentru a-l pune în locul meu. El va accepta să se ducă în casa lui Rukoz.

Pe frunte niște vene i se umflară. Iar privirea i se înăspri atît de tare că nimeni nu mai cuteză să scoată o vorbă.

Atunci Gerios, devenit mai îndrăzneț datorită alcoolului ce-i pătrunsese în sînge pe tot parcursul zilei, avu un soi de iluminare:

— De ce să vorbim de ucidere și de doliu ? Domnul să-i lungească viața înălțimii Voastre și s-o păstreze deasupra capetelor noastre, dar nimic nu-i interzice să-l trimită pe fiul și moștenitorul său pentru a-i ține locul la această întîlnire.

Șeicul, încă jignit de intervenția lui Raad, nu spuse nimic, ceea ce oamenii interpretară ca pe un gest de aprobare. Lăsă lucrurile în voia lor și se retrase în odaia sa luînd cu sine jocul cu boabe de mătănie.

Întîlnirea din casa lui Rukoz a fost scurtă. Ea nu avea alt obiect decît de a aduce o oarecare desconsiderație mustății șeicului, iar venirea fiului său a fost considerată de toți drept o umilire suficientă. Raad izbuti să spună în șapte feluri diferite că satul nu avea decît sentimente de loialitate față de viceregele Egiptului și fidelul său aliat, emirul. Iar ofițerul promise că oamenii săi se vor arăta pe

viitor mai puțin severi cu cei din sat. Apoi se retrase după o jumătate de ceas, pretextînd o altă întîlnire.

Tînărul șeic, în schimb, negrăbindu-se prea tare să se întoarcă să-și înfrunte tatăl, acceptă să facă un tur al proprietății la braț cu „hoțul”, „sceleratul”, „proscrisul”...

Între cei doi bărbați avea să se nască dacă nu o prietenie, cel puțin o conivență. Totodată, conflictul pînă atunci latent dintre Raad și tatăl său izbucni la lumina zilei. Timp de cîteva săptămîni, castelul găzdui două curți rivale, care nu o dată fură pe punctul să se încaiere.

Lucrul ăsta nu dură totuși mult. Cei ce se grupaseră în jurul tînărului șeic cu speranța că va da dovadă de mai multă înțelepciune față de egipteni fură nevoiți s-o lase mai moale. Ușurătatea, inconsistența lui le săriră în ochi. Curînd tînărul nu mai rămase decît cu vreo cinci-șase tovarăși de purtări urîte, bețivi și dezmațați, pe care sătenii de rînd îi disprețuiau. Mai trebuie de asemenea spus că fusese prost servit nu numai de stîngăciile și incoerențele de care dădea dovadă, ci și de accentul său, accentul „detestat” al lăcustelor din Jord, de care nu se putuse niciodată dezbăra și care înălța un zid între el și supușii săi.

Tanios nu aprecia deloc relația dintre Rukoz și Raad. Că acesta era o unealtă în lupta împotriva șeicului era în stare să priceapă. Dar el nu avea nici un chef să priceapă. Neîncrederea în fostul lui coleg era intactă și nu scăpa nici o ocazie de a-l preveni pe tatăl Asmei împotriva lui. Cînd sosea uneori acasă la acesta, venind de la școala pastorului, și vedea în fața casei calul lui Raad și pe oamenii din escorta lui, își continua drumul fără să se mai oprească, chiar dacă avea s-o vadă pe Asma abia o săptămîină mai tîrziu.

O singură dată se lăsă luat pe nepregătite. Venise în cursul dimineții, își găsisse prietena singură în sala cea

mare, rămăseseră cîtva timp împreună. Cînd se pregătea să iasă, dădu nas în nas cu Rukoz și Raad, cu hainele murdare de noroi, cel din urmă arătînd triumfător o vulpe tînără plină de sînge.

— Vînătoarea a fost bună după cum se vede.

Tonul lui Tanios era în mod voit disprețuitor, lucru pe care-l arătă limpede continuînd să meargă în timp ce le vorbea. Însă cei doi bărbați nu se arătară deloc ofuscați. Rukoz îi propuse chiar, pe tonul cel mai amabil, să rămîină să mănînce niște fructe împreună cu ei. Tanios se scuză, pretextînd că era așteptat în sat. Atunci, în mod cu totul surprinzător, Raad se apropie, îi puse mîna pe umăr:

— Și eu am să mă întorc la castel. Am nevoie să mă spăl și să mă odihnesc. Vom face drumul împreună.

Tanios nu putea refuza, acceptă chiar să i se împrumute un cal și se pomeni călărînd alături de Raad și de doi dintre derbedeii din anturajul acestuia.

— Aveam nevoie să-ți vorbesc, spuse tînărul pe tonul cel mai blînd.

Tanios își dăduse seama. Schiță un zîmbet politicoș.

— Ești prieten cu khweja Rukoz și am devenit și eu prietenul său, e timpul să cam dăm uitării ceea ce ne-a putut opune cînd eram copii. Tu ai fost sîrguincios la carte, iar eu am fost scandalagiu, dar acum am crescut amîndoi.

Tanios avea șaptesprezece ani și o bărbuță care-i încadra chipul; Raad avea optsprezece și purta cioc ce-i acoperea bărbia, după cum avea și patriarhul, dar negru și puțin mătășos. Asupra lui se fixară ochii lui Tanios, înainte de a se întoarce gînditori spre drum.

— Rukoz îmi zice că-ți vorbește întotdeauna cu mare încredere și că-ți ascultă părerile cu multă reculegere. El consideră că ar trebui să-ți vorbesc și eu și să te ascult.

Tonul era acum confidențial, dar cei doi bărbați ce-l însoțeau pe Raad ciuleau urechea la fiecare vorbă spusă. Fiul Lamiei avu un gest de resemnare.

— Bineînțeles, nimic nu ne împiedică să vorbim deschis...

— Sînt atît de fericit că am redevenit prieteni!

Prieteni? Că am redevenit prieteni? Vreme de luni întregi se duseseră împreună în fiecare dimineață la aceeași școală pe același drum și nu-și adresaseră aproape nicio dată vreun cuvînt! Tanios nu avea de altfel în clipa aceea nici un gînd amical. „Enervant cînd vrea să fie dezagreabil, enervant și cînd vrea să fie agreabil”, își spunea el... Cu toate astea, Raad zîmbea cu încîntare.

— Din moment ce acum sîntem prieteni, poți să mi-o spui, e adevărat că ai intenții în legătură cu fata lui Rukoz ?

Așadar asta era, ăsta era motivul tuturor acelor amabilități. Tanios avea cu atît mai puțin chef să se destăinuie cu cît oamenii tînărului șeic se apropiara și mai mult cu mutre de cîini ademeniți.

— Nu, nu am nici o intenție în legătură cu fata asta.

Nu am putea vorbi despre altceva?

Trase de hățuri, iar calul se cabra.

— Desigur, zise Raad, o să vorbim imediat despre altceva, dar aveam nevoie să-mi dai asigurări în legătură cu Asma. Tocmai i-am cerut mîna tatălui ei.

II

Prima reacție a lui Tanios a fost de dispreț și de neîncredere. Avea încă în ochi privirea Asmei, iar degetele încă simțeau mîngîierea ei. Și mai știa și ce gîndea Rukoz în sinea lui despre Raad. Să se folosească de paiața asta pentru a-i slăbi tatăl, da; dar ca să se lege de el pînă la sfîrșitul vieții, fostul intendent era mult prea șmecher pentru a face așa ceva.

Cu toate acestea, cînd tînărul șeic veni să călărească alături de el, Tanios nu se putu împiedica să-l întrebe, pe un ton ce se dorea destins:

— Și care a fost răspunsul lui?

— Al lui Rukoz ? A răspuns așa cum se cuvine să răspundă orice om de rînd cînd stăpînul îi face cinstea de a se interesa de fiica lui.

Tanios nu mai avea nimic să-i spună acestui detestabil individ, sări jos de pe calul pe care i-l împrumutase și făcu cale-ntoarsă. Drept acasă la Rukoz. Pe care-l găsi stînd ghemuit parcă în el însuși, la locul lui obișnuit din sala cea mare, singur, fără vizitatori, paznici sau slujnice, înconjurat de rotocoale de fum din narghilea și cu o cafea alături. Părea dus pe gînduri și întrucîtva dezamăgit. Văzîndu-l însă pe Tanios, avu un acces de jovialitate și-l primi cu îmbrățișări, chiar dacă își luaseră rămas-bun cu trei sferturi de ceas mai devreme.

— Sînt atît de fericit că te-ai întors! Şeicul Raad te-a tras după el cu de-a sila, cînd eu doream să stau liniştit cu tine ca să-ţi vorbesc ca unui fiu, fiul pe care Dumnezeu mi l-a trimis în amurgul vieţii.

Il apucă de mînă.

— Am o veste importantă să-ţi anunţ. O mărităm pe sora ta Asma.

Tanios îşi trase mîna îndărăt. Tot trupul său se dădu înapoi pentru a se lipi, a se strivi de perete. Fumul se îndesi de la cuvintele lui Rukoz, devenind sufocant.

— Ştiu, tu şi cu mine am avut de suferit de pe urma şeicilor, dar Raad ăsta nu e ca taică-său. Dovada e că a acceptat să vină în casa asta pentru binele satului, pe cînd celălalt s-a încăpăţînat. Dar n-avem treabă cu bătrînul şeic, îl avem pe moştenitor de partea noastră, avem viitorul.

Tînărul îşi mai venise în fire. Avea acum privirea înfiptă în ochii înfundaţi în orbite ai lui Rukoz, care păru că stă să se prăbuşească.

— Credeam că viitorul, pentru tine, înseamnă dispariţia şeicilor...

— Da, asta-i convingerea mea şi nu mi-o voi schimba. Feudalii trebuie să dispară şi, ai să vezi, îi fac eu să dispară. Dar ce mod mai bun de a cuceri o fortăreaţă decît să-ţi asiguri aliaţi din interior?

Pe chipul lui Rukoz, Tanios nu mai izbutea să vadă decît urmele acelea de vărsat care se adînceau şi mai mult, ca nişte găuri scobite de nişte insecte parazite.

Se lăsă un moment de tăcere. Rukoz trase în piept fumul narghilelei. Tanios văzu cum se înroşesc tăciunii, apoi se întunecă.

— Asma şi cu mine ne iubim.

— Nu spune prostii, tu eşti fiul meu, iar ea e fiica mea, doar n-am să-mi dau fata după fiul meu!

Asta era prea mult pentru băiat, prea multă ipocrizie.

— Eu nu sînt fiul tău și vreau să vorbesc cu Asma.

— Nu poți să vorbești cu ea, e în baie. Se pregătește.

Mîine oamenii vor afla vestea și vor dori să vină să ne felicite.

Tanios sări în sus, alergă afară din încăpere, de-a lungul coridorului, pînă la o ușă pe care o știa ca fiind cea de la odaia Asmei. Ușă pe care o deschise și o împinse cu un gest brusc. Fata era acolo, așezată goală în cada din cupru, o slujnică turnîndu-i apă fiartă pe păr. Scoaseră amîndouă același țipăt. Asma își încrucișa brațele peste piept, iar slujnica se aplecă să ia un ștergar de pe jos.

Nedezlipindu-și ochii de ceea ce încă mai putea vedea din pielea iubitei sale, Tanios nu se clintea din loc. Și cînd Rukoz împreună cu zbirii lui veniți în goană puseră mîna pe el spre a-l trage îndărăt, el arbora o falsă beatitudine, fără să se zbată și fără măcar să încerce să pareze loviturile.

— Pentru ce vă pierdeți cumpătul astfel ? Dacă sîntem frate și soră, ce rău e c-o văd goală? Incepînd din seara asta, o să dormim în fiecare noapte în aceeași cameră, așa cum fac toți frații și surorile din țara asta.

Tatăl Asmei îl înșfăcase de chica albă.

— Ți-am făcut prea mare cinste numindu-te fiul meu.

Nimeni n-a știut vreodată al cui fiu ești. Nu vreau un bastard ca fiu și nici ca ginere. Scoateți-l de aici! Nu-i faceți rău, dar dacă vreunul dintre voi îl mai vede dînd tîrcoale prin preajma proprietății mele, să-i rupă gîtul!

Ca și cum trupul dezbrăcat al Asmei îi deschisese ochii, Tanios își regăsise luciditatea. Îmbibată de furie împotriva lui însuși și de remușcare, dar și de seninătate.

Îi era ciudă, firește, că nu prevăzuse trădarea asta.

Obsedat de ascensiune socială, Rukoz n-ar fi vrut să-și

termine cariera acolo de unde o începuse, dându-și unica fiică unui fiu de intendent - sau, și mai rău, unui bastard - când o putea da moștenitorului unei „Case”. Iar pentru Raad, pe care cu siguranță îl chinuia zi de zi spectrul ruinei, a pune mîna pe averea promisă Asmei nu putea fi decît un lucru binevenit.

Mergînd pe drum spre Kfaryabda, Tanios se învinuise la început pentru propria-i orbire. Apoi începuse să cugete. Nu la vreo răzbunare copilărească, ci la modul precis în care ar mai fi putut împiedica acea căsătorie.

Lucrul nu i se părea cu neputință. Dacă Rukoz ar fi fost un parvenit ca atîția alții, burghezi sau fermieri îmbogățiți, bătrînul șeic s-ar fi resemnat poate cu mezalianța asta. Nu era în mod evident cazul; el care nu voise nici măcar să se coboare pînă la a trece pragul casei „hoțului”, cum ar putea consimți la o asemenea uniune? Tanios știa că avea să găsească în șeic un aliat abil și hotărît.

Porni să meargă tot mai repede, și fiecare pas îi dezvăluia o durere la picioare, la coaste, la umăr, la pielea capului. Dar nu-i da atenție, doar un singur lucru avea importanță, pînă la obsesie: Asma va fi a lui, chiar de-ar fi fost să treacă peste trupul tatălui ei.

Ajungînd în sat, o luă la dreapta pe niște poteci care, peste cîmp și apoi pe la marginea pădurii de pini, duceau la castel evitînd Biata.

Odată sosit, nu pe șeic se duse să-l vadă, ci pe părinți. Căroră le ceru foarte solemn să-l asculte, punîndu-i să făgăduiască dinainte că nu vor încerca să folosească argumente împotriva lui, cu amenințarea că-l vor vedea plecînd pentru totdeauna.

Ceea ce le-a spus mai apoi este relatat aproape cu aceleași cuvinte de către călugărul Elias în Cronica sa, și

de către pastorul Stolton pe o foaie volantă inserată în efemeridele din anul 1838, dar întocmită probabil mult mai târziu. Pe aceasta din urmă o reproduc eu, pentru că ea corespunde cu ceea ce Tanios însuși a relatat despre propriile sale cuvinte.

„«Să știți c-o iubesc pe fata asta și că ea mă iubește, și că tatăl său mi-a dat de înțeles că-mi acorda mîna ei. Dar Rukoz și Raad și-au bătut joc de mine amîndoi, iar eu mi-am pierdut orice speranță. Pînă la sfîrșitul săptămînii, dacă nu mă logodesc cu Asma, fie îl omor pe Raad, fie mă omor, și voi știți bine că n-am să șovăi s-o fac.» «Orice, numai asta nu», spuse maică-sa, care nu-și revenise niciodată complet după greva foamei făcută de fiul ei cu doi ani mai înainte. Ii luă mîna soțului ei, implorîndu-l parcă, iar acesta, la fel de tulburat, i se adresă lui Tanios rostind fraza următoare: «Căsătoria de care te temi nu se va face. Dacă nu izbutesc s-o împiedic, înseamnă că nu sînt tatăl tău!»"

Modul ăsta emfatic de jurămînt nu era ceva neobișnuit la oamenii locului, însă în acele circumstanțe - cele ale dramei ce se desfășura, precum și cele ale originii lui Tanios -, vorbele astea, departe de a fi rizibile, deveneau patetice.

„Destinul își strîngea lațul, spune Cronica, iar moartea dădea tîrcoale."

Tanios avea impresia că ea dădea tîrcoale în jurul lui. Și nu era prea sigur că voia s-o îndepărteze. Pe cînd Gerios, de obicei atît de moale, părea decis să se bată împotriva Providenței și să se așeze de-a curmezișul drumului ei.

Cei din sat, care nu au avut niciodată nici o compasiune pentru acest om - printre ei fiind și Gebrayel „al meu",

dar și numeroși alții - afirmă că intendentul castelului s-ar fi arătat mult mai puțin voluntar dacă aspirațiile lui Tanios n-ar fi coincis cu cele ale șeicului și dacă ar fi fost nevoit să se ciocnească cu acesta. Asta înseamnă să nu ținem seamă de schimbarea sufletească a lui Gerios, aflat în toamna unei vieți de eșecuri, pe care le analizase întorcându-le pe toate fețele. Se simțea angajat într-o încercare de salvare. Salvarea fiului său, dar și salvarea propriei sale demnități de bărbat, de soț, de tată, de prea mult timp călcată în picioare.

Chiar în seara aceea, la puțină vreme după întoarcerea lui Tanios și discuția cu el, se duse la șeic și-l găsi în sala mare a castelului, mergînd de la un stîlp la altul, singur, cu capul descoperit, alb și ciufulit. În mîină ținea un șirag de mătănii pe care le rostogolea cu pocnituri succesive, punctîndu-și parcă oftaturile.

Intendentul veni să se așeze lîngă ușă. Fără să spună nimic, grăitoare fiindu-i doar prezența pe care o lampă apropiată o făcea să pară mai mare.

— Ce este, khweja Gerios, pari la fel de preocupat ca mine.

— E vorba de fiul meu, înălțimea Voastră.

— Fiii noștri, speranța noastră, crucea noastră.

Se pomeniră stînd alături, unul lîngă celălalt, deja istoviți.

— Nici cu fiul tău nu e prea ușor să te înțelegi, reluă șeicul, dar ai cel puțin impresia că pricepe cînd îi vorbești.

— Poate că pricepe, dar nu face decît după capul lui.

Și de fiecare dată cînd ceva îl năucește, spune că se lasă să moară.

— Pentru ce motiv, de data asta?

— E îndrăgostit de fata lui Rukoz, iar cîinele ăsta l-a făcut să creadă că i-o va da. Cînd a aflat că o făgăduise și șeicului Raad...

f
i

— Doar asta e ? Atunci Tanios poate sta liniștit. Ai să-i spui din partea mea că, atîta timp cit trăiesc eu, căsătoria asta nu se va face, iar dacă fiul meu se încapățînează, îl dezmoștenesc. Vrea averea lui Rukoz? N-are decît să se ducă să se facă ginerele lui Rukoz! Dar nu mai vede nici un domeniu de la mine. Omul care m-a furat nu va mai pune vreodată piciorul în castelul ăsta, nici el, nici fata lui. Du-te și-i spune astea fiului tău cuvînt cu cuvînt, o să-și regăsească pofta de mîncare.

— Nu, înălțimea Voastră, n-am să i le repet.

Stăpînul a tresărit. Niciînd devotatul lui slujitor nu-i mai răspunsese în felul ăsta. De obicei, începea prin a-l aproba mai înainte chiar să-și fi încheiat frazele; acel „nu” niciodată nu ieșea din gura lui. Începu să-l observe, intrigat, aproape amuzat. Și descumpănit.

— Nu te înțeleg...

Celălalt se uita în pămînt. Îl costa deja să-l înfrunte pe șeic; nu putea, pe deasupra, să-i mai susțină și privirea.

— N-am să-i repet lui Tanios cuvintele înălțimii Voastre pentru că știu dinainte ce are să-mi răspundă. O să-mi spună: „Raad își atinge mereu scopurile, oricare ar fi dorințele tatălui său. A vrut să părăsească școala engleză, a făcut în așa fel încît să plece în modul cel mai urît, și nimeni n-a avut pentru el vreo vorbă de dezaprobare. A vrut să se ducă acasă la Rukoz pentru a-l întîlni pe ofițer, a făcut-o, și nimeni nu l-a putut împiedica. Cu această căsătorie o să fie la fel. O vrea pe fata asta, o va avea. Iar în curînd înălțimea Voastră o să-și joace pe genunchi un nepot căruia o să i se dea numele Francis, la fel ca al șeicului, și care va fi și nepotul lui Rukoz”.

Gerios tăcu. Propriile sale cuvinte îl zăpăciseră. Îi venea greu să creadă că-i vorbise stăpînului său în acești termeni. Și aștepta, cu ochii și mai plecați și cu ceafa umedă.

Șeicul, la fel de tăcut, șovăia. Trebuia oare să-l certe? Să reprime prin mînie și dispreț veleitățile astea de revoltă ? Nu, îi puse mîna pe umărul îngrijorat.

— Khayye Gerios, cum crezi că ar trebui să acționez?

Spusese Khayye ? „Frate” ? Intendentului îi veniră lacrimile în ochi de mulțumire și își îndreptă imperceptibil spatele pentru a arăta calea pe care după părerea lui trebuiau s-o urmeze.

— Nu ne-a avertizat patriarhul că vine duminică la castel ? Doar el poate să-i convingă atît pe Rukoz, cît și pe șeicul Raad...

— El singur, e adevărat. Cu condiția să vrea...

— Înălțimea Voastră va ști ce cuvinte să găsească pentru a-l îndupleca.

Castelanul aprobă dînd din cap, apoi se ridică retrăgîndu-se în încăperile sale. Era tîrziu. Gerios la rîndul lui se ridică, sărută mîna stăpînului pentru a-și lua rămas-bun și de asemenea pentru a-i mulțumi pentru atitudinea sa. Dădu să se îndrepte spre culoarul ce ducea către aripa unde locuia, cînd șeicul se răzgîndi, îl chemă înapoi, cerîndu-i să-l însoțească pînă în camera sa, aducînd și un felinar. Acolo scoase de sub plapumă o pușcă. Cea care-i fusese oferită cîndva lui Raad de către Richard Wood. Pușca strălucea în lumina flăcării aidoma unei bijuterii monstruoase.

— Azi-dimineată, am văzut-o în mîinile unuia dintre derbedei cu care umblă fiul meu. Mi-a spus că i-o dăduse Raad în urma nu știu cărui rămășag. I-am confiscat-o, spunîndu-i că e proprietatea castelului și un dar din partea consulului Angliei. Aș vrea s-o pui sub cheie în sipet împreună cu banii. Ia seama, e încărcată.

Gerios lui arma strîngînd-o la piept. Avea un miros de rășină caldă.

III

Oamenii din satul meu aveau față de mitra patriarhului tot atîta neîncredere, cîtă venerație. Iar cînd, în predica de la biserică, îi îndemnă să se roage pentru emirul Muntelui și la fel pentru viceregele Egiptului, buzele lor începură să rostească rugăciuni - doar Dumnezeu știe însă ce fel de cuvinte, ce dorințe se ascundeau sub bîzîitul lor uniform.

Șeicul rămase așezat în jilțul său în tot timpul liturghiei; avusese o ușoară indispoziție în cursul nopții și nu se ridică decît o singură dată, în momentul comuniunii, pentru a primi pe limbă pîinea înmuiată în vin. Raad îl urmă, fără vreo pietate aparentă, și veni să i se așeze alături pentru a privi cu o căutătură indecentă venele umflate de pe fruntea tatălui său.

După ceremonie, șeicul și prelatul se reîntîlniră în Sala Coloanelor. În timp ce închidea canaturile ușii mari pentru a-i lăsa între patru ochi, Gerios avu timp să audă din gura patriarhului:

— Am o cerere să-ți fac și știu că n-am să plec dezamăgit dintr-o casă atît de nobilă.

Soțul Lamiei își frecă mîinile. „Dumnezeu ne iubește! Își spuse el. Dacă sayyedna a venit să ceară o favoare, nu o va putea refuza pe aceea pe care i-o vom cere noi!” Și-l căută pe Tanios din ochi pentru a-i șușoti la ureche că avea speranțe.

În sala cea mare, șeicul tresări și își netezi mustața cu amîndouă mîinile, pentru că făcuse exact aceeași reflecție ca intendentul său. În timpul ăsta, patriarhul continua:

— Mă întorc de la Beiteddin, unde mi-am petrecut o zi întregă în preajma emirului nostru. L-am găsit preocupat. Agenții Angliei și ai Sublimei Porți se agită pe tot cuprinsul Muntelui și mulți oameni s-au lăsat corupți. Emirul mi-a spus: „În astfel de împrejurări se cunoaște omul loial față de trădător”. Și cum vorbeam de omul loial, primul nume amintit a fost firește al dumatile, șeicule Francis.

— Dumnezeu să-ți lungească zilele, sayyednal

— Nu-ți ascund că emirul avea oarecare rețineră.

Rămăsese cu impresia că satul ăsta cam ciulise urechea la cîntecul englezilor. L-am asigurat că toate astea erau de acum trecute și că acum sîntem frați așa cum ar fi trebuit să rămînem mereu. •'—•

Șeicul dădu din cap, însă ochii îi trădau neliniștile.

Oare ce avea să-i ceară șiretul său oaspete după acest preambul ambiguu, făcut din avertismente și elogii?

— Odinioară, continuă prelatul, satul ăsta a știut să-și arate vitejia în momente grele, curajul bărbaților lui a rămas proverbial. Astăzi, evenimente grave se pregătesc, iar emirul nostru are iarăși nevoie de soldați. În alte sate de pe Munte, oamenii au fost înrolați cu forța. Aici există tradiții. I-am spus emirului nostru că satul Kfaryabda va trimite mai mulți voluntari decît ar putea el ridica cu recrutorii săi. M-am înșelat oare?

Șeicul nu era încîntat de perspectivă, dar ar fi fost o stîngăcie să se arate recalcitrant.

— Îi puteți spune emirului nostru că-mi voi aduna oamenii ca și pînă acum și că vor fi cei mai viteji dintre soldații săi.

— Nici nu mă așteptam la altceva din partea înălțimii Voastre. Pe câți oameni poate conta emirul?

— Pe toți oamenii sănătoși și în putere, iar eu mă voi așeza în fruntea lor.

Patriarhul își părăsi jilțul, cântărind cu privirea înfățișarea gazdei sale. Care părea înzdrăvenit și care-și făcu o onoare din a se ridica precum un tînăr fără să ceară sprijin. Dar de aici pînă la a conduce trupele la luptă...

— Dumnezeu să te țină mereu la fel de viguros, zise prelatul.

Și cu degetul mare îi făcu semnul crucii pe frunte.

— Înainte ca sayyedna să plece, am o favoare să-i cer. E o chestiune fără mare importanță, e chiar un fleac față de tot ce se întîmplă în țară. Dar mă preocupă și mi-ar plăcea s-o văd aranjată înainte să plec în campanie...

Ieșind de la întîlnire, patriarhul își avertiză escorta că ar vrea „să treacă prin fața casei lui khweja Rukoz”, ceea ce îl determină pe Gerios să-i sărute cu mult sîrg mîna, făcîndu-i pe cei de față să rămîna intrigati.

„Să treacă prin fața casei” nu era decît un eufemism. Prelatul pur și simplu intră în casa fostului intendent, se așeză în sala mare lambrisată, puse să-i fie prezentată Asma, stătu îndelung de vorbă cu ea, apoi singur cu tatăl ei, pe care-l lăsă cu dragă inimă să-l conducă prin vasta proprietate. Vizita ținu mai bine de un ceas, mai mult decît cea pe care tocmai o făcuse la castel. Și plecă de acolo cu chipul încîntat.

Timpul li se păru interminabil lui Tanios, Lamiei și lui Gerios, care nu se putu împiedica să nu bea cîteva înghițituri de arak sec pentru a-și potoli încordarea.

Întorcîndu-se la castelul șeicului, patriarhul îi dădu de înțeleș, printr-un gest liniștitor, că problema era în mare

parte aranjată, dar ceru să stea de vorbă mai întâi între patru ochi cu Raad. Când își făcu din nou apariția, acesta nu-l mai însoțea, o ștersese printr-o ușă secretă. „Mîine nici nu se va mai gîndi la asta”, afirmă prelatul.

Apoi, fără să se mai așeze, mulțumindu-se să se sprijine cu umărul de unul dintre stîlpii din sala cea mare, își informă gazda cu glas scăzut despre rezultatul mijlocirii și despre ingenioasa soluție pe care o găsise.

Lamia își făcuse o cafea pe jărat, pe care o bea fierbinte. Prin ușa întredeschisă îi ajungeau la urechi voci, zgomote, dar ea nu aștepta decît pasul lui Gerios, trăgînd nădejde să citească pe chipul lui ce se întîmplase. Din cînd în cînd, murmură o scurtă rugăciune către Sfînta Fecioară și strîngea crucifixul în mînă.

„Era tînră Lamia, și încă frumoasă, iar pieptul ei era cel al mielușelei pline de încredere”, comenta Gebrayel.

Tanios, în așteptarea sentinței, urcase în firida unde găsea, cînd era copil, atîta fericire pașnică. Își desfăcuse salteluța lui subțire și se întinsese, cu o pătură peste picioare. Poate avea de gînd să nu se mai miște de acolo, reluîndu-și greva foamei dacă mijlocirea eșua. Dar poate că avea doar nevoie să viseze cu ochii deschiși pentru a-și înșela nerăbdarea. Nu e mai puțin adevărat că în scurt timp ațipise.

În sala mare, patriarhul spusese ce avusese de spus. Apoi își luase imediat rămas-bun, căci acel ocol neașteptat pe la casa lui Rukoz îi pricinuisse o întîrziere pe care trebuia s-o recupereze.

Șeicul îl însoțise atunci pînă în fața castelului, dar nu coborîse treptele o dată cu el. Iar prelatul nu se întorsese

pentru a-i face semn. Se lăsase ajutat pentru a urca pe cal și escorta o pornise la drum.

Gerios era în picioare, lîngă ușă, cu un picior înăuntru și cu celălalt pe trepte. Cu mintea tot mai răvășită. De arakul băut în cursul orelor de așteptare, de explicațiile patriarhului și de asemenea de cuvintele pe care stăpînul său le rostise foarte aproape de urechile lui:

— Mă întreb dacă să rîd sau să-l strîng de gît, spusese șeicul, scuipeindu-și vorbele.

Încă și astăzi, cînd în sat se mai povestește acest episod greu de uitat, oamenii șovăie între indignare și rîs: venerabilul prelat, plecat să ceară mîna Asmei pentru Tanios, se răzgîndise văzînd-o înzestrată și cu grație, și cu avere, și obținuse mîna ei pentru... propriul său nepot!

O, preasfîntul avea și o explicație: șeicul n-o voia pe fata aceea pentru Raad, iar Rukoz nu mai voia să audă vorbindu-se de Tanios; atunci, cum avea și el un nepot de însurat...

Stăpînul din Kfaryabda se socotea tras pe sfoară. El care încerca să-l pună pe fostul intendent la locul lui, iată că „hoțul” se pomenea aliat cu familia patriarhului, șeful suprem al comunității sale!

Cît despre Gerios, el nu mai era în stare să raționeze în termeni de cîștig sau de pierdere. Cu ochii pironiți la calul cenușiu al patriarhului, care se urnea cu pași înceți, n-avea decît o singură idee în minte, o țeapă, o tortură. Vorbele îi scăpară din piept:

— Tanios o să se omoare!

Șeicul nu auzi decît un mormăit. Începu să-și măsoare intendentul de sus în jos.

— Duhnești a arak, Gerios! Pleacă, dispari! Și nu te întoarce să mă vezi decît atunci cînd ai să fii sobru și dat cu parfum!

Dînd din umeri, stăpînul se îndreptă atunci spre camera sa. Simțea iarăși un soi de amețeală, avea mare nevoie să se întindă cîteva clipe.

Tot atunci, Lamia începuse să plîngă. N-ar fi putut spune de ce, era însă sigură că are motive să plîngă. Se aplecă pe fereastră și zări printre copaci cortegiul prelatului care se îndepărta.

Nemairezistînd, vru să se ducă spre sala cea mare, după vești. Atîta timp cît patriarhul era acolo, preferase să nu se arate, știa că acesta n-o avusese niciodată la inimă și că fusese supărat din pricina ei; se temea că văzînd-o, se va simți iritat, iar Tanios va suferi consecințele.

Precauție inutilă, socotește autorul Cronicii muntenești: „Chiar nașterea acestui băiat fusese mereu insuportabilă patriarhului nostru, din cauza lucrurilor care se spuneau... Cum ar fi putut cere pentru el mîna unei fete?”

Străbătînd culoarul care ducea din aripa unde locuia intendentul în partea centrală a castelului, Lamia avu o vedenie ciudată. La celălalt capăt al coridorului îngust, i se păru că zărește silueta lui Gerios care alerga, cu o pușcă în mînă. Grăbi pasul, dar nu-l mai văzu. Nu era cu totul sigură că-l recunoscuse, în penumbră. Își zicea, pe de-o parte, că el era; n-ar fi putut spune prin ce semn, prin ce gest îl recunoscuse, dar la urma urmei trăia lîngă el de aproape douăzeci de ani, cum s-ar fi putut înșela? Pe de altă parte, modul ăsta de a alerga semăna atît de puțin cu soțul ei, el care-și exercita funcțiile la castel cu atîta gravitate, cu slugărnicie chiar, el care-și interzicea pînă și să rîdă pentru a nu-și pierde demnitatea. Să se grăbească, da, dar să alerge? Și încă ținînd în mînă o pușcă?

Ajungînd în Sala Coloanelor, o găsi goală, cînd cu cîteva minute mai devreme mișuna de lume. Nu era nimeni nici în curtea exterioară.

În fața castelului, i se păru că-l vede pe Gerios care se pierdea printre copaci. O imagine încă și mai scurtă, mai fugară decît cea de dinainte.

Trebuia oare să fugă după el ? Începu să-și ridice poalele rochiei, apoi, răzgîndindu-se, se întoarse în camera ei. Îl strigă pe Tanios și, fără să-i mai aștepte răspunsul, urcă treptele scăriței care ducea spre locul unde dormea, pentru a-l scutura:

— Scoală-te! L-am văzut pe taică-tău alergînd ca un bezmetic, cu o pușcă în mînă! Trebuie să-l prinzi din urmă!

— Și patriarhul?

— Nu știu nimic, nimeni nu mi-a spus încă nimic. Dar grăbește-te, du-te după taică-tău, el trebuie să știe, o să-ți spună.

Ce mai era de spus? Lamia înțeleșese. Tăcerea, castelul gol, bărbatul ei care alerga.

Drumul pe care-l văzuse pe Gerios pierzîndu-se era unul dintre cele mai puțin folosite între castel și sat. Oamenii din Kfaryabda aveau - după cum am mai spus - obiceiul de a o lua mai curînd pe treptele care urcă din Biata, din spatele fîntînii; șaretele și călăreții preferau drumul cel larg - astăzi pe alocuri prăbușit - ce se lungea și șerpuia în jurul colinei pe care era așezat castelul. Și mai era și poteca aceea prin partea de sud-vest, cea mai abruptă și mai pietroasă, o scurtătură prin care se ajungea foarte repede la ieșirea din sat, la drumul care venea dinspre piața din mijlocul satului. Cine se aventura pe acolo trebuia să se sprijine mereu de copaci și stînci. În starea în care se găsea, Gerios risca să-și frîngă iute gîtul.

Lansîndu-se pe urmele lui, Tanios îl căuta în zadar cu ochii de fiecare dată cînd trebuia să se oprească, sprijinindu-se

cu palma de perete. Dar îl zări abia în ultima clipă, exact în ultima clipă, când nu mai putea opri nimic; timp în care îmbrățișa cu privirea ansamblul scenei - oamenii, animalele, gesturile, expresiile lor: patriarhul care înainta pe calul său, urmat de escortă, vreo zece oameni călare și tot atîția pe jos. Și Gerios, în spatele unei stînci, cu capul descoperit, cu arma la umăr.

Glonțul a plecat. Un bubuit al cărui ecou munții și văile îl trimiteau îndărăt. Lovit în față, între sprîncene, patriarhul a căzut ca un trunchi doborît. Calul lui înnebunit a început să galopeze drept înainte, tîrîndu-și călărețul pe două-trei lungimi pînă să-l piardă.

Gerios ieși din ascunzătoare - o stîncă verticală și plată, înfiptă în pămînt ca un imens ciob de sticlă, numită de atunci „Ambuscada”. Își ținea pușca cu amîndouă mîinile deasupra capului în semn că se predă. Dar însoțitorii prelatului, crezîndu-se atacați de o bandă de rebeli ascunși, o luaseră cu toții la fugă îndărăt, înspre castel.

Iar ucigașul rămase singur, în mijlocul drumului, cu brațele tot ridicate, susținînd pușca aceea cu reflexe roșcate, cadou din partea „consulului” Angliei.

Atunci Tanios se apropie de el și-l apucă de braț.

— Bayye!

„Tată!” De ani de zile Tanios nu i se mai adresase astfel. Gerios își privi copilul cu recunoștință. Trebuise să se transforme în asasin pentru a merita să audă din nou acest cuvînt. Bayye! în clipa aceea, nu regreta nimic și nu mai voia nimic. Își recucerise locul, onoarea. Crima sa îi răscumpăraseră viața; rămînea să-și ispășească de acum crima. Nu mai avea decît să se ducă să se predea, arătîndu-se demn la ceasul pedepsei.

Își puse arma jos, cu precauție, ca și cum se temea să n-o zgîrie. Se întoarse apoi spre Tanios. Căuta să-i spună din ce motiv ucisese. Rămase însă mut. Gîtlejul îl trădase.

Îl strânse atunci, câteva clipe, pe băiat în brațe. Apoi se desprinse pornind-o înspre castel. Dar Tanius îl trase de braț.

— Bayye! Să rămânem împreună, tu și cu mine. De data asta ai ales să fii de partea mea și n-am să te mai las să te întorci la șeic!

Gerios se lăsă dus. Părăsiră drumul luînd-o pe o cărare abruptă ce ducea pînă spre fundul văii. Îndărătul lor, zarva satului creștea. Coborînd însă pieptiș Muntele din copac în copac și din stîncă în stîncă, ei nu mai auzeau nimic.

IV

„După ce și-a săvârșit nelegiuirea, intendentul Gerios se grăbi să coboare iute colina însoțit de fiul său. Se feriră de priviri, iar șeicul se văzu nevoit să renunțe să-i mai urmărească.

Ajunși pe fundul văii, merseră pînă la căderea nopții și de asemenea toată noaptea, în preajma torentului, spre mare.

O dată cu primele pîlpîiri ale zilei, traversară podul de peste fluviul Cîinelui, pentru a ajunge în portul Beirut. Unde, pe chei, două vase mari se pregăteau să ridice ancora. Primul spre Alexandria, dar se feriră să urce la bordul lui, căci stăpînitorul Egiptului s-ar fi grăbit să-i dea pe mîna emirului pentru a-i pune să ispășească abominabila crimă. Preferară să se îmbarce pe celălalt, care pleca spre insula Cipru, unde acostară după o zi, o noapte și încă o zi petrecute pe mare.

Acolo, dîndu-se drept negustori de mătase, aflară găzduire în portul Famagusta, într-un han ținut de un om originar din Alep."

Aceste rînduri sobre extrase din Cronica călugărului Elias nu înfățișează destul de limpede marea teamă a oamenilor din satul meu și nici extrema încurcătură a șeicului.

Nenorocirea se afla aici, de data asta chiar aici, etalată pe drum lîngă stîncă ambuscadei. Iar cînd trupul neînsuflețit

fu purtat în ritmul dangătului funebru pînă la biserică, credincioșii, pentru că-l detestaseră pe defunct și continuau să-l deteste, îl jeleau ca niște vinovați și căutau uneori pe mîinile lor umede urma sîngelui său.

Șeicul știa că e vinovat pentru că și el îl urîse pe „patriarhul lăcustelor”, atît de mult încît își exprimase, cu cîteva minute înainte de crimă, dorința de a-l vedea strîns de gît. Și chiar de n-ar fi ținut seamă de fraza aceea imprudentă ajunsă la urechea lui Gerios, cum ar fi putut el scăpa de responsabilitatea față de o crimă comisă pe domeniile sale, de mîna omului său de încredere și, pe deasupra, cu o armă pe care i-o încredințase el însuși? Armă oferită, să ne amintim iarăși de acest lucru, de către Richard Wood, „consulul” Angliei, și care servise tocmai la uciderea unuia dintre atacatorii politici engleze.

Coincidență! Să fi fost oare vorba doar de coincidențe? Stăpînul din Kfaryabda care, prin privilegiile lui, era adesea pus în situația de a exercita rolul de judecător, nu putea să nu-și spună că dacă ar fi strîns atîtea prezumții împotriva unui om, l-ar fi condamnat cu siguranță pentru instigare la omor sau pentru complicitate. Cu toate astea, Dumnezeu știe că el nu dorise crima asta și că l-ar fi ucis pe Gerios cu propriile sale mîini dacă i-ar fi ghicit planurile.

Cînd însoțitorii patriarhului se întorseseră să-l anunțe pe șeic de drama ce tocmai se desfășurase sub ochii lor, îl găsiseră descumpănit, cuprins aproape de disperare, de parcă ar fi îmbrățișat cu privirea în clipa aceea tot șirul de nenorociri care aveau să urmeze. Dar nu era el omul să se lase distras de la obligațiile sale de conducător. Venindu-și repede în fire, adunase oamenii de pe domeniul său pentru a organiza hăituiala.

Era datoria lui și era ceea ce-i dicta înțelepciunea să facă: trebuia să le arate autorităților, și mai întîi escortei

prelatului, că făcuse totul pentru a prinde ucigașii. Da, ucigașii. Gerios, dar și Tanios. Tînărul era nevinovat, dar dacă ar fi fost prins în noaptea aceea, șeicul n-ar fi avut de ales și l-ar fi dat pe mîna justiției emirului, chiar de-ar fi trebuit să fie spînzurat. Pentru a păstra aparența lucrurilor.

Într-o chestiune atît de gravă, care își depășea de departe domeniul și-l depășea și pe cel al emirului, stăpînul din Kfaryabda avea mîinile legate, era constrîns să respecte cu scrupulozitate acea aparență a lucrurilor. Dar tocmai acest lucru i-a fost reproșat - de către anumiți însoțitori ai patriarhului, apoi de către emir și de comandamentul egiptean. Că se prefăcuse doar că acționează.

Fusese văzut agitîndu-se la castel pînă în zori în mijlocul unei învălmășeli de cavalcade, ordine urlate, îndemnuri, înjurături. Dar, dacă li se da crezare detractorilor, astea nu erau decît simple gesticulații. Cei din preajma prelatului asasinat au pretins că șeicul, în loc să ia imediat măsurile ce se impuneau, începuse prin a cerceta îndelung circumstanțele uciderii; apoi se arătase neîncrezător cînd oamenii îi spusese că li se păruse a-l recunoaște pe Gerios, și chiar își trimisese oamenii să-l cheme pe intendent la el; cînd aceștia se întorseseră cu coada între picioare, le spusese:

— Atunci, căutați-l pe Tanios, am să-i vorbesc.

Apoi șeicul se izolase un moment cu Lamia, în mica încăpere vecină cu Sala Coloanelor; pentru a ieși de acolo cîteva minute mai tîrziu, ea plînsă, iar el cu chipul congestionat; spusese însă, prefăcîndu-se foarte încrezător:

— Tanios s-a dus după tatăl său, o să-l aducă cu siguranță aici.

Și cum prietenii patriarhului se arătau sceptici, poruncise oamenilor săi să cerceteze în toate direcțiile - în sat, în pădurea de pini, înspre vechile grajduri și chiar în

anumite părți ale castelului. De ce să caute peste tot, în loc să-i trimită pe toți oamenii spre vale, pe drumul pe care, după toate probabilitățile, pleaseră Gerios și cu Tanius? Sub pretextul că cercetează pretutindeni, șeicul nu căutase nicăieri, pentru că voia să le lase vinovaților timp să scape!

Dar ce interes putea el să aibă în toată povestea asta? Interes nu putea să aibă, ba dimpotrivă, își asuma riscurile cele mai grave pentru domeniul său, pentru propria sa viață, dar și pentru mântuirea propriului său suflet. Numai că, dacă Tanius era fiul lui...

Da, mereu aceeași îndoială care plana deasupra șeicului și Lamiei, deasupra castelului, deasupra acestui colț din Munte, ca un nor aducător de ploii lipicioase și malefice.

Extras din efemeridele reverendului Stolton:

„A doua zi după crimă, un detașament al armatei Egiptului s-a înfățișat la poarta noastră, sub comanda unui ofițer care mi-a cerut voie să cerceteze în incinta Misiunii. I-am răspuns că nici nu se punea problema, dar i-am dat cuvântul meu de om și de pastor că nu se ascundea nimeni la mine acasă. Cîteva clipe am crezut că nu se va mulțumi cu cuvântul meu, căci a părut foarte surprins. Dar, în mod evident, avea ordine. Astfel, după ce s-a învîrtit în jurul perimetrului, căutînd să descopere vreo prezență suspectă, s-a îndepărtat în cele din urmă cu soldații săi.

Populația din Kfaryabda nu s-a bucurat în schimb de același tratament. Satul a fost încercuit de o forță cuprinzînd mai multe sute de oameni, ce aparțineau atît armatei viceregelui, cît și celei a emirului. S-a început prin a se proclama în piața satului că erau căutați ucigașul și fiul său - pupilul meu - deși se știa că ei erau deja departe. Apoi au procedat metodic la scotocirea caselor una cîte

una. În nici una n-au găsit bineînțeles ceea ce pretindeau că ar căuta, dar din nici o casă n-au plecat cu mâinile goale; „vinovații” astfel prinși erau bijuterii, mantii, covoare, fețe de masă, bani, băuturi sau provizii.

La castel, încăperea care servea drept birou lui Gerios a fost controlată, iar sîpetul care se găsea acolo a fost forțat cum se cuvine. S-a putut verifica astfel că intendentul nu se ascundea acolo... Au fost tot așa cercetate încăperile în care locuiau părinții lui Tanios, dar mama lui părăsise castelul în ajun, la sfatul șeicului Francis, pentru a merge să stea la sora ei, soția preotului.

Hoțiile acelor păzitori ai ordinii au fost numeroase... Din fericire, dacă îndrăznesc să spun astfel, e război în țară; solicitați în alte părți, pentru alte glorioase treburi, soldații au fost așadar retrași după o săptămînă. Nu înainte de a fi comis o ultimă nedreptate."

De fapt, pentru a se asigura că șeicul nu-și va cruța eforturile pentru a da de urma vinovaților și a-i preda - „tată și fiu”, precizase emirul -, militarii au luat cu ei un „suspect”, care era mai curînd un ostatic: Raad. Este adevărat că el era proprietarul armei crimei; se mai spune că rostise în fața ofițerului care-l interoga cuvinte imprudente, și anume că patriarhul, după ciudata lui mijlocire, nu trebuia să-și reproșeze decît lui însuși cele întîmplate.

Raporturile șeicului cu fiul său continuaseră să fie la fel de furtunoase ca și pînă atunci. Văzîndu-l însă dus astfel de soldați, cu mâinile legate la spate ca un răufăcător, bătrînului i se făcuse rușine pentru sîngele lui.

Înainte de sfîrșitul aceluia an de calamități, castelul se golise. De personajele sale, de certurile lor, de așteptările și de intrigile lor. Carcasă crăpată și viitor ruinat; săteni fideli mai urcau însă acolo în fiecare dimineață pentru „a vedea” mîna neputincioasă a șeicului din Kfaryabda.

A șaptea trecere
Portocale pe scară
Tanios mi-a spus: >rAm cunoscut o femeie. Nu vorbesc
limba ei, și nici ea pe a mea, dar acolo, în susul
scării, mă așteaptă. Într-o zi, mă voi întoarce să
bat la ușa ei pentru a-i spune că vasul nostru e
gata de plecare".

Nader,
înțelepciunea catârului

I

La Famagusta, în acest timp, cei doi fugari își începeau noua existență în spaimă și remușcare, dar ea avea să fie alcătuită și din cutezanțe, voluptăți, nepăsare.

Hanul alepinului era un soi de caravanserai pentru negustorii aflați în trecere, labirint de prăvălii, terase, balustrade nesigure; vetust, abia mobilat și cu toate astea hanul cel mai puțin inospitalier din oraș. De pe balconul camerei lor, situată la al treilea cat, Gerios și Tanios aveau vedere spre vamă, docuri și vasele ancorate la chei, dar nu și spre întinsul mării.

În primele săptămâni, trăiră cu spaima că vor fi recunoscuți. Rămîneau ascunși de dimineața pînă seara și doar la adăpostul întunericului se duceau, împreună sau doar Tanios, ca să cumpere ceva de mîncare de la vreo tarabă plină de fum. În tot restul timpului stăteau pe balcon, așezați turcește, privind animația de pe străzi, du-te-vino-ul hamalilor și al călătorilor, mestecînd roșcove brune cipriote.

Uneori, privirea lui Gerios se încețoșa, lacrimile îi curgeau. Dar nu vorbea. Nici de viața lui distrusă, nici de exil. Cel mult rostea într-un oftat:

— Biată maică-ta! Nici măcar nu mi-am luat rămas-bun de la ea.

Sau tot astfel:

— Lamia! N-am s-o mai văd niciodată!

Tanios îi înconjura atunci umerii cu brațul, ca să-l audă zicînd:

— Fiule! De n-ar fi ca să te văd, n-aș mai vrea nici măcar să mai deschid ochii!

Despre crima întîmplată, nici Gerios, nici Tanios nu vorbeau. Firește, se gîndeau mereu la ea și unul, și celălalt, la împușcătura aceea, unică, la chipul acela însîngerat, la calul acela înnebunit care alerga înainte tîrîndu-și călărețul; apoi la goana lor cu sufletul la gură pînă în fundul văii, pînă la mare, și apoi dincolo. Revedeau cu siguranță toate astea în minte în cursul lungilor ceasuri de tăcere. Dar, dintr-un fel de spaimă apăsătoare, nu vorbeau de aceste lucruri.

Și nici nu mai vorbise nimeni despre ele în fața lor. Fugiseră atît de iute că n-auziseră nici un glas strigînd: „Patriarhul a murit, l-a ucis Gerios!”, și n-auziseră nici dangătul clopotului de la biserică. Merseseră fără a se întoarce, fără a întîlni pe nimeni, pînă la Beirut. Unde vestea nu ajunsese încă. În port, soldații egipteni nu căutau nici un ucigaș. Iar pe vas, călătorii care comentau ultimele evenimente evocau luptele din munții Siriei și de pe Eufrat, un atentat împotriva partizanilor emirului într-un sat druz, și apoi atitudinea marilor Puteri. Dar nu ziceau nimic de patriarh. Apoi, în Cipru, fugarii se închiseseră în casă...

Lipsit de ecoul actului său, Gerios ajungea să se îndoiască uneori de realitatea lui. Ca și cum ar fi dat drumul din mîină unui urciur, iar acesta s-ar fi spart, dar fără ca el să audă zgomotul spargerii.

Mai întîi, tăcerea insuportabilă a fost ceea ce i-a scos din bîrlog.

Gerios începea să aibă o purtare ciudată. Buzele i se mișcau, tot mai des, în lungi conversații mute. Iar uneori

scăpau cuvinte, cu voce audibilă, fără coerență. Atunci tresărea și, întorcându-se către Tanios, zîmbea jalnic.

— Am vorbit în vis.

Dar în tot timpul ăsta, ochii lui rămăseseră deschiși.

Temîndu-se să nu-l vadă prăbușindu-se în nebulie, tînărul se hotărî să-l facă să iasă din han.

— Nimeni nu poate ști cine sîntem. Și oricum, ne aflăm pe teritoriul otomanilor, care sînt în război cu emirul. De ce să ne ascundem?

La început au fost plimbări scurte și circumspecte. Nu erau deprinși să meargă pe străzile unui oraș străin, nici unul din ei nu cunoscuse alte locuri în afară de Kfaryabda, Sahlain și Dayrun. Gerios nu se putea împiedica să-și țină mîna dreaptă mereu ridicată de parcă s-ar fi pregătit să-și atingă fruntea pentru a-i saluta pe oamenii pe care îi întâlnea, iar cu privirea scruta chipurile trecătorilor.

Își schimbase oarecum înfățișarea, nu l-ai mai fi recunoscut de la prima privire. Neglijase să-și mai radă barba în cursul săptămînilor precedente, iar acum era decis să și-o păstreze. În vreme ce Tanios se debarasase de a sa, ca și de tichia țărănească, pentru a-și încinge capul cu o eșarfă din mătase albă, de teamă să nu-l trădeze culoarea părului. Își mai cumpăraseră și niște haine cu mîneci largi așa cum se cuvine unor negustori.

Nu duceau lipsă de bani. Cînd luase arma crimei din sipetul castelului, intendentul mai luase și o pungă pe care o lăsaese acolo cîndva - economiile lui, nici un piastru în plus. Avea de gînd s-o lase soției și fiului său, dar, în graba de atunci, o luase cu el, băgată în haină. Bani cîștigați cinstit, numai monede de aur de bună calitate, pe care zarafii din Famagusta le mîngîiau cu încîntare, înainte de a da în schimbul fiecăreia pumni întregi de monede noi. Pentru Gerios, harnic și puțin atras de fast, era acolo

destul cât să aibă din ce să trăiască vreme de doi-trei ani la adăpost de nevoi. Pînă aveau să vadă ridicîndu-se soarele unei eliberări.

Plimbările lor se făcură tot mai lungi și mai pline de încredere. Iar într-o dimineață, se încumetară să ia loc într-o cafenea. Remarcaseră locul acela chiar din ziua sosirii lor în insulă; oamenii dinăuntru se distrau atît de bine încît cei doi fugari își lăsaseră capul în jos de rușine și de invidie.

Cafeneaua din Famagusta nu avea nici o firmă, dar se vedea de departe, chiar de pe vase. Patronul, un grec jovial și obez pe nume Eleftherios, stătea la intrare, tronînd, cu picioarele în drum, pe un scaun din pai împletit. În spatele lui se afla principala sa ustensilă, jarul, pe care fumegau în permanentă patru-cinci ibrice de cafea, și din care scotea tăciuni pentru a aprinde narghilelele. Nu servea nimic altceva, în afară de apă rece dintr-un vas. Cine dorea un sirop de lemn-dulce sau de tamarin trebuia să strige după cîte un vînzător pe stradă; patronul nu se simțea jignit pentru atîta lucru.

Clienții stăteau așezați pe scăunele fără spătar, iar obișnuiții aveau drept la jocurile de tawle, întru totul asemănătoare acelor ce se găseau la Kfaryabda și pe tot cuprinsul Muntelui. Adesea clienții jucau pe bani, dar monedele treceau dintr-o mîna într-alta fără a fi puse vreodată pe masă.

În singura cafenea din satul său, în Biata, Gerios nu pusese niciodată piciorul, sau poate doar în adolescență - oricum, cu mult înainte de a fi căpătat funcția de la castel. Iar jocul de tawle nu-l interesase niciodată, după cum nu-l interesaseră nici alte jocuri de noroc. În ziua aceea însă, el și cu Tanios începuseră să urmărească partida ce se

disputa pe masa alăturată cu niște ochi atît de atenți încît cafegiul venise să le aducă un joc identic în cutia sa dreptunghiulară din lemn brun, crăpat. Și începuseră să dea cu zarurile, să miște zgomotos piesele, să dea drumul la înjurături și la sarcasme.

Spre uimirea lor, rîdeau. Nu și-ar fi putut aminti cînd rîseseră pentru ultima oară.

A doua zi se întorseseră foarte devreme, pentru a se așeza la aceeași masă; și tot astfel în ziua următoare. Gerios părea că ieșise complet din melancolie, mai repede decît socotise Tanius. Avea chiar să-și facă prieteni.

Astfel, într-o bună zi, în mijlocul unei partide foarte disputate, veni spre ei un om care se scuza că-i abordează în felul ăsta, dar era la fel ca și ei, explică el, originar din zona Muntelui și le recunoscuse accentul. Se numea Fahim și aducea la chip, și mai ales la forma mustății, cu șeicul. Le spuse numele satului său, Baruk, în inima ținutului druzilor; o regiune cunoscută pentru ostilitatea față de emir și aliații săi, dar Gerios, încă neîncrezător, se prezentă sub un nume fals și spuse că este negustor de mătase, în trecere prin Cipru împreună cu fiul său.

— Nu pot spune la fel, din păcate! Nu știu cîți ani se vor mai scurge înainte să mă pot întoarce în țară. Bărbații din familia mea au fost cu toții măcelăriți, iar casa noastră incendiată. Eu însumi am scăpat doar printr-o minune. Am fost acuzați că i-am atras pe egipteni într-o ambuscadă. Familia mea n-avea nici un amestec în treaba asta, dar casa noastră a avut ghinionul să se afle la intrarea în sat; cei trei frați ai mei au fost uciși. Atîta timp cît căpcăunul va fi în viață, eu n-am să revăd Muntele!

— Căpcăunul?

— Da, emirul! Așa îl numesc opozanții săi, nu știați ?

— Opozanții, ziceți?

— Sînt cu sutele, creștini și druzi, răspîndiți pretutindeni. S-au legat cu jurămînt să nu aibă tihnă pînă ce nu îl vor fi doborît. (Coborî glasul.) Pînă și în anturajul căpcăunului, pînă și în sînul propriei sale familii. Sînt pretutindeni, acționînd din umbră. Dar într-una dintre diminețile următoare, o să auziți vorbindu-se despre faptele lor de arme. Și atunci am să mă întorc și eu acasă.

— Și ce vești vin de acolo? se interesă Gerios după o pauză.

— Unul dintre apropiații consilieri ai căpcăunului a fost ucis, patriarhul... dar sînteți cu siguranță la curent.

— Am auzit vorbindu-se de crima asta. Opera opozanților, desigur.

— Nu, e vorba de intendentul șeicului din Kfaryabda, un anume Gerios. Un om respectabil, după cît se spune. Dar patriarhul i-a făcut un neajuns. Pînă acum le-a scăpat. Se spune că a plecat spre Egipt, iar autoritățile de acolo îl caută ca să-l predea. Și el ar avea interesul să nu pună din nou piciorul în țară atîta timp cît trăiește căpcăunul.

Dar vorbesc prea mult, își dădu seama omul, și v-am întrerupt partida. Continuați, vă rog, și voi juca și eu cu învingătorul. Să fiți atenți, sînt un jucător de temut, ultima oară cînd am pierdut o partidă aveam vîrsta acestui tînăr.

Fanfaronadele astea țărănești destinseră cu adevărat atmosfera, iar Tănios, care se săturase să mai joace, îi cedă cu plăcere locul nou-venitului.

În ziua aceea, în timp ce Gerios își disputa primele partide de tawle cu Fahim, al cărui prieten de nedespărțit avea să devină, se petrecu în existența lui Tănios episodul numit „al portocalelor”, la care sursele nu fac decît indirect referire, deși a fost determinant, pare-se, pentru restul itinerarului său și de asemenea, mi se pare mie, pentru enigmatica sa dispariție.

Tanios îi părăsise așadar pe cei doi jucători și se dusese la han pentru a-și lăsa ceva în cameră. Deschizând apoi ușa ca să plece din nou, văzuse prin deschizătură o femeie ce părea tânără, cu capul înfășurat într-un văl pe care și-l coborîse peste partea de jos a obrazului. Privirile li se încrucișară. Băiatul zîmbi politicos, iar ochii necunoscutei îi zîmbiră la rîndul lor.

Ducea un urcior cu apă în mîna stîngă, iar cu dreapta își ridicase o pulpană a rochiei pentru a nu se împiedica, ținînd totodată pe cotul îndoit un coș plin cu portocale. Văzînd-o jonglînd astfel pe scară cu obiectele, Tanios se gîndi s-o ajute. I se făcu totuși frică să nu vadă ieșind dindărătul unei uși vreun soț bănuitor, așa că se mulțumi s-o urmărească cu privirea.

Se afla la al treilea cat, iar ea continua să urce. Cînd iată că o portocală alunecă din coș, apoi încă una, și se rostogoliră pe scară. Femeia păru că vrea să se oprească, dar nu era în stare să se aplece. Tînărul dădu fuga și adună portocalele. Ea îi zîmbi fără a-și încetini urcatul. Tanios nu știa dacă ea se îndepărta astfel pentru că voia să evite să-i vorbească unui necunoscut sau dacă îl invita s-o urmeze. Cuprins încă de îndoială, o urmă, dar cu un pas timid și oarecum neliniștit. Pînă la al patrulea cat, apoi pînă la al cincilea, ultimul.

Se opri în cele din urmă în fața unei uși, puse jos urciorul și coșul, luă din sîn o cheie. Tînărul stătea la cîțiva pași în urma ei, ținînd portocalele la vedere ca să nu fie nici o îndoială asupra intențiilor lui. Ea deschise ușa, își adună lucrurile, apoi, cînd să intre, se întoarse spre el și-i zîmbi iarăși.

Ușa rămăsese deschisă. Tanios se apropie. Necunoscuta îi arătă cu un gest coșul pe care-l lăsase jos, lîngă o saltea subțire. Și în timp ce el se ducea să pună fructele la locul

lor, ea se rezemă, ostenită parcă, de ușa care se închise. Camera era strimțată, fără altă deschizătură, în afară de o ferestruică lângă tavan, și aproape goală, fără scaun, fără dulap, fără podoabe.

Mereu tăcută, femeia îi arătă lui Tanios prin gesturi că era cu respirația tăiată. Apucă mîna vizitatorului și-o puse pe inima ei. El făcu o mutră gravă, ca și cum s-ar fi mirat că bătăile inimii erau atît de puternice și continuă să-și țină mîna acolo unde i-o așezase. Nici ea nu i-o dădu la o parte. Dimpotrivă, o făcu să treacă prin alunecări imperceptibile dincolo de rochie. Se răspîndea din pielea ei un parfum de pomi fructiferi, aroma plimbărilor din aprilie prin livezi.

Tanios se încumetă atunci să-i apuce mîna la rîndu-i pentru a o pune pe inima lui. Roșea de prima lui insolență, iar ea înțelese că pentru el era prima oară. Își îndreptă ținuta, îi desprinse de pe frunte eșarfa ce i-o strîngea, își trecu de mai multe ori mîna prin părul lui de timpuriu albit, rîzînd fără răutate. Apoi îi trase capul lângă pieptul ei dezgolit.

Tanios nu știa nimic despre gesturile pe care trebuia să le săvîrșească. Era convins că neștiința lui era evidentă în orice clipă, și nu se înșela. Dar femeia cu portocalele nu se supăra. La fiecare dintre stîngăciile lui, ea răspundea printr-o mîngîiere prevenitoare.

Cînd fură goi și unul și celălalt, ea împinse zăvorul la ușă, apoi își atrase oaspetele spre așternutul ei, conducîndu-l cu vîrfurile degetelor pe drumul călduț al plăcerii.

Nu-și spusese nici o vorbă, nici unul nu știa ce limbă vorbea celălalt, dar dormiră alături ca un singur trup. Camera dădea spre apus, iar prin ferestruică pătrundea acum un soare pătrat în care pluteau firișoare de praf. Trezindu-se, Tanios simți iarăși aroma aceea de livadă,

iar sub obrazul drept niște băți de inimă, încete și liniștite, în moliciunea unui sân de femeie.

Părul pe care acum nu-l mai ascundea nici un văl era roșcat, aidoma acelor pământuri feruginoase din împrejurimile Dayrunului. Iar pielea era trandafirie cu pistrui. Doar buzele și sfîrcurile sînilor erau de un brun deschis la culoare.

Sub privirea care se plimba asupra ei, deschise ochii, se ridică și se uită spre ferestruică încercînd să-și dea seama cam cît putea fi ceasul. Trase atunci spre ea brîul lui Tanios, apoi însoțindu-și gestul cu un zîmbet mîhnit, bătu ușurel cu palma peste locul unde se auzea clinchet de monedă. Presupunînd că lucrurile se petreceau întotdeauna astfel, băiatul începu să desfacă brîul întrebîndu-și gazda din ochi. Ea îi indică șase cu trei degete de la fiecare mînă, iar el îi dădu o monedă de șase piaștri din argint.

Cînd își puse iarăși veșmintele, ea îi oferî o portocală. El vru să refuze, dar i-o strecură în buzunar. Apoi îl însoți pînă la ușă, îndărătul căreia se ascunse în clipa cînd el ieși, pentru că nu se îmbrăcase.

Întors în camera sa, se întinse pe spate și începu să azvîrle portocala în sus prinzînd-o ca pe o minge și gîndindu-se la lucrul atît de minunat ce i se întîmplase. „Trebuia oare să plec în exil, să nimeresc fără nici o speranță în orașul ăsta străin, în hanul ăsta, și să urc pînă la ultimul cat pe urmele unei necunoscute... trebuia ca valurile vieții să mă arunce atît de departe ca să am drept la clipa asta de fericire ? Atît de puternică de parcă ar fi fost rațiunea de a fi a aventurii mele. Și sfîrșitul ei. Și mîntuirea mea.”

Personajele vieții sale îi defilau prin minte și se opri îndelung asupra Asmei. Mirîndu-se că se gîndise atît de

puțin la ea de când plecase. Oare nu din pricina ei fusese înfăptuită crima, nu din pricina ei fugiseră? Cu toate astea, ea dispăruse din gândurile lui ca printr-o trapă. Desigur, micile lor jocuri copilărești, degetele lor, buzele lor care se atingeau și se evitau ca niște cornițe de melc, întîlnirile lor furișe, privirile acelea încărcate de promisiuni - astea toate nu semănau deloc cu plăcerea ultimă pe care acum o cunoștea. Dar la vremea aceea, îl făcuseră fericit. Dacă i-ar mărturisi acum lui Gerios că la fata aceea pentru care amenințase că se va omorî, la fata de dragul căreia îl adusese în situația de a deveni ucigaș, la fata aceea încetase pur și simplu să se mai gîndească...

încercă să-și explice acest lucru. Ultima oară cînd o văzuse pe Asma, cînd dăduse buzna în camera ei, ce făcea ea? Se pregătea spre a primi felicitările pentru logodna anunțată cu Raad. Firește că fata era silită să-i dea ascultare tatălui ei. Dar, cu toate astea, cîtă supușenie!

Și apoi, cînd îl văzuse pe Tanios venind la ea în goană, țipase. Nici asta nu i-o putea reproșa în mod rezonabil. Ce altă fată ar fi reacționat altfel dacă ar fi dat cineva năvală în camera ei în timp ce făcea baie? Dar nici de imaginea aceea a Asmei care țipa, urmată de cavalcada paznicilor și a lui Rukoz care veneau să-l înșface pentru a-l arunca afară, nu izbutea să scape. Or, asta era în mintea lui ultima imagine a celei pe care o iubise atît de mult. Pe moment, furios și rănit în orgoliul său, nu avusese decît o singură idee în minte: să ia înapoi, prin orice fel de mijloc, ceea ce îi fusese răpit prin trădare; acum avea o mai justă viziune asupra lucrurilor; față de Asma simțea mai ales amărăciune. Și cînd te gîndești că, de dragul ei, își distrusese viața și pe aceea a familiei sale!

Oare n-ar fi trebuit să-i ceară iertare pentru acest lucru lui Gerios? Nu, era mai bine dacă îi lăsa încă iluzia că înfăptuise o crimă nobilă și necesară.

II

La sfârșitul acelei zile, Gerios se întoarse foarte târziu. Ca să plece iarăși dimineața, abia trezit din somn. Așa începură să se petreacă lucrurile de atunci înainte, zi de zi. Tanios îl urmărea cu privirea ascunzându-și zîmbetul, spunînd parcă: „în loc să te lași cuprins de nebunie, iată-te cuprins de inconștientă!”

Mergînd pe cincizeci de ani, după o viață de om muncitor și servil, avînd pe conștiință o crimă mare cît un munte, hăituit, alungat, proscris, osîndit, intendentul Gerios nu se gîndea în fiecare dimineață decît să dea fuga la cafeneaua grecului ca să joace table cu tovarășul într-ale evadării.

I se întîmpla la castel să mai facă uneori cîte o partidă de tawle cînd șeicul rămînea fără partener și-l convoca; se prefăcea atunci că se distrează și pierdea într-adins. Însă la Famagusta nu mai era același om. Crima înfăptuită îl schimbase. Se simțea bine la cafenea, juca din toată inima și, în ciuda fanfaronadelor nedespărțitului Fahim, el era cel care cîștiga cel mai adesea. Iar dacă făcea vreo imprudență, zarurile se rostogoleau în ajutorul lui.

Cei doi amici făceau mai multă zarvă la cafenea decît toți ceilalți clienți; uneori se aduna ceva lume în jurul lor, iar patronul se arăta încîntat de animație. Tanios nu mai juca deloc. Stătea doar ca spectator și, plictisindu-se foarte repede, pleca să dea o raită. Gerios încerca atunci să-l rețină:

— Îmi porți noroc!

Numai că el tot pleca.

Într-o dimineață de octombrie, acceptase totuși să se așeze din nou. Nu ca să-i poarte noroc tatălui său - îi purtase oare cu adevărat noroc în viață? -, ci pentru că venea spre ei un om, un om înalt cu o mustață fină, îmbrăcat ca seniorii de pe Munte. Judecînd după petele de cerneală de pe degete, un cărturar. Spuse că se numește Sallum.

— Stau să vă ascult de cîteva minute și n-am rezistat ispitei de a saluta niște compatrioți. În satul meu, petreceam zile întregi în fața jocului de tawle, jucînd partidă după partidă. Dar îmi face și mai multă plăcere să-i privesc pe ceilalți, cînd nu se simt deranjați.

— Sînteți de multă vreme în Cipru ? se interesă Fahim.

— Am sosit abia alaltăieri. Și deja duc dorul țării.

— O să rămîneți mai mult printre noi?

— Dumnezeu știe. Cît să rezolv una sau două treburi...

— Și ce mai e pe Munte?

— Atîta timp cît Dumnezeu nu ne părăsește, totul se aranjează în cele din urmă.

Formulă prudentă. Prea prudentă. Conversația n-avea să ajungă prea departe. Jocul putea reîncepe. Gerios avea nevoie de un șase-șase. îl rugă pe Tanios să sufle peste zaruri. Care se rostogoliră. Șase-șase!

— Pe barba căpcăunului! înjură Fahim.

Numitul Sallum păru amuzat de formulă.

— Am auzit tot soiul de înjurături, dar pe asta n-o știam. Nici măcar nu bănuiam că pot avea barbă căpcăunii.

— Cel care trăiește în palatul de la Beiteddin are una, foarte lungă!

— Emirul nostru! șopti Sallum, ofuscat.

Chiar în clipa aceea se ridică, cu chipul livid, și își luă rămas-bun.

— Se pare ca l-am jignit, comentă Gerios, privindu-l cum se îndepărtează.

— E vina mea, recunosc Fahim. Nu știu ce mi-a venit, am vorbit de parcă eram singuri. De acum înainte am să mă străduiesc să-mi țin limba.

În zilele următoare, Gerios și Fahim se încrucișară în mai multe rînduri cu omul acela în port, îl salutară politicoși, iar el le răspunse la salut, dar cu distanță și doar schițînd gestul. Lui Tanios i se păru chiar că-l zărește într-o zi pe scările hanului, sporovăind cu hangiul alepin.

Tînărul se simți îngrijorat, mai mult decît cei doi vîrstnici. Acel Sallum era evident un partizan al emirului. Dacă le descoperea adevărata identitate și motivul prezenței lor în Cipru, nu ar mai fi fost în siguranță. Oare nu trebuia să se gîndească să plece pentru a se ascunde altundeva? Dar Fahim îl liniști.

— La urma urmei, ne aflăm pe teritoriul otoman și chiar dacă omul ăsta ar încerca să ne facă rău, n-ar putea. Emirul lui n-are brațul atît de lung! Sallum a auzit din gura mea vorbe care nu i-au plăcut, așa că ne ocolește, asta-i tot. Și dacă ni se pare că-l vedem peste tot, e pentru că toți călătorii străini se agită pe aceleași străzi.

Gerios se lăsă convins. N-avea nicidecum poftă să gonească dintr-un port într-altul. „N-am să plec de aici, zicea el, decît pentru a-mi revedea nevasta și țara.”

Perspectivă ce părea că se apropie cu fiecare zi. Fahim, prin contactele lui cu opozanții, aducea vești tot mai încurajatoare. Influența egiptenilor pe Munte slăbea, iar inamicii emirului cîștigau în putere. Regiuni întregi erau în stare de insurecție. În plus, se spunea că cel poreclit „căpcăunul” era grav bolnav; avea totuși șaptezeci și trei de ani! „Într-o bună zi, care nu e departe, vom fi primiți în satele noastre ca niște eroi!”

În așteptarea acestei apoteoze, cei doi amici continuă să dea cu zarurile la cafeneaua lui Eleftherios.

Nici Tanios n-ar fi fost încântat dacă ar fi fost nevoit să plece într-un alt loc de exil. Dacă avea oarecare neliniști, mai avea și un puternic motiv de a-și prelungi șederea în acea insulă și în acel han: femeia cu portocale; pe care se cuvine acum s-o numim cu propriul ei nume, pe care doar lucrarea lui Nader, după știința mea, i-l menționează: Thamar.

În arabă, acest cuvânt înseamnă „fruct”; însă Thamar este și cel mai prestigios prenume de femeie din Georgia, deoarece a fost cel al mării suverane a acestei țări. Când știm că fata asta nu vorbea nici arabă, nici turcă, și când mai știm că, pe tot cuprinsul Imperiului Otoman, unele dintre cele mai frumoase femei erau foste roabe georgiene, îndoiala nu mai este îngăduită.

Față de acea femeie coruptă cu păr de culoarea portocalei, Tanios n-avusese la început decît sentimentele trupului său. La optsprezece ani, încorsetat în frustrările sale de om trăit la țară, ducînd cu el rana născută din dragoste, precum și o rană mai veche, dezamăgit, speriat, găsisese în brațele acelei necunoscute... aproape ceea ce găsisese și în acel oraș necunoscut, pe insula situată atît de aproape de țara sa și atît de departe totuși: un port de așteptare. Așteptarea iubirii, așteptarea întoarcerii, așteptarea vieții adevărate.

Ceea ce putea să pară sordid în acea legătură - moneda de argint - i-a apărut desigur ca ceva liniștitor. Dovadă această frază din înțelepciunea catîrgiului:

„Tanios mi-a spus: toate voluptățile se plătesc, nu le disprețui pe cele care-și spun prețul”.

Păgubit o dată, nu mai avea chef nici să promită, nici să asculte promisiuni, și încă și mai puțin să contemple

viitorul. Să ia, să dea, să plece, apoi să uite, asta își jurase să facă. N-a fost adevărat decît prima oară, și nici atunci. Luase ceea ce necunoscuta îi oferise, își achitase datoria, plecase din nou. Dar nu știuse să uite.

Tanios nu voia nici măcar să creadă că trupurile puteau naște o pasiune. Poate că socotea că monedele de argint erau de ajuns pentru a o stinge.

Nu fusese la început decît dorința aceea atît de trivială de a gusta din același fruct de două ori. O pîndi pe scară, o zări, o urmă de la distanță. Ea îi zîmbi și cînd intră în cameră, lăsă ușa deschisă pentru el. Același ritual, la urma urmei, minus portocalele.

Apoi se pomeniră lipiți unul de altul, amintindu-și gesturile cu care se iubiseră. Se arătă la fel de tandră, la fel de tăcută, iar palmele ei miroseau ca bergamotele din grădinile ferite de ochii lumii. Atunci Tanios își rosti numele, arătînd către sine cu degetul; la rîndul ei, îi luă degetul și-l puse pe propria-i frunte. „Thamar”, zise ea. El repetă cuvîntul de mai multe ori, mîngîindu-i părul.

Apoi, ca și cum era ceva de la sine înțeleș din moment ce prezentările erau făcute, începu să vorbească. Își povesti temerile, nefericirile, proiectele de călătorii îndepărtate, jînd pe rînd indignat, exaltat, cu atît mai liber, cu cît Thamar nu pricepea o boabă. Dar asculta fără să dea semne de oboseală. Și reacționa, deși într-un mod atenuat: cînd el rîdea, ea avea un ușor zîmbet; cînd el tuna și fulgera, ea se încrunta ușor; iar cînd izbea cu pumnul în perete, în podea, ea îl ținea cu blîndete de mîină, asociindu-se parcă furiei lui. Și tot timpul monologului, îl privea în ochi încurajîndu-l prin cîteva mișcări din cap.

Cu toate astea, cînd dădu să plece și scoase de la brîu o monedă de șase piaștri, ea o luă fără să facă mofturi, însoțindu-l, tot goală, pîină la ușa.

Întors în camera sa, începu să mediteze la ceea ce spusese. Erau cuvinte, sentimente pe care nu credea că le are închise în el și care se iviseră în prezența acelei femei; și tot astfel fapte pe care nu crezuse că le observase. Prima întâlnire îi lăsase - nu mi se pare nedrept s-o spun - impresia unui trup împăcat. De la a doua întâlnire se întorsese cu sufletul împăcat.

El, care credea că atinsese plăcerea ultimă, tocmai descoperise o plăcere încă și mai intensă, în trup chiar. Fără nici o îndoială că nu și-ar fi deschis inima dacă partenera lui ar fi putut înțelege; oricum, n-ar fi putut vorbi, așa cum o făcuse, de crima comisă de Gerios, de motivele care-l aduseseră acolo și nici de șușotelile care înconjurau propria sa naștere. Acum însă își spunea că într-o bună zi va dori din nou să vorbească despre toate astea cu ea într-o limbă pe care ea o va putea înțelege.

Începea să i se pară lung și pustiu timpul pe care-l petrecea fără ea. Când își dădu seama de nevoia care se născuse în el, se sperie. Era oare cu puțință să se fi legat atât de tare de femeia asta? La urma urmei ea era - n-ar fi dorit să rostească acel cuvânt ce i se impunea de la sine - dar s-o spunem, ea era ceea ce el știa că este!

Ajunse atunci să o pîndească pe scară, spunându-și că avea s-o surprindă cu alți bărbați; dar ar fi plîns amarnic dacă ar fi văzut-o zîmbind altuia așa cum îi zîmbise lui, și lăsîndu-se urmată în cameră pentru ca o mîină scîrboasă de bărbat să i se așeze pe piept. Mai erau și alții desigur, mulți alții - cum să-și închipuie contrariul? -, dar Tanios nu izbuti niciodată să-i vadă. Thamar nu urca de altfel scara atât de des pe cît presupusese el; poate că mai avea și altă casă unde ducea o existență diferită?

Dar iată un posibil ecou voalat al acelor zile de neliniște și de zăpăceală în această pagină din cartea lui Nader:

Femeia viselor tale este soția altuia, dar acesta a alungat-o din visele lui.

Femeia viselor tale este roaba unui marinar. Era beat în ziua când a cumpărat-o în piața din Erzerum, iar când s-a trezit, n-a mai recunoscut-o.

Femeia viselor tale e o fugară, așa cum ai fost și tu, și v-ai căutat refugiul unul spre celălalt.

Cele două vizite la Thamar se petrecuseră la ceasul siestei; dar într-o noapte, cum nu-și găsea somnul, lui Tanios îi dădu prin gând să bată la ușa ei. Liniștit când auzi sforăiturile lui Gerios, se strecură afară din cameră, urcă apoi scara în beznă, agățându-se de balustradă.

Două bătăi scurte, apoi încă două, și ușa se deschise. Nu era mai multă lumină înăuntru și nu putea vedea expresia chipului care-l primea. Dar de îndată ce rosti un cuvânt, degetele li se regăsiră, se recunoscuseră, iar el intră cu inima liniștită.

Când voi s-o mîngîie, ea îi îndepărtă cu fermitate mîinile, trăgîndu-l mai degrabă lîngă ea, sprijinindu-i capul la scobitura umărului ei.

Deschise ochii înainte să se facă ziuă și o văzu pe Thamar așezată așteptîndu-l. Avea să-i spună niște lucruri. Sau mai curînd un singur lucru. Pe care se strădui să-l mimeze, neajutîndu-se de cuvintele din limba ei decît pentru a-și conduce propriile mîini spre gesturile potrivite. Părea să spună: „Cînd tu vei pleca, voi pleca cu tine. Cît mai departe. Pe vasul pe care te vei îmbarca, mă voi îmbarca și eu. Vrei?”

Tanios îi făgădui că într-o zi vor pleca împreună. Un răspuns de complezență? Poate. Dar în clipa când îi spunea „da”, credea acest lucru din toată inima lui de proscris. Și cu mîna așezată pe creștetul de culoarea portocalei, făcu jurămînt.

Se pomeniră înlănțuiți. Apoi el se desprinse pentru a o ține de umeri cu brațele îndepărtate, contemplînd-o. Avea probabil aceeași vîrstă ca el, dar nu era la prima ei viață. În ochii ei văzu ivindu-se tristețea, și era ca și cum niciodată pînă atunci nu se mai dezbrăcase astfel.

Frumusețea ei nu era atît de desăvîrșită pe cît o credea atunci cînd ea nu era decît femeia dorințelor lui de bărbat. Avea bărbia cam prea lungă, iar în partea de jos a obrazului, o cicatrice. Tanios mîngîie cu degetele bărbia prelungă și își puse degetul peste cicatrice.

Fetei i se prelinseră pe chip două lacrimi de fericire, de parcă recunoașterea acestor imperfecțiuni era o declarație de tandrețe. Și spuse, și de data asta mai mult prin gesturi decît prin cuvinte:

— Acolo, dincolo de mare, ai să fii bărbatul meu, iar eu am să fiu nevasta ta.

Iarăși spuse Tanios „da”, apoi o apucă de braț și începu să înainteze încet în jurul camerei ca pentru o ceremonie de nuntă.

Ea se preta acestui simulacru cu un zîmbet trist, apoi se desprinse, îl apucă la rîndul ei pe tînăr de mînă și-l duse spre un colț al încăperii unde mișcă, acționînd cu unghiile, o placă din podea pentru a aduce la lumină, dintr-o ascunzătoare, o veche tabacheră otomană căreia îi ridică ușor capacul. Erau acolo zeci de monede din aur și argint, brățări, cercei... Într-o năframă tivită, păstra cele două monede de șase plăstri pe care i le dăduse Tanios în cursul vizitelor precedente. I le arătă, i le strecură în buzunar înfășurate în năframa lor, închise la loc tabachera și trase la loc placa.

Pe moment, tînărul nu reacționase. Abia reîntors în cameră, unde Gerios continua să sforăie, gîndindu-se din nou la scena aceea, își dădu seama de extraordinara încredere

pe care i-o arătase Thamar. Își pusese comoara și viața în
mâinile unui necunoscut. Era sigur că nu se mai purtase
astfel niciodată pînă atunci față de un bărbat. Era măgulit
și înduioșat. Își făgădui să n-o dezamăgească. El care
suferise atît de mult că fusese trădat, niciodată nu avea
s-o trădeze!

Cu toate astea,
Cînd corabia te aștepta în port, ai căutat-o pentru a-ți lua
rămas-bun.
Dar acest rămas-bun, iubita ta nu-l voia.

III

Cînd într-o dimineață, la prima oră, cineva bătu la ușa camerei lor, Gerios și Tanios se neliniștiră. Dar recunoscură curînd vocea lui Fahim.

— Cînd o să auziți ce vînt mă aduce, n-o să mai fiți supărați pe mine!

— Vorbește!

— A crăpat căpcăunul!

Gerios sări în picioare, agățîndu-se cu amîndouă mîinile de mînecele prietenului său.

— Mai zi o dată ca să aud bine!

— M-ai auzit, a crăpat căpcăunul. Monstrul a încetat să mai respire, a încetat să mai facă rău, barba lui cea lungă s-a năclăit în propriu-i sînge. S-a întîmplat acum cinci zile și m-au vestit și pe mine noaptea asta. Sultanul poruncise o ofensivă împotriva trupelor egiptene, care au fost silite să evacueze Muntele. Cînd au aflat opozații, au sărit la gîtul emirului, i-au masacrat pe el și pe partizanii lui și au proclamat amnistia generală. Dar poate că am greșit trezindu-vă pentru atîta lucru... încercați să adormiți liniștiți, eu mă duc.

— Așteaptă, așază-te o clipă. Dacă cele ce ți s-au povestit sînt adevărate, atunci ne putem reîntoarce în țară.

— Yawaș, yawaș! Potolește-te! Nu pleci astfel, ca un nesăbuit. Și apoi nu știi dacă vreun vas ridică ancora în zilele următoare. Doar sîntem în noiembrie!

— E aproape un an de cînd sîntem pe insula asta! spuse Gerios, brusc ostenit, brusc nerăbdător. Un an de cînd Lamia e singură.

— Hai să luăm o cafea, zise Fahim, apoi o să dăm o raită înspre chei. După aia, mai vedem.

În dimineața aceea au fost primii clienți ai greului. Era răcoare, pămîntul era umed, așa că se așezară înăuntru, cît mai aproape de jărat. Gerios și Tanios își cerură cafeaua dulce, Fahim o luă amară. Lumina zilei umplea încet străzile, soseau hamalii, cu frînghiile pe umeri, cu spatele îndoit. Unii dintre ei poposeau mai întîi la Eleftherios, care le oferea prima cafea a zilei, cea de dinainte de prima plată.

Deodată, printre trecători, un cap cunoscut.

— Ia uitați-vă cine e aici, șopti Tanios.

— Să-l poftim, zise Fahim. O să ne distrăm. Khweja Sallum, veniți lîngă noi.

Omul se apropie, își atinse fruntea cu mina.

— Nu luați o cafea?

— Nu vreau să pun nimic în gură dimineața asta.

Scuzați-mă, trebuie să plec.

— Mi se pare că vă preocupă ceva.

— Se vede că nu sînteți la curent.

— La curent cu ce?

— Emirul, marele nostru emir a murit. Țara nu-și va mai reveni după dezastrul ăsta. L-au ucis, au proclamat amnistia, vom vedea în curînd criminalii umblînd țațoși în libertate. Epoca dreptății și a ordinii a trecut. Va fi haos, nimic nu va mai fi respectat!

— O mare nenorocire, articula Fahim ținîndu-se să nu rîdă.

— Dumnezeu să aibă milă de noi, continuă Gerios cu o voce dintr-o dată cîntată.

— Trebuia să plec dimineața asta, e un vas care merge spre Latakia. Dar acum șovăi.

— Aveți dreptate, nu e nici o grabă.

— Nu, nu e nici o grabă, reluă Sallum gînditor. Dar o să se strice timpul, Dumnezeu știe cînd mă voi putea îmbarca din nou.

Omul își continuă drumul, cu capul în jos, în timp ce Fahim se agăța cu putere de brațele tovarășilor lui.

— Țineți-mă, altfel am să rîd mai înainte să fi dat colțul!

Se ridică.

— Nu știu ce aveți voi de gînd, dar eu am să mă urc pe vaporul care pleacă dimineața asta. După tot ce a spus omul ăsta, după ce am văzut ce mutră făcea atunci cînd rostea „amnistie”, eu, unul, nu mai șovăi. Mă duc la Latakia, rămîn acolo o noapte-două, cît să mă asigur că veștile de pe Munte sînt bune, apoi mă întorc în satul meu luînd-o pe uscat. Cred că ar trebui să faceți și voi la fel. Am un prieten acolo care are o casă la Slanfeh, pe munte, o să fie fericit să ne primească pe toți trei!

Gerios nu mai șovăia.

— Venim cu tine.

Avea acum în ochi chipul Lamiei și soarele satului. Poate că se temea și să-și petreacă iarna la Famagusta fără tovarășul lui de distracții. Tanios era mai nesigur. Dar nu lui, la cei optsprezece ani ai săi, îi revenea decizia finală.

Căzură așadar de acord să se întâlnească un ceas mai tîrziu pe chei. Fahim avea să se ocupe de locuri pe vas, în timp ce prietenii săi urmau să se ducă la han pentru a elibera camera și a-i plăti hangiului.

Nu avură fiecare de dus decît o boccea ușoară, iar Gerios împărți pe din două banii rămași.

— Dacă cumva mă înec..., zise el.
Dar nu părea melancolic. Și se îndreptară spre port.

Nu făcuseră nici douăzeci de pași când Tanios rămase nemișcat, făcându-se că uitase ceva.

— Trebuie să mai urc o clipă în cameră. Ia-o înainte, te ajung din urmă.

Gerios deschise gura ca să protesteze, dar băiatul o ștersese deja. Isi reluă atunci drumul, fără să se grăbească, privind din când în când înapoi.

Tanios urcase scările două câte două, trecuse de catul al treilea, pentru a se opri gîfîind la al cincilea, și bătu la ușă. Două lovituri scurte, apoi încă două. O ușă se întredeschise la etaj. Dar nu cea a lui Thamar. Niște ochi străini îl observau. Bătu iarăși. Apoi își lipi urechea de lemn. Nici un zgomot. Își lipi ochiul de gaura cheii. Nici o umbră. Coborî înapoi treptele, încet, una după alta, trăgînd nădejde să-și întîlnească prietena pe scară, pe scara lor.

Pîna în curtea hanului, prin dughene, printre clienții obișnuiți, continuă s-o caute din ochi. Pîna pe stradă. Thamar alesese să lipsească în ziua aceea.

Tanios trăgea de timp, uitînd de ceas, când îi ajunse la urechi dinspre port șuieratul unei sirene. Începu să alerge. Vîntul îi smulse eșarfa cu care își încingea capul de tînăr bătrîn. O prinse din zbor, o ținu în mîna; și-o va răsuci mai tîrziu în jurul capului, își spuse el, mai tîrziu, pe vas.

În fața pasareleii, Gerios și Fahim, nerăbdători, îi făceau semne. Sallum era și el acolo, la cîțiva pași de ei; se părea că și el se hotărîse să plece.

Oamenii urcau deja la bord. Erau o sumedenie de hamali care manevrau, cîte doi-trei uneori, niște cufere grele prinse în cercuri de fier.

Cînd le veni rîndul lui Fahim și lui Gerios să urce la bord, acesta din urmă îl indică vameșului turc pe Tanios arătîndu-i numele pe bilet ca să-i dea voie să-i urmeze, căci îi despărțeau vreo douăzeci de pasageri.

Cei doi bărbați tocmai ajunseseră pe puntea vasului cînd o cavalcadă întrerupse îmbarcarea. Sosea un negustor bogat, aproape alergînd, împărțind porunci și înjurături în jurul lui la o droaie de servitori. Vameșul le ceru celorlalți călători să se dea la o parte.

Schimbă cu nou-venitul o lungă îmbrățișare, cîteva șușoteli, apoi amîndoi plimbară pe deasupra mulțimii care-i înconjura aceeași privire plină de neîncredere și dispreț. Și oarecum amuzată. Nu era cu toate astea nimic deosebit de caraghios în înfățișarea acelor pasageri cumsecade pe care deja îi neliniștea marea de noiembrie; singurul lucru ce ar fi putut părea amuzant era apropierea dintre negustorul acela, mai gras decît cel mai voluminos dintre cuferele sale, și vameș, un omuleț pipiriu și ascuțit, cu o imensă bonetă cu pene și mustăți pînă la urechi. Dar de cei doi, nimeni dintre cei de față n-ar fi cutezat să se amuze.

A fost nevoie ca oamenii să aștepte pînă ce negustorul trecu de pasarelă împreună cu tot alaiul pentru ca restul călătorilor să poată pune iarăși acolo modestele lor picioare.

Cînd se înfățișă și Tanios, vameșul îi făcu semn să mai aștepte. Băiatul presupuse ca era din pricina vîrstei sale tinere, așa că-i lăsă pe cei vîrstnici din spatele lui să i-o ia înainte. Pînă la ultimul. Dar vameșul îi bară iarăși calea.

— Ți-am zis să aștepți, așa că așteaptă! Cîți ani ai?

— Optsprezece.

Niște hamali veneau din urmă, iar Tanios se dădu iarăși la o parte. De pe vas, Gerios și Fahim îi strigau să se grăbească, dar le răspunse cu un gest al mîinii că nu putea face nimic, și arătă discret spre vameș.

Deodată Tanios văzu că se ridică pasarela. Scoase un țipăt, dar otomanul îi spuse calm:

— Ai să iei vasul următor.

Fahim și cu Gerios gesticulau și mai tare, iar tînărul arătă cu degetul spre ei încercînd să explice, în turceasca lui aproximativă, că tatăl său era pe vas și că nu exista nici un motiv ca el să fie reținut pe uscat. Vameșul nu-i răspunse, îl chemă pe unul dintre oamenii săi, îi spuse cîteva vorbe la ureche, iar celălalt veni să-i explice reclamanțului în arabă:

— Luminăția Sa a spus că dacă mai continui să te arăți obraznic, ai să fii bătut și azvîrlit în închisoare pentru insultă adusă unui ofițer al sultanului. În schimb, dacă te arăți supus, ai să pleci liber, ai să poți lua vasul următor, iar pe deasupra Luminăția Sa are să-ți ofere cafea în biroul său.

Luminăția Sa confirmă oferta cu un zîmbet. Tanios avea cu atît mai puțin de ales, cu cît pasarela fusese deja scoasă. Lui Gerios și lui Fahim, uluiți, le adresă un ultim gest care voia să însemne „mai tîrziu”. Apoi o luă pe urmele execrabilului sfrijit mustăcios, care-i poruncea să-l urmeze.

Pe drum, omul se opri de mai multe ori pentru a da cîte o îndrumare, a inspecta cîte un colet, a asculta o cerere. Din cînd în cînd, Tanios privea spre corabie, pe care o văzu îndepărtîndu-se încet, cu pînzele desfășurate. Le mai făcu semn cu mîna călătorilor, fără să știe dacă îl mai zăreau.

Cînd se văzu în sfîrșit în biroul vameșului, primi explicația pe care o aștepta. Nu pricepea tot ce-i spunea interlocutorul - la școala pastorului Tanios învățase turcește din cărți, dar nu îndeajuns pentru a susține o conversație. Reuși totuși să priceapă esențialul: că negustorul pe care-l

văzuseră, unul dintre personajele cele mai bogate și mai influente de pe insulă, era extrem de superstițios; a pleca pe mare în compania unui tânăr cu păr alb însemna în ochii lui un naufragiu sigur.

Vameșul rîse în hohote, iar Tanios fu poftit să vadă acest lucru într-un mod la fel de amuzant.

— Stupide credințe, nu-i așa? sugeră gazda.

Tanios socoti că e prudent să aprobe. Așa că preferă să spună:

— Luminăția Voastră a făcut ce era înțelept să facă.

— Stupide credințe, totuși, stăruie celălalt.

Precizînd că el personal vedea în părul albit înainte de vreme mai curînd cel mai bun dintre semne. Și apropiindu-se de băiat, îi trecu mîinile una după alta prin păr, încet, cu o plăcere evidentă. După care îl lăsă să plece.

Părăsind clădirile portului, Tanios se duse să-i ceară hangiului să-i dea înapoi camera pentru alte cîteva nopți. Ii povesti pățania, iar omul la rîndul său o găsi amuzantă.

— Sper că taică-tău ți-a lăsat cu ce să plătești!

Tanios se bătu cu palma peste brîu cu un gest menit să dea încredere.

— Atunci, zise hangiul, trebuie să mulțumești Cerului că te-a lăsat aici, ai să poți reînoda cîteva relații plăcute...

Avu un rîs de pirat, iar Tanios pricepu că vizitele sale la ultimul cat nu trecuseră nebagate în seamă. Plecă ochii, făgăduindu-și să se uite mai atent în jurul lui viitoarea dată cînd se va duce să bată la ușa lui Thamar.

— Aici ai să te distrezi mai bine decît pe Muntele tău, stăruie omul cu același zîmbet strîmb. Acolo oamenii continuă să se bată, nu-i așa? Iar marele vostru emir e tot plin de atenții față de pașa din Egipt!

— Nu, îl corectă tânărul, emirul a fost ucis, iar trupele pașei au evacuat Muntele.

— Ce tot spui?

— Astea sînt ultimele vești, le-am aflat chiar azi-dimineață și de asta tatăl meu s-a întors în țară.

Tanios urcă iarăși în camera lui și adormi. Noaptea lui fusese prea scurtă, simțea nevoia unei deșteptări mai senine.

Nu deschise ochii decît la ora prînzului. De pe balcon zări un vînzător de lipii. Fumul îl făcu să se simtă înfometat. Alese dintre monedele pe care le avea pe cea potrivită și o ținu în căușul palmei, pentru a nu fi nevoit să-și desfacă brîul pe stradă, apoi ieși.

La picioarele scării îl întîlni pe hangiu care tocmai urca să-l vadă.

— Blestema-te-ar Cel-de-Sus! Ai fost gata să-mi pricinuești cele mai mari necazuri, am greșit dînd crezare balivernelor tale de copil!

li spuse că niște ofițeri turci pe care-i cunoștea trecuseră să-l vadă și crezuse că le face plăcere felicitîndu-i pentru victoriile asupra egiptenilor. Dar ei luaseră lucrul ăsta în nume de rău.

— Puțin a lipsit să nu mă aresteze. Am fost nevoit să le jur că nu-mi băteam joc de ei. Pentru că adevărul e că, departe de a fi cîștigat, trupele otomane tocmai au suferit noi înfrîngeri. Iar emirul tău nu e mai mort decît tine sau decît mine.

— Ofițerii ăștia nu cunosc poate veștile cele mai recente...

— Am vorbit cu acești ofițeri și am vorbit și cu niște călători care tocmai au sosit de la Beirut. Sau toți acești oameni sînt niște mincinoși și niște ignoranți, sau...

„Sau”, repetă Tanios și începu să tremure din toate încheieturile ca și cum ar fi fost lovit de epilepsie.

IV

„Fahim, spune Cronica muntenească, era un nume de împrumut pentru Mahmud Burass, unul dintre cei mai pricepuți copoi ai emirului. Aparținea diwan-ului ochilor și urechilor, condus de khweja Sallum Krameh care, în ce-l privește, acționa sub adevăratul său nume. Șiretlicul care înlesnise aducerea în țară a ucigașului patriarhului a fost acțiunea lor cea mai însemnată.

Acest succes a sporit prestigiul emirului în ochii locuitorilor, dar și ai egiptenilor. Celor care pretindeau că îi scapă hățurile puterii, că mâna îi slăbește, că bătrânețea îl copleșește, le-a demonstrat că încă putea să-și întindă brațul puternic chiar și în afara Muntelui, dincolo de mare.

La sosirea sa în Latakia, Gerios a fost prins de militarii armatei Egiptului și mutat apoi la Beiteddin pentru a fi spânzurat. Se spune că a înfruntat trădarea și moartea cu o mare resemnare.

Aflînd de soarta intendentului său, șeicul Francis plecase imediat spre Beiteddin pentru a obține eliberarea șeicului Raad, fiul său. A fost lăsat să aștepte o zi întreagă împreună cu oamenii de rînd, fără nici o considerație pentru rangul sau pentru originea sa. Emirul a refuzat să-l primească, dar i-a transmis că, dacă va reveni a doua zi, va putea pleca acasă cu fiul său.

La ora indicată, s-a înfățișat așadar la porțile palatului; doi soldați au venit să-i depună la picioare trupul neînsuflețit al lui Raad. Fusese spânzurat în zorii aceleiași zile, iar gîtul îi era cald încă.

Atunci cînd șeicul Francis s-a dus plîngînd să întrebe diwan-u\ de ce făcuseră asta, i s-a răspuns prin aceste cuvinte: «Emirul nostru a spus că pentru această crimă trebuia să pedepsească un tată și un fiu. De acum, socoteala s-a încheiat!»"

Omul care rostise aceste cuvinte nu era altul decît khweja Sallum al cărui rol în prinderea lui Gerios - dacă dăm crezare autorului Cronicii - îi era cunoscut șeicului. Și se pare că acesta i-ar fi spus:

— Tu care ești cîinele lui de vînătoare, mergi de spune emirului tău că ar face mai bine să mă ucidă și pe mine, dacă vrea să doarmă liniștit.

Iar Sallum ar fi răspuns, se pare, pe tonul cel mai liniștit:

— I-am spus deja, dar a vrut să te lase să pleci liber.

El e stăpînul...

— Nu cunosc un alt stăpîn în afară de Dumnezeu!

Se povestește că, părăsind palatul emirului, șeicul s-ar fi dus într-o veche biserică din împrejurimile Beiteddinului. Și că ar fi îngenuncheat în fața altarului pentru a rosti această rugăciune:

— Doamne, viața cu plăcerile ei nu mai are pentru mine nici o noimă. Dar nu îngădui să mor pînă ce nu mă voi fi răzbunat!

Dacă Sallum și Fahim erau agenții emirului, vameșul turc, bogatul negustor superstițios și de asemenea femeia cu portocale au fost, fără nici o îndoială, agenții Providenței.

Însă, în zilele acelea de neliniște, Tanios nu se gîndea la sine și nici la moartea care îi dăduse întîlnire și pe care

nu se dusesse s-o întâlnească. Tot încerca să se convingă că nu fusese mințit, că într-adevăr „căpcăunul” fusese ucis, că vestea se va răspîndi negreșit. Fahim, își spunea el, aparținea desigur unei rețele secrete de opozanți; putuse fi informat despre anumite evenimente pe care oamenii de rînd aveau să le cunoască abia a doua zi sau săptămîna următoare.

Se dusesse atunci să dea tîrcoale prin cafeneaua lui Eleftherios și prin bazare, pe cheiuri și prin cîrciumile din port, căutînd să repereze după înfățișare sau după accent pe oamenii din zona Muntelui și de pe Litoral, mateloți, negustori, călători. Nimeni nu-i putu da asigurări.

Seara urcase din nou în camera lui pentru a-și petrece noaptea întreagă pe balcon. Privind cum se sting luminile Famagusteii, pînă la ultima. Ascultînd vuietul valurilor și cizmele militarilor care patrolau. Apoi, în zori, în vreme ce pe străzi alergau umbrele primilor trecători, ațipise în zgomotul orașului, cu fruntea proptită de balustradă. Pînă ce soarele, ajuns la jumătatea drumului, îi arse ochii. Atunci, înțepenit de dureri de șale, cu burta goală, se sculase pentru a-și relua cercetarea.

Tocmai cînd părăsea hanul, văzu trecînd o trăsură care arbora drapelul englez. Aproape că se aruncă asupra ei, strigînd pe limba lui:

— Sir, Sir, trebuie să vă vorbesc.

Trăsura se opri, iar personajul pe care îl transporta arătă prin portieră o mutră perplexă.

— Ești cumva supus britanic?

Accentul lui Tanios putea lăsa să se creadă acest lucru, dar îmbrăcămintea lui spunea altceva. Omul, în orice caz, părea dispus să-l asculte, iar băiatul îl întrebă dacă era la curent cu niște evenimente grave care s-ar fi petrecut, pare-se, în zona Muntelui.

Personajul îl privea cu atenție în timp ce vorbea. Și când termină, în loc să-i răspundă, anunță cu un glas triumfător:

— Mă numesc Hovsepian, sînt dragomanul consulului Angliei. Iar dumneata trebuie să fii Tanios.

Îi lăsa tînărului său interlocutor timpul să facă ochii mari.

— E cineva care te caută, Tanios. A dat semnalmente dimitale la consulat. Un pastor.

— Reverendul Stolton! Unde este? Aș vrea atît de mult să-l revăd!

— Din păcate, s-a îmbarcat pe vapor chiar ieri la Limassol.

Efemeridele reverendului Jeremy Stolton, observații finale asupra anului 1839 :

„Prevăzusem să mă duc la Constantinopol în luna noiembrie pentru a sta de vorbă cu lordul Ponsonby, ambasadorul nostru, în legătură cu închiderea provizorie a școlii noastre, hotărîre pe care fusesem nevoit s-o iau din cauza tensiunilor sporite din zona Muntelui, și în mod ciudat din Sahlain...

Or, în cursul săptămînilor care mi-au precedat plecarea, îmi ajunsese la urechi ecoul zvonurilor potrivit cărora Tanios și cu tatăl lui își găsiseră refugiul în Cipru. Mă întrebasesem atunci dacă n-ar fi trebuit să fac escală, pe drum, în insula aceea.

Șovăiam mult. Pe de-o parte nu voiam, în calitatea mea de slujitor al Bisericii Reformate, să dau dovadă de cea mai mică îngăduință față de ucigașul unui patriarh catolic. Dar, pe de altă parte, nu mă puteam resemna cu ideea ca cel mai strălucit dintre elevii mei, cel mai înzestrat, cel mai devotat, care devenise pentru doamna Stolton și pentru mine un fiu adoptiv, să-și sfîrșească zilele atîrnînd în ștreang fără să fi comis vreo altă crimă în afară de compasiunea filială față de părintele rătăcit.

Hotărîsem aşadar să fac acest ocol prin Cipru cu unicul scop de a despărţi destinul băiatului de cel al tatălui. Neştiind că acest lucru tocmai se petrecea în acel moment, datorită înțelepte intervenții a Atotputernicului, și fără ajutorul umilului mijlocitor care eram eu însumi.

Printr-un fel de naivitate care astăzi mă face să roșesc, dar pe care marea mea speranță o scuză, eram convins că, sosind pe insulă și punînd oamenilor întrebările potrivite, mă voi găsi după cîteva ceasuri în prezența pupilului meu. Acesta avea o caracteristică, ceva ce-l făcea ușor de identificat - părul albit înainte de vreme - și dacă n-avusese, îmi ziceam, nefericita, dar prudenta idee de a și-l vopsi, aş putea ajunge pînă la el.

Lucrurile s-au dovedit mai complicate. Insula e mare - aproape de patruzeci de ori mai mare decît Malta, pe care am cunoscut-o mai bine -, iar porturile ei sînt numeroase. Și apoi, abia începusem să pun întrebări în dreapta și-n stînga, că mi-am dat seama, cu spaimă, de pericolul în care, fără să vreau, îmi puneam protejatul. La urma urmei, nu eram singurul care-l căuta, iar dacă aveam să mă dovedesc eficace în investigațiile mele, poate că aveam să ușurez sarcina celor care-i doreau pieirea.

M-am resemnat aşadar, după două zile, să încredințez această delicată misiune unui om foarte abil, domnul Hovsepian, dragomanul armean al consulatului nostru, înainte de a-mi continua călătoria.

Tanios a fost găsit chiar a doua zi după plecarea mea, și nu la Limassol, unde-l căutasem, ci la Famagusta. Domnul Hovsepian i-a recomandat să nu părăsească hanul unde era găzduit, făgăduindu-i să-mi trimită un mesaj în legătură cu el. Mesaj ce mi-a fost comunicat, trei săptămîni mai tîrziu, de secretarul lordului Ponsonby..."

Dacă permisesse stabilirea acestui prețios contact, întâlnirea cu dragomanul nu-l liniștise deloc pe Tanios în ce privește esențialul: veștile din țara sa. În mod evident, emirul nu murise. Nemulțumirea, desigur, se propaga și se vorbea despre răzmeriță în zona Muntelui; pe deasupra, Marile Puteri, mai cu seamă Anglia, Austria, Rusia, se consultau asupra celei mai bune modalități de a-l proteja pe sultan împotriva uneltirilor rivalului său din Egipt; o intervenție militară nu era deloc exclusă; toate acestea erau lucruri care mergeau neîndoielnic în sensul dorit de nefericitul Gerios. Dar nu avusese loc nici o agitație, nimic ce ar fi putut justifica întoarcerea sa precipitată.

Tanios se gândea și tot răsucea în minte conversațiile cu Fahim, cu Sallum, le auzea din nou vorbele, le revedea mimica pe care acum o înțelegea altfel. Apoi, și-l imagina pe Gerios sosind în port, arestat de soldați, descoperind adevărul, pus în lanțuri, bătut, umilit, dus la spânzurațoare, întinzându-și ceafa către călău, apoi legându-se imperceptibil în vântul ușor al zorilor.

Când imaginea asta se forma în mintea lui, Tanios se simțea profund vinovat. Fără capriciile și orbirea lui, fără amenințările lui cu sinuciderea, nicidecum intendentul nu s-ar fi transformat într-un asasin. „Cum aș putea să înfrunt din nou privirea mamei și murmururile sătenilor?” Se gândea atunci să plece departe, cât mai departe.

Dar își schimba gândul, își amintea iarăși de Gerios, îi vedea din nou ochii speriați din ziua uciderii patriarhului, și-l închipuia cu aceiași ochi în fața funiei, în fața trădării. Și, la fel ca în ziua aceea, șoptea pentru el cuvântul „tată”.

A opta trecere

-A

Îngenuncheat pentru glorie

L-am luat atunci pe Tanios deoparte, așa cum

datoria îmi poruncea s-o fac, și i-am spus:

Gîndește-te, tu n-ai nimic de-a face cu acest război.

Că egiptenii stăpînesc Muntele sau că-l stăpînesc

otomanii, că francezii o iau înaintea englezilor

sau că se întîmplă invers, pentru tine nu se va

schimba nimic.

Dar el a răspuns doar atît: l-au ucis pe tatăl meu !

Efemeridele pastorului Jeremy Stolton,
anul 1840

I

Oare pentru ce motiv emirul îl lăsase pe șeicul jignit să plece liber? Nu putea fi vorba de neglijență și încă și mai puțin de compasiune.

— Trebuie ca el să poată plînge peste trupul neînsuflețit al fiului său, spusese totuși bătrînul monarh.

Iar genele sale lungi, mult prea lungi, începuseră să freamăte precum picioarele unui păianjen nevăzut.

Întors la Kfaryabda, șeicul vorbise de organizarea pentru Raad a celor mai fastuoase funeralii pe care le cunoscuse vreodată Muntele. Jalnică mîngîiere, avea însă sentimentul că-i datorează fiului său, rasei sale, acest ultim omagiu; iar emirului, această ultimă sfidare.

— O să vedeți, oamenii vor da năvală, sate întregi. Și cei mai nobili, dar și cei mai umili au să vină să-și exprime tristețea, dreapta mînie și ura față de tiran.

Dar oamenii săi se grăbiră să-i schimbe părerea. Sătenii se consultară și, făcîndu-se ca de obicei purtătorul îngrijorărilor acestora, preotul urcă la castel.

— Înălțimea Ta nu s-a întrebat de ce l-a cruțat emirul ?

— E întrebarea pe care mi-o tot pun de cînd am părăsit Beiteddinul. Nu am nici un răspuns.

— Și dacă tiranul ar vrea tocmai ca înălțimea Ta să-și cheme toți prietenii credincioși, toți opozanții, pe toți cei care ar dori ca lucrurile să se schimbe ? Toți acești oameni

ar veni să se adune la Kfaryabda, iar printre ei s-ar strecura agenții emirului. Le-ar afla numele, și-ar aminti cuvintele lor, apoi, în zilele următoare, prietenii ar fi reduși la tăcere unii după alții.

— Poate că ai dreptate, buna, dar nu-mi pot totuși îngropa fiul pe furiș ca pe un câine.

— Nu ca pe un câine, înălțimea Ta, ci pur și simplu ca pe un credincios care crede în Mîntuire și în dreptatea Ziditorului.

— Vorbele tale mă îmbărbătează. Vorbești ca un om religios, dar și ca un om înțelept. Și totuși, ce victorie pentru emir dacă îi poate împiedica pe cei care ne iubesc pînă și să ne împărtășească doliul!

— Nu, înălțimea Ta, asta n-o poate face, oricît ar fi el de emir. Putem trimite oameni în toate satele pentru a le cere să se roage în același timp cu noi, dar fără să vină pînă aici. Astfel, oricine ne va putea arăta simpatia sa fără să-i dea ocazie emirului să se supere.

Cu toate acestea, în ziua funeraliilor, cînd trebuiau să se adune doar oamenii satului, îl văzură venind pe Said beyk. „Seniorul din Sahlain căzuse de curînd, precizează Cronica, dar ținuse să facă deplasarea asta, sprijinindu-se de brațul fiului său mai mare, Kahtan beyk.”

— Șeicul Francis le-a cerut numeroșilor săi prieteni să nu vină în această împrejurare, pentru a nu le da bătaie de cap - asta e spre cinstea și noblețea lui! Dar onoarea mi-a poruncit totuși să vin!

„Cuvintele astea aveau să-l coste viața, observă autorul Cronicii, și aveau să aducă satului nostru noi suferințe.”

Cei doi șefi erau în picioare, umăr lîngă umăr, împreună pentru ultima oară. Deasupra mormîntului lui Raad, buna Butros psalmodie o lungă rugăciune în care strecurase o frază și pentru Gerios, ca să-i fie iertată crima în Ceruri.

Rămășițele pămîntești ale intendentului nu aveau să fie recuperate; după știrea mea, el n-a avut parte de o adevărată îngropăciune.

Nu trecură nici două săptămîni cînd un important detașament de trupe egiptene și de soldați ai emirului a împresurat Kfaryabda, în zori și din toate părțile în același timp, de parcă ar fi fost vorba de o fortăreață inamică. Militarii se împrăștiară în Biata, pe străzile învecinate, pe drumurile de acces către sat, și-și ridicară corturile jur-împrejurul castelului. În fruntea lor se afla Adel efendi, dar îl avea alături pe khweja Sallum, trimis al emirului.

Cei doi bărbați cerură să-l întâlnească pe șeic. Care se închise pe dată în încăperile sale, transmitîndu-le că, dacă ar fi avut cît de cît respect pentru doliul său, n-ar fi venit să-l deranjeze înainte de a se fi scurs cele patruzeci de zile. Dar ei îi forțară ușa silindu-l să asculte un mesaj din partea „tiranului”. Acesta îi amintea că patriarhul venise să-i ceară să dea oameni pentru armată și voia să știe dacă era dispus s-o facă. Șeicul răspunse în același mod:

— Veniți la mine după cele patruzeci de zile și atunci vom sta de vorbă.

Însă ei veniseră pentru a-l provoca și pentru o misiune pe care trebuiau s-o îndeplinească. Și în timp ce Sallum se prefăcea că parlamentează la castel, oamenii săi mergeau din casă-n casă, chemînd locuitorii să se adune în Biata pentru a asculta o proclamație.

Oamenii din sat începură să se apropie, neîncrezători, dar curioși, și umplură încet-încet piața, din curtea școlii parohiale pînă la arcadele cafenelei. Ștregari nepăsători își băgară mîinile în apa ca gheața a fîntîinii, înainte de a fi expediați acasă cu cîte o palmă de către părinți.

Sus, în încăperile șeicului, Adel efendi stătea în picioare lîngă ușă, mut, cu brațele încrucișate, în vreme ce Sallum își hărțuia gazda, devenită prada sa.

— Bărbații din Kfaryabda sînt renumiți pentru curajul lor și, de îndată ce vor fi sub arme, emirul nostru le va da o misiune la care s-a gîndit pentru ei.

Poate că aștepta să fie întreat despre ce misiune era vorba. Dar șeicul îl lăsă să continue.

— Oamenii din Sahlain se arată tot mai aroganți. Chiar ieri au organizat o ambuscadă unei patrule a aliaților noștri și au rănit trei oameni. A sosit timpul să li se dea o pedeapsă exemplară.

— Și vreți să-i conduceți pe oamenii mei împotriva oamenilor lui Said beyk?

— Noi, să-ți conducem noi oamenii, șeicule Francis? Nici vorbă de una ca asta! Există tradiții la Kfaryabda. Dumneata te vei afla în fruntea lor, și nimeni altcineva. Nu ești dumneata cel care îi duce întotdeauna la luptă?

Șeful spionilor părea că se delectează în rolul său - cu o țepușă în mîna zgîndărind agale carnea fiarei rănite. Șeicul privi spre ușa camerei sale. Vreo zece militari așteptau, cu arma pregătită. Se întoarse spre tortionarul său cu un oftat de dispreț.

— Mergi de spune stăpînului tău că între familia lui Said beyk și familia mea nu s-a vărsat niciodată sînge și că, atîta timp cît eu trăiesc, nici nu se va vărsa. În schimb, între emirul tău și mine există acum sîngele fiului meu nevinovat, care va fi răscumpărat după cum se cuvine. Stăpînul tău crede că tronează azi în culmea puterii sale, dar munții cei mai înalți dau spre văile cele mai adînci. Acum, dacă vă mai rămîne și unuia și celuilalt o urmă de demnitate, ieșiți din camera mea și părăsiți castelul!

— Acest castel nu-ți mai aparține, spuse atunci Sallum privind în jos. Am poruncă să pun sechestru.

Adel efendi dădu la o parte canatul ușii pentru a-și lăsa să treacă oamenii care își pierduseră răbdarea.

Cîteva clipe mai tîrziu, șeicul Francis, legat la ochi, cu mainile legate la spate, cobora treptele castelului spre fîntînă, între doi soldați ce-l țineau de brațe. Avea capul descoperit, lăsînd la vedere părul argintiu în jurul unui început de chelie. Dar purta încă vesta verde ca mărul cu broderii de aur, ultim vestigiu al autorității sale.

Norodul satului era acolo, mut, nemișcat. Respirînd în ritmul înaintării bătrînului, tresărind de fiecare dată cînd piciorul îi aluneca pe vreo treaptă și îl țineau să nu cadă.

Apoi Sallum le făcu semn soldaților să nu mai înainteze și să-l pună pe șeic să șadă direct pe jos. Adel efendi și el însuși veniră să se așeze în fața prizonierului, astfel încît mulțimea nu-l mai vedea.

Consilierul emirului rosti atunci acest discurs :

— Oameni din Kfaryabda, nici șeicul, nici precursorii, nici urmașii săi n-au avut vreodată nici cea mai mărunță considerație pentru voi, pentru cinstea femeilor sau pentru drepturile fermierilor. Sub pretextul strîngerii impozitului, au luat sume neobișnuite care slujeau la întreținerea în acest castel a unei vieți fastuoase și dezmățate. Dar acest individ pe care-l vedeți pe jos îndărătul meu a făcut ceva și mai rău. S-a aliat cu erezia, s-a făcut vinovat de moartea unui venerabil patriarh, a atras asupra acestui sat și asupra locuitorilor săi mînia Cerului și pe cea a autorităților. Am venit să vă anunț că epoca feudalității a trecut. Da, a trecut vremea cînd un om orgolios își lua samavolnic drepturi asupra femeilor și fetelor. Acest sat nu mai aparține șeicului, el aparține locuitorilor săi. Toate proprietățile feudalului sînt, începînd din această zi, confiscate în folosul vostru și încredințate pazei lui khweja Rukoz, aici de față, ca să asigure gestionarea lor cu sîrguință, pentru binele tuturor.

Fostul intendent se afla acolo de cîtva timp, călare, înconjurat de gărzile lui, ceva mai la o parte de lume.

L

Chipurile tuturor se întoarseră o clipă spre el. își trecu mîna prin barba bogată și schiță un zîmbet. În vreme ce Sallum conchidea:

— Astăzi, din voința Celui-de-Sus, din înțeleaptă bună-voință a preaiubitului nostru emir și cu sprijinul aliaților noștri victorioși, a fost întoarsă o pagină din istoria acestei regiuni. Execrabilul feudal a fost doborât. Poporul e bucuros.

Mulțimea rămăsese tăcută tot timpul. La fel de tăcută ca și șeicul. Un om, unul singur, lăsase să-i scape un strigăt de bucurie. Ca să-l regrete imediat. Nader. Sosise în piață, pare-se, spre sfîrșitul discursului lui Sallum și, amintindu-și poate de Revoluția „lui” franceză, strigase pur și simplu: „Abolirea privilegiilor!”

O sută de priviri de foc se întoarseră spre el, în ciuda prezenței lui Adel efendi și a soldaților lui, a lui Rukoz și a gărzilor lui, a consilierului emirului, iar catîrgiului i se făcu frică. Părăsi Kfaryabda chiar în ziua aceea, făgăduindu-și să nu mai pună piciorul acolo.

Cu această singură excepție, nicăieri în mulțime nu se văzu nici o urmă din fericirea presupusă a însoți acea proclamație eliberatoare. Pe fețele bărbaților și femeilor curgeau lacrimi, care nu erau de bucurie. Militarii egipteni se uitau unii la alții fără să înțeleagă. Iar Sallum plimba pe deasupra acestor nerecunoscători o privire amenințătoare.

Cînd îl siliră pe șeic să se ridice și-l tîrîră departe, se auziră plînsete, rugăciuni și gemete, ca la îngropăciunea unei ființe dragi. Printre femeile care boceau, erau mai multe pe care șeicul le cunoscuse, apoi le părăsise, precum și altele care fuseseră nevoite să dea dovadă de șiretenie pentru a se sustrage avansurilor lui. Dar toate plîngeau. Lamia mai mult decît oricare alta, stînd lîngă biserică, înveșmîntată în negru, încă frumoasă și zveltă în pofida nefericirilor ce o năpădiseră.

Și, deodată, dangătul clopotului bisericii. O bătaie. O pauză. Încă o bătaie, mai sonoră, propagându-se ca tunetul. Munții învecinați trimiteau ecoul înapoi, iar acesta încă tiuia în urechi când răsună a treia bătaie. Brațele de neclintit ale lui khuriyye țineau funia, o trăgeau, îi dădeau drumul îndărăt, iar o apucau și trăgeau iarăși și iarăși.

Soldații, o clipă surprinși, porniseră mai departe. În mijlocul lor, șeicul își îndreptase trupul cât putuse de mult.

Nu astfel ar fi trebuit eu să înfățișez marea revoluție socială care s-a produs în satul meu pe vremea aceea. Cu toate astea, așa o prezintă sursele mele, și așa a rămas ea în memoria bătrânilor.

Poate că ar fi fost bine să aranjez un pic evenimentele, așa cum au făcut-o alții înaintea mea. Aș fi câștigat cu siguranță în respectabilitate. Dar urmarea poveștii mele ar fi devenit în felul acesta de neînțeles.

II

Chiar a doua zi după ceremonia asta, Rukoz și-a părăsit somptuoasa proprietate ca pe o haină rămasă prea strimțată și nedemnă. Pentru a-și instala domiciliul la castel, împreună cu fiica, gărzile, spaimile și meschinăriile sale. Mai aduse și un portret de-al său, pe care-l comandase unui artist venețian aflat în trecere și pe care se grăbi să-l agate în Sala Coloanelor, în locul panoului care înfățișa genealogia șeicului deposedat. Un portret foarte asemănător, zice-se, doar că nu se vedea pe chipul zugrăvit nici urmă de vărsat.

Asma se văzu instalată în camera ocupată cîndva de șeică, și se pare că nu ieșea de acolo decît foarte rar. În ce privește aripa unde locuia intendentul castelului, pe care o ocupase Rukoz cu ani în urmă, aceasta rămase nelocuită. Lamia continua să stea la sora ei, la khuriyye. Oamenii nu prea o vedeau la față. Cel mult se ducea la biserică duminică, trecînd prin sacristie. Siluetă înveșmîntată în negru, zveltă, pe care credincioșii o priveau cu blîndețe, dar care părea că nu se mai uită la nimic.

— Nu a avut niciodată remușcări? I-am întrebat eu într-o zi pe bătrînul Gebrayel.

Își miji ochii, cu aerul că nu pricepuse sensul întrebării mele.

— Tu și cu toți bătrânii satului mi-ați dat a înțelege că într-o anumite zi de septembrie, în camera șeicului, ea a cedat în fața ispitei, iar greșeala ei a atras asupra satului un lanț de nenorociri. Cu toate acestea, de fiecare dată când o evocați pe mama lui Tanios, ea nu e decât inocență, frumusețe și grație, „o mielușea încrezătoare”, niciodată n-o socotiți vinovată și nici măcar o singură dată nu vorbiți de remușcările ei.

Gebrayel păru încântat de mînia mea, de parcă ar fi fost un privilegiu să-l fac să apere cinstea acelei femei. Stăteam așezați în camera de oaspeți a vechii sale case din piatră silicioasă. M-a luat de mîna ca să mă conducă afară, pe o terasă în mijlocul căreia se afla un dud de odinioară.

— Plimbă-ți ochii peste regiunea Muntelui nostru. Pantele sale blînde, văile sale tainice, grotele, stîncile, adierea sa parfumată și culorile schimbătoare ale veșmîntului său. Frumoasă ca o femeie. Frumoasă ca Lamia. Și ea își poartă frumusețea ca pe o cruce. Rîvnită, constrînsă, hărțuită, adesea cucerită, uneori iubită și îndrăgostită. Ce înseamnă, în fața veacurilor, adulterul, virtutea sau calitatea de bastard? Nu sînt altceva decât înșelăciunile zămislirii. Ai fi preferat ca Lamia să stea ascunsă? Sub conducerea lui Rukoz, ea a trăit ascunsă. Iar satul nostru era pe atunci ca o ciclamă răsturnată; floarea ei era vîrîtă în pămînt, iar spre cer erau întoarse mustățile pline de noroi ale tuberculului.

„Tubercul păros” era cea mai puțin nepoliticoasă, cea mai puțin feroce dintre comparațiile care le veneau în minte bătrînilor din satul meu de îndată ce era pomenit numele lui Rukoz. Fără îndoială că aversiunea asta nu era nemeritată. Uneori mi s-a părut totuși excesivă. Omul

acesta avea ceva sordid cu siguranță, dar și patetic; pentru el ambiția era ceea ce jocul sau zgîrcenia sînt pentru alții, un viciu de care suferea, neputîndu-se împiedica să i se lase în voie. Înseamnă asta oare că greșeala sa, în ziua în care l-a trădat pe Tanios, e cît cea a unui risipitor care face praf o sumă de bani șterpelită unei ființe dragi ? Nu merg pînă acolo; am totuși impresia că atunci cînd îl înconjură pe băiat cu solitudinea sa, n-o făcea doar din calcul rece, ci pentru că avea o nebunească nevoie de a simți că Tanios îl iubește și îl admiră.

Dacă menționez această trăsătură de caracter, n-o fac pentru a-l disculpa - oriunde s-ar afla, el nu mai are nevoie de acest lucru -, ci pentru că față de săteni, cei pe care îi administra, avea să se comporte la fel.

Își înmulțise desigur uneltirile, compromisurile, bacșișurile, pentru a obține încredințarea feudei rivalului său decăzut. Dar revanșa asta de atîția ani așteptată și pusă la cale nu putuse s-o savureze. Din pricina acelor oameni care plînseseră văzîndu-și stăpînul umilit. Tatăl Asmei se strîmbase semeț în ziua aceea, dar era adînc mîhnit. Și își promisese să cîștige afecțiunea mulțimii, nu după mult timp și prin orice fel de mijloace.

Începu prin a aboli sărutatul mîinii, simbol al aroganței feudale. Apoi le transmise țăranilor că pînă la sfîrșitul anului nu le va mai cere nici un piastru „pentru a le da răgazul de a-și reveni de pe urma dificultăților din ultimele anotimpuri”; dacă erau impozite de achitat, o va face el din banii săi.

Mai hotărî să repare clopotnița bisericii, care amenința să se prăbușească, și să curețe bazinul fîntîinii. În plus, își luă obiceiul de a împărți bani de argint în dreapta și-n stînga de fiecare dată cînd străbătea satul, în speranța că oamenii se vor bucura de trecerile lui și că-l vor aclama.

Zadarnic. Oamenii se aplecau să culeagă banii, apoi se ridicau întorcându-i spatele.

Cînd, în prima duminică de după venirea lui la conducerea satului, Rukoz se duse la biserică, socoti că e dreptul lui să ocupe jilțul acoperit cu un covor, rezervat pînă atunci șecului. Dar jilțul dispăruse. Făcut pierdut prin grija preotului. Care alesese în ziua aceea ca temă a predicii tocmai aceste cuvinte din Evanghelie: „Mai lesne este cămilei să treacă prin urechile acului decît bogatului să intre în împărăția lui Dumnezeu”.

Lucru care, în satul acesta în care atribuirea unei porecle face cît un al doilea botez, a avut un efect instantaneu... dar nu acela la care eu m-aș fi așteptat. Rukoz n-a fost poreclit „cămila” - oamenii țineau prea mult la animalele astea, le prețuiau prea mult pentru fidelitatea, rezistența și temperamentul lor, dar și pentru utilitatea știută -, în schimb castelul a fost numit „acul”, așa cum am mai spus.

Asta n-a fost decît prima piatră dintr-o adevărată îngrămădire de pietre cu valoare de anecdote vehemente, adesea crude.

Iată-o pe aceasta cu titlu de exemplu, pe care Gebrayel încă o istorisește cu plăcere: „Un sătean se duce la Rukoz și-l imploră să-i împrumute pentru o zi portretul care îl reprezintă. Fostul intendent e cu atît mai măgulit, cu cît vizitatorul îi spune că va face iute avere cu acel portret.

— în ce fel?

— O să-l agăț de perete, oamenii din sat au să vină să se perinde prin fața lui, iar eu am să-i pun la plată.

— Ai să-i pui să plătească?

— Trei piaștri pentru o insultă și șase piaștri pentru un scuipat”.

Exasperat de toate cîte erau născocite împotriva lui, Rukoz reacționa în cele din urmă într-un fel atît de caraghios, încît își făcu singur mai mult rău decît toate persiflările detractorilor săi. Se lăsă într-adevăr convins că anecdotele alea nu se nășteau spontan, că niște conjurați se adunau într-o casă în fiecare seară pentru a născoci anecdota ce urma să fie răspîndită a doua zi. Și că printre ei se afla un agent englez deghizat. Khweja le ceru oamenilor săi să se împrăștie prin sat pentru a repera, cu orice preț, „atelierul anecdotelor”!

Aș fi putut jura că nu era vorba aici decît de una dintre numeroasele istorioare născocite de dușmanii săi, și cu siguranță nu era cea mai verosimilă, dacă Nader - prea puțin susceptibil de ostilitate față de Rukoz - n-ar fi menționat el însuși acest lucru ca pe un fapt de necontestat:

„Prin amabilitatea lor, făcuseră din șeic un tiran capricios ; prin rea-voință, l-au adus la nebunie pe cel care i-a urmat.

Nu cerea decît să le fie pe plac și să fie iertat, și-ar fi împărțit întreaga avere ca să audă din gura lor o vorbă de recunoștință.

A sfîrșit prin a căuta noaptea, beat fiind, atelierul anecdotelor, iar rîsetele lor izbucneau din toate casele fără lumină.

Eu am părăsit satul ca să nu rîd de rîsetele lor, dar voi plînge într-o zi pentru plînsurile lor”.

E adevărat că a existat întotdeauna ceva derutant în comportamentul oamenilor din satul meu față de cei care îi conduceau. Într-unii dintre aceștia ei se recunosc; în alții, nu. A vorbi de un șef legitim și de un uzurpator n-ar face decît să deplaseze problema. Nu durata e ceea ce asigură în ochii lor legitimitatea, nu noutatea în sine o resping ei. Fiind vorba de șeic, exista la ei acel sentiment

că el le aparținea, că el se purta în funcție de dorințele, temerile, supărările lor - chiar dacă îi făcea să le suporte pe ale sale. În vreme ce rivalul său asculta de pașă, de ofițeri, de emir... Rukoz le-ar fi putut împărți întreaga sa avere. Ei ar fi luat-o cu vârful degetelor și cu aceleași degete ar fi făcut la adresa lui un gest infamant.

Fostul intendent avea de altfel să le confirme cele mai rele bănuieli. Nu fusese el urcat în grad de stăpînii săi ca să-i slujească mai docil decît o făcuse șeicul? După trei săptămîni de răgaz, comandarii veniră să-i aducă, dacă putem spune astfel, polițele, pentru a-l pune la plată.

Șeicul nu voise să meargă împotriva Sahlainului; Rukoz făgăduise s-o facă; Adel efendi veni să-i ceară să-și țină făgăduiala. Noul stăpîn din Kfaryabda nu-și pierduse încă speranța de a-și seduce supușii și el știa că, cerîndu-le să se bată împotriva satului vecin, avea să fie discreditat pentru totdeauna. De aceea avusese loc între el și ofițer acel schimb de păreri lipsit de amabilitate.

— De-abia am luat în mînă ținutul ăsta, așteptați să mi se consolideze puterea, implorase Rukoz.

— Puterea ta sîntem noi!

— În satele de pe Munte, cînd încep reglările de conturi, se continuă din generație în generație, nimic nu le mai poate opri...

Ofițerul îl întrerupsese atunci cu aceste cuvinte, consemnate ca atare de condeiuul virtuos al călugărului Elias:

— Atunci cînd mă duc să văd un patron de bordel, n-o fac pentru ca să-l aud țînîndu-mi discursuri despre meritele virginității!

Apoi adăugase:

— Mîine în zori voi fi aici cu oamenii mei. Nici măcar n-o să luăm cafeaua la tine. Vei fi afară, cu sătenii pe care îi vei putea aduna. Îi vom număra, apoi îți vom hotărî soarta.

Cronica relatează apoi cele ce urmează:

„În zorii acelei zile între toate blestemate, Adel efendi sosi în sat cu patruzeci de călăreți și de trei ori mai mulți pedestri. Urcară la castel, unde Rukoz îi aștepta în curte. Avea în jur pe oamenii din garda sa, treizeci de călăreți înarmați cu puști noi.

Ofițerul spuse:

— Pe ăștia-i cunosc, dar unde-s ceilalți?

Atunci Rukoz arătă spre zece oameni (urmează numele a șase dintre ei...) pe care izbutise să-i recruteze pe bani.

— Iată deci tot ce poate să adune satul ăsta renumit pentru vitejia lui! se miră ofițerul.

Și jură că va lua măsuri de îndată ce avea să termine cu oamenii din Sahlain. Apoi le porunci soldaților săi să înainteze prin pădurea de pini, urmați de oamenii lui Rukoz.

Ajunși în acel sat, îi dezarmară cu ușurință pe paznicii lui Said beyk și uciseră pe opt dintre ei, apoi intrară în conacul lui, lăsându-și săbiile să acționeze. Stăpînul din Sahlain a fost lovit cu sălbăticie în cap și a murit trei zile mai târziu. Fiul lui mai mare, Kahtan, a fost bătut și lăsat aproape mort, dar și-a revenit, după cum vom vedea. Satul însuși a fost jefuit, bărbații întâlniți au fost uciși, iar femeile rușinate. Au fost numărați douăzeci și șase de morți, dintre care beykul, un om de bine, iubit atît de creștini, cît și de druzi, Domnul să-i aibă sufletul în pază și blestemați pe veci să fie făcătorii de vrajbă".

Se spune că pe drumul de întoarcere, Rukoz i-ar fi împărtășit din nou ofițerului scrupulele sale:

— Ceea ce am făcut noi acum va aprinde Muntele pentru o sută de ani.

Și se spune că celălalt ar fi răspuns:

— Voi nu sînteți aici decît două rase de scorpioni, și dacă v-ați înțepa unii pe alții pînă la ultimul, lumea s-ar simți mult mai bine.

Apoi se pare c-ar fi adăugat:

— Dacă n-ar fi existat blestematul ăsta de Munte în drumul nostru, înălțimea Sa pașa ar fi astăzi sultan la Istanbul.

— Ziua asta va veni, dacă vrea Dumnezeu.

După toate aparențele, Dumnezeu nu dorea acest lucru, sau nu-l mai dorea. Ofițerul era conștient de asta, iar tonul lui lipsit de iluzii îl îngrijoră pe Rukoz în cel mai înalt grad. Tatăl Asmei era gata să slujească armata de ocupație, cu condiția ca ea să fie victorioasă. Dacă, mîine, egiptenii ar evacua Muntele, Adel efendi s-ar pomeni guvernator în Gaza sau la Assuan, dar cu el, cu Rukoz, ce s-ar întîmpla? Era conștient în ziua aceea că mersese prea departe, mai ales cu expediția la Sahlain, care nu avea să-i fie niciodată iertată.

Pentru moment, trebuia totuși să-și păstreze bunele raporturi cu protectorii.

— Seara asta, Adel efendi, pentru a sărbători victoria și a-i răsplăti pe toți oamenii voștri care s-au bătut cu atîta vitejie, am să dau o serbare la castel...

— Pentru ca soldații mei să se îmbete și să fie măcelăriți?

— Ferească Dumnezeu! Cine ar cuteza să la caute pricină ?

— Dacă ai să torni fie și unuia singur dintre oamenii mei o picătură de arak, am să pun să te spînzure pentru trădare.

— Efendi, eu credeam că sîntem prieteni!

— Nu mai am timp să am prieteni. De altfel, nimeni nu ne-a fost vreodată prieten pe Muntele ăsta. Nici oamenii,

nici animalele, nici arborii, nici stîncile. Totul ne este potrivit, totul ne pîndește. Iar acum, ascultă-mă cu atenție, Rukoz! Sînt ofițer și nu cunosc decît două cuvinte, ascultare sau moarte. Pe care-l alegi?

— Poruncește, am să ascult.

— Seara asta, oamenii se vor odihni. În corturi, în afara satului. Iar mîine, vom dezarma toată populația, casă după casă.

— Oamenii ăștia nu vă vor răul.

— Sînt niște scorpioni, îți spun, și n-am să fiu liniștit decît cînd nu vor mai avea nici ac, nici venin. Din fiecare casă vei confisca o armă.

— Și cele care n-au?

— Înălțimea sa pașa a spus că pe Muntele ăsta fiecare casă posedă o armă de foc, crezi cumva că a mințit?

— Nu, cu siguranță că a spus adevărul.

A doua zi, încă din zori, oamenii lui Rukoz, supravegheați îndeaproape de soldații lui Adel efendi, au pornit la percheziția caselor din sat. Cea dintîi a fost casa lui Rufayel, bărbierul, situată în vecinătatea Blatei.

Cînd îi bătură la ușă și îi cerură să predea armele, acesta se arătă amuzat:

— N-am alte arme în afară de brice, o să vă aduc unul.

Oamenii lui Rukoz voiau să intre în casă pentru a scotoci, dar stăpînul lor, care era pe aproape împreună cu ofițerul egiptean, îl chemă pe Rufayel că să-i vorbească. Jur-împrejur, oamenii ieșiseră la ferestre sau pe acoperișuri, numai ochi și urechi la pîndă. Rukoz zise cu voce tare:

— Rufayel, știi că ai o pușcă, du-te de-o caută, altfel te vei căi.

Bărbierul răspunse:

— Îți jur pe pământul care acoperă sicriul mamei mele că nu există arme în casa asta. Oamenii tăi n-au decît să caute.

— Dacă încep să scotocească, n-au să lase piatră pe piatră, nici în casă, nici în prăvălie. Au să caute pînă și sub plantele din grădină și sub penele cocoșului. Și de asemenea sub fusta nevestei tale. M-ai înțeles, sau preferi s-o vezi cu ochii tăi?

Omului i se făcuse acum frică.

— Crezi că aș lăsa să se întîmple toate astea pentru a păstra o pușcă, atunci cînd eu nu știu nici măcar să mă servesc de ea? N-am arme, am jurat pe mormîntul mamei mele, pe ce ar mai trebui să jur ca să mă crezi ?

— Stăpînul nostru, pașa din Egipt, a spus: în fiecare casă de pe Munte se află o armă. Crezi cumva că a mințit ?

— Doamne ferește! Dacă așa a spus, înseamnă că e adevărat.

— Atunci ascultă-mă! O să ne continuăm drumul prin sat și ne vom reîntoarce la tine peste un sfert de ceas, asta îți va da un răgaz ca să te mai gîndești.

Omul nu pricepea. Atunci Rukoz îi spuse tare, pentru ca toți vecinii să profite de sfat:

— Dacă n-ai armă, cumpără una și predă-o, te vom lăsa în pace.

Jur-împrejur, oamenii ricanau, bărbații cu voce scăzută, femeile cu o voce mai îndrăzneată, dar Rukoz se mulțumi să zîmbească. La el, după cum se spune în sat, „nervul decenței se rupsesese”. Unul dintre zbirii lui se apropie de bărbier și-i propuse să-i vîndă arma sa. Pentru două sute de piaștri.

— Atunci dă-mi-o fără muniție, spuse Rufayel. Ai să mă ferești de ispita de a trage asupra cuiva!

Bărbierul intră în casă. Și se întoarce apoi cu suma cerută pe care o vărsă toată la grămadă. Cel ce vînduse arma îi dădu pușca, răgazul necesar pentru a număra mone-dele. Apoi dădu din cap, își luă arma înapoi și proclamă :

— Bun, am confiscat o armă din această casă.

Dezarmarea satului se dovedi atît de lucrativă, încît în zilele următoare se trecu la o strîngere asemănătoare de arme în satele învecinate și, de asemenea, la Dayrun, pe lîngă negustorii cei mai înstăriți.

Unii bărbați nu voiseră totuși să-și predea nici armele, nici banii. Fură numiți frariyye, „nesupușii”, iar ziua în care, aflînd că perchezițiile începuseră înspre Biata, ei se făcuseră pierduți cu puști, săbii și hrană în desișul dealurilor împădurite, nelăsînd acasă decît femeile, băieții sub nouă ani și neputincioșii, fu numită yom-el-frariyye.

Cîți au fost ei la număr? Din Kfaryabda, peste șaizeci și tot atîția din cătunele vecine. Dădură curînd peste cei care fugiseră deja din Sahlain, unii de foarte multă vreme ; în zilele următoare, mai sosiră și alții din Dayrun și din împrejurimi. Căzură de acord să se ajute unii pe alții, dar fiecare avea să-și urmeze conducătorii.

În aceeași perioadă, un fenomen asemănător se produsese în diverse colțuri ale Muntelui. Nu toți răzvrățiții plecaseră în aceleași împrejurări, dar motivele lor erau comparabile: prezența trupelor egiptene atîrna greu, din pricina impozitelor, a recrutării silite, a dezarmării populației.

Răzvrățiții fură pe dată abordați - e lucru deja stabilit - de agenți englezi și otomani care le impartiră arme, muniție, bani și, de asemenea, încurajări pentru a face necazuri trupelor pașei și ale emirului, aliatul său. Ei le dădură asigurări că Marile Puteri nu-i vor lăsa multă vreme singuri în fața egiptenilor.

Din cînd în cînd, se răspîndeau zvonuri privind iminenta sosire a unei flote engleze. Iar răzvrătiții de pe Munte, plini de speranță, scrutau întinderea mării, punîndu-și mîinile streășină deasupra ochilor spre a se feri de soare.

III

Tanios nu mai primise de luni de zile nici o veste în legătură cu satul, temnicerii sau nesupușii lui. Însă mișcările Levantului n-aveau să întârzie să alimenteze toate conversațiile la Londra, Paris sau Viena, la fel ca la Cairo sau Istanbul. Și de asemenea la Famagusta, la han, pe străduțele comerciale, la cafeneaua grecului. Lupta decisivă părea angajată; și, așa cum o prevăzuse lordul Ponsonby, ea se desfășura pe Munte, cât și pe Litoralul pe care acesta îl domină, între Biblos și Tir.

Puterile europene hotărâseră în cele din urmă să-și trimită canonierele și trupele pentru a pune capăt ambițiilor viceregelui Egiptului, ai cărui soldați erau în mod constant hărțuiți de sute de bande de nesupuși.

Tînărul știa în ce direcție înclina inima lui. În unele zile, îi venea chef să traverseze brațul de mare și să-și procure o armă pentru a lupta cot la cot cu răzvrățiții. Împotriva egiptenilor? În mintea lui, mai cu seamă împotriva emirului. Împotriva aceluia ai cărui agenți îl înșelaseră pe Gerios pentru a-l duce la supliciu. Pe Fahim și pe Sallum i-ar fi plăcut să-i aibă în cătarea puștii. Visa la acest lucru. Și strîngea pumnii. Se alcătuia atunci din nou în mintea lui imaginea lui Gerios atârnat în ștreang. Visul se transforma în coșmar cu ochii deschiși, furia devenea dezgust. Și, din clipă în clipă, își pierdea dorința de luptă. Nu se mai gîndea decît la plecare. În cealaltă

direcție. Spre Occident. Spre Genova, Marsilia, Bristol. Și mai departe, spre America.

Tanios, între două lumi? Intre două răz bunări, mai curînd. Una prin sînge, cealaltă prin dispreț. Scindat în două, rămînea pe loc, la Famagusta, lîngă Thamar. Cu visele lor amestecate, ca și trupurile. Thamar, tovarășa lui de rătăcirii, sora lui cea străină.

Totodată, pîndea neconținut întoarcerea reverendului Stolton. Dar nu primi un mesaj de la el decît la începutul verii, prin mijlocirea domnului Hovsepian, confirmîndu-i că va trece negeșit prin Cipru pentru a-l vedea. Și pastorul sosi pe insulă trei luni mai tîrziu. La Limassol. Unde Tanios, înștiințat de dragoman, se duse să-l întîlnească. Era în ziua de 15 octombrie a anului 1840; trei săptămîni mai tîrziu, Tanios-și devenise o ființă legendară. Actor al unei scurte epopei, erou al unei enigme.

Mai întîi a avut loc regăsirea de la Limassol, într-o mare proprietate de pe malul mării, reședința unui negustor britanic. Văzută din exterior, o oază de pace. Dar în interior, mai plină decît un caravanserai. Marinari, ofițeri purtînd bicorn, arme, cizme, băuturi. Amintindu-și de unele piese englezești pe care le citise, Tanios avea impresia că nimerise din greșeală în culisele unui teatru, în toiul unei repetiții.

Fu condus spre un birou plin de fum, dar liniștit. Pastorul era acolo în compania altor șase personaje așezate în jurul unei mese ovale. Toți erau îmbrăcați după moda europeană, deși unul dintre ei era în mod evident un otoman de rang înalt. Tanios pricepu curînd că era vorba de emisari acreditați de Marile Puteri.

Stolton își părăsi locul, veni în fugă spre Tanios, îl îmbrățișa părintește. Diplomații se mulțumiră să-i adreseze

nou-venitului un ușor semn din cap înainte de a-și relua conversația cu voce scăzută, trăgînd mai vîrtos din pipe. Cu excepția unuia singur, care se ridică arborînd un zîmbet larg și-i întinse mîna.

Tanios avu nevoie de cîteva clipe pentru a-l recunoaște. Omul își lăsase o barbă neagră bogată, cam neîngrijită de altfel, care nu se potrivea cu îmbrăcămintea sa elegantă. Richard Wood. Cel pe care oamenii satului îl botezaseră ferm „consul” al Angliei pe vremea cînd nu era consul încă, dar care, de atunci, devenise mai mult decît atît, se transformase în artizanul politicii engleze, agentul ei virtuos, un „Byron” al Muntelui, șeful invizibil al răzvrătiților, furnizorul lor de aur, arme și promisiuni.

Tanios nu-l mai întîlnise din ziua în care venise la castelul din Kfaryabda încărcat de daruri, cînd îi oferise penarul din argint, iar lui Raad îi dăruise pușca.

— Ne-am cunoscut deja acum patru, cinci ani...

— Desigur, spuse politicoș Tanios.

Dar privirea lui era învăluită în imagini dureroase.

— Vizita mea în satul tînărului nostru prieten va rămîne amintirea cea mai uimitoare a primei mele șederi în regiunea Muntelui.

Explicația asta era destinată de Wood colegilor săi, și încă în limba franceză, lucru fără îndoială obișnuit între diplomați, dar paradoxal în acea împrejurare, din moment ce dintre toate Marile Puteri europene, numai Franța nu era reprezentată.

Ce făcea pastorul Stolton în mijlocul acelor oameni ? se întreba Tanios. Și pentru ce ținuse el să-l întîlnească în prezența lor? Pupilul său s-ar fi așteptat ca el să-l ia deoparte pentru a-l lămuri. Dar Wood fu acela care-i propuse să facă împreună cîteva pași pe aleile grădinii.

Peisajul se preta conversației. Palmierii se aliniau în două șiruri, ca soldații, pînă la mare; între gazonul verde și azurul mării, ne se vedea ocrul nici unei frontiere.

— Ai aflat desigur că vase britanice se află în rada Beirutului, cu ordinul de a trage cu bombardă în fortificațiile orașului de fiecare dată cînd va fi necesar. Alte vapoare tocmai au debarcat pe coastă, spre Nahr el-Kalb, unități britanice, austriece și otomane. Noi sperăm că viceregele Mehmet-Ali ne va înțelege avertismentele, se pare că nu le-a luat în serios sau că se crede în stare să ne țină piept. Greșește, iar francezii nu-i vor veni în ajutor.

Wood vorbea englezește, dar rostind numele locale cu accentul oamenilor din regiunea Muntelui.

— Am ținut să amintesc în primul rînd operațiunile militare care se desfășoară în acest moment. Dar nu e numai asta. Acțiunea Marilor Puteri are multe alte aspecte, juridice și diplomatice, care a trebuit să fie negociate în detaliu vreme de luni întregi. Iar unul dintre aceste aspecte te privește pe dumneata, Tanius.

Tînărul nu cuteza nici măcar să scoată un sunet de aprobare, de teamă ca nu cumva toate astea să fie un vis din care s-ar fi putut deștepta mai înainte de a-i vedea sfîrșitul.

— La un moment dat, pentru una dintre sarcinile pe care ni le-am fixat, și nu cea mai ușoară, trebuie s-o spun, s-a convenit că ar fi bine ca un fiu al Muntelui să fie cu noi, pentru a juca un anumit rol într-un anumit loc. Iartă-mă dacă trebuie să mă exprim într-un mod atît de enigmatic, îți făgăduiesc să fiu mai explicit cînd ne vom afla pe mare. Voiam mai cu seamă să-ți spun aici că alegerea noastră s-a oprit asupra dumitale. Se întîmplă că ne-ai învățat limba; se întîmplă de asemenea că te cunoaștem, pastorul și cu mine, și te prețuim; hazardul a mai voit să te afli în Cipru, pe drumul pe care trebuia s-o pornim...

Nu-ți voi ascunde faptul că am șovăit un moment. Nu din cauza uciderii patriarhului, de care toată lumea știe că ești nevinovat; ci din cauza sorții care i-a fost dată tatălui dumitale. Ceea ce vei realiza merge în sensul dorinței dumitale legitime de... să spunem reparație. Dar va trebui să uiți de resentimentele personale pe durata acestei misiuni. Ești în stare să-mi făgăduiești acest lucru? Și dacă e cazul, ai fi gata să ni te alături?

Tanios dădu din cap că e de acord, ceea ce i se citea și în priviri. Celălalt luă act de hotărîrea lui întinzîndu-i mîna și își pecetluiră acordul printr-o strîngere bărbătească.

— Trebuie acum să-ți spun că pastorul se codește. Cînd ne vom întoarce în birou, va dori să-ți vorbească între patru ochi pentru a-ți cere să te gîndești bine înainte de a te angaja. Crezi că vei putea să-mi dai asigurarea, după ce te vei gîndi bine, că decizia dumitale va fi tot aceeași ?

Lui Tanios formularea i se păru hazlie, rîse din toată inima și tot așa făcu și diavolul de irlandez.

— Vin cu dumneavoastră, spuse în sfîrșit tînărul, ștergînd orice urmă de rîs și de zîmbet pentru a da o oarecare solemnitate hotărîrii sale.

— Sînt foarte bucuros. Dar deloc surprins, trebuie s-o spun. Am învățat să cunosc zona Muntelui și pe oamenii ei. Vasul Courageous al Maiestății Sale va ridica ancora peste două ceasuri. Dacă ai lăsat oarecare lucruri la Famagusta sau ai vreo factură neplătită, spune-mi, prietenul nostru Hovsepian va trimite pe cineva să se ocupe.

Tanios n-avea nimic de recuperat, nimic de plătit. Toți banii îi avea în permanență la brîu, iar camera era plătită pe o săptămîină înainte. Nu era decît Thamar. Făgăduise să plece cu ea, și iată că pleca pe neașteptate, fără să-și

ia măcar rămas-bun. Însă dragomanul nu-și putea lua sarcina asta în locul lui.

Tînărul se jură că va trece într-o bună zi pe la hanul din Famagusta, că va urca pînă la ultimul cat și că va bate la ușă, mai întîi două bătăi scurte, apoi încă două... Va mai fi ea acolo pentru a-i deschide?

Chiar atunci, poate chiar în ziua reuniunii de la Limassol, sau poate în ajun, au fost distruse de un incendiu marea pădure de pini și vreo treizeci de case așezate la marginea satului meu și în cătunele învecinate. Pentru moment, s-a crezut că și castelul era amenințat, iar Rukoz se pregătea să-l evacueze, cînd brusc începu să bată vîntul dinspre sud-vest, îndreptînd focul spre pămînturile deja pîrjolate.

A rămas pînă în ziua de azi ca martor al dezastrului o coastă de deal unde n-a mai crescut în veci nici o vegetație ; mai rămîn, de asemenea, în cărți și în amintiri, ecourile unei controverse.

Dintotdeauna mi s-a vorbit în sat despre un mare incendiu care s-ar fi produs „odinioară”, „cu mult timp în urmă” - am aflat data și împrejurările căutînd să reconstitui povestea lui Tanios.

De-a lungul lunii septembrie, unii tineri din Kfaryabda, care luaseră calea codrului cînd cu strîngerea armelor, făcuseră incursiuni temerare în sat. Unii veniseră după provizii la familie, iar doi sau trei dintre ei se încumetaseră chiar să umble țanțoși prin Biata și pe dinaintea bisericii.

Cam pretutindeni în regiunea Muntelui, trupele egip-tene erau în defensivă, iar uneori chiar în derută; dar la Kfaryabda și în împrejurimi comandantul Adel efendi izbutise să țină situația sub control. De aceea decise să-și încheie socotelile cu rebelii. Soldații săi se afundară în pădure.

Răzvrătiții traseră cîteva focuri de armă, în locul unde hățișul era mai des, iar trupa dădu fuga în direcția aceea.

Nesupușii nu erau decît vreo cincisprezece la număr, dar se postaseră în diverse locuri, pentru ca, la un semnal convenit, să aprindă mai multe focuri, astfel încît să le bareze toate ieșirile. Focul se răspîndi foarte iute printre tufișurile acelea uscate și urcă spre copaci. Și cum hăituiala se desfășura la lumina zilei, soldații avură nevoie de ceva timp pentru a detecta flăcările. Cînd pricepură în cele din urmă că fuseseră atrași într-o capcană, erau încercuiți de un zid de foc.

Incendiul se propaga spre interiorul pădurii, strîngînd lațul în jurul trupelor, și totodată spre exterior, în direcția satului. La Kfaryabda, oamenii avură vreme să fugă, dar în unele cătune vecine, în unele ferme izolate, flăcările ajunseră din toate părțile în același timp. Potrivit Cronicii călugărului Elias, ar fi fost cam cincizeci de morți în rîndurile populației și cam treizeci printre soldați.

A urmat o dispută. Aveau ei oare dreptul, pentru a prinde în capcană armata de ocupație, să nu țină seama cîtuși de puțin de viața localnicilor, de casele lor, și chiar de prețioasa lor pădure? Cei cîțiva tineri frariyye erau oare niște eroi? Niște partizani îndrăzneți? Sau niște luptători fără minte? Erau fără îndoială toate astea la un loc, partizani criminali, eroi iresponsabili...

Se spune că focul a continuat să vuiască vreme de patru zile, iar că două săptămîni mai tîrziu un nor negru încă delimita locul dramei.

Putea fi observat de departe, fără îndoială că a fost văzut și de pe vasele englezești care patrulau pe lîngă coastă. E chiar mai mult decît probabil, deoarece, din sat, se vedeau foarte distinct vasele Maiestății Sale, și fuseseră auzite trăgînd cu tunul cu cîteva zile în urmă în fortificațiile

Beirutului pe care le apărau, în numele viceregelui Egiptului, Soliman-paşa-francezul, alias Octave de Sèves.

Oare Tanios a putut vedea fumul acela? Nu cred, căci Courageous se îndreptase desigur direct spre Saidam, mult mai la sud față de Kfaryabda.

Nu se aflau la bord, dintre persoanele care se întâlneau la Limassol, decât reprezentantul englez (Wood) și cel otoman, cu suitele lor; ceilalți diplomați plecaseră către alte destinații. Cît despre pastorul Stolton, după ce avusese o lungă discuție cu pupilul său, preferase să se îmbarce pe un alt vas britanic, în direcția Beirut, spre a ajunge la Sahlain pe o cale mai directă ; se grăbea să se întoarcă la școală și să-și reia orele după un an de întrerupere.

Wood așteptă să ajungă în largul mării pentru a-l informa pe Tanios în legătură cu misiunea care îi era încredințată.

— Trebuie să ne ducem la palatul din Beiteddin, pentru a-l întâlni pe emir.

Tînărul simți fără voia lui că i se taie picioarele. Dar se abținu s-o arate și rămase tăcut și atent.

— Marile Puteri au decis că emirul va trebui să plece de la cîrma țării. Numai dacă nu cumva acceptă să o rupă cu egiptenii și să se alătore coalității. E însă puțin probabil, ne-am interesat discret. Va trebui așadar să-i aducem la cunoștință destituirea și decizia noastră de a-l exila.

— Spre ce destinație?

— În privința asta, el va avea un cuvînt de spus. Dumneata îi vei lăsa alegerea. Intre anumite limite, bineînțeles...

Tanios nu era prea sigur că pricepuse. Wood spusese cu adevărat „dumneata”?

— S-a convenit între reprezentanții Puterilor că emirul va trebui înștiințat prin glasul unuia dintre cei din

administrația sa. De preferință un creștin ca și el, pentru a fi mai presus de orice bănuială. Mai rămânea de ales persoana... Poftim, iată textul pe care va trebui să-l traduci. Apoi să-l citești în prezența lui.

Tanios se duse să facă singur câțiva pași pe punte, cu fața în bătaia vântului. Ce renghi îi mai juca oare soarta? Iată-l pe el care fugise din țară pentru a scăpa de temutul emir, pe el al cărui tată fusese executat la porunca tiranului, iată-l îndreptându-se spre palatul din Beiteddin pentru a-l întâlni și a-i aduce la cunoștință plecarea în exil! El, Tanios, la cei nouăsprezece ani ai săi, avea să stea în fața emirului, emirul cu barbă lungă și albă și cu sprâncene stufoase, emirul care îi făcea să tremure de spaimă de jumătate de veac pe toți oamenii Muntelui, țărani și șeici deopotrivă, și avea să-i spună: „Am misiunea de a vă alunga din acest palat!”

„Aici, pe vasul ăsta englez, tremur deja. Ce-am să fac atunci când am să fiu în fața lui?”

Când vasul acostă la Saida, orașul era în plin haos. Părăsit de egipteni, nu fusese încă ocupat de adversarii acestora. Bazarurile erau închise de teama jafurilor, oamenii ieșeau puțin. Sosirea vasului Courageous a fost considerată un eveniment major. Cetățenii străini cu consulii lor, demnitarii cu turban, ceea ce mai rămânea din autorități și o bună parte dintre locuitori se aflau acolo pentru a primi delegația. Iar când diplomatul otoman le explică faptul că nu venise pentru a lua orașul în stăpânire și că nu va face altceva decât să-l străbată înainte de a-și continua drumul spre Beiteddin, interlocutorii săi păzură dezamăgiți.

Prezența unui tânăr cu părul alb, în mod evident un fiu al țării, nu trecu neobservată, cu atât mai mult cu cât mergea în mijlocul reprezentanților Marilor Puteri cu capul

sus, ca un egal. Se presupuse că era șeful răzvrătiților, iar vârsta sa tânără spori și mai mult admirația care-l înconjura.

Debarcaseră la Saida în cursul după-amiezei și petrecură noaptea la reședința agentului consular englez, pe o colină ce domina orașul și citadela sa marină. La cererea lui Wood, îi fură procurate lui Tanios haine noi, dintre cele pe care le purtau de obicei notabilii țării, serual, cămașă din mătase albă, o vestă roșie brodată, o bonetă de culoarea lutului și o eșarfă neagră care se înfășură în jurul ei.

A doua zi plecară pe drumul de coastă pînă la rîul Damur, unde se opriră și schimbă caili; după care porniră pe drumurile de munte spre Beiteddin.

IV

Palatul emirului lăsa impresia de dezastru. Arcadele nu mai aveau decît o măreție rece, catîrii pășteau crengile arborilor din grădină. Vizitatorii erau rari, iar culoarele tăcute. Delegația fu întîmpinată de demnitarii din diwan-ul emirului. Prevenitori, așa cum știau să fie cu reprezentanții Puterilor, dar demni și întristați.

Tanios avu impresia că pe el nu-l văzuseră. Nimeni nu i se adresase, nimeni nu-l rugase să binevoiască a-l urma. După cum, cînd mersese în spatele lui Richard Wood, nimeni nu-i ceruse să rămîină în urmă. Cei doi însoțitori ai săi schimbau între ei uneori cîte o privire, cîteva cuvinte; cu el, nimic. Și ei păreau să-l ignore. Poate că ar fi fost bine să se îmbrace altfel, europenește. Se simțea acum deghizat în veșmintele acelea muntenești pe care le purtase întotdeauna, și pe care atîția oameni întîlniți pe drum le purtau. Dar nu era tocmai acesta rolul său în delegația Marilor Puteri, să îmbrace portul țării și să-i vorbească limba ?

Trimisul otoman mergea în frunte și se bucura de o considerație plină de teamă; sultanii se făcuseră stăpîni peste Munte cu mai mult de trei secole în urmă, iar dacă viceregele Egiptului îi îndepărtase pentru o vreme, păreau acum pe cale să-și recapete autoritatea; dacă se uita cineva la salamalecurile cu care era întîmpinat acel om, nu se mai putea îndoii de acest lucru.

Dar nici celălalt emisar nu era mai puțin înconjurat. Anglia era în ochii tuturor prima dintre Marile Puteri, iar Wood avea în plus propriul său prestigiu.

Un înalt demnitar al palatului, care mergea încă de la intrare alături de otoman, îl pofti pe acesta să intre în biroul său pentru a lua cafeaua, așteptînd ca emirul să fie gata să-i primească. Un alt demnitar îl pofti pe Wood în același mod într-un alt birou. Aproape în același timp cei doi se făcuseră nevăzuți. Tanios rămase nemișcat. Neliniștit, posomorit, perplex. Atunci apăru un al treilea funcționar, de rang mai puțin înalt, dar asta n-are nici o importanță, venit să-l roage să binevoiască a-l însoți. Măgulit că se interesau pentru prima oară și de el, se grăbi să-l urmeze pe acel om de-a lungul unui coridor și se pomeni așezat într-un mic birou, singur, ținînd în mînă o ceașcă fierbinte.

Presupunînd că aceasta era procedura obișnuită în vizitele oficiale, începu să-și soarbă cafeaua, aspirînd zgomotos așa cum fac sătenii, cînd se deschise ușa încăperii și văzu intrînd tocmai persoana pe care se temea mai presus de orice s-o întîlnească: Sallum.

Tanios se pomeni sărînd în picioare, vărsîndu-și pe jumătate cafeaua. Îi venea pur și simplu să se năpustească pe coridoare urlînd: „DI Wood! DI Wood!” scuturîndu-se ca de un coșmar. Dar, din spaimă sau dintr-un sentiment de demnitate, nu se clinti.

Celălalt avea un surîs ca un rînjet de pisică.

— Te-ai hotărît în cele din urmă să-ți părăsești insula pentru a revedea frumoasa noastră țară.

Tanios se sprijinea cînd pe un picior, cînd pe celălalt. Era oare cu puțință să fi căzut la rîndu-i într-o capcană?

— Bietul taică-tău! Era chiar aici în picioare, în locul unde stai tu. Și dădusem poruncă să i se aducă niște cafea, la fel ca aceea pe care o bei tu.

Pe Tanios nu-l mai țineau picioarele. Toate astea nu puteau fi reale. Doar nu montaseră înscenarea asta - delegații Marilor Puteri, vasul englez, comitetul de primire la Saïda - numai pentru a-l face să cadă în cursă! Era ridicol, o știa și și-o repeta. Dar îi era frică, maxilarul îi tremura, iar judecata i-o lua razna.

— Așază-te, spuse Sallum.

Se așază. Greoi. Și doar atunci se uită spre ușă. O păzea un soldat, nu l-ar fi lăsat să se îndepărteze.

Abia se așezase Tanios că, fără nici o explicație, Sallum ieși pe unica ușă a încăperii, iar un al doilea soldat își făcu apariția, parcă ar fi fost fratele gemăn al celui care era deja acolo, aceeași mustață, aceeași statură, același pumnal strecurat la brâu, cu lama goală la vedere.

Privirea lui Tanios zăbovi o clipă asupra lui. Apoi își băgă mâna în interiorul vestei pentru a lua textul pe care-l tradusese cu grijă pe vas și pe care trebuia foarte curînd să-l „recite”. Căută bine. Se scotoci încă o dată. Se ridică. Își pipăi pieptul, partea laterală a bustului, spatele, picioarele pînă la călcîie. Nici urmă de document.

Atunci își pierdu cumpătul. Ca și cum hîrtia aceea conferea un caracter real misiunii sale, iar dispariția ei o făcea iluzorie. Începu atunci să blesteme, să se răsucească, să-și desfacă nasturii. Soldații se uitau la el, cu palmele așezate pe brîul larg.

Apoi se deschise ușa, Sallum se întoarse, ținînd în mînă o hîrtie gălbuie la culoare făcută sul și legată.

— Am găsit-o pe jos pe coridor, ai lăsat-o să cadă.

Tanios întinse brusc mîna. Gest copilăresc rămas în aer și care avu parte doar de o privire disprețuitoare. Cum de putuse lăsa să-i cadă hîrtia aceea ? Sau poate că Sallum avea în slujba sa agenți cu degete îndemînatice ?

— Mă întorc de la înălțimea Sa. I-am spus cine ești și în ce împrejurări ne-am cunoscut. A răspuns așa: uciderea patriarhului a fost pedepsită după cum se cădea să fie, nu mai avem nici o dușmănie față de familia vinovatului. Spune-i acestui tânăr că va putea părăsi palatul slobod, după cum a intrat.

Pe drept sau pe nedrept, Tanios avu impresia că Sallum se gândise să-l rețină, dar că stăpînul său îl împiedicase s-o facă.

— Înălțimea Sa a văzut textul ăsta în mîna mea. Tu ești cel care l-a tradus, presupun, și tu trebuie să-l citești în prezența sa.

Tanios încuviință, mulțumit că-l considerau din nou membru al unei delegații, și nu fiul unui condamnat.

— Poate că ar trebui să ne ducem la întîlnirea aceea, spuse el, potrivit-și boneta pe cap și făcînd un pas spre ușă.

Dar soldații nu se dădură la o parte pentru a-l lăsa să treacă, iar Sallum continuă să țină hîrtia în mînă.

— E acolo o frază care a deranjat-o pe înălțimea Sa. I-am făgăduit c-o vom modifica.

— Pentru asta trebuie să vorbiți cu dl Wood.

Celălalt nu-i ascultă obiecția. Se duse la masa de scris, se așeză pe o pernă și desfăcu documentul.

— Acolo unde spui „Va trebui să plece în exil”, formula e cam seacă, nu crezi?

— Textul nu-mi aparține, stăruie tânărul, eu n-am făcut decît să-l traduc.

— Înălțimea Sa nu va lua în considerație decît cuvintele pe care le va auzi din gura ta. Dacă ai să modifici ușor textul, îți va fi recunoscător. În caz contrar, nu mai răspund de nimic.

Cei doi soldați își dreseră glasurile tot atunci.

— Vino lângă mine, Tanios, ai să stai mai comod ca să scrii.

Băiatul îi dădu ascultare și lăsă chiar să i se pună până în mână.

— După „Va trebui să plece în exil”, adaugi: „spre o țară pe care o va alege el însuși”.

Tanios se văzu nevoit să se execute.

În timp ce scria ultimul cuvânt, Sallum îl bătu ușor pe umăr.

— Ai să vezi, englezul nici n-are să bage de seamă.

Apoi îi puse pe soldați să-l conducă în anticamera emirului. Unde Wood se arătă iritat.

— Unde ai fost, Tanios? Ne-ai făcut să te așteptăm.

Coborî vocea pentru a spune:

— Mă întrebam dacă nu cumva te-au azvîrlit în temniță!

— Am întâlnit pe cineva cunoscut.

— Pari cam agitat. Ai avut măcar timp să-ți recitești textul?

Tanios își strecurase sulul de hîrtie la brîu așa cum fac soldații cu pumnalul. Cu partea de sus rotunjită ca un mîner, pe care o ținea cu mîna stîngă. Iar cu cea de jos, strivită în pumn.

— O să ai nevoie de curaj ca să-l citești în prezența diavolului acela de bătrîn. Adu-ți mereu aminte că e învins și că tu i te adresezi în numele învingătorilor. Dacă trebuie să ai vreun sentiment față de el, atunci să fie compasiune. Nici ură, nici teamă. Doar compasiune.

Îmbărbătat de aceste cuvinte, Tanios intră cu un pas mai ferm în majlis, o sală mare cu numeroase bolți și cu pereții zugrăviți în culori vii, cu benzi late orizontale în albastru, alb și ocru. Emirul era așezat turcește pe o mică estradă, fumînd dintr-o pipă lungă al cărei căuș se sprijinea

pe o tavă din argint pe podea. Wood, apoi Tanios și în cele din urmă emisarul otoman îl salutară de departe, atingându-și fruntea cu mîna înainte de a o duce la inimă și înclinîndu-se ușor.

Stăpînul Muntelui schiță același gest. Avea șaptezeci și patru de ani și număra cincizeci și unu de ani de domnie. Cu toate acestea, nimic din trăsăturile sau din cuvintele sale nu trădau oboseala. Le făcu semn diplomaților să se așeze pe două taburete care fuseseră plasate în fața lui în acest scop. Apoi, cu un gest neglijent, îi arătă lui Tanios covorul de la picioarele lui, între el și solul britanic. Iar tînărul nu avu de ales și fu nevoit să îngenuncheze acolo; în privirea potentatului, încă vie sub sprîncenele zbîrlite, simți o rece ostilitate la adresa lui; poate că era supărat că-l salutase de departe, stînd în picioare, la fel ca demnitarilor străini, în loc să-i sărute mîna așa cum făceau oamenii locului.

Tanios se întoarse spre Wood, dar acesta îl liniști făcîndu-i semn cu bărbia.

După un întreg pomelnic de formule de politețe, britanicul intră în miezul problemei. Mai întîi în arabă, în graiul țării. Însă emirul înclină capul, își încorda auzul, strînse din pleoape. Wood pricepu că vorbirea sa nu era prea inteligibilă; pe loc, fără altă tranziție decît o tuse ușoară, trecu pe engleză. Tanios înțelese că trebuia să traducă.

— Reprezentanții Marilor Puteri au deliberat îndelung în legătură cu zona Muntelui și viitorul ei. Toți apreciază ordinea și prosperitatea pe care înțeleaptă guvernare a Alteței Voastre le-a asigurat acestei regiuni vreme de ani îndelungați. Și-au exprimat totuși dezamăgirea față de sprijinul adus de seraiul vostru încercării viceregelui

Egiptului. Dar, chiar și în ceasul al doisprezecelea, dacă ați lua limpede poziție în favoarea Sublimei Porți și dacă ați aproba deciziile Marilor Puteri, noi am fi gata să vă reînnoim încrederea noastră și să vă întărim autoritatea.

Tanios se aștepta să-l vadă pe emir liniștit de porțița de ieșire care încă i se mai deschidea. Dar când traduse ultima frază, îi văzu privirea încărcându-se de o mîhnire mai adîncă decît cea care putuse fi percepută la venire, cînd stăpînul Muntelui își credea soarta deja pecetluită, nemaivînd altă alegere decît locul exilului.

Se uită fix la Tanios, care se văzu nevoit să-și plece privirea.

— Cîți ani ai, băiete?

— Nouăsprezece.

— Trei dintre nepoții mei au aproape vîrsta ta, și sînt toți trei reținuți în tabăra pașei, ca mulți alți membri ai familiei mele.

Vorbise cu glas scăzut, ca și cum era vorba de o confidență. Dar, cu un semn, îi indică lui Tanios că trebuia să traducă acele cuvinte. Ceea ce el și făcu. Wood ascultă dînd de mai multe ori din cap, în vreme ce emisarul otoman rămînea impasibil.

Emirul reluă cu voce mai ridicată:

— Muntele a cunoscut ordinea și prosperitatea cînd pacea domnea în jurul lui. Dar cînd cei mari se bat împotriva celor mari, decizia nu mai este a noastră. Atunci încercăm să potolim ambiția unuia, să atenuăm acțiunile dăunătoare ale celuilalt. De șapte ani de zile, forțele pașei sînt răspîndite prin toată țara, în jurul acestui serai, iar uneori chiar în interiorul acestor ziduri. În anumite momente, autoritatea mea nu mergea mai departe de covorul ăsta pe care îmi țin picioarele.

M-am străduit mereu să ocrotesc această casă pentru ca în ziua în care războiul celor mari se va fi isprăvit, oameni onorabili ca dumneata să poată găsi pe acest Munte pe cineva căruia să-i vorbească... Nu pare a fi de ajuns pentru dumneata.

O lacrimă se formase în ochii aceia teribili, Tanios o văzuse și propria sa privire se împăienjenise. Nu-l autorizase oare Wood să aibă compasiune? Dar nu socoti că ar trebui să facă uz de ea.

Emirul trase pentru întâia oară din lunga sa pipă, suflând apoi fumul spre plafonul îndepărtat.

— Îmi pot proclama neutralitatea în acest conflict care se termină, chemându-mi supușii să lase să acționeze Marile Puteri. Și mă pot ruga pentru ca Cel-de-Sus să-i dăruiască viață lungă stăpînului nostru, sultanul.

Wood păru interesat de compromisul enunțat astfel. Îl consultă pe otoman, care făcu limpede „nu” din cap spunînd în arabă pe un ton aspru:

— Să te rogi ca să-i dea Dumnezeu viață lungă stăpînului nostru, pînă și pașa din Egipt e gata s-o facă! Nu mai e vreme de tărăgănări! Emirul a luat poziție împotriva noastră vreme de șapte ani, lucrul cel mai mic pe care l-ar putea acum face ar fi să ia limpede poziție în favoarea noastră vreme de șapte zile. Înseamnă oare că-i cerem prea mult dacă își cheamă oamenii din tabăra egipteană și-i pune sub steagul nostru?

— Nepoții mei ar fi acum aici, cu noi, dacă ar dispune încă de libertatea de a circula.

Emirul dădu din mîină a neputință, iar Wood consideră că această problemă era de acum închisă.

— Deoarece Alteța Voastră nu ne poate da satisfacție asupra acestui punct, mă tem că vom fi obligați să-i aducem

la cunoștință hotărîrea Marilor Puteri. Tînărul nostru prieten a tradus-o și are sarcina să-i dea citire.

Tanios socotește necesar să se ridice în picioare și să adopte postura și tonul celui care declamă.

— „Reprezentanții Puterilor... reuniți la Londra, apoi la Istanbul...după ce au examinat...va trebui să plece în exil...”

Ajuns la fraza cu litigiul, șovăie o clipă, o foarte scurtă clipă. Dar sfîrșește prin a introduce rectificarea impusă de Sallum.

Auzind formularea „spre o țară pe care o va alege el însuși”, emisarul otoman tresărește, se uită la Tanios, apoi la Wood, cu aerul de a spune că fusese tras pe sfoară. Iar cînd lectura fu încheiată, întrebă pe un ton de somație:

— Spre ce destinație va pleca emirul?

— Am nevoie să reflectez și să mă consult cu cei apropiați.

— Guvernul meu pretinde ca acest lucru să fie precizat pe loc, fără nici un rîgaz.

Simțind că tensiunea crește, emirul se grăbi să spună:

— Optez pentru Paris.

— Paris, nici nu se pune problema! Și sînt sigur că dl Wood nu mă va contrazice.

— Nu, într-adevăr. S-a convenit că locul exilului nu va fi nici Franța, nici Egiptul.

— Atunci să fie Roma, spuse emirul cu o intonație care se dorea a fi cea a compromisului final.

— Mă tem că nu va fi cu puțință, se scuză Wood. Înțelegeți că Marile Puteri pe care le reprezentăm preferă să fie pe teritoriul lor.

— Dacă asta e decizia lor, mă înclin.

Reflectă cîteva minute.

— Voi merge atunci la Viena!

— Nici Viena nu se poate, spuse otomanul ridicîndu-se ca pentru a se retrage. Noi sîntem învingătorii și nouă ne

revine decizia. Veți veni la Istanbul și veți fi tratat aici conform rangului.

Făcu doi pași spre ieșire.

Istanbul era exact locul de care emirul voia să scape, cu orice preț. Toată manevra lui Sallum viza să evite ca el să nimerească în mâinile dușmanilor săi cei mai feroce. Mai târziu, când lucrurile se vor fi potolit, se va duce să sărute caftanul sultanului pentru a obține iertarea. Dar, dacă se ducea imediat, vor începe prin a-l despuia de toate bunurile, apoi îl vor sugruma.

În privirea lui, Tanios văzu spaima de moarte. Se produse atunci în mintea tânărului o confuzie, sau poate că ar trebui spus o alunecare ciudată.

Așadar înaintea lui se afla bătrînul acela a cărui barbă lungă și albă, ale cărui sprîncene, buze și mai cu seamă ai cărui ochi îi umpleau cîmpul vederii, bătrînul acela de temut, dar în clipa aceea înfricoșat, lipsit de apărare. Și în același timp, tânărul se gîndea la Gerios, la expresia chipului său în fața certitudinii morții. Dintr-o dată Tanios nu mai știa dacă bătrînul acela era omul care-l trimisese pe tatăl lui la spînzurătoare sau un tovarăș de chinuri; omul care pusese funia în mîna călăului, sau un alt gît întins spre ștreang.

În clipa aceea de șovăială, emirul se aplecă spre el și șopti cu voce gîtuită:

— Spune un cuvînt, fiule!

„Și fiul Kfaryabdei, povestește Cronică, ascultînd vorba bătrînului umilit, își lăsă la o parte gîndul răzbunării de parcă și l-ar fi satisfăcut de mii de ori, și spuse cu glas tare: «Alteța Sa ar putea merge în Malta!»"

De ce oare se gîndise la Malta? Fără îndoială pentru că pastorul Stolton, care făcuse o îndelungată ședere în insulă, îi vorbise ades despre ea.

Wood aderă imediat la această sugestie, cu atât mai multă bunăvoință, cu cât Malta era de la începutul secolului posesiune britanică. Iar otomanul, luat pe nepregătite, sfârși prin a încuviința și el, cu un gest de iritare; ideea nu-l încânta, însă Anglia era sufletul coaliției Puterilor, iar omul nu voia să-și asume riscul unui conflict care i-ar fi fost reproșat în sferle înalte.

„Emirul nu-și manifestă ușurarea de teamă că trimisul sultanului și-ar putea schimba părerea: dar în privirea lui către fiul Kfaryabdei era uimire și recunoștință.”

Ultima trecere
Vinovat de milă
Tu, Tanios, cu chipul tău de copil și cu capul tău
de șase mii de ani
Ai străbătut râuri de sânge și de noroi, și ai ieșit
la lumină nepătat
Ți-ai scăldat trupul într-un trup de femeie, și v-ați
despărțit neîntinați
Astăzi, destinul ți s-a împlinit, viața ta în sfârșit
începe
Coboară de pe stîncă și cufundă-te în mare, pentru
ca pielea ta să capete măcar gustul sării!

Nader,
înțelepciunea catîrjiului

I

„Decît să întoarcă armele în ultimul moment împotriva protectorului său egiptean, emirul a preferat să se exileze. S-a îmbarcat aşadar în săptămîna asta plecînd spre Malta, însoţit de soţia sa, Hosn-Jihane, o fostă sclavă circaziană cumpărată, mi s-a spus, în piaţa din Constantinopol, dar care se transformase într-o doamnă de toţi respectată; suita potentatului căzut mai cuprindea încă vreo sută de alţi membri ai casei sale, copiii, nepoţi, consilieri, gărzi, slugi...

Printr-o stranie confuzie - sau mai curînd printr-o formă de fanfaronadă care nu le repugnă orientalilor -, i se atribuie lui Tanios rolul cel mai important cu putinţă, şi anume acela de a-l fi alungat pe emir din ţară lăsîndu-l totuşi cu generozitate în viaţă, ca şi cum Puterile europene şi Imperiul Otoman, cu armatele, flotele, diplomaţii şi agenţii lor, n-ar fi fost decît nişte modeşti figuranţi într-o încercare de forţă teatrală între copilul-minune al Kfaryabdei şi despotul care-i condamnase tatăl.

Această interpretare fantezistă este atît de răspîndită în toate mediile, fie ele creştine sau druze, încît prestigiul pupilului meu se răsfîrînge asupra mea, mentorul lui. Şi oamenii vin în fiecare zi să mă felicite că m-am priceput să cresc în grădina mea o floare atît de rară. Mă las felicitat fără să încerc să dezmint această interpretare a faptelor, şi atît doamna Stolton, cît şi eu însumi sîntem, trebuie să recunosc, măguliţi..."

Așa scria pastorul în efemeridele sale, în 2 decembrie 1840; a doua zi el a adăugat:

„(...) Și în vreme ce emirul se îmbarca la Saida chiar pe vasul care-i adusese pe dl Wood și pe Tanios, acesta din urmă se întorcea pe uscat la Kfaryabda, salutat în fiecare sat pe care-l străbătea de mulțimi entuziaste, care se înghesuiau să-l vadă pe erou, să-l stropească cu apă de trandafiri și cu boabe de orez ca pe un tânăr mire, să-i atingă mâinile și de asemenea, când puteau veni foarte aproape, părul lui alb, ca și cum era semnul cel mai evident al miracolului care se înfăptuise prin mijlocirea sa.

Băiatul nu se împotriva, mut și neîncrezător, în mod vizibil strivit de excesivele atenții pe care Providența le revărsa asupra lui, zîmbind cu beatitudinea omului adormit care se întreabă în ce moment vor veni să-l trezească la realitatea lumii...

După atîta glorie subită, mai există oare în ființa asta fragilă un locșor pentru viața obișnuită la care părea sortit de origine sa?"

Ajuns în piața satului său, aclamat, aici ca și în alte părți, ca un erou, fu dus pe umeri pînă la castel, unde oamenii îl instalară cu de-a sila pe jilțul ocupat odinioară de șeic și mai recent de uzurpator. Tanios ar fi dorit să rămîină un moment singur cu maică-sa și să afle din gura ei suferințele de care avusese parte. În loc de asta, i se impuse să asculte în același timp mii de doleanțe, mii de plîngerii. Apoi se pomeni ridicat la rangul de judecător suprem pentru a decide soarta trădătorilor. Nu se știa unde se află șeicul. După unii, era prizonier într-o citadelă la Wadi el-Taym, la poalele muntelui Hermon; după alții, murise în detenție. În lipsa lui, cine îi putea ocupa locul cu mai multă demnitate decît eroul zilei?

Deși era într-o stare de mare epuizare, fiul Lamiei nu se arătă insensibil la această cinste. Dacă Providența îi oferea o revanșă asupra trecutului, de ce ar face mofturi? Așezat pe perna șeicului, se pomeni imitându-l, cu gesturile sale lente și suverane, cuvintele abrupte, privirea dreaptă. Ajunsese să-și spună că nu din întâmplare se născuse într-un castel, și să se întrebe dacă va mai putea abandona într-o bună zi locul ăsta pentru a se topi în mulțime... Când tocmai atunci mulțimea se dădu la o parte pentru a arunca la picioarele eroului un om legat în lanțuri, cu chipul tumefiat și plin de răni, legat la ochi. Rukoz. Încercase să fugă la plecarea egiptenilor, dar „nesupușii” pusese ră mâna pe el. Trebuia să plătească pentru toate încercările pe care le îndurase satul, pentru toți morții, inclusiv cei ce pieriseră în incendiu, pentru jaful înfăptuit cu prilejul strîngerii armelor, pentru umilințele aduse șeicului, pentru alte mii de hoții atît de evidente, încît nici măcar nu mai era nevoie să se facă un proces. Tanios nu avea altceva de făcut decît să rostească sentința, ce avea să fie adusă la îndeplinire fără zăbavă.

Rukoz începu să se vaite cu zgomot, iar eroul, excedat, îi strigă:

— Stai liniștit, sau te omor cu mîna mea!

Celălalt tăcu pe dată. Iar Tanios se bucură de o nouă ovație. Cu toate astea, departe de a încerca vreo satisfacție oarecare, simțea o durere, ca o rană în coșul pieptului. Dacă era în asemenea măsură de exasperat, era din pricină că se simțea incapabil să rostească sentința, iar Rukoz, prin văicărelile lui, îl provoca.

Oamenii așteptau. își șușoteau unii altora: „Liniște! O să vorbească Tanios! Să-l ascultăm!”

El încă se întreba ce avea să spună, cînd un nou val de zgomote și de șoapte tulbură asistența. Intrase Asma.

Alergă, îngenunche la picioarele învingătorului, îi luă mîna pentru a i-o săruta implorînd:

— Fie-ți milă de noi, Tanios!

Tînărul suferea acum din pricina fiecărui cuvînt, a fiecărei priviri, a fiecărei respirații pe care o auzea.

Așezat alături de el, buna Butros șopti ca pentru sine:

— Doamne, îndepărtează de la mine acest pahar!

Tanios se întorsese spre el.

— Sufeream mai puțin atunci cînd nu mîncam ca să mor!

— Dumnezeu nu e departe, fiule. Nu-i lăsa pe oamenii aștia să te conducă potrivit sentimentelor lor de ură, nu fă decît lucrurile pentru care n-ai roși înaintea ta însuși și înaintea Ziditorului!

Atunci Tanios își drese glasul și spuse:

— M-am întors de peste mări pentru a-i spune emirului să părăsească Muntele pe care n-a știut să-l ferească de nenorociri. Nu voi pedepsi sluga mai aspru decît stăpînul.

Cîteva clipe avu impresia că vorbele sale avuseseră efect. Adunarea rămăsese tăcută, fiica lui Rukoz îi săruta cu fervoare mîna. Pe care și-o trase înapoi cu oarecare iritare. Grăise precum un rege - cel puțin așa crezuse. Un scurt moment. Mai înainte ca răzmerița să se pornească. Mai întîi cea a tinerilor frariyye, reîntorși din pădurile lor cu armele în mîini, și care nu înțelegeau să se lase înduioșați.

— Dacă-l lăsăm pe Rukoz să plece împreună cu tot aurul, ca să-și refacă averea în Egipt și să se întoarcă să se răzbune peste zece ani, vom fi niște lași și niște smintiți. Mai mulți dintre oamenii lui au murit deja, de ce să fie cruțat cel mai rău dintre toți? A ucis, trebuie să ispășească. Trebuie să se știe că toți cei care au făcut vreun neajuns satului vor plăti.

Un bătrîn fermier strigă din sală:

— Voi, frariyye, ați pricinuit mai multe neajunsuri Kfaryabdei decât omul ăsta. Ați incendiat o treime din sat, ați pricinuit zeci de morți și ați distrus pădurea de pini. De ce nu v-ar judeca și pe voi ?

Zăpăceala sporea. Tanios începu să fie alarmat, dar pricepu pe dată folosul pe care-l putea obține.

— Ascultați-mă! Au fost în ultima vreme crime, greșeli grave, numeroși morți nevinovați. Dacă fiecare ar începe să pedepsească pe cei care i-au pricinuit neajunsuri, pe cei care au provocat moartea unei rude, satul nu și-ar mai reveni niciodată. Dacă mie îmi revine decizia, iată ce ordon: Rukoz va fi deposedat de toate bunurile sale, care vor fi folosite pentru despăgubirea acelor care au suferit de pe urma hoțiilor lui. Apoi, va fi izgonit din regiunea asta.

Acum, cad din picioare de oboseală, mă duc să mă odihnesc. Dacă cineva vrea să ocupe locul lăsat de șeic, s-o facă, eu nu-l voi împiedica.

Atunci, din fundul sălii, un bărbat pe care nimeni nu-l băgase în seamă ridică glasul. Avea capul înfășurat într-o fișie de pînză cu pătrățele albe și negre, dar acum își descoperise capul.

— Sînt Kahtan, fiul lui Said beyk. Am așteptat să isprăviți cu deliberatul ca să intervin. Ați hotărît că, pentru crimele pe care Rukoz le-a comis împotriva voastră, îl veți alunga. E dreptul vostru. Acum e rîndul meu să-l judec. L-a ucis pe tatăl meu, care era un om de treabă, și cer să-mi fie dat ca să răspundă pentru fapta aceasta.

Tanios nu voia să se arate zdruncinat.

— Criminalul acesta a fost deja pedepsit, problema este închisă.

— Nu puteți dispune de victimele noastre așa cum dispuneți de ale voastre. Omul acesta l-a ucis pe tatăl meu și eu trebuie să hotărăsc dacă vreau să fiu milos cu el sau lipsit de milă.

„Judecătorul" se întoarse către preot. Care nu era mai puțin încurcat decât el.

— Nu-i poți spune „nu". Și totodată nu i-l poți da pe mână pe omul ăsta. Încearcă să câștigi timp.

Pe cînd ei deliberau, fiul lui Said beyk își croi drum pentru a se alătura discuției.

— Dacă ați veni cu mine la Sahlain, ați înțelege de ce vorbesc așa cum am făcut-o. Nici vorbă ca ucigașul tatălui meu să rămînă nepedepsit. Dacă eu l-aș ierta, frații și verii mei nu l-ar ierta, iar mie mi-ar purta o ură de moarte pentru bunăvoința arătată. Buna Butros, l-ai cunoscut bine pe tatăl meu, nu-i așa?

— Desigur, l-am cunoscut și l-am prețuit. Era ființa cea mai înțeleaptă și cea mai dreaptă!

— Încerc eu însumi să urmez calea pe care mi-a arătat-o. Nu există în inima mea loc nici pentru ură și nici pentru învrăjbire. Iar în această chestiune, am un singur sfat să vă dau. Oamenii așteaptă să vă cer să mi-l încredințați pe acest individ, dar dacă acest creștin ar fi omorît de druzi, lucrul ar avea urmări pe care nu le doresc. Așa că uitați de cele ce v-am spus cu voce tare și ascultați singurul sfat înțelept: condamnați-l voi înșivă, fiecare să-și pedepsească criminalii din comunitatea sa; druzii să-și încheie socotelile cu criminalii druzi, iar creștinii cu criminalii creștini. Executați-l pe acest om și voi merge să le spun alor mei că dreptatea voastră a precedat-o pe a noastră. Ucideți-l chiar astăzi, pentru că eu nu-mi voi controla oamenii pînă mîine.

Preotul spuse atunci:

— Kahtan beyk nu greșește. Mi-e silă să dau un astfel de sfat, dar pînă și suveranii cei mai pioși trebuie să rostească uneori sentința cu moartea. În lumea noastră

imperfectă, această pedeapsă detestabilă este câteodată singura justă și înțeleaptă.

Privirea lui buna Butros se opri asupra Asmei, tot îngenuncheată, rătăcită, copleșită de umilință; îi făcu semn lui khuriyye, care veni s-o apuce zdravăn de braț pentru a o scoate din sală. Poate că astfel va fi mai puțin penibil de rostit inevitabila sentință.

II

În acest mod straniu se desfășura la castel procesul lui Rukoz. Sala era plină de judecători și de călăi, iar în locul singurului judecător era așezat un martor copleșit de povară. Care nu știa să fie nemilos decât față de el însuși. În mintea lui, în clipele acelea, nu făcea decât să se flageleze: „Ce te-ai întors să faci în țara asta dacă nu ești în stare să-l pedepsești pe emirul care ți-a trimis tatăl la spânzurătoare, să-ți ucizi pe nelegiuitul care te-a trădat și a trădat satul? De ce ai acceptat să te lași așezat în locul acesta dacă nu ești în stare să-ți lași sabia să cadă peste gâtul unui criminal?”

Și astfel se lăsa năpădit de remușcare. În mijlocul acelei mulțimi, sub șoapte, sub priviri, nu mai izbutea nici să respire, nu se gândea decât să fugă. Doamne, cât de senină era imaginea Famagusteii în amintirea lui! Și cât era de plăcut să urce scara hanului!

— Vorbește, Tanios, oamenii se agită, iar Kahtan beyk își pierde răbdarea.

Șușotelile lui buna Butros se pierdură dintr-o dată sub strigătele unui om care venea în goană.

— Șeicul trăiește! E pe drum! Își va petrece noaptea la Tarșiș și va sosi mâine!

Mulțimea își manifestă bucuria prin aclamații, iar Tanios își regăsi zîmbetul. Fericit, în aparență, de întoarcerea stăpînului; și, în sinea lui, fericit că Cerul îl scosese atît

de prompt din încurcătură. Lăsa să treacă vreo câteva clipe de veselie, apoi ceru să se facă liniște, lucru care îi fu acordat ca o ultimă dorință.

— E o bucurie pentru noi toți că seniorul acestui castel se întoarce printre noi, după ce a trecut peste suferințe și umilințe. Când își va relua locul care îi aparține, îi voi spune ce sentință am rostit în absența sa. Dacă o aprobă, Rukoz va fi deposedat și alungat pe veci din acest ținut. Dacă hotărăște altfel, lui îi revine ultimul cuvânt.

Cu degetul, Tanios indică patru tineri din primul rând, camarazi de pe vremea școlii parohiale.

— Aveți sarcina să-l păziți pe Rukoz pînă mîine. Duceți-l la fostele grajduri!

După ce-și îndeplini în mod demn acest ultim act de autoritate, fugi. Preotul și Kahtan beyk încercară în van să-l rețină, o ștersese, aproape alergînd.

Afară era deja ora amurgului. Tanios ar fi vrut să iasă, să meargă pe poteci ca odinioară, departe de case, departe de cîrteli, singur. Dar oamenii din sat erau pretutindeni, în preajma castelului, în piețe, pe ulicioare. Fiecare ar fi vrut să-i vorbească, să-l atingă, să-l strîngă în brațe. La urma urmei, el era eroul sărbătorii. Dar în sufletul lui, el nu era decît oaia cea grasă.

Se strecură prin coridoarele neluminate, pînă în aripa castelului unde locuia cîndva cu ai săi. Nici o ușă nu era închisă cu cheja. Prin fereastra care dădea spre vale parvenea o lumină roșiatică. Încăperea principală era practic goală, pe jos erau câteva perne prăfuite, un cufăr-dulap, un vas pentru cărbuni ruginit. Nu se atinse de nimic. Dar se aplecă peste vas. Pentru că, dintre toate amintirile care se înghesuiau între acele ziduri, dureroase sau vesele, cea care i se impunea era cea mai inconsistentă, una dintre

cele uitate: într-o zi de iarnă când era singur, desfăcuse dintr-o pătură un fir gros de lână, îl înmuiase într-o strachină cu lapte, îl ținuse deasupra jăraticului, dându-i apoi drumul pentru a se uita cum se chircește, se înnegrește, apoi se înroșește, pentru a-l asculta cum sfîrșie și pentru a simți mirosul acela de lapte și de lână arsă, amestecat cu mirosul jăraticului. Acel miros și nu un altul îl respira el acum de când se întorsese.

Rămăsese astfel o clipă, atîrnat parcă peste vasul pentru cărbuni, înainte de a se ridica și a trece, cu ochii abia întredeschiși, în cealaltă încăpere. Acea unde, odinioară, Lamia și cu Gerios dormeau pe jos, iar el însuși un pic mai sus, în firida sa. Nu era mai mult decît o nișă boltită, dar ea concentra iarna toată căldura casei, iar vara toată răcoarea. Acolo se petrecuseră nopțile copilăriei sale, acolo își făcuse greva foamei; tot acolo așteptase rezultatul mijlocirii patriarhului.

De atunci, se gîndise adesea la scara aceea cu cinci trepte pe care o meșterise Gerios odinioară și care stătea încă în picioare lîngă perete. Puse piciorul pe scară, cu precauție, convins că n-avea să-i mai susțină greutatea. Dar nu se rupse.

Regăsi sus, înfășurată într-un cearșaf vechi sfîșiat, salteluța lui atît de subțire. O întinse, mîngîie încet suprafața, apoi se culcă deasupra întinzîndu-se pînă la perete. Împăcat cu copilăria sa și rugîndu-se ca lumea să-l uite.

O oră se scurse într-o tăcere neagră. Apoi o ușă se deschise, se închise la loc. O alta se deschise. Tănios ciulea urechea, fără a fi neliniștit. O singură persoană îi putea ghici ascunzătoarea, urmîndu-l astfel în întuneric. Lamia. Și era de asemenea singura persoană cu care dorea să stea de vorbă.

Se apropiase în vârful picioarelor, se cățăraseră pînă la jumătatea scării. Il mîngîiase pe frunte. Se dăduse apoi jos pentru a căuta o pătură în vechiul cufăr, și se întorsese pentru a i-o așeza peste pîntece și peste picioare, cum făcea cînd el era copil. Se așezase apoi pe un scaunel scund, cu spatele rezemat de perete. Nu se mai vedeau, dar puteau să-și vorbească fără a ridica vocea. Ca odinioară.

Se pregătea să-i pună o sumedenie de întrebări, despre toate cîte le trăise, despre felul în care îi parveniseră veștile cele mai bune la fel ca și cele mai rele...

Dar ea ținea să-i spună mai întîi zvonurile din sat.

— Oamenii nu conținesc cu vorba, Tanius. Parcă îmi țîrîie în urechi sute de greieri.

Dar tînărul se refugiase acolo, tocmai ca să nu-i audă. Totuși nu putea rămîne surd la neliniștea mamei sale.

— Ce spun greierii?

— Oamenii spun că dacă ai fi suferit și tu la fel ca ei de pe urma hoțiilor lui Rukoz, te-ai fi arătat mai puțin îngăduitor față de el.

— Spune-le acestor oameni că habar n-au ce înseamnă suferința. Așadar, eu, Tanius, n-am suferit din pricina trădării lui Rukoz, a fățarniciei lui, a falselor lui făgăduieli și a neînfrînatei lui ambiții. Poate că nu din pricina lui Rukoz tatăl meu s-a transformat într-un ucigaș, iar mama mea a rămas văduvă...

— Așteaptă, liniștește-te, n-am redat bine vorbele lor. Vor doar să spună că dacă ai fi fost în sat atunci cînd Rukoz și cu banda lui făceau ravagii, n-ai fi avut decît dispreț pentru omul ăsta.

— Și dacă n-aș fi avut decît dispreț, mi-aș fi îndeplinit mai bine funcția de judecător, nu-i așa?

— Mai spun ei că l-ai lăsat teafăr din cauza fetei lui.

— Asma? A venit să îngenuncheze la picioarele mele și abia de m-am uitat la ea! Crede-mă, mamă, dacă în

clipa cînd trebuia să rostesc sentința mi-aș fi readus în minte toată dragostea pe care am avut-o pentru fata asta, l-aș fi ucis pe Rukoz cu mîinile mele!

Lamia schimbă brusc tonul. Ca și cum și-ar fi îndeplinit misiunea de mesageră, iar acum vorbea pentru ea însăși.

— Mi-ai spus ce voiam să aud. Nu vreau să ai mîinile pătate cu sînge. Crima nefericitului tău tată ne este de ajuns. Iar dacă l-ai lăsat pe Rukoz în viață de dragul Asmei, nimeni nu te va putea condamna.

Tanios se ridicase, rezemat în coate.

— Nu de dragul ei, ți-am spus-o deja...

Dar maică-sa vorbi mai înainte ca el să-și fi terminat fraza.

— A venit să mă vadă.

El nu mai spuse nimic. Iar Lamia continuă, cu o voce pe care se străduia s-o facă la fiecare frază cît mai lipsită de culoare:

— N-a ieșit decît de două ori din castel, și doar ca să mă vadă. Mi-a spus că tatăl ei a încercat din nou s-o mărite, dar că ea n-a mai vrut... Apoi, mi-a vorbit de tine și de ea, și a plîns. Voia ca eu să mă întorc să trăiesc la castel, la fel ca mai înainte. Dar am preferat să rămîn la sora mea.

Lamia se aștepta ca fiul ei să întrebe mai multe, dar din firidă îi ajunse la urechi doar respirația unui copil necăjit. De teamă ca el să nu se simtă încurcat, ea continuă:

— Cînd stăteai așezat în sala cea mare pe locul șeicului, mă uitam la tine de departe și-mi spuneam: numai de n-ar rosti condamnarea la moarte; Rukoz nu e decît un ticălos care a pus osînză, dar fata lui are sufletul curat.

Tăcu. Așteptă. Tanios nu era încă în stare să vorbească. Atunci ea adăugă, parcă pentru sine:

— Numai că oamenii sînt îngrijorați.

El își regăsi vocea, încă aspră.

— De ce anume sînt îngrijorați?

— Bombăne că Rukoz are să-i mituiască pe tinerii care-l păzesc, pentru a-l lăsa să scape. Cine-i va mai putea atunci potoli pe cei din Sahlain?

— Mamă, mi-e capul greu ca piatra de la teasc. Lasă-mă acum. O să mai vorbim și mâine.

— Dormi, n-am să mai spun nimic.

— Nu, du-te să dormi acasă la khuriyye, probabil că te așteaptă. Vreau să rămîn singur.

Ea se ridică; în liniștea care domnea, îi auzi fiecare pas și tot astfel scîrțîitul balamalelor. Sperase să găsească la mama sa o consolare, ea însă îi adusese noi subiecte de îngrijorare.

Mai întîi în legătură cu Asma. În timpul celor doi ani de exil, nu se gîndise la ea decît pentru a o copleși de reproșuri. Sfîrșise prin a nu mai vedea în ea decît replica feminină a tatălui ei. Un suflet la fel de perfid, sub masca unui înger. Țipase în ziua aceea în camera ei, iar zbirii lui Rukoz îl înșfăcaseră pentru a-l snopi în bătaie și a-l alunga. Din cauza acelei imagini ce i se întipărise în minte, o blestemase pe Asma, o izgonise din gîndurile lui. Iar atunci cînd ea îi îngenunchease la picioare pentru a-i cere să-i cruțe tatăl, o ignorase. Cu toate acestea, ea venise s-o consoleze pe Lamia în absența lui și să vorbească despre el...

Fusese oare nedrept cu fata asta ? Se întoarse în amintire la imagini de mult abandonate; la ziua aceea în care o sărutase pentru întîia oară, în sala mare neterminată; la momentele de intensă fericire în care degetele li se atingeau. Nu mai știa dacă se înșelase în dragostea sau în ura lui.

Tulburarea din mintea sa îl făcu să adoarmă. Tot tulburarea îl trezi. Se scurseseră cîteva secunde, sau poate cîteva ceasuri.

Se îndreptă, rezemându-se în coate, se răsuci, se pomeni cu picioarele atârinate în gol, gata să sară. Dar rămase așa, arcuit, parcă la pîndă. Poate că auzise zgomote. Poate că se gîndea la neliniștea sătenilor. Astfel că după cîteva clipe de perplexitate, sări și alergă afară, străbătu curtea castelului apucînd-o pe o potecă, la stînga, ce ducea spre fostele grajduri. Trebuia să fi fost ora cinci. Pe pămînt nu se vedeau încă decît pietrele albe și umbrele, ca pe lună plină.

Sub acea lumină incertă începuse ultima zi din existența lui Tanius-Âiș - cel puțin, existența sa cunoscută. Mă văd totuși silît să-i întrerup goana și să mă întorc înapoi pentru a evoca din nou ultima lui noapte. M-am străduit s-o redau cît mai bine. Există totuși o altă versiune a aceleiași nopți. Pe care nu vine s-o coroboreze nimic din sursele scrise și care - lucru și mai grav potrivit criteriilor mele - nu are nici meritul verosimilității.

Dacă vorbesc totuși despre această versiune, o fac pentru că bătrînul Gebrayel ar fi tare supărat pe mine dacă aş omite-o; îmi amintesc și acum cît de mult îl iritaseră îndoielile mele. „Doar o legendă, așa spui tu ? Nu vrei decît fapte? Faptele sînt pieritoare, crede-mă, doar legenda rămîne, la fel ca sufletul după dispariția trupului sau ca parfumul în urma unei femei.” Am fost nevoit să-i făgăduiesc că voi menționa varianta sa.

Ce spune ea? Că eroul, după ce evitase mulțimea pentru a se duce să se întindă în așternuturile sale de copil, adormise, înainte de a fi trezit mai întîi de mîngîierile Lamiei. Aceasta avea obiceiul să-i pună mîna cu palma peste frunte, apoi să i-o treacă prin păr ca pentru a-l netezi. Gest invariabil, la doi ani la fel ca la douăzeci. Noua mîngîiere era diferită. Trecea de la frunte la conturul ochilor, la obraz, la bărbie.

Cînd băiatul rosti: „Asma!" două degete i se așezară pe buze, iar fata zise:

— Nu vorbi și închide ochii.

Apoi veni să se așeze lîngă el, cu capul în scobitura umărului.

O înconjură cu brațul. Umerii îi erau goi. Se ghemuiră violent unul într-altul, fără să-și spună nimic. Și fără să se privească, plînseră lacrimile tuturor nenorocirilor prin care trecuseră.

Apoi ea se sculă. Nu căută s-o rețină. Coborînd scara, ea îi spuse doar atît:

— Nu-l lăsa pe tatăl meu să moară.

Fu cît pe ce să-i răspundă, dar degetele Asmei îi ferecară încă o dată buzele, într-un gest de încredere. Auzi atunci în beznă foșnetul unei rochii. Simți o ultimă oară parfumul ei de zambilă sălbatică.

Își șterse ochii cu mîneca, apoi se ridică. Sări în picioare. Și începu să alerge în direcția fostelor grajduri.

O făcea oare pentru a verifica dacă nu cumva Rukoz evadase mituindu-și paznicii? Sau poate, dimpotrivă, pentru a-l elibera înainte de venirea șeicului? O clipă mai tîrziu, acest lucru avea să nu mai aibă nici o importanță.

Fostele grajduri erau departe de castel. Probabil că de aceea fuseseră dezafectate cu mult înainte de epoca șeicului, și fuseseră clădite altele, mai aproape. De atunci, ele slujiseră cel mai adesea drept staul, dar uneori și de loc de scurtă detenție pentru furioși, nebuni în stare de criză sau pentru criminali socotiți periculoși.

Dispozitivul era simplu și solid: niște lanțuri zdravene prinse de un zid gros, o poartă grea în semicerc, două grilaje încastrate în piatră.

Apropiindu-se, lui Tanios i se păru că vede silueta unui paznic așezat cu spatele rezemat de zid, cu capul lăsat pe un umăr, și pe un altul întins pe jos. Începu să-și modereze pașii, spunându-și că avea să-i găsească dormind. Dar renunță imediat, începu să tropăie, să-și dreagă vocea, pentru a nu fi nevoit să-i certe. Dar ei tot nu mișcă. Atunci remarcă poarta, larg deschisă.

Paznicii temniței erau morți. Cei doi din față și ceilalți, ceva mai încolo. Aplecându-se peste fiecare, le putu verifica rănile cu mâinile, și tăieturile de la gât.

„Fii blestemat, Rukoz!" urlă el, convins că niște complici ai acestuia veniseră să-l scape. Dar intrând în clădire, văzu zăcând sub boltă, cu picioarele încă în lanțuri, un cadavru. Tanios îl recunoscuse pe tatăl Asmei după veșminte și corpolență. Atacatorii îi luaseră capul în semn de trofeu.

Reverendul Stolton spune că acest cap a fost plimbat chiar în ziua aceea prin Sahlain, înfipt într-o baionetă. El s-a exprimat în cuvinte foarte aspre.

„Pentru a avea capul unui criminal, au fost uciși patru nevinovați. Kahtan beyk îmi spune că n-a vrut acest lucru. Dar a lăsat ca el să se îndeplinească. Mîine, oamenii din Rfaryabda vor veni pentru a tăia beregata altor nevinovați, în chip de răzbunare. Și unii și alții vor avea, pentru mulți ani de-acum înainte, excelente motive pentru a-și justifica șirul de răzbunări.

Dumnezeu nu a spus omului: «Să nu ucizi fără motiv». El a spus doar atât: «Să nu ucizi»."

Și pastorul adaugă, două paragrafe mai jos:

„Niște comunități prigonite au venit, în urmă cu cîteva veacuri, să se stabilească pe coastele aceluiași munte. Dacă în acest loc de refugiu, ele se sfîșie între ele, aservirea din jur va crește și le va acoperi, așa cum marea acoperă stîncile.

Cine poartă responsabilitatea cea mai mare în problema asta? Pașa din Egipt, cu siguranță, care i-a învrăjbit pe oamenii Muntelui unii cu alții. Și noi, britanici și francezi, care am venit să prelungim aici războaiele napoleoniene. Și otomanii prin delăsarea și manifestările lor de fanatism. Dar, în ochii mei, pentru că am ajuns să iubesc acest Munte de parcă m-aș fi născut aici, singurii de neiertat sînt oamenii acestei țări, creștini sau druzi..."

Ca și cum ar fi putut citi cuvintele fostului său tutore, „omul acelei țări” care era Tanios nu vedea vreun alt vinovat în afară de sine însuși. Nu i se spusese că, dacă va refuza să-l execute pe Rukoz, o asemenea dramă nu putea să nu se producă? Chiar și preotul îl prevenise. Dar nu voise să înțeleagă. Pe acei patru tineri el îi trimisese la Moarte, printr-un gest care se dorea suveran. Iar masacrele care aveau să urmeze, el era cel care le va fi provocat prin neputința sa de a pedepsi cu asprime. Era vinovat de nehotărîre. Vinovat de complezență din cauza unei rămășițe de afecțiune, a unui reziduu de dragoste. Vinovat de milă.

Era atît de convins de propria sa vinovăție încît nu îndrăzni să se întoarcă imediat în sat pentru a povesti ce se întîmplase. Se duse în pădurea de pini, de curînd incendiată. Unii arbori se carbonizaseră rămînînd în picioare, se surprinse mîngîindu-i, ca și cum doar ei îi puteau înțelege starea sufletească. Stînd cu picioarele în iarba neagră, căuta în van poteca pe care mergea odinioară cînd se ducea la școala din Sahlain. Ochii îi ardeau ca din pricina unor aburi înțepători.

Treptat, cerul se luminează. La Kfaryabda, soarele se anunță cu mult înainte să se ivească, pentru că spre răsărit se înalță foarte aproape unul din cele mai semețe vîrfuri ale regiunii Muntelui - iar astrul are nevoie de mult timp

pentru a-l escalada. La ceasul amurgului, e taman pe dos, e deja întuneric, iar lămpile se aprind în case, în vreme ce la ferestre încă se mai zărește un disc ce se înroșește, apoi se învinețește, pînă ce nu mai luminează decît adîncul mării unde se prăvale.

În dimineața aceea, se întîmplară multe lucruri înainte de răsăritul soarelui. Tanios încă mai rătăcea prin pădurea calcinată cînd răsună clopotul bisericii. Un dangăt, apoi un moment de liniște. Al doilea dangăt, iarăși liniște. Tanios se tulbură. „Au descoperit trupurile.”

Dar clopotul se porni vijelios. Ceea ce luase el drept dangăt erau primele măsuri ale sunetelor de bucurie ale tuturor clopotelor. Sosise șeicul. Mergea prin Biata. Oamenii veneau alergînd, strigau, îl înconjurau. Din locul unde se afla, Tanios îl putea chiar recunoaște în mijlocul mulțimii. Dar nu putea totuși auzi șoaptele care se răspîndeau:

— Nu mai vede! I-au stins lumina ochilor!

III

Șeicul simți uimirea sătenilor și se miră el însuși. Credea că lucrul acesta era deja cunoscut; încă din prima săptămână de detenție, îi arseseră pleoapele cu fierul roșu.

Oamenii se străduiau să nu-și înfrîneze bucuria, dar, înghesuindu-se în jurul stăpînului pentru a-i „vedea” mîna, nu se puteau împiedica să-l privească așa cum n-ar fi cutezat niciodată atunci cînd el putea vedea.

Totul în el se schimbase. Mustața, acum albă și neîn-grijită, părul în dezordine, mersul, în mod evident, dar și gesturile mîinilor, ținuta mai țeapănă, mișcările capului, ticurile obrazului, și pînă și glasul, oarecum mai șovăitor, ca și cum glasul însuși ar fi avut nevoie să poată vedea drumul. Doar vesta verde ca mărul era la locul ei, temni-cerii nu i-o luaseră.

O femeie înveșmîntată în negru se apropie, îi luă mîna așa cum făceau toți.

— Tu ești Lamia.

Îi înconjură capul cu mîinile și o sărută pe frunte.

— Nu te îndepărta, vino la stînga mea, tu ai să fii ochii mei. Niciodată n-am avut ochi mai frumoși.

Rîse. Toată lumea în jur își ștergea lacrimile, Lamia mai mult ca toți.

— Unde e Tanius? De-abia aștept să-i vorbesc!

— Cînd o să audă că înălțimea Voastră s-a întors, o să-l vedem venind în goană.

— Băiatul ăsta e mîndria noastră a tuturor și podoaba satului.

Lamia se pregătea să răspundă printr-o urare de viață lungă și de sănătate, cînd niște urlete răsunară, urmate de pîcănitul puștilor care trăgeau în aer. Apoi de o busculadă. Oamenii alergau în toate direcțiile.

— Ce se întîmplă? întrebă șeicul.

Mai multe voci răspunseră gîfîind în același timp.

— Nu pricep nimic, să vorbească unul singur dintre voi, iar ceilalți să tacă!

— Eu, zise cineva.

— Cine ești?

— Sînt Tubiyya, înălțimea Voastră!

— Bine. Vorbește, Tubiyya, ce se petrece?

— Oamenii din Sahlain ne-au atacat în timpul nopții.

L-au ucis pe Rukoz și pe cei patru tineri care-l păzeau. Trebuie ca tot satul să pună mîna pe arme și să-i facă să-și plătească fapta!

— Tubiyya, nu ți-am cerut să mă înveți ce trebuie să fac, ci doar să-mi spui ce s-a întîmplat! Acum, de unde știi că sînt cei din Sahlain?

Preotul îi făcu semn lui Tubiyya să-l lase pe el să vorbească. Apoi se aplecă la urechea șeicului pentru a-l informa în cîteva cuvinte despre cele întîmplate în ajun la castel, despre hotărîrea luată de Tanios, despre intervenția lui Kahtan beyk... Buna Butros se feri să-l critice pe fiul Lamiei, dar în jurul lui oamenii erau furioși.

— Tanios nu s-a instalat decît de o zi în scaunul înălțimii Voastre, și deja satul a trecut prin foc și sabie.

Chipul stăpînului se posomorî.

— Toată lumea să tacă, am auzit destul. Să urcăm cu toții la castel, am nevoie să stau jos. O să vorbim din nou cînd vom ajunge sus.

Clopotele bisericii se întrerupseră pentru un moment chiar în clipa în care șeicul trecea din nou pragul casei senioriale; cineva îl înștiințase pe cel care le trăgea că ceasul veseliei trecuse.

Cu toate astea, reluându-și locul obișnuit în Sala Coloanelor, stăpînul se întoarse spre perete și întrebă:

— Mai e portretul hoțului atîrnat îndărătul meu?

— Nu, i se răspunse, l-am dat jos și l-am pus pe foc!

— Păcat, ne-ar fi ajutat să ne umplem din nou vistieria.

Își păstră înfățișarea gravă, dar printre cei de față unii zîmbiră, și se auziră chiar și cîteva rîsete scurte. Astfel, șeicul era la curent cu glumele făcute de săteni pe seama uzurpatorului. Seniorul și supușii săi se regăseau complici în amintire, gata să înfrunte încercările.

— Ceea ce s-a petrecut între Kfaryabda și Sahlain mă întristează mai mult decît pierderea vederii. Nu m-am îndepărtat niciodată de la calea bunei vecinătăți și a frăției! Și în pofida sîngelui nevinovat care a fost vărsat, trebuie să împiedicăm războiul.

Se auziră cîteva murmure.

— Cei care nu-mi apreciază cuvintele să plece de la mine chiar acum fără să fie nevoie să-i alung!

Nimeni nu mișcă.

— Sau, atunci, să tacă! Iar dacă cineva vrea să plece la război fără a ține seama de voința mea, să știe că-l voi atîrna în ștreang cu mult înainte ca druzii să aibă vreme să-l omoare.

Tăcerea deveni generală.

— Tanios este aici?

Tînărul sosise în urma șeicului, refuzase scaunele pe care era poftit și doar se rezemase de unul dintre stîlpii sălii. Cînd îi fu pomenit numele, tresări, se apropie și se aplecă peste mîna pe care i-o întindea stăpînul.

Lamia se sculă în picioare pentru a-i ceda fiului ei locul, dar șeicul o opri.

— Am nevoie de tine, nu te îndepărta. Tanios stătea bine acolo unde era așezat.

Lamia se așează la loc, oarecum stingherită; însă tînărul se întoarce să se sprijine de stîlpul său, fără să pară jignit.

— Ieri, urmă stăpînul, cînd nu se știa încă dacă mă voi reîntoarce, v-ați adunat cu toții aici sub autoritatea acestui băiat ca să-l judecați pe Rukoz. Tanios a rostit o sentință, care s-a dovedit nefericită și chiar dezastruoasă. Unii dintre voi mi-au spus că a fost lipsit de înțelepciune și de fermitate. Le dau dreptate. Alții au murmurat la urechea mea că Tanios a fost lipsit de curaj. Acestora din urmă le spun așa: țineți minte că pentru a sta în fața emirului și a-i aduce la cunoștință înlăturarea de la domnie și alungarea, e nevoie de o sută de ori mai mult curaj decît pentru a pune să i se taie gîtul unui om legat.

Rostise ultimele cuvinte cu glas puternic și indignat. Lamia se îndreptă pe scaun. Tanios ținea ochii plecați.

— Căpătînd experiență și înaintînd în vîrstă, înțelepciunea acestui băiat se va înălța pe măsura curajului și inteligenței lui. Se va putea atunci așeza în acest loc fără a fi nedemn. Căci intenția și voința mea sînt ca el să-mi urmeze în ziua în care eu nu voi mai fi aici. Rugasem Cerul să nu mă lase să mor fără a fi asistat la căderea tiranului care mi-a ucis atît de nedrept fiul. Cel-de-Sus mi-a îndeplinit ruga și l-a ales pe Tanios ca unealtă a mîniei și a dreptății Sale. Băiatul ăsta a devenit fiul meu și-l desemnez ca moștenitor. Am ținut s-o spun astăzi înaintea tuturor pentru ca nimeni să nu se gîndească s-o conteste.

Privirile se întorseseră spre cel ales, care părea la fel de absent. Era oare felul său de a primi onorurile, o dovadă

de timiditate, la urma urmei, și de excesivă politețe ? Toate sursele sînt de aceeași părere afirmînd că purtarea lui Tanios în dimineața aceea descumpănise asistența. Insensibil la critici, insensibil la laude, înverșunat de mut. Explicația mi se pare simplă. Dintre toate persoanele de față, nici una, nici măcar Lamia, nu știa lucrul cu adevărat esențial: și anume că Tanios fusese cel care descoperise cadavrele celor patru tineri, că imaginea trupurilor însîngerate îi umplea ochii, că sentimentul său de vinovăție îl obseda și că nu era în stare să se gîndească la altceva, mai cu seamă nu la testamentul șecului și la propriul său viitor strălucit.

Iar cînd stăpînul castelului spuse, cîteva minute mai tîrziu: „Acum, lăsați-mă să mă odihnesc puțin și veniți din nou să mă vedeți după-amiază ca să vorbim despre ce trebuie să facem cu vecinii noștri din Sahlain”, iar oamenii începură să se retragă, Tanios rămase rezemat de stîlp, într-o stare de prostrație, în vreme ce oamenii defilau pe dinaintea lui măsurîndu-l din priviri ca pe o statuie.

Zgomotul pașilor păru să se liniștească. Șecul o întrebă atunci pe Lamia, care-l sprijinea ținîndu-l de braț:

— Au plecat toți?

Ea spuse „da”, deși fiul ei era tot acolo, fiu la care ea se uita cu o neliniște sporită.

Apoi cei doi începură să înainteze, cu mersul lent al infirmului, spre încăperile șecului. Tanios își ridică atunci capul, îi văzu îndepărtîndu-se la braț, înlănțuiți parcă, și avu brusc certitudinea că aceia pe care-i contempla astfel erau părinții lui.

Gîndul ăsta îl zdruncină, îl scoase din amorțeală. Căutătura i se făcu mai vie. Ce se afla oare în privirea aceea? Tandrețe? Reproșuri? Sentimentul că posedă în sfîrșit cheia enigmei care atîrnase asupra întregii sale vieți ?

În aceeași clipă, Lamia se întoarse. Ochii li se întâlniră. Atunci, rușinată parcă, lăsă brațul șeicului, se întoarse la Tanios, își puse mîna pe umărul lui.

— Mă gîndeam la fata lui Rukoz. Sînt sigură că nimeni din sat nu se va duce să-i prezinte condoleanțe. N-ar trebui s-o lași singură, într-o zi ca asta.

Tînărul încuviință dînd din cap. Dar nu se mișcă imediat. Maică-sa se întoarse spre șeic, rămas pe loc. Il luă de braț, dar fără să-l mai țină atît de strîns. Apoi se făcură nevăzuți după colțul unui coridor.

Tanios se îndreptă atunci spre ieșire, cu un ciudat zîmbet pe buze.

Citez iarăși efemeridele reverendului Stolton:

„Mi s-a spus că ducîndu-se acasă la fata lui khweja Rukoz pentru a-i prezenta condoleanțe, Tanios a observat o îmbulzeală nu departe de Biata. Niște tineri din sat îl brutalizau pe Nader, negustorul ambulant, acuzîndu-l că-l vorbise de rîu pe șeic și că fusese în cîrdășie cu Rukoz și cu egiptenii. Omul se zbătea jurîndu-se că nu se întorsese decît pentru a-l felicita pe șeic pentru întoarcerea sa acasă. Avea chipul însîngerat, iar mărfurile îi erau împrăștiate pe jos. Tanios a intervenit folosindu-se de prestigiul pe care încă-l mai avea și l-a dus pe om împreună cu catîrca lui pînă la ieșirea din sat. Un drum de trei mile cel mult socotind și drumul de întoarcere, dar pupilul meu nu s-a întors decît peste trei ceasuri. N-a vorbit cu nimeni, s-a dus să se urce pe o stîncă. Apoi, ca printr-o minune, a dispărut. (He vanished, spune textul englez.)

Noaptea, maică-sa și soția preotului au venit să mă întrebe dacă-l văzusem pe Tanios, dacă aveam vești de la el. Nici un bărbat nu le însoțea, din pricina tensiunii extreme care domnește între Kfaryabda și Sahlain."

Cît despre Cronica muntenească, ea spune următoarele:
„Tanios l-a însoțit pe Nader pînă la khraj (teritoriul de dincolo de hotar), s-a încredințat că acesta e în siguranță, apoi s-a întors pentru a urca imediat pe stîncă ce-i poartă astăzi numele. A stat acolo vreme îndelungată, rezemat, nemișcat. Sătenii se apropiau uneori pentru a se uita la el, apoi își vedeau de drum.

Cînd șeicul s-a trezit după siestă, a trimis după el. Niște oameni au venit atunci pînă la piciorul stîncii, iar Tanios le-a spus că îi va ajunge din urmă foarte repede. Un ceas mai tîrziu, el încă nu era la castel. Șeicul s-a arătat atunci mirat și a trimis alți emisari să-l aducă. Dar el nu mai era pe stîncă. Și nici nimeni nu l-a văzut coborînd și plecînd.

Au început atunci să-l caute, să-i strige numele, tot satul s-a pus în mișcare, bărbați, femei și copii. S-au gîndit chiar și la ce e mai rău și s-au dus să se uite la poalele falezei. În caz că ar fi căzut într-o clipă de amețeală. Dar și acolo, nici urmă de el".

Nader nu avea să mai pună vreodată piciorul în sat. De altfel, avea să renunțe să mai străbată Muntele cărîndu-și marfa, preferînd să înceapă la Beirut un comerț sedentar. A mai trăit acolo încă douăzeci de ani buni, muncind și sporovăind. Dar, atunci cînd oamenii din Kfaryabda se duceau uneori să-l vadă și-l întrebau despre fiul Lamiei, nu spunea nimic mai mult decît ce știa toată lumea - că se despărțiseră la ieșirea din sat, că el își urmase drumul, iar Tanios se întorsese de unde plecase.

Partea sa de taină o consemnase într-un caiet, peste care din fericire avea să dea în talmeș-balmeșul unui pod, într-o zi din anii '20 ai acestui secol, un profesor de la American University of Beirut. Adnotat și publicat, cu o

traducere în limba engleză, sub titlul Wisdom on muleback (pe care eu l-am tradus liber prin înțelepciunea catîrgiului), caietul n-a circulat decît într-un cerc restrîns, în care nimeni nu era în măsură să facă legătura cu dispariția lui Tanios.

Totuși, dacă cineva dorește să citească mai îndeaproape aceste maxime cu pretenții poetice, poate găsi în mod evident ecourile lungii conversații care s-a desfășurat în ziua aceea între Nader și Tanios la ieșirea din sat, cît și anumite chei pentru a înțelege cele ce se putuseră întîmpla mai apoi.

Fraze ca aceasta: „Astăzi, destinul tău s-a împlinit, viața ta în sfîrșit începe”, pe care am citat-o ca motto; sau tot astfel: „Stîncă ta a obosit să te poarte, Tanios, iar marea s-a săturat de privirile tale sterpe”; dar mai mult ca orice, acest pasaj pe care bătrînul Gebrayel - facă Domnul să trăiască și să-și păstreze mintea limpede și după ce va împlini o sută de ani - mi l-a dat să-l citesc într-o seară, subliniind fiecare cuvînt cu arătătorul lui noduros:

Pentru toți ceilalți, tu ești cel dispărut, dar eu sînt prietenul care știe.

Fără știrea lor ai alergat pe drumul tatălui ucigaș, spre coastă. Ea te așteaptă, fata cu comoara, în insula ei; iar părul ei are tot culoarea soarelui în amurg.

Parcurgînd prima oară textul ăsta atît de limpede, aveam impresia că am sub ochi secretul poveștii. Poate că este limpede. Dar poate că nu e. Poate că aceste rînduri dezvăluie ce „știa” catîrgiul. Dar, dacă le recitești, poate că ele cuprind doar ce nădăjduia el să afle într-o bună zi despre soarta prietenului său dispărut.

Rămîn, în orice caz, multe zone de umbră pe care timpul n-a făcut decît să le îngroașe. Și mai întîi aceasta: pentru

ce Tanios, după ce a ieșit din sat însoțit de catîrgiu, s-a întors să se așeze pe stîncă?

Ne putem închipui că la terminarea conversației cu Nader, care l-ar fi îndemnat o dată în plus să părăsească regiunea Muntelui, tînărul șovăia. Am putea chiar enumera motivele care-l putuseră stimula să plece, ca și pe cele care, dimpotrivă, l-ar fi reținut... La ce bun? Nu în felul ăsta se ia o hotărîre de plecare. Nu stai să socotești, nu te apuci să faci listă de inconveniente și de avantaje. De la o clipă la alta basculezi. Spre o altă viață, spre o altă moarte. Spre glorie sau uitare. Cine va spune vreodată în urma cărei priviri, cărui cuvînt, cărui rînjit, un om ajunge să se descopere deodată străin printre ai săi? Pentru ca să se nască în el acea nevoie imperioasă de a se îndepărta, sau de a dispărea.

Pe urmele nevăzute ale lui Tanios, cîți oameni au plecat de atunci din sat! Oare pentru aceleași motive? Din același impuls, mai curînd, și din același brînci. Așa e Muntele meu. Atașament pentru pămînt și năzuință de plecare. Loc de refugiu, loc de trecere. Pămînt al laptelui, al mierii și al sîngelui. Nici paradis, nici infern. Purgatoriu.

La acest punct al tatonărilor mele, uitasem întrucîtva de tulburarea lui Tanios, în fața propriei mele tulburări. Nu căutasem eu, dincolo de legendă, adevărul? Atunci cînd crezusem că am atins miezul adevărului, acesta era făcut din legendă.

Ajunsesem chiar să-mi spun că, la urma urmei, exista poate vreo vrajă legată de stîncă lui Tanios. Cînd se întorsese ca să se așeze acolo, n-o făcuse pentru a sta să mediteze, mi-am spus eu, nici pentru a suci problema pe toate fețele. De cu totul altceva simțea el nevoia. De meditație? De contemplație? De mai mult decît atît, simțea nevoia de

limpezire a sufletului. Și el știa instinctiv că urcând să se așeze pe tronul acela din piatră, lăsându-se în voia influenței locului, soarta lui va fi pecetluită.

Înțelegeam acum de ce mi se interzisese să escaladez stîncă. Dar, tocmai pentru că înțelesesem, pentru că mă lăsasem convins - în pofida rațiunii mele - de faptul că superstițiile și neîncrederea nu erau lipsite de temei, ispita de a brava interdicția era cu atît mai puternică.

Mai eram oare legat de jurămîntul pe care-l făcusem ? Atîtea lucruri se petrecuseră; satul cunoscuse, din epoca nu așa de îndepărtată a bunicului meu, atîtea sfîșieri, atîtea distrugerii, atîtea lovituri, încît în cele din urmă am cedat într-o bună zi. Mi-am cerut în șoaptă iertare de la toți strămoșii, urcînd la rîndul meu ca să mă așez pe stîncă.

Prin Ce cuvinte mi-aș putea descrie sentimentul pe care l-am încercat, starea de spirit? Imponderabilitate a timpului, imponderabilitate a inimii și a inteligenței.

Dincolo de umărul meu, muntele apropiat. La picioarele mele, valea de unde vor urca la căderea serii urletele familiare ale șacalilor. Iar acolo, în depărtare, vedeam marea, îngusta mea porțiune de mare, îngustă și lungă spre zare ca un drum.

Notă

Această carte se inspiră foarte liber dintr-o întâmplare adevărată: uciderea unui patriarh, săvârșită în secolul al XIX-lea de un anume Abu-kişk Maalouf. Refugiat în Cipru împreună cu fiul său, asasinul a fost readus în țară prin viclenia unui agent al emirului, pentru a fi executat.

Restul - naratorul, satul, sursele, personajele -, tot restul nu e decât impură ficțiune.

Cuprins	
Prima trecere	
Ispitirea Lamiei.....	15
A doua trecere	
Vara lăcustelor.....	45
A treia trecere	
Destinul pe buzele nebunului.....	73
A patra trecere	
Școala pastorului englez.....	103
A cincea trecere	
Cap-de-bătrîn.....	137
A șasea trecere	
O ciudată mijlocire.....	159
A șaptea trecere	
Portocale pe scară.....	193
A opta trecere	
îngenuncheat pentru glorie	229
Ultima trecere	
Vinovat de milă.....	271
Notă.....	301

În colecția „Biblioteca Polirom”
au apărut:

Honore de Balzac - Proscripții și alte povestiri din Comedia umană
Emile Zola - Prada
Mihai Eminescu - Opera poetică
A.S. Pușkin - Talismanul (poezii)
Nikos Kazantzakis - Zorba Grecul
F.M. Dostoievski - Idiotul
Konrad Lorenz - Și el vorbea cu patrupezele, cu păsările și cu
peștii. Așa a descoperit omul clinele
Gustave Flaubert - Doamna Bovary
Boris Pasternak - Doctor Jivago
*** - Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit. Corespondență
inedită Mihai Eminescu - Veronica Miele
Jean-Paul Sartre - Adevăr și existență
Rainer Maria Rilke - Elegiile duineze.
Sonetele către Orfeu
Rabindranath Tagore - Gitanjali. Jertfa lirică
Dante - Divina Comedie
Jean-Paul Sartre - Carnete dintr-un război anapoda
Oscar Wilde - Decăderea minciunii. Eseuri
Miguel de Cervantes - Nuvele exemplare (2 voi.)
Miguel de Unamuno - Trei nuvele exemplare și un Prolog
Ernst Jiinger - Cartea ceasului de nisip
Slawomir Mrozek - Povestiri 1990-1993
N.V. Gogol - Opere 1 {Serile în cătunul de lingă Dikanka, Mirgorod)
N.V. Gogol — Opere 2 (Povestiri din Sankt-Petersburg, Revizorul,
Căsătoria)
N.V. Gogol - Opere 3 (Suflete moarte)
Oscar Wilde - Portretul lui Dorian Gray
D.H. Lawrence - Amantul doamnei Chatterley
Honore de Balzac - O afacere tenebroasă
David Lodge - Schimb de dame
F. Scott Fitzgerald - Blândețea nopții

Mihail Bulgakov - Cupa vieții
Salman Rushdie - Rușinea
Saul Bellow - Ravelstein
A.P. Cehov - Stepa și alte povestiri
J.D. Salinger - Nouă povestiri
Ian McEwan - Amsterdam
Andrei Makine - Crima Olgăi Arbelina
Jonathan Coe - Casa somnului
J.D. Salinger - De veghe în lanul de secară
John Fowles - Iubita locotenentului francez
David Lodge - Ce mică-i lumea !
Josâ Saramago - Toate numele
Peter Ackroyd - Documentele lui Platon
D.H. Lawrence - Fii și îndrăgostiți
F. Scott Fitzgerald - Marele Gatsby
Antonio Tabucchi - Capul pierdut
al lui Damasceno Monteiro
Ernst Jiinger — Grădini și drumuri
I.S. Turgheniev - Prima iubire
Mika Waltari - Etruscul
David Lodge - Meserie !
Bernhard Schlink - Cititorul
Max Frisch - Homo faber
Dino Buzzati - Deșertul tătarilor
Andrei Makine - Testamentul francez
F.M. Dostoievski - Nopti albe și alte microromane
Kazuo Ishiguro - Rămășițele zilei
Honore de Balzac - Femeia părăsită. Scene din Comedia umană
Saul Bellow - Trăiește-ți clipa
John Fowles - Colecționarul
A.P. Cehov - Logodnica și alte povestiri
William Shakespeare în colaborare cu John Fletcher — Doi veri de
stirpe aleasă
Haruki Murakami - Pădurea norvegiană
Colm Toibin — Povestea noptii
Julian Barnes - Anglia, Anglia
Ismail Kadare - Generalul armatei moarte
Jose Saramago - Pluta de piatră
William Trevor - Citindu-l pe Turgheniev
Erico Verissimo - Incident la Antares
Aglaja Veteranyi - De ce fierbe copilul în mămăligă

David Lodge - Terapia
Max Frisch - Eu nu sînt Stiller
Amélie Nothomb - Igiena asasinului
George Orwell - Ferma Animalelor
Michael Ondaatje - Obsesia lui Anil
J.D. Salinger - Dulgheri, înălțați grinda acoperișului și Seymour
o prezentare
Luis Sepúlveda - Bătrînul care citea romane de dragoste
Dino Buzzati - O dragoste
D.H. Lawrence - Fata pierdută
Umberto Eco - Numele trandafirului
J.D. Salinger - Franny și Zooey
Muriel Spark - Lorzi și complici
August Strindberg - Singur
Birgitta Trotzig - Vieți duble
Daniel Pennac - La căpcăunii veseli
Daniil Harms - Mi se spune capucin
Boris Pasternak - Sub înaltă protecție
Salman Rushdie - Ultimul suspin al Maurului
Angeles Mastretta - Răpește-mi viața
Gunter Grass - În mers de rac
George Orwell - O mie nouă sute optzeci și patru
Amélie Nothomb - Uimire și cutremur
Lawrence Durrell - Cvartetul din Alexandria. Justine
Iris Murdoch - Clopotul
Voltaire - Dicționar filosofic
Italo Calvino - Castelul destinelor încrucișate
John Fowles - Magicianul
Ian McEwan - Grădina de ciment
Dai Sijie - Balzac și Micuța Croitoreasă chineză
Christa Wolf - Medeea. Glasuri
Russell Banks - Dulcea lume de după
Lawrence Durrell - Cvartetul din Alexandria. Balthazar
Saul Bellow - Darul lui Humboldt
Vladimir Nabokov - Lolita
Aldous Huxley - Minunata lume nouă.
Reîntoarcere în minunata lume nouă
Helen Fielding - Jurnalul lui Bridget Jones
I.S. Turgheniev - În ajun. Fum
Paul Auster - Tombuctu
F.M. Dostoievski - Demonii

Malcolm Lowry - Sub vulcan
Charles Bukowski - Femei
Max Frisch - Numele meu fie Gantenbein
Mihail Bulgakov - Inimă de cune
Antonio Tabucchi - Se face tot mai tirziu
David Lodge - Ginduri ascunse
Mika Waltari - Egipteanul
Haruki Murakami - La sud de graniță, la vest de soare
Iris Murdoch - Marea, marea
Henry James - Daisy Miller
Alessandro Baricco - Ocean Mare
Arthur Rimbaud - Opere
Dino Buzzati - Bărnabo, omul munților. Secretul Pădurii Bătrâne
George Orwell - Zile birmaneze
Lawrence Durrell - Cvartetul din Alexandria. Mountolive
William Faulkner - Zgomotul și furia
RG. Wodehou.se - Greșeala lordului Emsworth
Henry de Montherlant - Un asasin îmi e stăpîn
Michael Cunningham - Orele
Juan Marsé - Vraja Shanghaiului
Ismail Kadare - Florile înghețate din martie
José Saramago - Evanghelia după Isus Cristos
Lev Tolstoi - Anna Karenina (2 voi.)
Marguerite Yourcenar - Ca o apă care curge
Tracy Chevalier - Fata cu cercei de perlă
Aldous Huxley - Punct contrapunct
Leonard Cohen - Joaca preferată
Oscar Wilde — De Profundis
Villiers de l'Isle-Adam - Povestiri crude și insolite
Arturo Pérez-Reverte - Tabloul flamand
Agneta Pleijel - Lord Nevermore
Vladimir Nabokov - Glorie
Lawrence Durrell - Cvartetul din Alexandria. Clea
Tracy Chevalier - Îngeri căzători
Anna Gavalda — O iubeam
J.-K. Huysmans - Liturghia neagră
Alessandro Baricco - Mătase
E.A. Poe - Masca Morții Roșii și alte povestiri
Leonard Cohen — Frumoșii învinși
Andrei Platonov - Moscova cea fericită și alte nuvele
V.S. Naipaul - Măscăricii

Bernhard Schlink - Evadări din iubire
John Fowles - Turnul de abanos
Jack Kerouac - Pe drum
Graham Greene - Americanul liniștit
Salman Rushdie - Harun și Marea de Povești
Mihail Bulgakov - Garda albă
Kurt Vonnegut - Fii binecuvîntat, domnule Rosewater
Julio Cortázar - Toate focurile, focul
Kurt Vonnegut - Abatorul cinci
Luis Sepúlveda - Nume de toreador
Graham Greene - Comedianții
William Faulkner - Pogoară-te, Moise
Michel Tournier - Gaspar, Melhior & Baltazar
William Burroughs - Pederast
Mika Waltari - Amanții din Bizanț
Nadejda Mandelștam - Fără speranță
Salman Rushdie - Pămîntul de sub tălpile ei
José Saramago - Anul morții lui Ricardo Reis
Vladimir Nabokov - Invitație la eșafod
Juan Marsé — Cozi de sopirla
Aglaja Veteranyi - Raftul cu ultimele suflări
Graham Greene - La drum cu mătușă-mea
Ian McEwan - Ispășire
Alain Robbe-Grillet - Reluarea
Katarina Frostenson - Ioni
P.G. Wodehouse - Fulger în plină vară
John Fowles - Mantisă
D.H. Lawrence - Șarpele cu pene
John Cheever - Falconer
Kurt Vonnegut - Galápagos
Michel Tournier - Picătura de aur
Daniel Pennac - Zîna carabină
Dino Buzzati - Marele portret
Ismail Kadare - Piramida
Michel Houellebecq - Platforma
Haruki Murakami — în căutarea oii fantastice
Iris Murdoch - Fiul cuvintelor
Kazuo Ishiguro - Pe cînd eram orfani
Tomas Tranströmer - Pagini din cartea nopții
Charles Bukowski - De duzină
F.M. Dostoievski - Jucătorul și alte microromane

Alice Sebold - Minunatele oase
Philip Roth - Pata umană
Helen Fielding - Bridget Jones: La limita rațiunii
Sylvia Plath - Clopotul de sticlă
Primo Levi - Mai este oare acesta un om ?
Graham Greene - Sfirșitul unei iubiri
Andrei Makine - Pământul și cerul lui Jacques Dorme
Julio Cortázar - Manuscris găsit într-un buzunar și alte povestiri
Martin Amis - Născuți morți
José Saramago - Istoria asediului Lisabonei
P.G. Wodehouse - Nori grei deasupra Castelului Blandings
Laurence Sterne - Viața și opiniunile lui Tristram Shandy, Gentleman
Charles Bukowski - Factotum
Jonathan Coe - Clubul putregaiurilor
Charles Frazier - Cold Mountain
Tim O'Brien - Vrăjitorul
Arturo Pérez-Reverte - Regina Sudului
Haruki Murakami - Dans dans dans
Daniel Pennac — Micuța vînzătoare de proză
Daniel Defoe - Jurnal din Anul Ciumei
Philip Roth - M-am măritat cu un comunist
Georges Bataille - Madame Edwarda. Mortul. Istoria ochiului
Nathaniel Hawthorne - Casa cu șapte frontoane
Elias Canetti - Orbirea
Christian Haller - Muzica înghițită
Kurt Vonnegut - Leagănul pisicii
Arto Paasilinna - Morarul care urla la lună
Alfredo Bryce Echenique - Grădina iubitei mele
Torgny Lindgren - Caltaboșul
Graham Greene - Puterea și gloria
Italo Calvino - Palomar
John Fowles - Daniel Martin
Luis Sepúlveda - Jurnalul unui killer sentimental. Yacaré
Kobo Abe - Femeia nisipurilor
Saul Bellow - Herzog
Paul Auster — Cartea iluziilor
Peter Beagle - Ultima licornă
Nick Hornby - Febra stadioanelor
Arturo Pérez-Reverte - Clubul Dumas
Charles Bukowski - Poșta
Eiji Yoshikawa - Musashi (2 voi.)

în pregătire:

Tracy Chevalier - Albastru pur
John Steinbeck - Iarna vrăjbei noastre
Richard Brautigan - La pescuit de păstrăvi în America
în seria de autor „David Lodge”

au apărut :

Schimb de dame
Ce mică-i lumea !
Meserie !
Terapia
Muzeul Britanic s-a dărâmat !
Vești din Paradis
Gînduri ascunse
Răcane, nu ți-e bine !

în pregătire :
CU să-ntindem coarda ?

